ROMANUL SECOLULUI XX

MANUEL SCORZA

cîntecul lui agapito robles

UNIVERS

MANUEL SCORZA

Cântecul lui Agapito Robles

Cântul 4

Traducere şi note de
ANGELA TEODORESCU-MARTIN

Editura Univers
1983

Manuel Scorza
Cantar de Agapito Robles
Caracas / Venezuela

Fratelui meu, Cesar Calvo, care mi-a ajutat să dau foc ponchoului lui Agapito Robles.

1.

UNDE SE POVESTEŞTE DESPRE RĂCEALA CU CARE YANACOCHA L-A PRIMIT PE DELEGATUL AGAPITO ROBLES, LA IEŞIREA ACESTUIA DIN ÎNCHISOARE

Străbătu Piaza de Armas, piaţa, străzile Yanahuancăi fără a da cu ochii de careva. Coborî la ambarcader şi aşteptă cu deplină linişte plecarea lui *El Tiburon*[1]. De trei ori pe zi această şalupă asigură legătura între Yanahuanca şi Yanacocha, legate odinioară printr-un drumeag ce zace acum pe fundul lacului Yawarcocha. Pe vremuri, dacă aveai de mers din provincie până la district, nu trebuia decât să sui o costişă înţesată de buruieni. Însă de când Primul Cetăţean a oprit timpul în loc, lumea s-a văzut silită să urmeze calea lacustră ori, dacă nu, să piardă trei zile, luând-o de-a lungul unei întinderi uriaşe ce ajunge până la hotarele Juninului.

Conducătorii care au supravieţuit masacrului de la Yanacocha au fost ridicaţi şi duşi la Postul de Jandarmi. Acolo ar fi avut de stat numai câteva săptămâni. Dar întâmplarea a făcut ca tocmai când se vedeau liberi ca pasărea, Judecătorul Montenegro să reînvie moartea lui Amador Leandro, *el Cortaorejas*[2], de mult clasată, acuzându-i, cu totul pe neaşteptate, de crimă. Fură mutaţi la închisoarea din Huánuco. Acolo stătură douăsprezece luni. Agapito Robles rămase închis încă trei luni, până când nevastă-sa izbuti să adune cei cinci sute de soli, ce-i trebuiau pentru formalităţile de eliberare.

[1] Rechinul (n.t.).

[2] Nume compus din *cortar* – „a tăia” şi *orejas* – „urechi” (n. t.).

Agapito Robles speră să întâlnească pe chei oameni din Yanacocha care să ştie să-i spună una, alta despre obştea sa, înainte de a ajunge acasă. Însă afară de câţiva negustori posomorâţi, un comis voiajor care avea rău de înălţime şi, tot aşa, câţiva mineri beţi, şalupa plecă aproape goală. Ceaţa acoperea suprafaţa imensă a lacului. Cu greu desluşi ambarcaţiunile ce navigau spre porturile din vest. Se zărea amurgul printre copaci când sleitul delegat[3] debarcă în Yanacocha. Tot bagajul ce-l căra în spate era alcătuit dintr-o desagă unde erau puse de-a valma o cămaşă albă fără guler, două maiouri, două perechi de ciorapi galbeni de lână, un cozonac, câteva cutii cu sardele şi o Constituţie a Perului îndelung consultată. Cu paşi agale dar cu inima zorită străbătu Jiron Carrión, îi trecu prin minte obrazul albastru al răposatului Raymundo Herrera şi intră în Piaţa Armelor. Era la ceasul când cetăţenii obişnuiau să se adune aici spre a se bucura de ultimul licăr de lumină; nu întâlni pe nimeni. Vântul serii spălă tulburarea lui, faţada bisericii, a primăriei, a prefecturii, cufundate în tăcere. O luă în jos pe strada San Pedro, străbătu strada Vicuña, trecu pe lângă arbuştii de pe costişa spre Chiuyân, o luă pe la fermele ce presărau drumul spre Quencash, înapoi pe strada Huancapi, apoi încă o dată pe ulicioara Estrella şi ajunse din nou în Piaţa Armelor unde îl izbi numai urâtul schelălăit al câinilor.

Înserarea îi tivi cu umbră *poncho*-ul încărcat de soare: un soare albastru, altul verde, altul roşietic, altul galben. Căci delegatul din Yanacocha iubea culorile tot atât de mult pe cât le detesta judecătorul Montenegro. O singură dată, în timpul marşului, şi atunci din ordinul expres al preşedintelui Raymundo Herrera, se învoi Agapito Robles să pună pe el straie întunecate. „De aceea m-am îmbolnăvit.” Orice putea

[3] În spaniolă, *el personero* – alesul unei colectivităţi indigene, al unei obşti, având mandat pe patru ani şi reprezentând legal interesele obştei în faţa organelor puterii de stat (n.t.).

să fie la Robles pretext pentru culoare. Într-una dintre călătoriile sale descoperi un biet cimitir uitat de lume. Pe atunci mai existau încă date în calendare. Era cam înainte de întâi noiembrie. Pe Agapito îl cuprinse atât de tare mila de morţii aceia lăsaţi de izbelişte, încât se întoarse în satul cel mai apropiat, cumpără vopsea şi făcu iar calea întoarsă ca să vopsească în roşu, verde şi albastru toate crucile de pe morminte. „Aşa n-o să le mai fie atât de frig.” Vopsi şi crucile din cimitirul Jupaicocha, cel mai necăjit cimitir de pe faţa pământului şi aşezat la înălţimea cea mai mare. Agapito vopsi şi crucile acestuia, cruci din lemn de toate culorile, sub care bolborosesc în somnul lor păstorii de lame. Pasiunea lui pentru culori nu cunoştea oprelişti şi a fost, nu numai o dată, temerară. Căci poliţia dădea ca un semn al său particular faptul că „fugarul e îmbrăcat ca o sperietoare”, calomnie care nu reuşi nicicând să-l silească să se coboare la gri.

Coborî strada Rosario tot fără a se întâlni cu cineva. Cum intră în piaţă dădu sau crezu că dă de Isaac Carbajal. Îl strigă. Însă fostul şef al detaşamentului de disciplină din care făcuse parte şi el, schiţă un gest şi se topi. În colţ, alţi obşteni pe care reverberaţia soarelui îl împiedică să-i recunoască, îl ocoliră. Se făcuse întuneric bine când descoperi casa lui Juan Robles.

De trei ori trecu pe lângă ea fără să o vadă, până când, în sfârşit, îşi dădu seama că faţada aceea nezugrăvită era chiar faţada casei lui. Dar pereţii violeţi, uşile portocalii şi ferestrele verzi? În prima odaie, la masa la care Agapito Robles rezolva odinioară problemele obştei, moţăia un moşneag cu capul îngropat în mâini.

— Seara bună, tată.

Bătrânul Robles ridică o privire căreia o adâncă mâhnire îi şterse culoarea.

— Agapito!

Se îmbrăţişară plângând. Delegatul îi întinse cozonacul

pe care i-l aduse în dar. Bătrânul nu-şi potoli plânsul.

— De ce plângi tată, atâta? Doar nu bocim pe nimeni.

— Da’ mai bine am boci, Agapito. Că morţii n-au trebuinţă de nimica, însă cei vii trebuie să mănânce şi, uite, noi am pierdut totul. N-avem nici fermă, nici ogradă, nici dobitoace, nici nimic. Când ai fost închis, Judecătorul Montenegro a pus sechestru pe toate. Acum o lună a dat ordin să ni se ia, mie caii, iar ţie oile. Cică pentru cheltuielile de judecată.

— Eu am lăsat casa asta zugrăvită cum trebuie.

— Doctorul a dat ordin să ni se răzuiască tencuiala. Nici seminţe nu mai avem, Agapito.

— Şi niciun cal?

— Doar pe Cachabotas[4] ni l-au lăsat, care nu e bun de nimic.

— Vreo şa a mai rămas?

— Doar şaua pe care a aruncat-o unchiu-tău, Eustaquio.

— Bună şi aia.

Zâmbi. Spaima scurmă faţa bătrânului.

— Da’ ce nevoie ai de cal? N-oi fi având cumva de gând să te războieşti mai departe cu doctorul? Tot degeaba. Muritorii de rând nu se pot înfrunta cu el. A oprit în loc râurile, a băgat la temniţă lunile şi dacă-i mai vine vreo toană o să dea ordin să se întunece şi soarele.

— Ştiu eu leacul relelor ăstora.

Bătrânul tremura tot.

— De ce-ai venit tu, Agapito? Nu te pune cu cei mari. Au încercat ei bărbaţi fără cusur să se răscoale. Şi unde au ajuns? Héctor Chacón s-a răsculat. Să dea Dumnezeu să iasă viu din temniţă! Garabombo s-a răsculat. Era invizibil, se făcea nevăzut când poftea şi cu toate astea plumbii l-au ajuns şi pe el. Bătrânul Raymundo Herrera s-a răsculat. Cu cât năduf s-o fi răsucind şi-acuma-n mormânt. Stai binişor.

[4] *Rupecizme* sau, poate, mai bine *Cizmăreţul,* de la *botas,* „cizme” şi *cachar* care înseamnă „a sparge” dar şi „a face rost de” (n.t.).

Duminica trecută vechilii de pe moşia Huarautambo au bătut satul de la un cap la altul şi au spus că cine-o să cuteze să schimbe o vorbă cu tine o să aibă de lucru cu doctorul.

— Şi Titlul[5] nostru?

— E tot acolo, îngropat în peştera Nahuampuquio.

— La fereală?

— Învelit în muşama şi băgat în trei desagi.

— Acuma, dacă nu ţi-e cu supărare, mă duc.

Ieşi. Strălucirea nopţii exagera frumuseţea câmpurilor pentru care ei se băteau din 1705.

— Când se va sfârşi călătoria asta?

Simţi puterea nopţii andine, pasul pumelor nevăzute. Mergând agale, săturându-se cu miresme, ajunse la Nahuampuquio. Dibui cu lanterna stânca sub care, la puţină vreme după întoarcerea şi cu puţin înainte de moartea lui *don* Raymundo Herrera, îngropase hrisovul chiar el. Săpă cu cuţitul cincizeci de centimetri. Fusese precaut şi luase cu el două *poncho*-uri. Unul cu care să se îmbrace, iar celălalt să ascundă strălucirea pe care o răspândea Titlul. Desfăcu desagii ferindu-şi ochii, însă nu-l orbi nicio lumină. Ce mai era şi asta? Să fi schimbat cineva Titlul? Îl scoase afară îngrijorat. Fu nevoit să-l lumineze. Degetele lui recunoscură cusăturile. Lanterna parcurse textul pe care el îl ştia cuvânt cu cuvânt. Un fior îl trecu pe delegat. Nu strălucea?

Hrisovul acesta i-a scăpat de la moarte înduplecând cordiliera *Culebra*[6] unde, altminteri, ar fi degerat cu toţii de frig. Ca să se ferească de jandarmi, care-i urmăreau pe obştenii neclintiţi în hotărârea lor de a întocmi un plan al pământurilor obştei, preşedintele Herrera dăduse ordin ca aceştia să treacă peste *Joroba del Diablo*[7]. S-au căţărat

[5] Este vorba de un titlu de proprietate asupra pământurilor al ţăranilor din Yanacocha (n.t.).

[6] Vipera (n.t.).

[7] Cocoaşa Dracului (n.t.).

până sus ţinându-se unii de alţii, braţ la braţ, în lanţ, pentru a nu se rostogoli în hău. O furtună i-a ţintuit locului trei nopţi la rând.

Dacă bătrânul Herrera n-ar fi scos atunci Titlul, ar zăcea cu toţii şi-acum sub zăpadă. L-a scos afară din desagă. O vâlvătaie uriaşă cât un ţarc de oi a aurit Joroba del Diablo! Şi numai în această insulă de lumină au reuşit să supravieţuiască. Au coborât chinuiţi, înfometaţi, sfârşiţi, însă cântând. Iar acelaşi hrisov, acum, nu mai arunca niciun fel de lumină! Agapito Robles aşteptă aşa toată noaptea. Titlul nu-şi recăpătă strălucirea.

Zorile scoaseră la lumină un simplu vraf de hârtii gălbejite. Agapito părăsi peştera Nahuampuquio, cercetă ambarcaţiunile ce vârstau astâmpărul lacului. Deodată înţelese de ce se sleise lumina hrisovului. Vreme de două sute cincizeci şi şapte de ani în şir, obştea a avut credinţa că-şi va putea redobândi pământurile, în mod legal. Cu preţul morţii, al persecuţiilor, al închisorii, ţăranii păziseră cu înflăcărare acest hrisov, dovadă a drepturilor lor, ce nu le-a folosit la nimic.

Două sute cincizeci şi şapte de ani, Yanacocha a reclamat, a implorat, a intervenit, a aşteptat, a ameninţat ca să i se facă dreptate. Mai înalt în lumina zilei, Agapito înţelese: Yanacocha s-a înşelat! Titlul pentru care s-au jertfit atâtea generaţii, era acum o biată hârtie ştearsă. Acum, înainte de a pleca, Titlul îi vorbea pentru ultima oară: orice plângere e o nerozie. Yanacocha îşi va redobândi pământul numai cu forţa. Ziua îi trecu prin inimă. Şi Agapito Robles făgădui că Yanacocha nu va mai ruga pe nimeni, niciodată.

2.

DESPRE CELE PETRECUTE ÎN ZIUA CÂND MACA ALBORNOZ A REGRETAT CĂ POARTĂ NUME

„Mai întâi văzui un cal focos. Pe urmă un cal vijelios, un cal pe care-l omora călăreţul lui neobrăzat, un armăsar nefericit ce se ducea puşcă să se zdrobească de gardul hotelului unde trăgeam de obicei când mă întorceam la moşie. Iubesc foarte mult caii. I-am plâns de milă bietului căluţ, iar pe de altă parte n-am mai putut de bucurie, căci hainul care era călare avea să-şi scuipe şi sufletul din el izbindu-se, însă, chiar în marginea gardului se opri brusc. Calul se prăbuşi rupt de oboseală. Se zbătu câteva minute. Atunci, neavând lumânare pentru priveghi, şi de dragul cailor, mă apropiai să-l întărit pe puiul de căţea care, fără a se uita în urmă la nevinovatul ce se zbătea în ghearele morţii, se-ndrepta spre hotel. Iar atunci văzui, şi al dracu', mă ameţiră, stelele acelea verzi de pe faţa muierii celei mai frumoase din câte mi-au fost dat să văd pe lumea asta puturoasă. Aşa am cunoscut-o pe Maca. Fără să mă vadă, intră în cârciumă. Uluit, al dracu', mă luai după ea. Înşfăcă de pe tejghea sticla din care băusem cu alde Chamorro, stăpânii moşiei Jarria. Aceştia îmi ceruseră voie să mă însoţească. Porunci:

— Muzică!

Cuvântul frumuseţe mai are multe de învăţat până s-o poată descrie. Frumuseţea ei ne tâmpi. Lumea mă ştie că sunt bărbat, nu cârpă, nu-i aşa? Ei, bine, îmi tremurau genunchii. Alde Chamorro, alde Julca şi subsemnatul trăirăm minute, zile, luni atârnaţi de cer. M-am dezmeticit

din fulgerătură, din durere, din ameţeală:

— Muzică pentru domnişoara!

— N-avem lăutari în Uspaehaca, *don* Migdonio, gângăvi bălosul care ne servea.

— Adă-mi muzicanţi, că dacă nu, aici te spânzur, de copacul ăsta, strigai.

Maca îmi zâmbi atunci pentru prima dată şi jur că am înţeles, al dracu', pentru ce au căzut îngerii. Am înţeles cauza, blestemat fie ceasul când m-am născut, pentru ce avea să mă mistuie disperarea de acum. Bălosul care ne servea, ni-l aduse, peste câtva timp, pe unul Quijada, un ghitarist tremurând din toate mădularele şi orb. L-am trimis numaidecât pe vechiul meu Nuño, îl ştii pe Nuño (el ţi-a adus-o pe bruneţica aia cu care am petrecut la Ambo) să se ducă glonţ să ia şalupa care după aceea a fost botezată *La Reina del Ande*[8] şi chiar avea să fie aşa datorită unui anume lucru şi să-mi aducă urgent orchestra din Yanahuanca. Lumina cu care m-a dăruit Dumnezeu m-a îndemnat să-i scriu câteva rânduri sergentului Astocuri. Şi bine am făcut. Fiindcă *doña* Pepita Montenegro pusese mâna pe muzicanţi. Doar mulţumită sergentului, care-i arestă pe Huamani, am căpătat un trompetist, un clarinetist şi un harpist, suportabili. Bătrânul Quijada dădu din el tot ce putuse. Femeia care ne lecuia sau ne băga în boală cu prezenţa ei, să recunoaştem adevărul ca nişte bărbaţi ce suntem, al dracu', dansa fără oprire de la amiază. Quijada se împături în două ca un sac gol şi apoi începură Huamanii să cânte. Când se rugară să le dăm voie să se odihnească, mijeau zorile. Atunci, cu spaima aceea pe care o simţi în puterea nopţii şi în ţipenia cimitirelor, ne-am dat seama că întunericul calomnia frumuseţea Macăi şi că lumina dădea la iveală un chip cum nu mai văzuse nimeni, al dracu', de când lumea şi pământul. Poruncii să ni se aducă gustarea. Ea se înfruptă şi continuă dansul. Comandai o *pachamanca*.

[8] Regina Anzilor (n.t.).

Şi iar dans. După amiază, caft. Douăzeci de ani de prietenie cu bătrânul Chamorro s-au dus pe apa sâmbetei nu fără temei, domnilor; se găsise el, o biată secătură, care s-a născut ghinionist pe lumea asta, să rivalizeze pentru o muiere cu *don* Migdonio de la Torre y Covarrubias del Campo del Moral. Maca dansa fără oprire. În noaptea aceea am înţeles că după ce mă culcasem cu sute de femei eram încă virgin. Am descoperit blestematul acela de ceas când tata s-a încârligat cu mama, am descoperit că cerul şi iadul au aceeaşi poartă călduţă şi că se poate trăi în miezul unui fulger.

Am aflat că circulă pe-aici o porcărie intitulată, închipuiţi-vă, „Memoriul Soţiilor Ofensate din Yanahuanca”. Bătrâna Queta de los Ríos bate provincia în lung şi-n lat şi adună semnături. Până şi barcă i-au pus la dispoziţie duşmanii fericirii umane! Cinste pe dracu’! Ştiam, de asemenea, că „acest Lucifer cu poale, al cărui nume, domnule Prefect, refuzăm să-l rostim din respect faţă de înalta dumneavoastră investitură şi din respect faţă de noi însene, a venit în satul nostru cu intenţia, după cum se lăuda, de a dovedi inferioritatea spiţei umane”. Prostii! Cu „Memoriul Soţiilor Ofensate” eu nu fac nici mai mult nici mai puţin decât ce fac şi cu reclamaţiile peonilor mei. De norocul sau de nefericirea care a dat peste noi nici măcar Cojo[9] Domingo nu e vinovat. Eu ştiu cum a ajuns la Goyllarizquizga persoana care pe atunci nu era Maca, era Maco Albornoz. A trăit douăzeci de ani în creierul munţilor printre fraţii ei şi a fost crescută ca un bărbat. Şi bărbat se crezuse şi ea până când, într-o zi, Albornozii făcură prinsoare cine va fura vitele din arena municipală din Goyllarizquizga. Maco îşi puse în cap să le salte ziua în amiaza mare! Îngâmfarea l-a pierdut. Cojo Domingo – ce părere aveţi, un şchiop! – i-a aruncat funia peste grumaz tocmai când era gata s-o şteargă. „Este evident că dacă

[9] Şchiopul (n.t.).

autorităţile ar fi ţinut seamă de demnitatea noastră, a străjuitoarelor urnei în care sunt păstrate sacrele esenţe ale femeii peruane, n-am deplânge acum nenorocirile enumerate aici, domnule Prefect”. Prostii! Adevărul, care e? Cojo Domingo – vezi mă rog, în absenţa primarului – îl sili pe Maco Albornoz să străbată Goyllar-ul punându-i în cârcă unul dintre viţeii pe care voise să-i şterpelească. Arzându-l zdravăn cu biciuşca, îl siliră să coboare printre ocări şi hohote ele râs pe străduţa centrală. Fără a cântări „consecinţele pe care, această imprudenţă, domnule Prefect, avea să le aducă în pacea căminelor noastre până atunci binecuvântate de Divina Providenţă”, îl uitară în temniţa pe care Goyllarzquizga abia o inaugurase. Trei hoţi de vite întâmpinară trupul maltratat al hoţului. Dându-şi ei silinţa să-l vindece, descoperiră ceea ce Maco, educat ca un bărbat, îmbrăcat ca un bărbat, băţos ca un bărbat, uitase; că era femeie. Sunt cunoscute numele fericiţilor descoperitori. Se ştie că au împărtăşit o noapte nemuritoare. Se ştie unde sunt amplasate mormintele lor. Râsul care s-a pornit în Goyllarizquizga îndată ce s-a zvonit că „Albornozii sunt muieri”, scuturâ întreg Cerro de Pasco. Însă voi ştiţi cine sunt Albornozii. Cu inegalabila lor descoperire, un oareşicare Lopez, un oareşicare Bollardo şi un oareşicare Avelino, n-au putut să se fălească mai mult de cinci zile. Într-a şasea, Roberto Albornoz, zis Puma, îi ciurui în poarta tribunalului.

— Mai vrea careva? întrebă.

Fraţii lui, împreună cu şase vânători, se ocupară de cadavre în aşa fel, încât să nu mai poată fi recunoscute, înfipseră în ele cârlige de măcelărie. Le târâră pe îndelete trei sute de metri dus şi trei sute de metri întors, iar după ce urinară peste ele, le aruncară în poarta Postului de Jandarmi. Jandarmii se prefăcură că-şi fac siesta dormind. Puşcaşii lor stăteau de strajă pe toate străzile. Cu acelaşi aer solemn, procesional, Albornozii aduseră un roib nărăvaş

pentru a-şi consola fratele aflat la restrişte.

— Te cheamă tata. Mergem, frăţioare? întrebă Puma.

În poarta temniţei unde cunoscuse oprobriul, Maca zâmbi.

— De-acu nu mai am nici tată nici mamă. Sunt fata văzduhului!

Toată după-amiaza se luptară Albornozii s-o convingă pe Maca. Cu zâmbetul pe buze „acelaşi zâmbet pe care-l are Satana în Judecata de Apoi din Biserica din Tusi" – prostii! – Maca se îmbăta pulbere cum se îmbăta şi până atunci. Amurgul îi aduse în minte sângele, singurul, pe care n-ar fi vrut să-l piardă. În sfârşit, vărsă o lacrimă, unica lacrimă pe care avea să o vadă cineva în ochii ei în următorii doisprezece ani. (După doisprezece ani avea să plângă pe o măreaţă străduţă din Ayacucho.) Cu voce schimbată, „cu vocea aceea degradată de chefuri şi de tutun prost", cum spune neisprăvitul acela de conţopist, Pasion, cuprinse cu privirea furia fraţilor ei, înflăcărarea tovarăşilor lor, spaima satului şi murmură:

— De-acu nu vă mai cunosc! Să vă feriţi din calea mea, căci în ziua în care am să vă întâlnesc, am să vă omor aşa cum merită nişte bandiţi ca voi! Adio, preaiubiţii mei fraţi, adio feciori de târfă!

Despre Albornozi se ştie că lichidară trei nefericiţi, că ciuruiră toate dobitoacele ce le ieşiră în cale, că dădură foc primăriei, că îl cotonogiră pe orbul Quijada. De Maca Albornoz, că intră în casa lui Cojo Domingo şi că-i puse pe masă o mie de soli, şi că nu ieşi de-acolo trei luni la rând. La scurtă vreme, mascate nu tocmai bine cu ochelari fumurii şi şaluri ţipătoare, începură a veni cele mai de seamă curve din Cerro de Pasco. Să fi fost cumpărate, să fi fost ameninţate de Roberto, zis Puma? Destul şi bine că toată floarea curvăsărimii din Rancho Chico şi Rancho Grande, precum şi de prin bordeiele din Cerro, îşi croi vad spre Goyllarquizquizga. Există martori: Cur de Bronz,

Izmană de Fier, Bucăpromptă, Rupepaturi, Cur Electric şi până şi Curcă Plouată şi Tripleta descinseră din automobile de mare viteză şi vizitară căsuţa Şchiopului Domingo. Căci, păstrându-i respect pentru isprava ce-o făcuse, Albornozii nu-l castrară. Maca însăşi nu dispreţui silnica lui ospitalitate, transformată curând în amiciţie, iar apoi, într-o zburdălnicie a şchiopului, memorabilă. El izbutise ceea ce toate detaşamentele Jandarmeriei râvniseră în zadar: să pună mâna pe un Albornoz. Cu fasoane de prinţese şi dispreţuind câteva oferte din sat, au călcat Goyllar-ul cele mai de vază coarde din Cerro. Cojo Domingo face o mutră cu totul nevinovată când este întrebat despre vizitatoarele lui, însă de la un nepot al şchiopului – ăla de-l lăsară vechilii mei la Chacayán într-un colţ de stradă, fiindcă murise – am înţeles că artistele din Rancho Chico şi Rancho Grande n-au venit să spună rugăciuni numărând mătăniile. Ştiu de la Baboso[10] că Roberto Albornoz a spus: „Bărbat ori muiere, noi, Albornozii, suntem întotdeauna primii”. Cur Electric, Izmană de Fier, Bucăpromptă, Rupepaturi, Curcă Plouată şi Tripleta o aduseră pe Maca până la înalta măiestrie a artei lor. La trei luni de la nenorocirea ce i se întâmplase, Maca îmbrăcă straie de femeie. Cu faţă de femeie, păr de femeie, cu mers de femeie, ireparabil femeie, ieşi în stradă. Bărbaţii o priveau şi tremurau. Cu melancolie (ori cu dispreţ?) Maca intră în prăvălia lui Portales şi ceru „un păhărel de rachiu”. Astfel începu dictatura ochilor ei, mlădioasa domnie a pasului ei, vraja glasului ei uşor răguşit. Înainte de a se sfârşi ziua, trei mineri se încăierară cu cuţitele ca să meargă cu ea. Peste o săptămână, lăsând patru morţi – şase răniţi şi cincisprezece soţii ofensate, Maca părăsi „satul acesta împuţit unde am descoperit că sunt femeie”. „De ce n-au intervenit atunci autorităţile? De ce nu şi-au îndeplinit datoria ce-o aveau de a pune la adăpost instituţiile cu a căror apărare îi însărcinează Constituţia pe

[10] Bălosul (n.t.).

care şi-au luat angajamentul prin jurământ s-o vegheze?” Prostii! Pe un căluţ superb căruia pe nedrept i-a zis Maricon[11], Maca scoborî la Uspachaca, unul dintre porturile cele mai frumoase ale lacului Yawarcocha. În vremuri de glorie, hotelul lui dărăpănat găzduise înfumurarea căutătorilor norocoşi şi dezmăţul intendenţilor de mină care, la fiecare sfârşit de săptămână coborau să se piardă pe pământurile înmiresmate de eucalipţi. Azi nu mai găseşti acolo nici măcar un stufat lıştevit!

Slugi schimonosite de guşă, ne adunau rămăşiţele de pe masă cu degetele făcute greblă. Bătrânul Sostenes fuma în curtea pietruită, în faţa unei înserări de care o să-mi aduc aminte şi-n ziua când Satana o să mă prăjească pe grătar. În acea înserare răsări dintre eucalipţii rămaşi în picioare după iureşul apelor, sclipitorul motiv pentru care şi acum, ca şi în ceasul morţii, am să vă trimit pe toţi în una şi aceeaşi… a mamii voastre.

[11] Fătălăul (n.t.).

3.

DESPRE NEFERICITELE URMĂRI PE CARE LE-A AVUT O FERICITĂ INIŢIATIVĂ A DIRECTORULUI EULOGIO VENTO

Agapito Robles ridică ochii. Norul în formă de furnică, ancorat pe cerul Yanacochei de la înmormântarea preşedintelui Herrera, se încăpăţâna să rămână acolo. Sub norul acesta îl îngropară. Delegatul se cutremură. Orbiţi de emoţia reîntoarcerii, supravieţuitorii cavalcadei[12] nu băgară de seamă că cerul a rămas de-atunci nemişcat. Abia în cimitir, înainte de a arunca fiecare ultimul pumn de ţărână peste sicriu, Nicolás Soto, profesorul, simţi că-i paşte o nenorocire. Intră, într-adevăr, detaşamentul Comandamentului 21, care luni de zile încercase să-i prindă. Soldaţii traseră fără să-i someze: căzură zeci de bărbaţi, femei şi copii. Însă Agapito Robles scăpă cu viaţă. În mod paradoxal, graba căpitanului Reátegui, şeful detaşamentului, dornic să-i lichideze pe cei care de atâta amar de vreme îşi bătuseră joc de hăituiala lui, îl salvă. Rafalele secerară orbeşte mulţimea, iar autorităţile din Yanacocha reuşiră să scape. O pace sinistră strivi întreaga provincie. În Anzi masacrele urmează ritmul anotimpurilor. Peste tot în lume sunt patru; în Anzi, cinci: primăvara, vara, toamna, iarna şi masacrul. Autorităţile se refugiară în munţi. Coborâră după câteva săptămâni. Puţin câte puţin, mai întâi cu ceasurile, pe urmă cu zilele, îşi reluară lucrul. Şi

[12] Autorul se referă la cavalcada condusă de Raymundo Herrera, personajul central al volumului precedent, *Călăreţul fără somn* (Univers, 1981) (n.t.).

tocmai atunci i se năzări profesorului Vento să construiască o şcoală nouă.

Cea veche ocupa o hardughie de casă pe care şi-o disputau între ele familiile Ruiz şi Valle. În loc să accepte una dintre inexplicabilele sentinţe juste ale doctorului Montenegro, acestea au preferat să apeleze la Curtea Superioară din Huánuco. Între timp, acoperişul de paie al casei, fu lovit de un trăsnet şi luă foc. Câtă vreme tribunalul din Huánuco dădea curs sentinţei, profesorul Vento obţinu aprobarea de a ocupa provizoriu hardughia cu pricina. Trecură zece ani de când Curtea se pronunţase în favoarea familiei Valle. Tot zece ani trecură şi de când directorul Vento bătea întruna la uşa Inspectoratului Şcolar din Cerro, cerând alocarea unui fond pentru localul şcolii. Şi tot de zece ani i se promitea: „la bugetul următor”. Familia Valle solicită şi reuşi să obţină evacuarea şcolii 4953. În ce local avea să funcţioneze de-acum înainte? Îngrijoratul director coborî până la casa lui Agapito Robles. Delegatul lucra aplecat peste registrul obştei. Îl salută pe *don* Eulogio din cale-afară de mirat şi îl pofti să ia loc pe un scaun.

Directorul se aşeză oftând. O masă din lemn şubredă, şase scăunaşe, un drapel peruan spălăcit – acelaşi care fusese purtat în timpul cavalcadei – un calendar vechi şi un portret al lui San Martin Eliberatorul alcătuiau întregul mobilier al sediului delegatului.

— Agapito, eu am venit la Yanacocha ca să-l suplinesc, un semestru, pe profesorul Valenzuela. Tu erai pe atunci copil. Profesorul Valenzuela, sărmanul, s-a îmbolnăvit de tuberculoză. Şi iată-mă-s tot aici.

— Nenorocirea unora e norocul altora. Lui i se datorează faptul că te-am avut dascăl.

— De douăzeci de ani sunt directorul şcolii 4953 şi nu s-a plâns nimeni de purtarea mea. Ori s-a plâns?

— Suntem mândri că un om luminat ca dumneata ne poate lumina şi pe noi.

— M-am însurat cu o yanacochană. Copiii mei sunt yanacochani. Eu mă consider yanacochan. Cred că m-am purtat întotdeauna cum trebuie. Nu m-am luat la harţă cu nimeni. N-a fost părinte care să fi înaintat vreodată o plângere împotriva mea. N-am cerut niciodată nicio favoare din partea acestui sat. Unii părinţi, voind să-mi fie recunoscători, îmi mai aduc câteodată ba găini, ba cartofi, ba cobai. Primesc ca să nu-i supăr.

— Dumneata ai luptat întotdeauna pentru noi, *señor*. Şi ne-ai ajutat, chiar şi când ai fost bolnav, să ne scriem petiţiile şi plângerile.

— Tu ai fost elevul meu, Agapito, şi ştii şcoala noastră. E o dărăpănătură. Acum, că Tribunalul din Huánuco s-a pronunţat, am rămas în stradă. Copiii nu au bănci, stau pe pietre sau pe butuci, dar chiar şi aşa avem nevoie de un acoperiş. Aş voi să construiesc un local demn. De ani de zile cer aprobare să ni se acorde un credit, însă Statul nu-şi aduce aminte de noi niciodată. Voi, părinţii, de ce nu ne ajutaţi? Ce ziceţi, n-ar putea obştea să ne dea şi nouă un lot ca să-l semănăm în folosul şcolii?

— Ba ar putea.

— Suntem cu totul lipsiţi de mijloace. Numai pământul n-ar fi de ajuns: capii de familie ar trebui să-şi ia răspunderea să-l semene şi să strângă recolta.

— Am putea să semănăm şi să recoltăm.

— Crezi că ar fi cu putinţă?

— Pot să întreb. În seara asta se întruneşte Junta Directoare a obştei.

Directorul Vento dormi prost. Se deşteptă înainte de revărsatul zorilor. Îşi făcu o ceaşcă de cafea. Şi plecă. Pe drum, îi ieşi în cale Agapito, care, veni spre el cu paşi mari, zâmbind.

— Felicitări, domnule director! Junta a aprobat cererea dumitale. Terenul pe care-l soliciţi se află în Huajoruyue. E un pământ straşnic. Mulţi au pus ochii pe el, însă

conducerea a hotărât să dăm întâietate şcolii. O să ne angajăm să semănăm terenul şi să-l îngrijim. Am fixat data când o să desţelenim ogorul: cincisprezece mai.

Directorul Vento îl îmbrăţişă.

— Oamenii din cartierul Tambo i-au chemat la întrecere pe cei din Rabi. S-au prins că în ziua desţelenirii or să deschidă mai multe brazde decât cei din Rabi.

— Dar Rabi are de trei ori mai mulţi locuitori decât Tambo.

— Tambo îi cinsteşte pe câştigători cu bere.

Pe la începutul lui mai, se zvoni că Tambo o să tocmească lucrători din Chipipata. Tambo dezminţi acest zvon. N-aveau ei nevoie de ajutoare ca să-i întreacă pe cei din Rabi.

A doua duminică din mai, la şapte dimineaţa, cele două cartiere veniră cu drapele la Huajoruyuc. Găsiră întinse „mesele" ce se dau, după obicei, voluntarilor oricărei lucrări obşteşti; păturи pe care sunt puse ţigări, rachiu şi coca. Participanţii aveau să găsească o astfel de masă la fiecare douăzeci de metri, pentru a-şi împrospăta forţele. Soarele îşi revărsa strălucirea peste bucuria mulţimii. Huajoruyuc era un câmp ce putea să primească cincizeci de saci de sămânţă; şi să rodească patru sute: numai bine cât să se poată începe construcţia. Constantino Lucas suflă din goarnă. Oamenii se aliniară. Erau aplecaţi peste ogor când se ivi un pâlc de jandarmi călare.

— Căcănarii ăştia nu vin de florile mărului, prevesti Agapito Robles care, cu spinarea goală, se pregătea de lucru.

Înapoia caporalului Bejarano, recunoscură patru jandarmi de la Postul din Yanahuanca. Delegatul şi autorităţile veniră spre călăreţi.

— Cine v-a autorizat să desţeleniţi terenul ăsta? se răsti la ei Bejarano.

— N-avem nevoie de autorizaţie, domnule caporal.

Câmpul ăsta este proprietatea obştei şi Junta a hotărât…

— Doctorul Montenegro spune că terenul ăsta ţine de moşia lui!

— Terenul ăsta figurează în Titlul nostru de proprietate…

— Ce titlu visezi acolo? Şi tu şi toţi ăştia care aţi călcat legea veniţi cu mine la Post. Legaţi-i pe nemernicii ăştia!

În faţa obştei uluite le legară mâinile la spate lui Agapito Robles, Blas Valle, Sinforiano Liberato, Anacleto Minaya, Jose Requis, Jose Castro şi Felicio de la Vega. Îi duseră la chei şi îi îngrămădiră în Independencia. O oră mai târziu debarcară în Yanahuanca. Tot cu mâinile legate străbătură străzile şi Piaţa Armelor şi intrară la Post. Sergentul Astocuri aştepta postat în spatele unei mese acoperite cu postav verde.

— Cine dracu’ v-a autorizat să năvăliţi pe moşia doctorului Montenegro?

— Noi…

— Ce noi, lua-v-ar dracii! Ia băgaţi-i pe borfaşii ăştia la zdup!

4.

CÂTEVA PRIME INFORMAŢII REFERITOARE LA UN MAGISTRU CU COADĂ, UN TUN PARFUMAT ŞI ALŢI ROMANI ÎN SURGHIUN

„Pun’te-n locul meu. De unde era să bănui că Serafimul acela înfiorător râvnea să arate că oamenii sunt toţi nişte netrebnici! Eu, domnilor, sunt cel dintâi bărbat care a văzut-o în acest ţinut şi repet că a o vedea este tot una cu a te nenoroci. De unde să-mi închipui ce fierbea în inima ei? Astăzi ştim cu toţii ce lapte negru sugea tigroaica asta. Zic tigroaică şi nu zic bine, fiindcă tigroaica ucide ca să se hrănească, în vreme ce ea ne umileşte numai că să ne ia caimacul la toţi. Ne ispiteşte, ca apoi să ne poată terfeli mai bine. Acum dacă m-aş pomeni cu o muiere ca ea, necruţător de frumoasă, pogorându-se din ceruri ori ivindu-se din iad (şi ea cu tot răul ce l-a făcut, repet, tot va fi singura pe care am s-o văd înaintea ochilor şi-n chinurile morţii, în ziua când am să mă curăţ de pe puturoasa asta de planetă ce se învârte deodată cu toţi băloşii, cu puii de căţea, cu rarii prieteni şi cu trădătorii care sunt cei mai mulţi), aş şti la ce să mă aştept. Însă atunci? Se prefăcea chiar că are suflet bun. Să spună artiştii de la Marele Circ Roman, idioţii pe care-i strângea ciopor în jurul ei. Domnilor, nu cunosc indivizi mai blestemaţi decât artiştii care urcă la Cerro de Pasco. La Cerro ajung dentiştii fără dinţi, curvele fără spor (nici măcar la soldaţi) şi paiaţele pe care nenorociţii ăia de la şes le gonesc de-acolo cu pietre. Aici, în Cerro de Pasco, fugarii îşi găsesc spectatori. La fel s-ar fi întâmplat şi cu Circul Roman, însă ăştia necunoscând

clima de la noi, nu şi-au asigurat cortul cum trebuie. S-au încrezut în cerul schimbător ca ochii Macăi, fără să ştie că la noi ce-i limpede acum, în câteva minute se închide ca sineala. Închipuiţi-vă! Şi-au ridicat cortul pe un maidan. „Vă jur, *don* Migdonio, că dacă am fi apucat să dăm spectacolul, n-am mai cerşi acuma pe coclaurile astea unde – afară doar de faptul de a fi cunoscut pe un cavaler ca dumneavoastră – te mănâncă purecii de viu” – îmi spune Pârţaur[13] când se cherchelește niţel. «Hai, lasă, Simioane, că tot aşa, şi bunică-mea, dacă n-ar fi fost moartă, ar fi fost vie.» «Da’ vă jur, *don* Migdonio că am fi vândut toate biletele», se smiorcăie Pârţaur. Prostii! Parcă a avut cineva vreo vină. După-masă, la şase, pe când oraşul întreg se pregătea să ia parte la cel dintâi spectacol al Marelui Circ Roman, se dezlănţui o furtună grozavă, cea mai dată în paşte din câte am văzut vreodată. Să mor dacă am mai văzut aşa ceva. Într-o clipită vântul sfărâmă stâlpul cortului, şi, împreună cu el, spulberă speranţele Circului. Artiştii ar fi trebuit să îndure frigul cumplit al unei nopţi petrecute sub cerul liber dacă noi, bărbaţii milostivi, nu le-am fi oferit paturile noastre, artiştilor separat de artiste, se-nţelege, fiindcă în cazuri dintr-astea muierile trebuie să-şi arate şi ele recunoştinţa prin ceva. Aşa s-a săvârşit circul acesta, care, în vremurile lui de glorie fusese aplaudat la Huancayo, Huánuco şi Ayacucho, ba chiar şi în suburbiile capitalei. În Cerro s-a destrămat. Eu nu i-am mai apucat nici pe Socrate şi nici pe Aristotel – o mândreţe de cai. Am înţeles că i-au vândut ca să-şi cumpere bilete de întoarcere. Însă pe Arhimede, «măgarul care dacă ar fi parlamentar şi-ar juca rolul mai bine decât cei care ne reprezintă în Cameră», l-am văzut aici, în Uspachaca. Şi ne-a desfătat, căci Simion Pârţaur îi dobândise ca parte din leafa pe care n-o mai încasase de multă vreme, în speranţa – din speranţă se hrănesc nătărăii – în speranţa că se va pune pe picioare,

[13] În original – *Pedorro* (n.t.).

apărând într-un spectacol care la urmă a dat chix şi el, aşa cum dau chix toate proiectele ce le nutrim pe draga asta de lume.

Cei mai mulţi s-au răzleţit. Însă Simion Pârţaur, împărăteasa din Borneo şi Macario, Entuziastul, îşi încercară norocul cu un spectacol la Huánuco după care i-a luat dracu' şi pe ei. Au venit înapoi la Uspachaca. Şi aici au dat de muierea asta care, orice-aţi zice voi, este şi va rămâne întotdeauna patroana noastră. Să nu mi-o luaţi în nume de rău, însă eu, domnilor, pe vremea aceea eram fericit. Pentru ea îmi lăsam baltă toate treburile, eram gata să-mi pierd fermele, îmi distrugeam sănătatea şi, dacă o mai duceam mult aşa, odată mă trezeam pe lumea ailaltă în braţe la bunică-mea. Cică odată, plimbându-se pe malul lacului Yâwarcocha, regina mea se pomeneşte că aude doi inşi vorbind. Stăpâna mea socoti că erau doi drumeţi bătuţi de soartă de se văicăreau aşa şi unul şi celălalt, când, iată că Simion şa măgarul său preaştiutor ieşiră din mărăcini.

— Da' unde-i celălalt? se miră odalisca mea.

— Care celălalt, *señorita?*

— Prietenul dumitale care se tot văicăreşte.

— Dar nu-i nimeni aicea: nici prieten, nici duşman.

— Atunci cu cine vorbeai?

— Eu sunt ventriloc[14]. Şi vorbeam cu acest domn măgar, singurul prieten care ne rămâne pe lumea asta nouă, artiştilor, când ne aflăm la restrişte.

— Zici că voi doi vorbeaţi?

— Din nenorocire, da, *señorita*.

— Da' de ce din nenorocire?

— Fiindcă viaţa mea este o nenorocire.

Aşa o cunoscu Pârţaur – chiar el mi-a povestit – pe patroană. Ceilalţi artişti îmi fură prezentaţi în aceeaşi seară la hotel.

[14] Persoană care, putând rosti cuvintele fără a-şi mişca buzele şi fără a-şi deschide gura, dă impresia că vorbeşte din abdomen (n.t.).

— Ce noroc pe tine, Migdonio, spuse Maca.

— De ce, regina mea?

— Că eşti bogat şi poţi să le dai de la tine şi celor cărora am eu chef să le dai.

Şi se porni să râdă cu râsul acela răsunând ca o bucată de curcubeu, de care jur că o să-mi aduc aminte când o fi să joc poker cu Dracul. Circ în Uspachaca nu s-a pomenit vreodată. Bălosul care ne servea aşează, la porunca mea, douăsprezece scăunaşe în patio. Nenorociţii – o mie de soli m-a costat toată coţcăria – aranjară o avanscenă prăpădită pe care o acoperiră cu nişte cearşafuri cârpite. Dumneata cunoşti hotelul. Macario Entuziastul, un băiat a cărui dibăcie consta, imaginează-ţi numai numărul, în a se răsuci ca limbricul în bătaia tobei, îi dădu intrarea lui Arhimede – mai mult schelet decât catâr de povară – minunea pentru care mă uşurară de încă două sute de soli. Care credeţi că era poanta?

Aşa-zisul Macarie ni-l prezentă astfel:

— Preacinstită şi preafrumoasă Protectoare a Artelor, domnişoară Maca Albornoz, preacinstite cavaler *don* Migdonio de la Torre, preaonorat public, permiteţi-mi să vi-l prezint pe domnul Arhimede, unicul măgar care a refuzat să ocupe o catedră la *Universidad National Mayor de San Marcos*.

Maca se prăpădea de râs, iar eu, închipuie-ţi, nu-mi mai încăpeam în piele de bucurie, şi băloşii după mine.

— Doamnelor şi domnilor, acest magistru extrem de inteligent pricepe mai multe decât spunem noi. Înţelege şi citeşte franceză, engleză, olandeză şi un pic de japoneză, însă fiind obosit din cauza călătoriei, călătorie în care s-a acoperit de glorie, se va mărgini să vă arate doar una dintre aptitudinile sale. *Don* Arhimede, îngăduie-mi să te prezint. Aici, în rândul spectatorilor noştri atât de simpatici se află cea mai frumoasă femeie din Peru. Ba nu, iertaţi-mă, cea mai frumoasă femeie din lume. Eşti matale atât de

drăguţ să ne-o arăţi şi nouă?

Şi, crede-mă! Preafericitul universitar dădu un ocol şi se porni să ragă înaintea Macăi, scuturată de un râs nebun, rozalie ca afurisitele acelea de piersici atât de gustoase şi ca tot ceea ce mă înfioară de câte ori mi-aduc aminte.

Aplaudarăm.

— Preaiubite domnule Arhimede, fii matale drăguţ şi arată-ni-l acuma pe cavalerul cel mai generos din toată regiunea, care onorează cu prezenţa sa această savantă adunare.

Fericitul profesor mai dădu o dată ocol şi începu să ragă în faţa mea iar eu, văzând-o pe Maca plină de bucurie aplaudai din nou, şi băloşii după mine. Iar când magistrul ni-l mai arătă şi pe hotelierul cel mai simpatic din întreg ţinutul, pe jandarmul cel mai vigilent, ba încă şi pe domnişorica ce urma să se căsătorească peste şase luni, aclamai cât mă ţinu gura, şi băloşii după mine.

Arhimede ieşi iar Macarie ne anunţă că „mulţumită unui contract special, Marele Circ Roman avea prilejul de a număra printre stelele sale pe marele fund, unicul capabil să tragă o mie de pârţuri”.

Simion Pârţaur păşi ţanţoş pe scenă.

— Domnilor, eu sunt riguros în arta mea şi, înainte de a vă demonstra că, dacă în rândul animalelor există miriapodele, în cel al oamenilor există miriapârţurile, aş vrea să rog publicul spectator, care mă onorează cu audienţa sa (şi Maca râdea de se prăpădea!), să binevoiască a numi un socotitor imparţial.

Scoase ditamai tabla şi o cretă.

— Hai, că dumneata ai un scris frumos. Fă socoteala, îi porunci bălosului care ne servea. Şi Maca râdea de se prăpădea!

— Cu voia dumneavoastră, am să încep cu o salvă de douăzeci. Una, două, trei…!

Bubuiau de parcă erau chiar tunurile de pe *Amiralul*

Grau.

M-a înnebunit. Mai cunosc eu şi alţi Pârţauri şi, ca să nu merg mai departe, uite, Arutingo, în stare să ofilească grădini întregi cu vânturile lui (nu degeaba striga după el răposatul Remigio „cur cu foale”), însă om pe lumea asta care să se măsoare cu Simion ăsta nu cred să mai fie. Termină şi zâmbi:

— Vrea cineva să cumpere petarde mai multe?

— Poţi să-mi vinzi trei duzini?

— Cu un sol bătaia e bine?

— E bine.

Pârţaur îşi schimbă poziţia, ochi şi bubui de treizeci şi şase de ori.

— Doamnelor şi domnilor, dacă printre cei de faţă se află vreun necredincios, care, iertată fie-mi comparaţia, ca şi Sfântul Toma, trebuie să audă ca să creadă, n-are decât să ridice mâna sus.

— Mai poţi trage cincizeci de pârţuri?

— La un sol bucata e bine, domnule de la Torre?

— E-n regulă.

Şi puse iar tunu’ pe noi! N-am văzut de când sunt un public care să bată atâta din palme. Dar ajungând la treizeci, înfumuratele lui pârţuri se răriră.

— Treizeci şi trei… numără bălosul care ne servea.

Cel de-al treizeci şi patrulea aproape nu se mai auzi. Mai degrabă decât un pârţ, cel de-al treizeci şi cincilea păru un oftat de mironosiţă înamorată.

— Dublez miza!

— Ei, acuma vreţi numai sute! răspunse Pârţaur ofensat.

— Dublez, strigă regina mea prăpădindu-se de râs.

Simion trase aer în piept, se roti ca o balerină, se întoarse cu dosul la noi şi începu iar. Zâmbind (şi cum era să nu zâmbească după cinci sute de băşini!) artistul ne anunţă că, fiind zi de sărbătoare naţională, ne va cinsti cu douăzeci şi una de salve de tun. Iar Maca râdea de se

prăpădea!”

5.

UNDE SE POVESTEŞTE CĂ ESTE O EROARE SĂ AI CRAMPE (CAPITOL ILUSTRAT CU EXEMPLE)

— Cât trebuie să stea ai noştri la închisoare?

— Treizeci de zile, răspunse jandarmul.

Yanacochanii oftară uşuraţi. De când timpul mergea ori sta pe loc din ordinul judecătorului Montenegro, între treizeci de zile şi o lună putea fi o diferenţă de o toamnă întreagă. Cine putea să ştie în ce lună se aflau ei acum? Şi chiar de-ar fi ştiut, cine putea să spună câte zile avea să aibă luna? Iunie trecut nici nu venise bine că se şi dusese, după trei zile, pe câtă vreme, din iulie trecură peste nouăzeci de zile fără a i se putea prevedea măcar sfârşitul. Dar asta încă era un fleac. Lunile adevărate se zăpăceau, se încălecau, se învălmăşeau, astfel incit nu se mai putea înţelege nimic. Şi la fel şi zilele. Nici ei ca şi nimeni de altfel, nu mai ştiau dacă era miercuminică, nouăsprezece ianumartie ori jovineri treizeci şi şapte iulicembrie din cine ştie ce an. Deţinuţii aleseseră calendarul cel mai realist: în fiecare zi, care după calculele autorităţilor obştei, era tot sâmbătă, alguazilii[15] se prezentau acasă la Şeful de Post cu câte o găină. Această metodă primitivă avu într-adevăr efect: treizeci de zile mai târziu, caporalul Bejarano – care fusese calmat cu exact aceeaşi pilulă – îi înştiinţă că sergentul Astocuri semnase ordinul de eliberare.

Cu o seară înainte de a fi eliberat Agapito Robles avu crampe. Tovarăşii lui crezură că-l va alina un ceai de

[15] În spaniolă, *alguaciles,* membrii consiliului comunal (n.t.).

roiniţă, însă, peste noapte, durerile se înteţiră şi Agapito îi deşteptă cu gemetele lui. Cumplit trebuia să-l doară ca el – atât de învăţat cu suferinţa – să se zvârcolească şi să geamă astfel. Ziua căzu pe faţa delegatului, verde, năduşită.

— Mor, murmura el. Mi-au pus otravă în mâncare.

Se înfiorară. Un hoţ de vite pe care-l prinseseră în Michivilca îi prevenise în urmă cu o săptămână: „Fiţi atenţi! Am auzit că judecătorul vrea să vă otrăvească”.

Astfel se zbuciuma, când auzi că-l strigă jandarmul Romulo:

— Prezent! gemu delegatul.

— De ce nu te ridici când te strig?

— Mi-e rău, domnule Romulo!

— Ce ai?

— Crampe, domnule Romulo.

Şi se zvârcolea întruna.

— Te cheamă la el Şeful de Post. Scoală!

Yanacochanii îl ajutară, însă delegatul nu izbuti să se ţină pe picioare. Jandarmul ieşi. Imediat după aceea intră în celulă sergentul Astocuri.

— Ce ghinionul dracului, Agapito! Aveam de gând să vă dau drumul astăzi, da’ uite, acu’ primii o adresă de la Autoritatea Judiciară. Sunteţi chemaţi la Tribunalul de Primă Instanţă ca să daţi ceva explicaţii în legătură cu o crimă.

— O crimă?

— Judecătorul Montenegro vă acuză că aţi fost părtaşi la asasinarea lui Amador Leandro, peonul de pe moşia Huarautambo.

— Păi, Héctor Chacón pentru ce face închisoare la Huánuco, nu tot pentru crima asta, domnule sergent?

— Chacón nu recunoaşte că l-a omorât el. Iar justiţia cere vinovaţi. Judecătorul crede că Amador Leandro a fost asasinat din ordinul vostru. Eşti dator, în calitate de delegat, să depui mărturie.

— În faţa cui, domnule sergent?
— În faţa judecătorului.
— În faţa doctorului Montenegro?
— Mai ştii alt judecător?
— Eu nu pot să depun mărturie în faţa călăului meu.
— Refuzi, adică?
— Refuz, domnule sergent.

Sergentul Astocuri ieşi. Agapito Robles porni să geamă iar. Era, de data aceasta, după-amiază, când uşa celulei se deschise din nou: judecătorul Montenegro intră escortat de patru jandarmi.

— Ce-i cu tine, fiule?

Îl întrebă cu o voce atât de civilizată, încât, pe acesta, îl lăsă durerea pe dată.

— Mă omoară nişte crampe, domnule doctor.
— De ce nu iei un *Enterovioformo?*
— N-am luat bani la mine, domnule doctor.
— Dar e posibil ca un om să sufere pentru că n-are o jumătate de sol să-şi cumpere o pastilă?

Îşi vârî mâna în buzunar, scoase o monedă şi-i dădu ordin Jandarmului Paz:

— Du-te şi cumpără un *Enterovioformo* şi, dacă n-are, un *Mejoral*.

Paz ieşi cu gura căscată de uimire. Uluit de-a binelea, Agapito Robles nu mai simţea nimic.

— E adevărat că refuzi să depui mărturie în faţa mea? întrebă judecătorul din cale-afară de blajin.
— Suntem duşmani, domnule doctor, se scuză Agapito.
— Socoteşti poate că n-am să-ţi fac dreptate?
— Între noi sunt neînţelegeri grave, domnule doctor. Aş prefera să depun această mărturie în faţa Tribunalului din Huánuco.
— Dar va trebui să plăteşti cheltuielile de deplasare pentru tine şi drumul celor patru jandarmi care te vor însoţi. Eşti băiat sărac. Cum o să cheltuieşti nişte parale pe care

nici nu le ai?

— Suntem adversari, domnule doctor, insistă Agapito.

— Suntem adversari ca arendaşi. Şi cine nu se ia la harţă cu vecinul? Însă aici e vorba de crimă. În calitate de judecător, datoria mea este să aplic Legea. M-ai văzut c-am condamnat vreodată oameni nevinovaţi?

Se întoarse.

— Am condamnat eu vreodată un om nevinovat?

Nimeni nu răspunse.

— Atunci?

Delegatul ezită.

— Nu ştiu, domnule doctor.

— Eu ştiu că tu eşti nevinovat. Vreau de la tine o declaraţie de formă ca să clasez dosarul. Dacă nu se îndeplineşte această formalitate vor mai fi acuzaţi şi alţi nevinovaţi ca tine. Cel mai bine este să ne lămurim odată.

— În cazul ăsta…

— Îţi mulţumesc pentru încredere, Robles. Te aştept la Tribunal.

Ieşi lăsându-i mască. Nu-l văzuseră niciodată pe Montenegro atât de delicat şi de înţelegător.

— Cât s-a schimbat doctorul! comentă de la Vega.

— Dacă ar fi fost aşa şi la înfăţişările pentru pământ, nu ne-ar mai bate nouă acum vântul în traistă, visă Requis. Se mai schimbă şi omul cu vremea. De ce nu s-ar schimba şi doctorul? Dacă s-ar purta aşa cu sătenii noştri, n-am avea necazuri. Nu toţi yanacochanii sunt de acord cu războiul ăsta veşnic.

Durerea începu să-l lase de-a binelea. Amabilitatea doctorului, ieşirea din celulă, animaţia străzii, îi făcură bine. Escortat de jandarmul Paz, Agapito Robles traversă piaţa, intră în clădirea Tribunalului. Judecătorul Montenegro, grefierul Pasion, secretarul Del Carpio îl aşteptau.

— Ia loc, fiule.

Pasion observă cu mirare amabilitatea Judecătorului.

— E bolnav, explică magistratul.

„Ah, dacă doctorul s-ar schimba!” îşi spuse în gândul lui Agapito.

— Agapito Robles, este de prisos să-ţi atrag atenţia că acesta este lăcaşul justiţiei şi că aici trebuie să spunem adevărul. Îl cunoşteai pe răposatul Leandro?

— Da, domnule doctor.

— Erai prieten cu el?

— Nu, domnule doctor. Aproape că nici nu ne vedeam. El era peon pe moşia dumneavoastră. Nu locuia în Yanacocha.

— L-ai văzut cu o seară înainte de a muri?

— Eu eram plecat, doctore.

— Când l-ai văzut ultima oară?

— L-am văzut bătând toba cu o săptămână înainte de a fi omorât, la serbarea de Sfânta Rosa.

— Bun, şi cu asta am terminat. Ai văzut c-a fost uşor? Acuşi o să vă vedeţi scăpaţi.

Delegatul se uită atent la zâmbetul prietenos al judecătorului, la cum clipeau ochii grefierului dindărătul unui Underwood dejghinat şi la cele trei rânduri de decoraţii ce blindau pieptul preşedintelui Prado din fotografie. De toate acestea avea să-şi amintească în dimineaţa în care secretarul Curţii din Huánuco avea să-i citească declaraţia. Acolo, în Sala de Audienţe, avea să priceapă că el, Agapito Robles, delegat din Yanacocha, recunoscuse în faţa Tribunalului de Primă Instanţă din Yanahuanca, asasinarea lui Amador Leandro ca pe un act premeditat şi comis din ordinul autorităţilor obştei.

La trei zile după depunerea mărturiei, fură îmbarcaţi pe *Independencia*. În portul Chipipata îi dădură jos pentru a fi transportaţi cu un camion la închisoarea din Cerro. Înainte de sfârşitul a ceea ce pentru unii era ianucembrie, iar după alţii era octomai, fură mutaţi la închisoarea din Huánuco.

6.

UNDE SE POVESTEŞTE DESPRE UNELE PRETEXTE PENTRU CARE OPA LEANDRO ŞI BRAZO DE SANTO N-AU AJUNS NICIODATĂ GENERALI

Solidoro, fost cărăuş, azi, Comandant al şalupei *La Serranita*[16] răspândi zvonul că *don* Migdonio de la Torre s-a apucat să azvârle cu banii pe fereastră. Ştiindu-l cât era de zgârcit, nu putuse să creadă nici el la început, însă nu trecu mult şi marinarii îi aduseră chiar dovezi. Nuño, primul vechil şi codoş de frunte al lui *don* Migdonio, traversase lacul de dimineaţă până seara cu şalupele gemând sub încărcături demenţiale. Căci băcanii îşi isprăviseră repede puţinele provizii de whisky, rachiu de anason, vin, conserve de scoici, ton, somon, caviar de Huánuco, fructe, pesmeţi marinăreşti, caramele şi cozonaci. Apoi tot marinarii îi spuseră că trebuiseră să transporte de la Cerro: o flaşnetă cu maimuţică (sic), şase duzini de linguri de la restaurantul chinezesc (sic), trei echilibrişti (sic), tobe, spade, mărci poştale din Groenlanda, o tricicletă, poezii de Becquer, şase trotinete, precum şi steagurile Germaniei, Franţei, Angliei şi Japoniei (sic). Chemaţi de petrecerile *doñei* Pepita ca şi de presantele ordine ale lui *don* Migdonio de la Torre, muzicanţii fură cuprinşi de îngrijorare. Lui Nuño nu-i plăcea să umble cu fofârlica. Pentru a schimba muzicanţii, căci cei din Uspachaca erau epuizaţi de cât cântaseră, îmbarcase, cu revolverul în mână, orchestra ce fusese tocmită mai demult pentru serbarea din Roco. Dar asta încă nu era

[16] Diminutiv de la *serrana* – munteancă (n.t.).

nimic. Solidoro începu să spună în stânga şi-n dreapta că „un cavaler ca *don* Migdonio de la Torre n-avea dreptul să-şi calce în picioare numele său atât de ilustru”. Nimeni nu cuteză să-i pună vreo întrebare. De prea mult respect se bucura *don* Migdonio de la Torre în Yanahuanca şi era mare grangur, fapt pentru care îl idolatrizau negustorii îmbogăţiţi de pe urma comenzilor lui: zece maşini de cusut Singer (sic), un fonograf RCA Victor, un căţeluş fără RCA Victor, o sută de almanahuri, opt sute şase serpentine, seminţe de fragi (sic), treizeci de covoare, zece salopete şi zece costume de toreador, banderile şi „Comoara frumuseţii”, carte asupra căreia a fost musai să fie consultat profesorul Vento (sic). Mauro Huaynate primi comanda pentru douăsprezece uniforme reversibile: din faţă de general şi din spate de Viceamiral.

Înainte de a ieşi pe uşa croitoriei, Nuño îi atrase atenţia:

— Pentru nişte persoane care au cel mult un metru.

Se iscă vâlvă mare: era cu putinţă ca atâtea scumpătăţi să încapă pe mâinile unor cioflingari, pe mâinile unor nespălaţi, dacă nu chiar pe mâinile unor pârliţi de obşteni cărora Maca, generoasă ca o regină cu punga lui *don* Migdonio, le făcea daruri? Solidoro însuşi care avu grijă să aibă şi el un folos de pe urma transporturilor, afirmă sus şi tare că „dacă domnul de la Torre nu se mai încheie odată la pantaloni, autorităţile trebuie să pună capăt acestor destrăbălări”. Ea nu se mulţumea să-i frece moşierului creierul: i-l freca ce i-l freca o săptămână, după care, următoarea şi-o pierdea, vezi doamne, cu „amicii”. Şalupe speciale răscoleau porturile în căutarea ei. Prima oară *don* Migdonio o găsi şezând la masă cu un voiajor. O strigă înfuriat, însă Maca i-o reteză scurt:

— Da’ ce, m-ai cumpărat? Crezi că gologanii ce-i storci de la argaţi îţi ajung să mă cumperi pe mine?

— Dar Maquita, pentru Dumnezeu.

— Să nu-mi ridici mie tonul, vătafule, ori crezi că aicea

vorbeşti cu peonii tăi? Am fost eu slabă, că altfel n-ar fi ajuns să mănânce la masa mea şi nici să doarmă în patul meu un nimenea-n drum ca tine. Dar terminăm noi odată şi cu asta.

— Maquita…

— Răspunde la ce te-ntreb, obraznicule!

— Bine, dar nu m-ai întrebat nimica, sufleţelule…

— Tocmai de-aia trebuia să ai răspunsul gata pregătit!

— Sunt gata pregătit pentru orice, regina mea…

— Atunci, ce mai stai? Pune-ţi odată şorţul şi adu-i dejunul amicului meu, inginerul Alpiste.

— Dar domnul Alpiste nu este inginer. Este agent sanitar.

— Dacă am eu chef, este inginer!

„Şi zicând acestea, zâmbetul ei, afurisitul, se ivi din nou, ca o întreagă generaţie de garoafe ce-şi primeniseră culoarea şi mireasma, nebune ca şi sufletul meu chinuit. Căci noi bărbaţii, oameni şi noi, din carne şi oase, care în zorii zilei îi eram recunoscători că existam pe aceeaşi planetă cu ea, serile ne blestemam soarta ce ne-a osândit să ne-ntâlnim aici pe pământ cu sora lui Barrabás, haina aceasta cu ochii ei albaştri, de neuitat.”

Şi zâmbea. Începu a netezi părul agentului sanitar care pierise cu totul de frică. Şi cu un glas mai dulce ca mierea de albine de Curahuasi îl rugă:

— Hai, te rog, serveşte-ne micul dejun. Dar cu şorţ.

— Cu şorţ, eu?

— E un joc, iubitule, e un joc. Fii bun. Fă-mi acest dar care nu te costă nimic. Ştii bine că refuzurile îmi fac rău…

Albastrul ochilor ei se tulburară sub lacrimi. Moşierul se pierdu cu firea. Maca strânse la piept o ghitară: era felul ei de a porunci să continue cheful.

„M-am supus zâmbetului ei, zâmbetul acela pe care o să-l văd în faţa ochilor încă trei sute de ani după ce-or să-mi putrezească oasele sub pământul ăsta ticălos. Astfel, începu să-i placă din ce în ce mai mult; să ne umilească de

faţă cu toată lumea, pe noi, bărbaţii. Şi la câte alte umilinţe nu aş mai fi coborât eu! Într-o bună zi însă, Maca împreună cu artiştii ei porniră în călătorie trecând, pe sub privirile total indiferente ale autorităţilor noastre politice, judecătoreşti şi municipale". Tâmpenii!

Într-o zi de joluni înţesată de vrăbii, era după-amiază, Regina Anzilor acostă la cheiul Yanahuancăi. Ochii ei de Sfântă Fecioară, sinii ei, umerii ei, urechile ei, gâtul ei, şoldurile ei, înmuiate toate cu untură de *cuculi*[17]. Şi muierea asta care era în stare să scoale şi... de piatră a eroilor deveniţi monumente, care altminteri nu fac altceva decât să stea pe ouă, debarcă urmată de suita ei de damblagii. Căci predicând că „imbecilii şi nebunii sunt singurii oameni demni de încredere", Maca îi aduna pe toţi, care-i întâlnea prin porturi, prin cătune ori pe drumuri, botezându-i cu numele oamenilor noştri de vază, pentru ca astfel, să-i defăimeze. De pildă, pe un pitic ce suferea de o apucătură incurabilă – fura caramele – îl porecli Generalul Prado. Un butoiaş de osânză care umbla târşâindu-şi după el un picior, deveni Colonelul Balta. Doi cretini din Chacayán avansară la gradul de general: unul era La Mar iar celălalt Gamarra. Un bondoc care-şi ţinea gâtul drept din cauză de guşă, ajunse să fie Mareşalul Ureta. Şi, în ciuda tuturor rugăminţilor mele, nu fu chip să-i schimb numele unui tâmpit pe care ea îl făcu să depună jurământul pentru a deveni Preşedintele Pierola. Câteva zile mai târziu îi adoptă pe Opa Leandro şi pe Brazo de Santo, care – în ciuda faptului că erau tot aşa de băloşi ca şi superiorii lor ierarhici – n-au trecut niciodată de gradul de Comandanţi.

[17] Specie de porumbel sălbatic, cenuşiu, răspândit în pădurile din Chile şi Peru (n.t.).

7.

ÎN CARE ESTE IDENTIFICAT AUTORUL PICTURILOR MURALE DIN BISERICA DIN YANAHUANCA

Don Migdonio de la Torre îi puse în vedere văduvei Lovaton, proprietăreasa lui *El Mundial*[18] să dea afară din hotel pe toţi călătorii şi clienţii care stăteau în pensiune. Putea ea să i se pună împotrivă? *Don* Migdonio în persoană avu grijă să controleze dacă hotelul a rămas liber şi descoperi cu acest prilej un lucru ce-l indignă foarte tare. Pentru a găzdui cât mai mulţi călători, văduva împărţise şi subîmpărţise camerele, folosind nişte pereţi despărţitori din placaj sau chiar din carton, murdari şi plini de mâzgălituri, mânjiţi de unsoare şi împroşcaţi cu vărsături. *Don* Migdonio îi porunci lui Nuño să se ocupe de recondiţionarea hotelului.

Vechilul primi porunca, aparent fără nicio tulburare însă pe dinlăuntru fu scuturat de un fior. Îi sucise şi lui minţile, Maca. Ea l-a surprins de multe ori cum o privea cu ochii plini de lacrimi şi, tot de atâtea ori, vechilul şi-a pus capul în piept mormăind nemulţumit că l-a stârnit de pomană. Drept era că Maca se îmbrăca şi se dezbrăca în faţa servitorilor de parcă s-ar fi dezbrăcat în faţa unor pereţi şi nici că-i păsa. Dar Nuño era un bărbat; prin urmare, „nu era de demnitatea lui să fie comparat cu fitece găgăuţă”.

Nuño conduse echipa de peoni care câteva săptămâni la rând dădu jos pereţii despărţitori, răzui tencuiala, construi scări şi zugrăvi hotelul. Într-o zi luă vaporul spre Yanacocha. Pasagerii de pe Tiburon, obişnuiţi cu ameninţările lui, se

[18] Mondial (n.t.).

cam mirară de atâta stăpânire de sine. Dar încă şi mai mult se mirară yanacochanii, pe care proxenetul, luând-o spre casa profesorului Vento îi salută plin de respect. Acesta, nu era nici el învăţat cu atâta bună cuviinţă din partea lui Nuño.

— Bună ziua, domnule Vento. Împreună cu respectul cuvenit, stăpânul meu vă trimite aceste modeste daruri.

Doi peoni lăsară jos câţiva desagi cu carne, cartofi, ştiuleţi verzi şi brânză, în asemenea cantităţi, încât ar fi putut sătura tot neamul lui Vento o lună întreagă.

— Ai putea să-mi spui şi mie pentru ce sunt aceste daruri?

— Nu stăpânul, ci eu aş vrea să vă rog ceva, domnule Vento.

— Ce anume, băiatule?

— Stăpânul mi-a dat poruncă să mă ocup de reparaţiile ce trebuie aduse hotelului pentru a o putea primi pe frumoasa Maca. Am lucrat serios. Am dori acuma să ne ajutaţi să găsim un desen cu ceva îngeraşi. Am auzit de la oamenii din sat că dumneavoastră aţi avea o carte de pictură.

— Nu prea înţeleg, băiatule.

— Macăi i-ar face plăcere să-şi găsească dormitorul împodobit cu îngeraşi. Aşa mă gândesc eu.

— Aţi găsit şi-un pictor?

— O să pictez chiar eu.

Profesorul Vento clipi. De multă vreme se gândea să le ceară un ajutor moşierilor din provincie, ca să poată cumpăra nişte bănci. Nu putea fi oare, acesta, un prilej de a intra în graţiile lui *don* Migdonio de la Torre?

— Stai puţin, băiatule.

Scoase din vitrina în care-şi ţinea cărţile, „Genii ale picturii”: îi arătă reproduceri după Giotto, Fra Angelico, Leonardo, Michelangelo, Rafael.

— Asta cauţi?

— Aşa ceva, domnule Vento. Aţi putea cumva să-mi împrumutaţi cartea pentru câteva zile? Dacă e nevoie am să las o garanţie. Am mână liberă pentru tot ce-şi poate dori Maca.

— Nu-i nevoie, băiatule, oftă profesorul, resemnat să sacrifice cartea pentru acele bănci. Şi ca să n-o piardă pe toată, smulse foaia, pe care se afla reproducerea la „Fecioara de Alba” a lui Rafael şi i-o dădu.

Şapte zile mai târziu Regina Anzilor intră în portul Yanacochei. Doi peoni de pe moşia *El Estribo*[19] descinseră cu şase goarne şi cu şase tobe pentru şcoală, purtători, în acelaşi timp, ai rugăminţii. În scris, ca „ilustrul dascăl din Yanacocha, luceafăr al învăţământului din întreaga provincie, să binevoiască a vedea zugrăvitura”. Profesorul Vento trebuia oricum să ajungă la Yanahuanea pentru a se dezvinovăţi de acuzaţiile *doñei* Pepita care-l făcuse agitator, şi hotărî să profite de această deplasare. Intră în port la ora zece. Înfăţişarea urma să aibă loc la douăsprezece. Mai întâi se duse să mulţumească pentru daruri, apoi să-şi dea cu părerea asupra oribilităţilor pe care le va fi săvârşit Nuño. Faţada hotelului *Mundial* era acum impecabilă, de nerecunoscut, îl pofti să intre un Nuño pierit, transportat. Vechea sufragerie, înnegrită de fumul sobelor, era acum o încăpere superbă ce se putea măsura cu cele mai bune sufragerii din oraş. În dormitorul rezervat Macăi, îl copleşi un val de ameţeală: pe unul dintre pereţi recunoscu pictura lui Rafael. Era identică, dar era, totuşi, alta! Lacul, copacii, dealurile ce apăreau în spatele Fecioarei lui Rafael nu erau atât de veridice, atât de reale, nu vuiau ca acestea pictate de Nuño. Înspăimântat, uluit, se apucă să confrunte cele două picturi: îngerii italianului nu erau decât nişte stângace creionări în comparaţie cu arhanghelii fără egal ai lui Nuño. Apoi, sublima Fecioară, în loc să mai aibă acea expresie searbădă de Madonă, strălucea de zâmbetul Macăi

[19] Scara (de şa) (n.t.).

Albornoz.

— Aicea n-a pictat mână omenească! exclamă.

— Vă place, domnule?

— Aicea n-a pictat mână omenească, se trezi el repetând.

— Aţi putea să-mi împrumutaţi încă un desen, domnule Vento?

— Pot, sigur că pot, băiatule! Tot ce doreşti!

Ieşi sufocat de emoţie. Vrăbiile vârstau cerul. Se duse la Tribunal pentru a se dezvinovăţi de acuzaţia ce i se adusese ca promotor al „invaziei” săvârşite pe moşia Huarautambo. Judecătorul Montenegro califica însămânţarea terenului Huajoruyuc drept „invazie de pământuri”. Pentru profesorul Vento începea un „an” de frământări. La Postul de Jandarmi i se spuse că certificatul de bună purtare „era la semnat”. În sfârşit, se îmbarcă împreună cu Nuño pe Tiburon. La Yanacocha, Nuño se mai uită o dată peste „Geniile Picturii”. Cu ochi rătăciţi alese „Primăvara” lui Boticelli. De astă dată, profesorul Venito smulse foaia din carte fără nicio şovăire.

Peste câteva zile primi vizita unui peon, trimis de Nuño care-i aducea în dar trei miei şi-l ruga să se ducă la Yanahuanca „spre a corecta greşelile zugrăviturii”. Luă şalupa numaidecât. De pe chei se duse drept la hotelul *Mundial*. Intră fără să bată la uşă. Cum ajunse în sufragerie începu a se bălăngăni: pe unul dintre pereţi, strălucea o pictură murală de departe superioară picturii lui Boticelli, care era de-a dreptul un eşec.

— Nuño…

— *Señor?*

— Nu ştiu ce se întâmplă cu tine. Cât despre mine, îţi spun că dacă pot contribui cu ceva ca să poţi decora mai departe hotelul, sunt la dispoziţia ta.

Peste alte câteva zile, Maca sosi la Yanahuanca urmată de întreg alaiul ei de Generali, îmbrăcaţi, de astă dată, în

uniforme de Viceamiral. Nu catadicsi a întoarce nimănui salutul, cutreierând străzile unui oraş amuţit de uimire şi de spaimă. Se instală la hotel sau, mai bine-zis, îi instală pe Viceamirali.

— Această cameră i se cuvine Generalului Gamarra, aceasta îi pică la ţanc Colonelului Balta, aceasta este tocmai ce-i trebuie Generalului Iglesias, iar aceasta, care nici măcar nu-i zugrăvită, Generalului Gutierrez.

— Asta era odaia pentru domni, gemu Nuño.

Maca se întoarse spre el.

— Ai slujit în armată, Nuño?

— Nu, scumpa mea.

— Păi vezi, Nuño, dacă în loc să umbli după muzicanţi şi după curve pentru stăpânu-tău ţi-ai fi slujit patria, ai fi ştiut acum că, în armată, vechime în serviciu, înseamnă să urci nişte trepte pe cale ierarhică. Eu sunt femeie, aşa că n-am niciun grad. În schimb, avem aici generali şi viceamirali. Mai întâi instalează-i pe ei şi pe urmă mai vedem noi!

— Asta era pentru domni, protestă din nou Nuño.

Maca râse.

— Ce, Nuño, chiar crezi că generalul nu este un domn, ori eşti şi tu zălud?

— Bine, scumpa mea, dar…

— Ei, drăcie! Oi fi şi tu dintre aceia care cred că noi, în Peru, trebuie să ne întreţinem generalii pe vreme de pace şi pe vreme de război să ni-i apărăm?

— Stăpână!

— Ascultă, Nuño, dacă faci cu mine pe craiul atunci du-te cumpără-ţi mai întâi un tun şi stabileşte-te cu el pe cont propriu, dar nu-i obliga şi pe nevinovaţii ăştia să facă la fel.

N-o scoase la capăt cu ea până nu-i primi în hotel pe Viceamirali. Generalul La Mar se instală în odaia pregătită pentru Maca. Generalii Crisanto şi Gutierrez ocupară dormitoarele laterale, iar Generalul Prado şi Colonelul Balta încăperile alăturate. Brazo de Santo şi Opa Leandro, simpli

comandanţi, se mulţumiră cu sufrageria unde vomitară un surplus de ciocolată. Pârţaur, romanii şi muzicanţii ocupară etajul al doilea, în întregime.

Maca ieşi în piaţă, trecu nepăsătoare pe lângă toţi curioşii pe care-i lăsă în urmă cu gura căscată, şi, precedată de divizia ei de coţcari, prefăcându-se a nu vedea plecăciunile plimbăreţilor înflăcăraţi, intră pe uşa *Cercului Social,* punct de întrunire a cetăţenilor notabili, unde, până atunci încă nu călcase picior de femeie. Făcând întruna pe niznaiul trecu pe lângă câţiva membri şi se apropie de tejghea.

— Un rachiu.

— Fin sau din acela obişnuit? se bâlbâi băiatul.

— Mare.

Barmanul ezită. Sublocotenentul Taramona, noul şef al Liniei de apărare îl puse la punct imediat.

— N-auzi, ce dracu'?

Se înclină:

— Iartă-mi interjecţia, *señorita*, însă indignarea de a nu te fi văzut servită cum se cuvine este, mai presus de respectul ce ţi-l port, o obligaţie la care mă supune frumuseţea dumitale.

Era un şmecheraş de la Lima. După mai multe tulburări de care se auzise c-avuseseră loc în ţinut, Comandamentul 21 luase decizia de a tăia în carne vie. Proprietarii din această provincie – scenă pe care se desfăşurase cea de-a doua răscoală din Pasco – solicitau o dotare poliţienească mai serioasă. Colonelul Zapata îl trimise atunci pe acest sublocotenent Taramona care se pricepea la toate, precum şi cincisprezece jandarmi pentru întărirea efectivului militar.

— Îi faci onoarea de a ridica paharul unui ofiţer fără nicio altă avere în afară de respectul faţă de femeia peruană?

Maca îi zâmbi „cu zâmbetul acela al ei care am văzut că ne lega de mâini şi de picioare până şi pe nişte

coşcogeamite bărbaţii care n-am tremurat de spaimă nici în faţa focului inamic în timpul războiului cu Ecuadorul”.

Era la ora cinci „în ziua aceea, zi ce nu vom înceta s-o regretăm vreodată noi, mamele de familie din această provincie, care putem rosti cu fruntea foarte sus cuvântul onoare”. La şase locotenentul comandă nişte ardei umpluţi a la Arequipa şi o tocăniţă cu carne de raţă şi cu ceapă multă. La şapte, ochii judecătorului contemplară „acele ruguri albastre ce ardeau în găvanele în care toţi nătărăii din lume poartă ochi” (Migdonio de la Torre). Deconcertat de prezenţa sacrilegă a unei femei în incinta Cercului Social, şi, în ciuda faptului că fusese deja domolit sub vraja frumuseţii ei, doctorul îşi făcu arc sprâncenele rare. Dar o văzu pe Maca zâmbind şi-şi scoase pălăria.

— Doctore Montenegro, spuse locotenentul Taramona – îngăduiţi-mi să v-o prezint pe domnişoara Albornoz care onorează cu vizita ei oraşul nostru. Domnişoară Albornoz, îngăduie-mi să ţi-l prezint pe domnul doctor Montenegro, Judecător de Primă Instanţă în provincia noastră şi luceafăr al baroului regional. Domnule doctor, domnişoara Albornoz se gândeşte să se stabilească în capitala noastră.

Pentru prima oară, acum, – din tinereţe nu i se mai întâmplase aşa ceva – Judecătorul se simţi stângaci, dezarmat, timid.

„Şi sub privirile indiferente ale celor care aveau tocmai această îndatorire de a veghea asupra valorilor sacre ale unei societăţi creştine” (Memoriul Soţiilor Ofensate), se porni o petrecere ce se sparse abia în zorii celei de-a treia zile, când, deodată, gravă, Maca întrebă:

— Ce-i azi, duminică?

— Duminică, luni sau marţi, după cum ţi-e voia, domnişoară Albornoz, se împletici judecătorul.

Maca îl bătu cu palmele peste obraji.

— Răspunde la ce te întreb, Paco. E duminică?

Judecătorul păli. Notabilităţile îşi abătură privirile de la el.

— E duminică.
— Nu, e luni.
— Se-nţelege că e luni!
— Nu, îl corectă Maca, e duminică.

Şi porni să zâmbească iar cu „zâmbetul acela care băga groaza până şi în noi bărbaţii care, în timpul bombardamentului inamic stăteam şi ne tăiam unghiile” (sublocotenentul Taramona). Ieşi urmată de turma ei de Generali. Traversă piaţa şi intră în prăvălia lui Sobero. Cumpără o mantilă. O luă apoi spre biserică. Părintele Chasán se pregătea să cuminece. Maca se prosternă, în bătaie de joc. „Poate el, un vulpoi, să împărtăşească pe cineva?” (Josefina de los Rios). Preotul văzu o femeie care semăna cumplit de bine cu Sfânta Rosa din Lima şi îi întinse ostia tremurând. În tulburarea lui, împărţi euharistia Generalilor. Maca ieşi cu mâinile împreunate. Subit monastică, puse capăt tămbălăului ce începuse să-l facă orchestra angajată de *don* Migdonio. În ziua următoare, reapăru la biserică. Cinci zile suportă această vedenie părintele Chasán. În a şasea, anunţă că va oficia slujba la şase dimineaţa. Maca se înfiinţă, punctuală, cu Viceamiralii ei impecabili. Părintele Chasán anunţă că a doua zi va oficia slujba la patru dimineaţa. O găsi pe Maca rugându-se cu ochii închişi. Şi scăpă potirul.

8.

UNDE SE POVESTEŞTE DESPRE DILUVIUL UNIVERSAL PRODUS DE HÉCTOR CHACÓN ÎN ÎNCHISOAREA DIN HUÁNUCO

Nici bine nu apărea, că străzile rămâneau pustii. Era de-ajuns să se aşeze pe o bancă, în piaţă, şi cetăţenii o părăseau numaidecât. Până şi copiii o luau la fugă. Numai profesorul Vento găsi cu cale să-i ureze bun venit. Îmbătrânise: îi povesti cu glas tremurat toate câte se întâmplaseră în ultimii o sută optzeci de ani.

— Cum, patruzeci de ani de închisoare? Suntem în 1962! spuse Agapito arătându-i „data” de pe ziarul ce-l adusese de la Huánuco.

— O fi fiind atâta în toată lumea. La Yanahuanca suntem în 2182. Şi eu a trebuit să fixez mai devreme data examenelor. Sunt o cârpă, Agapito.

— Dar, domnule profesor, nu-i treaba dumneavoastră să fiţi tare de vină, ci să aveţi minte multă, iar din aceasta, vorba aceea, aveţi să mai daţi şi la alţii. Şi autorităţile noastre ce spun?

— Da’ ce, mai avem autorităţi, băiatule? Le-a destituit Judecătorul.

— Cum să le destituie când Puterea Judecătorească nu are jurisdicţie asupra autorităţilor obştei?

— Legea spune că persoanele cu antecedente penale nu pot deţine niciun fel de funcţie. Or voi aţi fost închişi... Nici tu nu mai eşti delegat.

— Ce spun oamenii?

— Nimeni nu crâcneşte.

— Ce spune Isaac Carbajal?

— Lucrează la Primărie.

— Cum?! Isaac Carbajal, la ordinele doamnei Montenegro?

— Asta-i adevărul, băiatule.

— Şi Cipriano Guadalupe?

— Nici pe ăsta nu-l mai vede nimeni.

— Şi tovarăşii mei de închisoare?

— Au ieşit de-acolo mieluşei. Imediat după ce-au venit, a trecut pe la ei Atala care a fost sergent. Ce le-o fi spus, nu ştiu. Destul şi bine că nu şi-a mai căscat gura niciunul. Şi nici adunare n-au mai ţinut. La noi în sat n-am mai auzit pe nimeni să vorbească ceva de „reclamaţie”.

— Pentru asta s-a jertfit Héctor Chacón? Pentru asta a murit *don* Raymundo? Pentru asta am pătimit atâta în închisoare?

Plecă. Era o noapte cu lună. Delegatul sui costişa spre Quencash, desluşi metalul lacului şi luminile confuze ale capitalei provinciei. Pentru asta s-au jertfit atâţia oameni?

Îşi aminti de noaptea aceea petrecută în închisoarea din Huánuco, o noapte în care autorităţile din Yacacocha jurară să continue lupta împotriva moşiei Huarautambo. Se împlinea atunci un an de când erau la închisoare. Închisoarea este o biserică părăsită. În naosul ei aproape ruinat, cu pereţii pătrunşi de urină, prea strâmt pentru cinci sute de deţinuţi, stau îngrămădite o sută de paturi de lemn, toate descheiate, privilegiu de care se bucură deţinuţii mai vechi; cei noi dorm pe saltele umplute cu paie, pe pături sau pe ziare. Autorităţile din Yanacocha au avut de pătimit în această închisoare până când Héctor Chacón, Nictalopul, hotărî să ia asupra lui moartea lui Amador Taicurechi. Agapito Robles se cutremură amintindu-şi acele luni când vedea sclipind în ochii Nictalopului mai tare decât puterea de a străpunge întunericul, ura împotriva propriei sale copile.

— Aveam totul pregătit ca să-l omor pe judecătorul Montenegro. Bătrâna Sulpicia îmi împrumutase hainele ei. Aveam de gând să intru în casa judecătorului îmbrăcat femeieşte şi să-i tai beregata.

Nictalopul tremura.

— Avea nişte jandarmi care stăteau de pază la uşa lui, însă îmbrăcat aşa, aş fi putut să mă strecor dacă nu mă pâra fata. Acuma era de mult oale şi ulcele. Numai Juana şi cu mamă-sa ştiau că stau ascuns în hambar. Juana m-a predat!

— Dacă ea te-o fi predat, atunci a făcut-o numai din disperare, spuse Isaac Carbajal. Pe tine nu puteau să te prindă şi-atunci jandarmii au pus mâna pe ginerele tău, Calixto Ampudia. Eu locuiam pe vremea aceea lângă Post. Am văzut eu, cu ochii mei, cum îl duceau noapte de noapte să-l spânzure, ca să spună unde stai ascuns.

— El nu ştia.

— Jandarmii credeau că ştie. Băteau la el, zi şi noapte. Tot satul îl auzea urlând. Pe fată o apuca dimineaţa la uşa Postului rugându-se să nu-l omoare. Dacă te-a pârât, atunci n-a făcut-o decât ca să-l scape cu viaţă pe tatăl nepoţilor tăi.

— Juana m-a predat. Juana o să moară. Toţi trădătorii trebuie să moară.

— Héctor, fă orice altă vărsare de sânge, numai asta nu!

Nu te-am pârât eu, tată. În dimineaţa aceea n-am coborât la oraş. Atunci când te-au înconjurat pe dumneata jandarmii, pe mine mă ocăra tot neamul Ampudia: aruncau vina pe mine, cică din pricina mea se prăpădea Calixto. Bărbatu-meu era pe jumătate mort. Îl spânzuraseră la Post de o grindă şi când îl trăgeau în sus, când îl lăsau să cadă. Şi-acum tot beteag e. I-au omorât un nerv. Nu mai poate face nicio muncă grea. A rămas neputincios. Din cauză că l-au schingiuit. Pe mine mă făcea vinovată tot neamul

Ampudia şi îmi strigau: „de la tine i se trag toate nenorocirile!”

— Dacă omori fata, or să te osândească pe viaţă. N-o să mai scapi niciodată. O să-şi râdă Montenegro de tine.

— Ai dreptate.

— Duşmanii noştri or să moară la bătrâneţe, fericiţi, bogaţi.

— Ai dreptate.

— Ştii cine a bătut toba că te-a pârât fata? intră în vorbă Agapito Robles. Grefierul Pasion!

— Şi ce-i cu asta?

— Pasion nu face niciodată nimic fără consimţământul judecătorului Montenegro. De când ne ajută pe noi judecătorul arătându-ne de cine suntem trădaţi? Dacă au umblat cu astfel de zvonuri, atunci au făcut-o anume ca această minciună să ajungă la urechile tale şi să te aducă la disperare. Uite că duşmanul a izbutit să te frigă la inimă.

— Poate că ai dreptate. Poate că duşmanul a izbutit să-mi abată mânia de la el. Poate că au împroşcat-o pe fata mea cu noroi. Agapito, poţi să-mi scrii o scrisoare?

Delegatul făcu rost de hârtie şi creion.

— Scrie: „Fetiţa tatii, vorbeşte lumea că tu ai fi fost aceea care m-a dat pe mâna poliţiei într-o clipă de deznădejde...”

Nu te-am dat eu, tată. Dumneata umblai sus, pe cordiliere. Dumneata n-ai văzut cum tremurau oalele. Şi, tăticule, o mulţime de fiinţe nevăzute mă urmăreau pas cu pas. Dumneata n-ai văzut zâmbetul acela hâd al găinilor celor negre. Veneau de aduceau scrisori. Dumneata nu erai acasă niciodată. Vraja îşi răspândeşte Nălucile. Niciun viteaz nu-i atins de Năluci. Dumneata eşti viteaz. Casa noastră a început a năduşi. Pereţi osteniţi. Tată, îţi jur pe sfânta cruce. Nălucile se năpusteau asupra noastră. Din

hambar se auzea clănţănit de clonţuri goale. Fereştile se deschideau şi se închideau singure. Eram împresuraţi de Năluci. Să-i întrebi pe vecini: afară negura stătea de pază. Se tot schimbau între ele. Mai întâi a fost atins de vrajă măgarul. Se pipernicea încetul cu încetul...

— „...Am aflat că din pricina mea, ginere-meu, Calixto Ampudia, a fost supus la cazne. Ştiu că pe dumneata te apucau dimineţile la uşa Jandarmeriei cu capul ascuns în broboadă. Poate că n-ai mai putut să înduri atâta mâhnire ce te apăsa şi ştiind că eu stăteam să aleg cartofi în hambar..."

Măgarul s-a împuţinat. Mai întâi s-a făcut cât un ieduţ, pe urmă cât un mâţ, pe urmă a pierit. Noi, ca să risipim vraja spuneam „Tatăl nostru" de la coadă la cap. Îl spuneam fără să ne pună nimeni să-l spunem. După ce ne-a stârpit măgarul, Vraja ne-a luat caii. Îţi mai aduci aminte de Vencedor? S-a pipernicit şi el. Pe zi ce trecea se chircea tot mai tare...

— „Fetiţa tatii, eu râvneam să-i omor pe cei mari ca să-i ştiu ocrotiţi pe cei mici. Dumneata eşti mică. Pe dumneata ca şi pe maica dumitale vă iert. În curând o să fie „Ziua Deţinutului". În ziua aceea toţi care suntem aicea, fără deosebire, o să avem dreptul să fim vizitaţi. Veniţi fără nicio teamă şi, dacă nu credeţi că vă iert, să-l trimiteţi mai întâi pe ginere-meu să stea de vorbă cu mine şi să se convingă".

Frate-meu, Rigoberto, a făcut de jur împrejurul casei un gard de spini. În zori găseam spinii însângeraţi. Cineva tot încerca să forţeze gardul care ne apăra! Noi plângeam.

— Mai e puţin şi-or să ne ajungă farmecele şi pe noi. Piatra la piatră trage. Fă ceva, măicuţă!

Ce putea să facă ea, mămicuţa noastră? Ea se tânguia.

— O să ne uscăm şi noi cum s-au uscat şi dobitoacele.

— Fă ceva, măicuţă.

Taurul nostru, acela roşcat, s-a făcut mic de tot: acum e iarăşi viţel.

— Tot aşa mici o să ne facem şi noi, măicuţă.

— Să mai spunem o dată „Tatăl nostru.”

Ierburile noastre şi pietrele noastre secau şi ele. Dumneata umblai sus pe cordiliere. De tine nu se prindea Vraja. Însă noi, noi ne tot piperniceam.

— „...Să-l aduceţi la mine pe nepotu-meu. Vreau să-l cunosc. Am pregătit pentru el un camion mititel din lemn. Un camion mititel şi roşu cu aripile galbene!”

Într-o zi ai venit acasă dis-de-dimineaţă. Ne-ai găsit plângând.

— De ce plângeţi?

— Plângem, tăicuţă, că ne facem broaşte râioase.

Atunci te-ai mâniat rău de tot.

— Ce prostii mai sunt şi astea? Parcă n-aţi fi copiii mei. Din ce aluat sunteţi voi plămădiţi? Să-mi fiţi băieţi viteji căci asupra omului viteaz nu are putere nicio vrajă.

Te-ai înşelat, tăicuţă. Piatră după piatră lasă în urmă şi-şi croiesc drum cei nevăzuţi. Azi luau o pietricică, mâine o crenguţă. Cine avea putere să ţină piept farmecelor ce le făcea Victoria din Racre? O plătise judecătorul Montenegro. S-a legat să ne prefacă în jivine ca să bage spaima în dumneata.

Treizeci de zile mai târziu, Héctor Chacón primi răspuns. Intră în chilie nebun de fericire.

— Citiţi, fraţilor! Ce spune-n scrisoare?

Delegatul Robles o citi.

— Héctor, vin ai tăi să te vadă. Nevastă-ta, fata şi nepotul. Or să fie aici de „Ziua Deţinutului”.

Nictalopul se înfierbântă. Era mai mare peste deţinuţii din închisoare. Lucra cu cincisprezece împletitori. Duminicile vindeau ce lucrau peste săptămână. Nu ducea lipsă de bani: dădu comandă pentru douăsprezece perechi de pantofi pentru toţi ai săi. Obţinu un permis să pregătească o *pachamanca*[20] uriaşă. În închisoare nu se mai vorbi despre nimic altceva. Adunară bani de la fiecare şi cumpărară porci, berbeci, iezi, găini, cartofi, coceni de lapte, bobi. În ajun descăpăţânară animalele, săpară groapa pentru măreaţa *pachamanca* de a doua zi.

Nictalopul strălucea de bucurie. În ziua cu pricina, îşi puse haine noi. Puse de-a rândul cele douăsprezece perechi de pantofi şi camionul. Un comitet de deţinuţi îl invită pe directorul închisorii să implânte un steag peruan în mormanul sub care se afla *pachamanca*. Era ora zece. Nictalopul aştepta plin de nerăbdare. Curtea mişuna de vizitatori. Se făcu unsprezece. Dezgropară *pachamanca*. Se făcu douăsprezece. Mâncară friptura de berbec, împărţiră la toată lumea friptura de porc, dădură vizitatorilor cobai, le oferiră *humitas*[21]. Agapito Robles umplu cu mâncare oalele lui Héctor. Nictalopul se uita la cer; era ţipător de albastru. Unu. Trebuie să-i aştept pe ai mei. Două. Mâncarea Nictalopului se răcea. Trei. Tigăile prinseră a se slei. Patru. Văzându-l pe Nictalop cum se tot mohora, yanacochanii mestecau fără nicio plăcere. La cinci, un fluier anunţă că vizita a luat sfârşit. Palid, foarte palid, Chacón se duse până-n mijlocul curţii, lăsă capul în pământ, ridică braţul, arătă spre Dumnezeu. Strigă din răsputeri:

— Fata mea m-a predat şi eu am iertat-o! Eu care o să stau în închisoare încă douăzeci de ani de-aci-nainte, am

[20] Carne prăjită printre pietre încinse ori aşezată într-o groapă făcută în pământ şi acoperită apoi cu pietre încinse. Se condimentează cu ardei iute. Este specifică Americii de sud (n.t.).

[21] Turtă din mălai condimentată, care, după ce se taie în bucăţi, se înveleşte în pănuşi verzi sau uscate, se fierbe, iar apoi se coace în spuză. Se consumă în Peru, Argentina şi Chile (n.t.).

simţit nevoia să mă văd cu ai mei, măcar o dată. Mi-au făgăduit că vin şi n-au venit.

— Poate că i-a oprit poliţia să vină, vorbi răguşit Agapito Robles. Poate că n-au găsit şalupă.

Un briliant se aprinse, un al doilea, în ochii lui Chacón.

— Nu-i aşa, fraţilor! Nu există nenorocire mai mare decât să fii om! Ce blestem pe capul meu că m-am născut pe lumea asta! Găsi-m-ar moartea să mă găsească! Să nu mai fac degeaba umbră pământului! Că n-am pe nimeni în lume!

— Héctor, nu plânge, suntem şi noi aici.

— Da, sunteţi câteva luni, câţiva ani, dar eu am să stau în închisoare o viaţă întreagă. Voi o să ieşiţi şi-o să uitaţi. Vă şi-nţeleg. Cine-a scăpat o dată, uită. Nu mă supăr.

El, bărbatul cel mai viteaz din toată provincia se lăsă pradă plânsului. Lacrimile îi săpau obrajii, îi cădeau printre adânciturile feţei. Plânse cât plânse, apoi se linişti.

— Unde sunt tigăile mele? întrebă cu alt glas.

Liberato îi întinse oalele pline cu bucăţi de carne prăjită. Nictalopul dădu din ele la fiecare.

— Mâncaţi, fraţilor!

— Păstrează-ţi-o pentru mai încolo, Héctor.

— E păcat să aruncăm mâncarea. Luaţi! Unde sunt pantofii?

Îi puse de-a rândul. Strigă:

— Cine vrea să cumpere douăsprezece perechi de pantofi pentru femei şi copii? Pantofi straşnici! Cer pe ei numai cât am dat pe piele!

Era ora şase. Fluierul reglementar anunţa deţinuţii să intre din nou în incinta bisericii. În uşă, Héctor Chacón strigă:

— O clipă, yanacochani!

Ceilalţi deţinuţi se îndepărtară. În mijlocul obştenilor adunaţi roată se vedea faţă palidă a lui Chacón.

— Fraţilor, spuse Nictalopul, a trecut un an de zile de

când vă aflaţi aici, acuzaţi de o crimă pe care n-aţi săvârşit-o.

— Un an şi zece zile, îl corectă Liberato.

— N-ar fi trebuit în ruptul capului să declar nimic în faţa judecătorului Montenegro, se căi Agapito Robles.

— Judecătorul ţi-a măsluit declaraţia, delegatule, dar, oricum, ar fi găsit el alte pretexte pe care să-şi întemeieze înscenarea. Oricum ar fi, acuzaţia există, iar voi, autorităţile, staţi la închisoare. Timp în care moşia Huarautambo se întinde pe spinarea ţăranilor noştri neajutoraţi şi lipsiţi de apărare. Vă aduceţi aminte ce ne-a spus luna trecută delegatul din Yarusyacán? Din Junin a venit un alt ţăran să ne spună că satele din pampă se pregătesc să recucerească toate pământurile din regiune ce fuseseră luate cu japca. De data aceasta obştile vor lupta cu arme capturate de la jandarmi şi de la soldaţi. Dar pentru ca obştile să aibă curaj să se arunce în luptă, e nevoie mai întâi ca noi să recucerim moşia Huarautambo. Mi-aduc aminte că trimisul din Junin a spus: „Comandamentul Militar al obştenilor din Pasco se bizuie pe cucerirea acestei moşii, lucru ce se va putea săvârşi numai dacă delegatul Agapito Robles iese din închisoare să-şi organizeze obştea”.

Nictalopul îi cuprinse într-o privire pe yanacochani:

— Agapito Robles va ieşi!

— Cu neputinţă! Sunt acuzat ca şi voi toţi. Atâta vreme cât Sfânta Justiţie n-o să găsească un vinovat, n-or să-mi dea drumul.

— Eu sunt vinovatul! Eu am să mă declar vinovat de moartea lui Cortaorejas! Dacă e nevoie, o să iau asupra mea toate crimele ce s-au săvârşit în provincia noastră şi încă nu s-au clarificat: cele care s-au săvârşit, cele care se săvârşesc şi cele care s-or săvârşi de-aici înainte. Toate furturile, toate omorurile, toate violurile, toate escrocheriile. Mă fac vinovat de tot ce-or vrea! Orice-ar fi, orice acuzaţie,

orice murdărie va fi pentru mine o onoare dacă te văd ieşit din căcatul ăsta, Agapito! Am să putrezesc aici pe vecie, însă tu vei lua moşia Huarautambo – cea atât de nebiruită. Parcă văd ziua aceea în care obştea noastră va coborî victorioasă pe costişele furate de la noi. Şi aud zarvă mare îndărătul steagurilor. Şi-l văd cum fuge, judecătorul Montenegro. Cum fug toţi jupânii care ne-au poruncit nouă, toţi nesătuii pământului!

9.

UNDE SE POVESTEŞTE DESPRE CĂSĂTORIA MACĂI ALBORNOZ CU DON SOLIDORO CISNEROS DE LA TORRE

— Ce e, Nuño?

— Stăpânul îţi cere permisiunea să te vadă scumpa mea.

Aşezată într-un hamac, într-un colţ al curţii interioare, la umbra unei tufe de *molle*[22], Maca îl căuta de păduchi pe Generalul Crisanto.

— Unde ţi-i lipitoarea aia de stăpân?

— Aşteaptă consimţământul dumitale la uşă. A venit cu muzicanţi. I-ai auzit vreodată pe „Sticleţii Anzilor”, scumpa mea? Cântă nemaipomenit! Am fost la Cerro pentru o treabă şi i-am descoperit cântând la serbarea din Raneas. Cu greu am reuşit să-i conving să-şi strice contractul, însă pentru dumneata…

— Ce bine! Fiindcă Generalul Crisanto tocmai a dat dispoziţie să fie trecut în revistă corpul ofiţeresc. Spune-i stăpânului tău să lase muzicanţii aici şi să-mi facă plăcerea să se cărăbănească.

Don Migdonio de la Torre intră pe uşă încovoindu-şi statura ceremonioasă, netezindu-şi barba roşie şi, în urma lui, scoţându-şi pălăriile din cap, un grup de muzicanţi. Maca îşi vedea-nainte de treabă căutându-l de păduchi pe Generalul Crisanto care, în vreme ce muşca dintr-un măr, fonfăia:

— Ce pui gustos!

[22] Specie de arbust răspândit în America Centrală cu frunze plăcut mirositoare şi flori roşcate în formă de spice (n.t.).

Acest militar confunda gusturile. Mesteca o bucată de carne de pasăre şi exclama: „Ce peşte gustos!” sau savurând o piersică: „Vai, ce gustoasă ciocolată!”

— Permite-mi, Maquita.

— *Doña* Maca.

— Permite-mi, *doña* Maca, să-ţi spun ce plăcere mare este pentru mine să te pot sluji. Ştiind cât de mult preţuieşti muzica, mi-am permis să ţi-i aduc pe „Sticleţii Anzilor”, vestiţi în întreaga noastră regiune de munte, ca să-ţi cânte cântecele ce le îndrăgeşti.

Maca le zâmbi. Muzicanţii se zăpăciră.

— Ştiţi să cântaţi marşuri de război?

— Marşuri frumoase, *señorita*.

— Prea-bine! Muzicanţii ne-au picat la ţanc pentru defilare. Din păcate, Migdonio, tu n-o să poţi asista. Generalii sunt în manevre şi toate mişcările acestea sunt secrete de război.

Don Migdonio încercă un zâmbet palid.

— Când o să am nevoie de tine, o să te chem.

— Nuño rămâne aici în aşteptare, regina mea.

— Fiindcă veni vorba, n-ai în plus cinci mii de soli?

— De avut, aş avea eu, se bâlbâi moşierul.

— Tu, care eşti atât de petrecăreţ, trebuie s-o cunoşti pe *doña* Añada, bucătăreasa doctorului Montenegro.

Într-o zi, la amiază, ieşind de la şcoală, profesorul Vento dădu de Nuño stând nepăsător sub arşiţa soarelui.

— Ce faci aici, băiatule?

— Stau şi eu şi mă uit, don Eulogio.

— Nu eşti tu plătit ca să stai să te uiţi. Pentru ce-ai venit?

— De data asta vin pentru o treabă care mă priveşte pe mine. Vreau să ştiu dacă goarnele acelea cântă. Cântă frumos, don Eulogio?

Faţa directorului se lumină.

— Auzi? Sunt elevii mei care se pregătesc pentru

defilarea de la 28 iulie.

— Dar nu suntem în augustembrie, don *Eulogio?*

— Aşa spun codoşii judecătorului, dar după socotelile mele, suntem în iulie. N-auzi cum bat tobele? Crede-mă, băiatule, că încă mai stau şi mă întreb ce l-a găsit pe stăpânu-tău de ne-a dat orchestra.

— Aici nu-i mâna stăpânului, don *Eulogio, ci a frumoasei Maca. Stăpânul se cam codeşte când e vorba să dea însă* doña *Maca dă cu amândouă mâinile. Ea, dacă poate, ajută pe toată lumea,* don *Eulogio.*

— Aşa am auzit şi eu.

— Doña *Maca a ştiut că de ani de zile visaţi dumneavoastră să aveţi o orchestră pentru şcoală şi i-a poruncit stăpânului să v-o dăruiască.*

— I-a poruncit?

— Don Migdonio, o fi el stăpânul meu, dar frumoasa Maca este stăpâna stăpânilor.

— Aşa am auzit şi eu. Dacă ar fi aşa toţi stăpânii...!

— Dacă ar fi aşa toţi stăpânii, parcă s-ar mai zbate cineva să trăiască mai bine?

— Nu vrei să mănânci nişte ştiuleţi, Nuño?

— Aş fi tare încântat, don Eulogio.

După ce prinzi, profesorul Vento îşi puse ochelarii şi se uită cu atenţie peste „Titanii Picturii”. Fără nicio ezitare, smulse o reproducere după „Aurora” lui Guido Reni.

— Asta ce e, don Eulogio?

— Părintele Chasán umblă să găsească un pictor care să decoreze unul dintre pereţii bisericii.

— Îţi spun drept că nu ştiu cine-i Añada.

— *Doña* Añada. E o băbuţă care are nevoie de nişte lână.

— Lână de cinci mii de soli?

— Da, deocamdată.

Voind, să nu rănească ingenuitatea ofertei lui Nuño,

părintele Chasán îl întrebă pe acesta dacă credea că ordinele ce i le dădea don Migdonio îi vor lăsa răgaz să picteze acest tablou. „Am să dorm pe apucate”, răspunse Nuño cu o privire brăzdată de asemenea stoluri de inocenţă încât sărmanul popă nu avu inima să-l refuze. Oftă, socotind în sinea sa: „am dat-o dracului cu zugrăveala pe care va trebui s-o plătesc ca să acopăr mâzgălitura ăstuia”.

— Când vrei să începi?

— Aş putea la noapte, părinte?

— Ai de gând să pictezi noaptea?

— Să-mi aprinzi o lumânare, părinte.

— Şi-o să mai aprind, una ca să mă ferească Dumnezeu de toate relele, îşi spuse părintele.

Părintele Chasán îl înştiinţa pe ţârcovnic că-i dăduse voie lui Nuño să intre în biserică şi luă şalupa spre Chipipata. De aici se duse mai departe la Tambopampa iar apoi la Chinche, unde ţinu o slujbă pentru odihna celor căzuţi în timpul masacrului. Peste zece zile, părintele Chasán se întoarse, deschise uşile bisericii şi dădu înapoi înspăimântat. Pe unul dintre pereţi, Nuño pictase o „Auroră” şi mai izbutită. Popa, cu gura căscată de mirare, privi cu luare-aminte armăsarii mânaţi de divinul vizitiu, grupul de copile printre care se aflau, zâmbind, câteva femei într-un chip atât de păgân reale, încât îi trecu prin gând să pună mâna pe ele. Cuprins de groază, se abţinu şi rămase locului să le privească. Totul era mai frumos, mai adevărat, mai luminos decât în schiţa lui Reni, de-a dreptul jalnică. Jos lângă perete, sleit de cât trudise, Nuño dormea cu faţa-n sus, sforăind. Sub un borcan cu vopsea, lângă o lumânare stinsă, găsi „originalul” care nu putea fi asemuit nici pe departe cu admirabila-i reproducere. Recunoscu la această „Auroră” trăsăturile unei femei care i se păru a fi Maca Albornoz. Răscolit de emoţie, îl binecuvântă pe Nuño şi căzu în genunchi să se roage.

Don Migdonio se lăsă pe speteaza jilţului. Zâmbi visător.

— Da, domnule. Odată, obştea care era hotar în hotar cu moşia mea, s-a găsit să-mi întocmească mie un plan clandestin. Au angajat un ingineraş dintr-ăştia care câştigă şi ei o pâine sucindu-le mintea sălbaticilor ăstora. Dar cu câţiva reali afli tot, drept care am aflat şi eu că nemernicul ăsta de ingineraş, cică spunea că studiază peisajul şi de fapt îmi cocea mie turta. Ha, ha. Îţi aduci aminte, Nuño? L-am lăsat să-şi isprăvească treaba, după care, când să iasă de pe pământurile mele, odată a pus Nuño gheara pe el. Ha, ha. Îţi aduci aminte, Nuño, ce i-am făcut? Ce e, Nuño?

— Defilarea s-a anulat, stăpâne.

Moşierul se bucură, se ridică:

— Iertaţi-mă, domnilor!

— Cine n-are noroc la cărţi, are noroc în dragoste, râse Arutingo.

— Nuño, adu-mi muzicanţi şi bere.

Stăpânindu-se să nu o rupă la fugă, se întoarse la Maca. O găsi veselindu-se cu „Sticleţii Anzilor”. Porniră bairamul. Nuño se duse să comande o supică de raţă la *Cercul Social.* Ştia exact cu cât ardei iute îi plăcea Macăi! O servi într-o pauză a dansului. Apoi petrecerea se porni din nou. Către miezul nopţii îi văzu pe Maca şi pe *don* Migdonio urcând scara hotelului. Muzicanţii, Generalii precum şi toţi cei care le ţinuseră isonul se retraseră. El stinse luminile, se înveli în *poncho*. Se rezemă de perete, încercând să se odihnească. Dar nu se odihni. De la o vreme auzi mugetele lui *don* Migcionio, cascadele de râs şi şoaptele Macăi. Suferi ca un câine întreaga noapte. Dar nu auzi ce îi ceru moşierul Macăi, a două zi dimineaţă, la opt, îmbrăcat riguros, în costum negru:

— Numele meu este Migdonio de la Torre y Covarrubias del Campo del Moral. Cei din neamul de la Torre l-au însoţit pe Bolivar Eliberatorul în campania pentru Independenţă. Familia noastră a dat republicii un preşedinte, trei generali,

patru episcopi şi doi membri în Tribunalul Suprem. Consimţi să-mi fii soţie?

— Mai întâi, aş consimţi la nişte *tamalitos*[23], dacă nu cumva e o jignire să-ţi fie foame după ce ai dat de mâncare.

— *Tamalitos?*

— Da. Şi încă verzi, dacă iluştrii tăi strămoşi n-au nimic împotriva acestei culori.

— Cum, Maquita? Iartă-mă, nu înţeleg... Eu mi-am deschis inima. Ţi-am propus un lucru pe care niciodată...

— Migdonio, tu, cum era de aşteptat, nu ţi-ai dat seama că trecem printr-un moment crucial. Patria se află în primejdie, iar întreaga ta contribuţie civică a fost să mă scoli pe mine şi să mă razi fără săpun.

— Acestîî, acestîî...

— Nu te mai bâlbâi atâta şi fii atent aicea: ieri, Preşedintele Pierola a pierdut mingea de cârpă a Generalului Crisanto. Dacă Generalii continuă astfel să mai piardă mingile, curând vor pierde şi războaiele. Eu acord tot sprijinul meu atitudinii ferme pe care a adoptat-o Comandamentul.

Moşierul încercă să zâmbească:

— Şi eu sunt de acord cu Comandamentul, Maquita, dar...

— O clipă! Cine ţi-a dat dreptul să fii de acord cu nimic?

— Regina mea, dacă tu vrei să nu fiu de acord...

— Eu vreau să pleci. Şi încă departe. Fiindcă azi va avea loc Consiliul de Război şi niciun civil nu trebuie să se amestece în acest Consiliu. Eşti civil. E timpul să pricepi: civilii n-au nicio legătură cu destinul patriei! După aceea ne vom ocupa şi de cererea ta.

Don Migdonio ieşi însufleţit de o vizibilă speranţă. Presimţea tot ce avea să se întâmple. Citea în ochii Macăi

[23] Diminutiv de la *tamales,* un fel de turte făcute din făină de mălai învelite în frunze de bananier sau în pănuşi verzi de porumb (n.t.).

năpasta ce-avea să se abată asupra Generalului Crisanto. Dintr-un motiv ce nu se cunoştea, gloria bietului damblagiu avea să apună. Ceilalţi Generali, la ordinul Macăi, aveau să-l condamne la exil. Îl cuprinse un sentiment de milă faţă de idiotul acesta; odată degradat de tragica-i uniformă, peste puţină vreme avea să se întoarcă iar la zdrenţe, la foame şi la frigul drumurilor, necazuri de care Maca îl ispăşise mulţumită unei veri prea grăbite. Nu avu cu toate acestea puterea să îndepărteze din sentimentul lui de milă faţă de această sperietoare amestecul unei josnice bucurii. Fiindcă odată ce năpăstuitul General Crisanto avea să fie condamnat, Maca avea să se liniştească. În câteva săptămâni, zâmbetul ei avea să scapere din nou. Într-una din seri, şi poate că în faţa lui, Maca îi va convoca pe Generali pentru a le cere deşucheatul lor consimţământ. Chiar îşi închipui scena. „Domnilor Ofiţeri, cavalerul ce se află în faţa domniilor voastre mi-a făcut onoarea de a-mi cere mâna. Înainte de a i-o acorda, aş dori să merit aprobarea înaltelor voastre învestituri.” Şi în această grotescă adunare, noul Şef de Stat Major avea să aibă un vot determinant. Suspină uşurat. Oricare avea să fie suplinitorul lui Crisanto, acesta va fi de partea sa: de o bună bucată de vreme, *don* Migdonio cultiva, cu tot felul de daruri, simpatia acestor imbecili. Astfel, cu un zâmbet plin de încredere, grăbit, fericit, luă şalupa spre Cerro. În capitala provinciei îl vizită pe prefect, onoră câteva prelungite partide de pocher şi cumpără două inele de aur, un şirag de perle, verighete şi un munte de cadouri pentru Generali. Apoi se întoarse la Yanahuanca. Pe chei îl izbi zarva iscată de nişte muzicanţi.

— Ce serbaţi? îi descusu el.

— Căsătoria frumoasei Maca, îl puse la curent un marinar flegmatic.

— Ia te uită, aţi şi aflat! De unde? zâmbi *don* Migdonio, scoţându-şi pieptul în faţă.

— Păi, chiar Solidoro a anunţat pe toată lumea.
— Ceeee?
— Frumoasa Maca se mărită cu domnul Solidoro.

Furtuna surprinse şalupa ce se chema Tiburon de Yanacocha în mijlocul lacului. Făcându-şi iluzii în privinţa prosperităţii comerţului maritim, Mauro Huaynate, Comandant al şalupei, îşi lichidase atelierul de croitorie pentru a o putea plăti. Dar el era mai mult croitor decât navigator. Tiburon se rătăci în ceaţă. Puţin a mai lipsit să nu se împotmolească în recifele de la Chacayán. Părintele Chasán ajunse la Yanacocha abia pe înserat. Refuzând alte invitaţii, se duse aţă acasă la profesorul Vento. Îl găsi răsfoind „Geniile Picturii”.

— Bună seara, domnule profesor.

— Bună seara, părinte. Cărui fapt îi datorez această onoare?

— Ai văzut biserica din Pillao?

— Ieri am fost acolo, părinte.

— Şi ce zici?

— Că Tizian cu care se tot laudă cărţile astea este şi el, pe-acolo, un ucenic. Am văzut ce-a pictat Nuño. Aicea e mâna Diavolului.

— Ba a lui Dumnezeu, don Eulogio!

— Cum e oare cu putinţă ca un mârlan ca ăsta care n-are alt merit decât acela de a face pe codoşul altui nemernic, să picteze asemenea minuni? Şi unde mai pui că nici n-are habar de ceea ce face. El crede că pictează „îngeraşi”.

— E mâna lui Dumnezeu, ascultă-mă pe mine, don Eulogio. De mult mă rog pentru el în slujbele mele. Iubirea e un lucru mare. Iubirea face pomii să crească şi păsările să zboare.

— Spune drept, părinte, dumneata crezi că-i vreun miracol la mijloc?

— Îţi mai pun o bericǎ, don Eulogio?

— E-adevărat că Nuño umblă să picteze biserica din Chacayán?

— Să ne ferească Dumnezeu.

— De ce, părinte?

— Fiindcă dacă-l întrece pe Michelangelo, de unde mai scoatem modele?

Grăsanul Solidoro slăbi subit. Îşi tăie mustăţile. Se înţoli ca un *dandy*. O părăsi pe *doña* Clotilde, soaţa sa legitimă, care avansă imediat după aceea în funcţia de Membră plină a Comitetului Soţiilor Ofensate. Făcu următoarea descoperire: cravatele erau bune şi de altceva decât de legat la gură desagii. Îşi cumpără trei perechi de pantofi în două culori: două alb cu maro şi una negru cu galben. La *Cercul Social* o rupse în văzul lumii cu prieteni din copilărie care cutezară să-l întrebe de sănătatea *doñei* Clotilde. Pentru a satisface cheltuielile de logodnă, se uşură de două ferme. Porunci să i se aducă şase cutii de orhidee de Amazon. O candelă stătea aprinsă în odaia lui din acea noapte în care Maca îl făcu să se prăvale spre adâncurile teribilului ei paradis. Şi, pentru că logodnica lui făcu numai în treacăt aluzie la faptul că „Viceamiralii, cu toate că nimeni nu crede aşa ceva, trebuie să ştie ce-i marea”, Solidoro, acum cel svelt, cumpără cu bani gheaţă La Reina del Ande, şalupă pe care periclitatul, în prezent, *don* Migdonio o mărită „cu cât o vrea să-mi dea pe ea, fiindcă, altfel mă ia dracu’ urgent de tot”. Nu terminară de carenat şalupa şi nici de scris cu vopsea noul ei nume, *La Sultana de mis Sueños*[24]. Într-o bună zi, radiosul pe atunci, Solidoro, veni la *Hotel Mondial* cu *Orchestra Huamán*: găsi uşa încuiată. Bătu. Apăru Pârţaur cu o figură cruntă.

— Stăpâna-i acasă?

— Pentru dumneavoastră nu, *señor*.

— Cum? îndrăzneşti să mă opreşti să intru în casa

[24] Sultana visurilor mele (n.t.).

logodnicei mele?

— Acum e logodnica profesorului Cisneros, *señor*.

— Nu mai aveţi cumva alt desen? întrebă Nuño.

Profesorul răsfoi cartea. Se opri la Adorarea Regilor Magi *a lui Fra Angelico.*

— Frumos, nu?

— Ia-l, băiatule.

La sfârşitul „lunii”, profesorul Vento îl însoţi pe părintele Chasán la biserica din Goyllar. Afară de crucifix şi de patru candelabre lucrate în lemn biserica nu mai avea alte podoabe. Înapoia altarului rustic unde se ţineau slujbe numai de sărbătorile mari, se opriră încremeniţi. Părintele căzu în genunchi să se roage. Profesorul, liber-cugetător şi aşa mai departe, făcu la fel. După o bună bucată de vreme, începură să comenteze:

— Am numărat oamenii şi animalele. Nu lipseşte unul.

— Numai că ăştia sunt mai vii. Ai văzut coada păunului?

— Eu zic că regele îngenuncheat seamănă cu Nuño şi Fecioara cu Maca Albornoz.

Părintele nu-l mai auzea: începuse un şir de mătănii.

Fără niciun fel de amabilităţi şi în zarva unui sat întreg, profesorul Cisneros în persoană îşi îmbarcă nevasta şi cei opt copii pe Tiburon. Mai puţin temerar decât predecesorii lui, nici nu se făli, nici nu se afişă în lume cu logodnica. În mod surprinzător, Maca îi părăsi pe idioţii ei şi descoperi plăcerea literaturii şi a contemplării asfinţitului. În pacea sindrofiilor inocente, profesorul o mişca până la lacrimi, recitându-i „Cele mai bune poeme de dragoste ale lui Cesar Calvo”. Maca îşi surghiuni muzicanţii şi împărţi servitorilor toate hainele înzorzonate pe care le purtase până atunci. Profesorul făcu un drum la Cerro pentru a da de urma unei modiste care să umple cu toalete noi „de demnitatea logodnicei mele” deşartele dulapuri ale iminentei Maca de

Cisneros. Acolo descoperi că n-avea suficiente mijloace, îi făcu atunci o vizită Inspectorului Ruperto Izquierdo, Şeful Învăţământului Regional, pentru a-i cere un împrumut: următoarele douăsprezece salarii. Inspectorul îl luă cu binişorul:

— Iartă-mă, profesore Cisneros, că mă amestec într-o chestiune atât de intimă. Dar cred că atâţia ani de camaraderie leală, îmi dă dreptul s-o fac.

— Spune, domnule Inspector.

— Ca să-ţi spun deschis, am tot auzit vorbindu-se despre virtuţile logodnicei dumitale. Spune-mi, este chiar atât de frumoasă de n-ai şovăit dumneata să-ţi distrugi căminul şi să-ţi compromiţi atât de serios fondurile băneşti din viitor?

Profesorului Cisneros îi scăpărară ochii. Scoase o fotografie din portvizit.

— Judecă şi dumneata, *don* Ruperto.

Inspectorul se dădu uşurel înapoi.

— Amice dragă, în locul dumitale şi eu aş face la fel.

Şase zile întârzie profesorul Cisneros până să obţină împrumutul şi să completeze trusoul alesei sale. După care sosi radios la Yanahuanca. Pe chei văzu imediat zâmbetul Macăi, harababura ce-o produceau generalii, şi eleganţa neaşteptată a Inspectorului Izquierdo. În sfârşit, ajunse mai aproape.

— O, ce plăcere să te văd din nou, domnule Inspector. Cărui fapt îi datorează oraşul nostru onoarea acestei vizite?

— Am venit să mă însor.

— Şi cu cine, domnule Inspector, dacă nu sunt indiscret?

— Cu domnişoara Albornoz.

10.

ÎN CARE SE POVESTEŞTE DE CE A SOCOTIT OBŞTEA DIN YANACOCHA CĂ-I MAI BINE SĂ ARUNCE PÂINEA CARBAJALILOR LA PORCI

Isaac Carbajal văzu pumele spuzind ca nişte stele *poncho*-ul lui Agapito Robles şi se strecură pe o ulicioară. Îl luă cu frig, cu cald, apoi iar cu frig. Pe când se furişa aşa, înţelese că iernile acestea şi verile acestea erau anotimpuri ale ruşinii sale: nu avea curaj să dea ochii cu delegatul. O fi aflat oare Agapito Robles, că el, fostul şef al detaşamentului de ordine din timpul marşului, ajunsese controlor la primăria din Yanahuanca pe care o conduce acum *doña* Pepita Montenegro? Oare ştia că frica se cuibărise în Yanacocha pentru tot restul vieţii? Isaac Carbajal oftă. De ce fugea? „Fug fiindcă lucrez acolo unde mă comandă femeia celui mai urât dintre toţi oamenii de pe pământ.” Judecătorul i se arătă ca un munte împănat cu aşchii de gheaţă, negre! Cu zăpadă neagră! *Poncho*-ul lui Agapito Robles se vedea suind muntele. Carbajal simţi îndemnul de a fugi după el, să-i explice. Să-i explice, ce? Să-i explice că toţi, absolut toţi cei care îl însoţiseră pe bătrânul Herrera nu puteau nici să-şi vândă roadele, nici să capete de lucru. Precupeţii care umblau după cartofi pe piaţă nu voiau să cumpere de la oamenii însemnaţi de duşmănia judecătorului. Împinşi de nevoie, s-au predat. Isaac Carbajal – primul care trecuse Cocoaşa Dracului! – flăcău în floarea vârstei, ceru să facă muncile cele mai umile. Şi degeaba! Până când, după luni de zile de sărăcie, frate-său, Julio – profesor la o şcoală prăpădită din

Huarautambo – îi spuse că primăriţa zicea că „la Primărie ar fi liber un post pe care l-ar putea ocupa frate-tău, Isaac”.

— Să lucrez pentru Montenegri! Ce-ar zice bătrânul Raymundo dacă m-ar vedea?

— Bătrânul e mort, Isaac.

— Sufletul lui n-are hodină, cutreieră pământurile obştei. Fraţii Quintana l-au văzut rătăcind prin Chinche.

Însă câteva „săptămâni” mai târziu veni la Primărie. Isaac o cunoştea pe moşieriţă numai din vedere. Proprietăreasa cea cumplită îi păru până la urmă o femeie binevoitoare. Îl puse la o probă de citire şi de scriere şi îi dădu postul de controlor. De atunci începând, Isaac putea fi văzut scriind preţurile pe tabla din piaţă, controlându-i pe vânzători cum măsurau şi cântăreau mărfurile, încasând dările comunale. La început nimeni nu-i spuse nicio vorbă, dar la câteva săptămâni, ieşind de la crâşma lui Santillân, Joaquln Rojas strigă după el:

— Galbenule!

Galbenul îl făcea să se gândească numaidecât la floarea soarelui. Nu pricepu.

— Galbenule! îi strigă încă o dată Rojas, cu scârbă.

— Ce vrei să zici?

— Nu ştii ce-i acela un „galben”?

Rojas veni spre el cu damful lui de rachiu.

— Galbenul e un trădător. Tu eşti un galben care slujeşti moşia Huarautambo!

— Cu ce greşesc eu obştei noastre?

— Lucrezi pentru ciocoaică.

— Lucrez la Primărie. Sunt slujbaş al Consiliului, nu al Montenegrilor. Îmi îndeplinesc datoriile faţă de obşte şi atunci când nu le îndeplinesc plătesc amenzi.

— Ştii ce face conducerea cu banii tăi? îi aruncă pe foc.

Beţivul căzu în noroi drept în fund. Îl urmări până departe cu tot felul de ocări. O săptămână mai târziu – de data aceasta o păţi şi mai rău – Cecilio Roque trase o flegmă

drept la picioarele lui.

— De ce scuipi, *don* Cecilio?

— Aşa am eu obiceiul să scuip în faţa trădătorilor.

— *Don* Cecilio, eu aş putea să te fac să-ţi înghiţi vorbele astea, numaidecât, dar dumneata eşti om cuminte: pe ce te bazezi când îmi spui aşa? Pe cine-am trădat eu?

— Eşti un trădător şi pe deasupra şi codoş. Nu te ocupi tu de serbările lor?

— M-au pus să le dau de băut muzicanţilor.

— Consiliul ori stăpână-ta?

— Primăria plăteşte orchestra. Mi-au dat ordin să le dau muzicanţilor berea ce li se cuvine.

— Şi pentru cine cântă? Pentru noi ori pentru stăpânii tăi?

Aici Isaac nu mai ştiu ce să răspundă. Cecilio Roque avea dreptate: jumătate din bugetul Consiliului din Yanahuanca se ducea pe muzicanţi. Huamanii – prizonieri cu ziua ai sergentului Astocuri – cântau gratis, însă Montenegrii, sătui de aceleaşi şi aceleaşi huaynitos[25], voiră o orchestră completă pe care Primăria reuşi s-o angajeze abia la Cerro. Cu excepţia unor cântări pe care le trăgea o dată pe săptămână pentru restul populaţiei, orchestra aceasta umbla după moşierii petrecăreţi zi şi noapte. Un muzicant din Huáraz plăti scump o plimbare cu şalupa. La cincizeci de metri de debarcaderul din Yanahuanca, saxofonistul Mateo Roque din orchestra „Sticleţii Anzilor”, oare a băut până n-a mai ştiut de el, s-a rostogolit peste bordul lui *Valiente de Tapuc*[26] şi înecat a fost.

— Issac, curând o să-ţi batem clopotele, îl pregăti Cecilio Roque.

Issac o luă pieptiş împotriva vântului. Trei zile mai târziu, mătuşă-sa, Faustina, intră pe uşă strigând:

— Nepoate, nepoate, ce nenorocire!

Bătrâna plângea şi-şi smulgea părul din cap.

[25] Diminutiv de la *huayno,* cântec şi dans peruan (n.t.).

[26] Viteazul din Tapuc (n.t.).

— Ce s-a-ntâmplat, mătuşică?

— Azi-noapte sătenii au bătut clopotele împotriva Carbajalilor.

— Ce spui, mătuşică?

— Yanacochanii au hotărât să-ncuie cu lacăt toate uşile alor noştri. Doamne, la anii mei! Vor să-i gonească de-aici pe toţi Carbajalii. Vor fi izgoniţi toţi galbenii.

— Dar eu nu sunt galben, mătuşică!

— Simt că plesneşte inima în mine. Oamenii vorbesc că şi tu şi Julio v-aţi încuscrit cu Montenegrii.

— Julio este învăţătorul şcolii de la Haurautambo iar eu sunt controlor la Primărie. Asta-i tot.

Dar yanacochanii nu voiau să ştie de nimic şi foloseau cel mai mic prilej ca să-l facă de ocară. Odată cineva îl plăti pe Comandantul Leandro să-i ducă lui Isaac un plic ce-avea înăuntru o hârtie galbenă. Ba mai rău decât atât: cu prilejul unui botez, Juan Minaya puse la cale o blestemăţie. Era într-o duminică. Isaac se afla în Yanacocha. Ieşise în balcon să admire măiestria dansatorilor; pe când stătea aşa şi se uita la ei plin de încântare, dansatorii mascaţi chiotiră drept în faţa porţii lui „Galbenul”. Simţind că ameţeşte de atâta umilinţă, coborî în şosea, însă *los danzaks,* libelule fantastice, tăind aerul cu foarfecele lor, erau acum departe. Ba încă şi mai rău: într-o dimineaţă nu-şi mai găsi caii. Se duse la ocol: paznicii nu ştiură să-i spună nimic; caii lui nu fuseseră prinşi pe păşunea altcuiva; abia către seară, nepotu-său, Anacleto, îl vesti că-i găsise caii păscând la Huayoruyuc. Pe pământul pentru care se înfruntau Yanacocha şi Huarautambo? Dădu fuga să-i aducă acasă. Isaac avea doi cai, *Supercholo*[27] şi *Neron,* şi erau atât de frumoşi, încât însuşi subprefectul Valerio îi închiria uneori. Mai avea apoi trei măgari. Doi ieşiseră oarecare, de rând, Pachinono, în schimb, ieşi puternic şi se făcu o mândreţe de

[27] Cuvânt compus din *super* (supra), indicând un sens superlativ şi *cholo* (metis) (n.t.).

măgar, numai bun să pui şaua pe el. Îi găsi despotcoviţi. Cineva îi minase animalele şi le smulse cu un cleşte cuiele de la potcoave. Dobitoacele lui şchiopătau. Coborî la Yanacocha să-l roage pe potcovarul Ampudia să i-i potcovească din nou, însă potcovarul, un om cât o namilă, îi spuse că are mult de lucru. Isaac îi dădu un preţ mai mare. „Zău că-mi pare rău, *don* Isaac, dar am isprăvit potcoavele”, minţi Ampudia. Trebui să coboare să se roage de potcovarul din Yanahuanca. Peste şapte zile însă, mătuşă-sa, Faustina, intră plângând la Consiliu să-i spună că-i găsise dis-de-dimineaţă caii despotcoviţi: Supercholo şchiopăta de-ţi era mai mare mila de el. Îl potcovi a doua oară. Carbajalii aveau acum grijă de animale cu rândul, dar mai abitir avea grijă de ele ura duşmanilor. Într-o zi, care după unii era Vinerea Mare, iar după alţii Crăciunul, Isaac se trezi cu caii despotcoviţi a treia oară. Străbătu Yanacocha cu inima friptă, hotărât să pună capăt acestei deznădejdi cu prima privire, cu primul zâmbet ce i-o ieşi în cale. Găsi uliţele pustii. Bău trei pahare de rachiu la cârciuma lui Santillán şi lăsându-şi toate treburile baltă luă drumul în picioare către Huarautambo: voia să se dezvinovăţească odată pentru totdeauna faţă de frate-său, Julio. La hotarul moşiei se întâlni cu Chuto Ildefonso, care, ştiindu-l slujbaş al *doñei* Pepita, îl lăsă să intre pe poartă. Către seară ajunse acasă la frate-său.

— Cine ne-a mai murit? strigă Julio văzându-l cum plânge în hohote.

— Tu şi cu mine şi cu tot neamul nostru am murit, frăţioare! Sătenii au bătut iarăşi clopotele pentru noi: toţi cei care au vreo legătură cu familia noastră vor fi declaraţi vinovaţi. Blestemat fie ceasul când m-am întors la Yanacocha! Ca majordon, la Lima, eram respectat. Când i s-a comunicat că va fi transferat în Statele Unite, ambasadorul Boliviei mi-a spus: „Isaac, sunt mulţumit cum ai lucrat. Eşti băiat bun, îmi cunoşti obiceiurile. Noi am prins

drag de tine. Vino cu noi în Statele Unite.” Dar chiar atunci primisem telegrama de la tine în care îmi spuneai că tata e pe moarte şi am venit să-i închid ochii. El a murit şi voi mi-aţi cerut să rămân aici. Blestemat fie ceasul în care m-am lăsat înduioşat! Acuma, în loc să-mi fugă pământul de sub picioare, cine ştie pe unde mi-ar umbla picioarele. Blestemat fie ceasul acela când am fost atât de slab! Pentru tine am rămas la Yanacocha!

— N-aveam ce mânca. Erai cel mai mare. De-asta te-am rugat cu toţii să rămâi, frăţioare.

— Acum cincisprezece zile oamenii au ieşit să-şi împrejmuiască păşunile cu gard. Eu nu puteam să mă duc, însă voind să-mi fac şi eu datoria, am trimis două sute de pâini. Ştii ce-au făcut? Le-au aruncat la porci! Şi ar fi avut nevoie de ele însă au socotit că decât să primească pâine de la noi mai bine s-o dea la porci. Trebuie să ne spălăm numele, frate dragă!

Din cauza hohotelor de plâns se bâlbâia.

— Cum?

Pe chipul lui se aprinse şi se stinse pe rând, disperarea şi ura. Stătură de vorbă până noaptea târziu. Luna văruia eucalipţii. De săptămâni întregi lui Isaac îi pierise somnul. Iar acum, că străbătea pampele fără sfârşit ale somnului, îşi amintea stepele infinit mai dezolate pe care le cutreierase călare, înainte ca bătrânul Raymundo să închidă ochii pentru totdeauna. Vorbiră şi vorbiră până în zori. Când se despărţiră, pe feţele lor nu se mai vedea deznădejdea.

11.

ÎN CARE SE POVESTEŞTE DESPRE RĂZBOAIELE CIVILE CE SE ABĂTURĂ ASUPRA YANAHUANCĂI

Însă cu izbânda sa şi cu cravatele înflorate pe care le comandase la Cerro de Pasco, Inspectorul Izquierdo n-apucă să se fălească mai mult de cincisprezece zile. „în calea fericirii mele – cine ar fi crezut una ca asta? – s-a găsit să se pună urâciunea de Heron de los Rios, care nu e vrednic să fie pus nici măcar în suita de băloşi a Macăi. Ştiţi cum a câştigat-o? Făcând pe poştaşul! Trebuia să fi văzut cu câtă plăcere îi ducea şi-i aducea codoşul ăsta logodnicei mele răvaşele ce i le trimiteau amicii. Iar eu să nu-mi închipui nimic! Într-o noapte, pe-o vreme cumplită, Heron – care altfel nu era în stare să treacă nici măcar peste o copaie goală – înfruntă furtuna şi trecu lacul pentru a executa instrucţiunile logodnicei mele: înmână o scrisoare stăpânului moşiei Jarria şi o scrisoare fiului stăpânului moşiei Jarria. Ambii fură convocaţi – tată şi fiu! – în acelaşi pat, la aceeaşi oră şi în aceeaşi zi. Şi de aici se luară ei la ghiontuială nu de la daravera cu ipoteca. Logodnica mea, fireşte, nu se duse la nicio întâlnire. Petrecu acea noapte cu alde Chirinos. Şi după ce se luptară ei ce se luptară o noapte întreagă cine crezi dumneata că le-a servit gustărica? Heron de los Rios! El era poştaşul, el era majordomul, el era contractorul de orchestre, el era omul care sărea să-i facă toate toanele. Prin urmare, Maca a trebuit să-l răsplătească.” În ziua următoare, Heron îi ceru neveste-sii să dea divorţ. Preademna *doña* Magda de los Ríos îi făcu surpriza să accepte pe loc.

„Domnule Ministru al Guvernului, soţiile din Yanahuanca – pentru motivele arătate mai sus – solicităm intervenţia, de urgenţă, a Forţelor Armate. Ne este cunoscut faptul că strălucita intervenţie a militarilor a pus capăt agitaţiei comuniste ce promova o Reformă Agrară demagogică. Subsemnatele soţii suntem încredinţate că se va pune capăt – cu aceeaşi fermitate – acestei subversive tentative de Reformă Sexuală” („Memoriul Soţiilor Ofensate”).

Don Heron divorţă de pomană.

Făcând odată o plimbare cu şalupa, Maca se întâlni cu grefierul Pasion, singurul bărbat din întreaga provincie imun la farmecele ei. Grefierul o salută plin de respect. Ea îi zâmbi. Iar atunci trebuie că s-o fi topit ceva în inima lui Pasion, căci numai cu mare greutate reuşi să-şi dezlipească privirile de pe chipul ei. Ea, care nu pleca nicăieri fără muzicanţi, ceru o ghitară şi începu să cânte cu atâta melancolie, încât grefierului i se umeziră ochii. Ajuns la chei, o salută, făcând o plecăciune în semn de despărţire. În ziua următoare primi cel dintâi buchet de flori.

— Ce mai e şi asta? întrebă judecătorul Montenegro.

— O ofrandă pentru biserica din San Pedro, bâigui grefierul, roşu ca racul. Izbuti prin tot felul de şiretlicuri să dosească cele şaptesprezece buchete de flori, fiecare cu bileţelul lui parfumat, pe care i le aduseră Generalii.

Dar serenada ce i-o dădu Maca, peste câteva seri, n-o mai putu ascunde. Huamanii, *Sticleţii Anzilor* şi *Patrioţii* cântară din instrumente şi din gură, până când înspăimântatul grefier ieşi în balcon. Cu zidul de muzicanţi în spate, Maca veni atunci mai aproape, să-i cânte „în ziua când mă vei iubi”. Pasion era recunoscut în întreaga provincie ca bărbat cu harul elocinţei. Dar nici acest har, după cum nici încercările deznădăjduite de a o convinge de nevinovăţia lui, n-o dovediră pe nevastă-sa, *doña* Clorinda, consoarta blajină de până atunci, care emigră pe tărâmul furiei celei mai nestăvilite şi îi deschise arcada nimerindu-l,

chiar din prima încercare, cu un ghiveci de flori. Pe urmă n-avu încotro şi trebui să-l cheme pe felcerul Canchucaja. Acesta găsi casa colcăind de femei furibunde. Fără a se sinchisi de râsetele ce porneau a gâlgâi în calea lui – n-avea cum să-şi ascundă bandajul – Pasion îşi îndeplini a doua zi, obligaţiile de serviciu cu toată demnitatea. Către amiază, Generalul Bermudez îl ajunse din urmă în Piaţa Armelor şi îi dădu un bilet în care Maca îi cerea o întâlnire „ca să se scuze”. Grefierul prevăzu înspăimântătoarele consecinţe ale unui refuz şi scrise câteva rânduri, mulţumindu-i pentru „această ocazie ce i se dădea de a saluta pe o damă atât de distinsă a societăţii noastre”. Pasion fixă ca loc de întâlnire o casă pe care tocmai şi-o construia pe coasta dinspre Yanacocha. Spunând că e chemat de urgenţă de judecătorul Montenegro, plecă de acasă în aşa fel încât să nu întârzie.

În preajma casei, zări nişte umbre. Biruindu-şi frica, intră înăuntru. O găsi pe Maca aşezată pe un trunchi, în patio. Se pregătea să-i întindă mâna când, deodată, gura îi fu năpădită de un sărut: se gândi să fugă, auzi un cor de îngeri, simţi arşiţa unei veri cumplite. Propria-i gură îi păru gura unei peşteri, şi-n ea, stătea şi tremura aşteptându-l necunoscutul care trăise patruzeci de ani în pielea lui. Aproape că se crăpase de ziuă când o şterse acasă. Nevastă-sa mai dormea. Prefăcându-se că abia atunci se scula, se duse la slujbă. Ceru să se spovedească. Părintele Chasán îl ascultă suspinând:

— *Et tu, Brutus?*

— Ce spui, părinte?

— Spun că Dumnezeu să se milostivească de sufletul tău, fiule.

— Nu sufletul mă îngrijorează pe mine, părinte, ci trupul.

Îşi termină penitenţa şi se duse la Tribunal. Hotărât să nu mai schimbe nicio vorbă cu Maca, îşi reduse activităţile strict la formalităţile ce i le impunea natura serviciului. Însă

duminică, în drum spre biserică, pe când traversa piaţa, o zări ca-ntr-o vâlvătaie pe Maca, înconjurată de imperiul ei de băloşi. Simţi un vălmăşag de aripi şi căzu jos, leşinat. Fără a-i arunca măcar o privire, Maca o luă în jos spre chei, pentru a se urca în şalupa de Uspachaca. Şi nu se mai arătă o lună întreagă. Yanahuanca începea să-şi vindece rănile. Comitetul Soţiilor Ofensate dădu bani pentru oficierea unei slujbe întru Iertarea Păcatelor, slujbă de care, aparent, Divina Providenţă nu ascultă. Fiindcă trei zile mai târziu, Maca descinse iar; escortată de Filiberto Sobero. Proprietar al uneia din cele mai importante prăvălii, a şase terenuri şi a cinci ferme, Sobero se gândi şi el să-şi lase nevasta. Însă, odată ajuns la chei, îşi pierdu curajul. Minţind că are nişte treburi urgente, se despărţi de Maca, iar aceasta nu găsi altceva mai bun de făcut decât să se instaleze cu tot cu Generali la Cercul Social. A fost o dimineaţă grea, întreruptă în trei rânduri de o bătaie între preşedintele Pierola şi Generalul Echenique, care de câtva timp încoace trăgea sforile pentru a fi avansat la gradul de sergent. Nu puteai cu niciun chip să-l faci să priceapă că gradul de sergent este inferior gradului de general. Cât luă prânzul. Maca îşi făcu socoteala că uniforma ce-o purtau generalii nu era o uniformă potrivită pentru rangul lor. Escortată de hărmălaia Statului Major se duse la prăvălia lui Sobero. Cu zâmbetul pe buze îl cuprinse de gât pe negustor cu amândouă braţele. Sobero se simţi cu un picior în rai şi cu altul în iad. Simţi zvon de trandafiri desfoindu-şi floarea. Simţi râul fericirii ducându-se de-a valma cu râul spaimei. O auzi pe nevastă-sa pomenind ceva de mamă, apoi apucându-se să răstoarne cântarele şi sticlele aflate pe tejghea, în faţa clienţilor înspăimântaţi. Ea, care în douăzeci de ani de căsnicie n-a ridicat o dată glasul, răcnea cât o ţinea gura, „cum îndrăzneşti, curvarule, să aduci târfe în casa mea? Nu-i destul că te-ai afişat cu javra asta după care o să mai pută satul încă trei generaţii de-acum încolo?

Afară cu voi, că vă iau acum la scuipat de-o să plecaţi de-aici cu găuri în obraz!”

Maca stătea pe un sac cu zahăr şi zâmbea. Vânzătorii care nu o mai văzuseră niciodată „intrând în prăvălie pe Fecioara Maria”, nu reuşiră decât cu mare greutate s-o oprească pe nevasta lui Sobero s-o facă bucăţele.

Comitetul Soţiilor Ofensate veni în plen la Postul de Jandarmi „să ceară garanţii”. Sublocotenentul Taramona lipsea iar în lipsa lui încercă să le calmeze sergentul Astocuri. Dar mai greu a fost să-i domolească pe soţii roşi de invidie. Alde Cisneros o rupseră cu Arutingo şi cu rubedeniile lui, iar Atala şi cu tot neamul lui cu cei din spiţa Canchucaja. Duminică, în toiul slujbei Arutingo şi Atala se luară la pumni.

Scandalagiii fură convocaţi în aceeaşi zi la Tribunalul de Primă Instanţă. Nu fură cruţaţi nici finii şi nici tovarăşii de petrecere ai judecătorului. În sala de aşteptare se întâlniră toţi favoriţii „acestui gunoi care umblă pe străzile oraşului nostru şi care, dacă n-a ajuns încă să fie dat în vileag, este pentru că soţiile oneste, domnule Prefect, n-au dat curs niciodată clevetirii şi scandalului, acestea două fiind demne poate de Sodoma şi Gomora, iar nu de un sat ca al nostru, care se mândreşte cu acele valori ce constituie tezaurul moral al femeii peruane” (Memoriul). Vinovaţi (cei care nu erau prieteni cu doctorul) şi nevinovaţi (cei care erau), ieşiră de la Tribunal cu frica-n oase. Un Montenegro inaccesibil le citi un articol din Codul Penal prevăzând diverse pedepse pentru delicte comise împotriva „liniştii publice şi a bunelor maniere”. Le interzise tuturor să părăsească oraşul. Nu le dădu voie să se deplaseze nici măcar la cătunele limitrofe. Demersurile nu se mai sfârşeau. Acuzaţii îşi pierdeau zile în şir la Tribunal. Disputele încetară. La urma urmei, prea riscau mult: încet-încet admiratorii Macăi prinseră a se rări, iar ea era acum cuprinsă de entuziasmul serbărilor publice pe care le

pregătea Jandarmeria în cinstea Jandarmeriei de ziua Jandarmeriei: „un ospăţ, domnule Prefect, vorba aceea, demn de cineva de teapa unor Caligula ai antichităţii, iar nu de un oraş de creştini în care nu credem că rolul autorităţilor noastre este acela de a gâdila lira, în vreme ce incendiul provocat de această stricată ne mistuie oraşul – Roma noastră”. (Memoriu). Începea ori era pe sfârşite „anul”. Luna Februcemvrie sau Noiemai îl găsi pe Montenegro îngândurat, auster, amărât, împietrit.

Şi tocmai acum îşi găsise şi Nuño să aţâţe mânia lui *don* Migdonio de la Torre.

— Ce… pălăria mea e cu tine?

— De ce, stăpâne?

— De câteva zile umbli tot cu mănuşile pe mâini. Parcă ai fi un papiţoi care zdrăngăne la pian.

— Cam sufăr de reumatism, stăpâne, inventă Nuño.

— Pune mâna şi fă-te bine. Eşti primul meu vechil. Şi mă faci de râs. Nu-mi mai umbla mie cu fasoane de-astea de poponar, că nu-mi plac!

— O să mă fac bine, stăpâne.

Minţea! De când pătimea de această dragoste pe care nu şi-o putea destăinui, mâinile îi ardeau toată vremea de parcă şi le scotea din cuptor. „Ai febră, Nuño?” îl întreba mirat care cum dădea mâna cu el. Nuño însuşi, întorcându-se de la nişte terenuri mlăştinoase ale moşiei *El Estribo* crezu că are malarie. Vechilul căută să facă în aşa fel încât să evite strângerile de mână. Însă starea lui se agravă: o simplă atingere şi sub degetele lui orice lemn înflorea. Cea dintâi victimă fu propria-i ghitară. Lui Nuño, petrecăreţ de soi, îi plăcea să cânte împreună cu lăutarii angajaţi de *don* Migdonio de la Torre să dea serenade Macăi. Primul care băgă de seamă fu Benito Rueda, unul dintre *Sticleţii Anzilor:*

— Nu ştiam că-ţi plac atâta ghitarele. Lumea nu dă nimic pe muzică. În schimb, dumneata! Frumoasă trebuşoară faci,

Nuño!

— Ce trebuşoară, *don* Benito, se miră Nuño.

— Că-ţi acoperi ghitara cu flori! E pentru prima oară când văd aşa ceva.

Abia atunci descoperi Nuño garoafele ce o infestau, încercă să le ascundă încărcând ghitara cu panglici colorate însă nu izbuti s-o oprească să dea în floare. În câteva ceasuri, garoafele acoperiră cu totul ghitara. Nuño o piti într-un pod. Dar degeaba! Fiindcă se constată curând că orice surcea atinsă de căldura verii mâinilor lui, îşi recăpăta memoria din vremile de odinioară în care fusese copac. Pe masa din bucătăria *Hotelului Mondial,* unde mâncau peonii de la moşie împreună cu toată servitorimea – generalii prânzeau în Salonul Aurit – încolţiră, fără a putea fi oprite, o mulţime de săbiuţe[28]. Generalul Bermudez le devoră pe toate. În ziua următoare, slugile găsiră masa sufocată de magnolii: socotiră că erau unele din nenumăratele buchete pe căre stăpâna lor le primea în fiecare zi. Sub pretext că masa era şchioapă, Nuño dădu ordin ca aceasta să fie mutată în magazie. Hotărî să nu mai atingă nici măcar o aşchie! Însă înţelese imediat după aceea că dacă nu se va lecui degrabă, florile aveau să sufoce scaunele, mesele, uşile, scările, propriul său pat. Noroc că-şi aminti de o pereche de mănuşi de piele pe care le aruncase mai demult, un moşier beat, la sfârşitul unei petreceri la Diezmo[29]. Aşa reuşi să-şi ascundă, o vreme, fenomenala-i cangrenă!

Starea sănătăţii doctorului Montenegro se înrăutăţea şi ea. Pentru prima oară în viaţa lui, vedea ce însemna să nu poţi dormi. El, care se conducea după orare nestrămutate, iată că încâlci firul zilelor. În zadar se culca acum la zece seara şi se scula la şase dimineaţa. Somnul nu se lipea de

[28] Plantă erbacee cu frunze în formă de sabie şi flori roşii (Gladiolus imbricatus) (n.t.).

[29] În româneşte „dijmă” sau „zeciuială” (de la lat. *decimus)* (n.t.).

el: între ochii lui şi odihnă venea şi se punea de-a curmezişul zâmbetul Macăi.

Într-o dimineaţă, grefierul Pasion găsi pe masa judecătorului „Titanii Literaturii Erotice”. Crezu mai întâi că e vorba de o probă de dosar într-un caz de viol. Câteva zile mai târziu însă, dădu printre filele Codului de ceva încă şi mai şi: începutul, limpede ca lumina zilei, al unui poem:

Macă, Macă, Măchişoară,
ce ai glas de argentină
şi suflare de sulfină.
Ieşi, la geam, o, tu, ingrată,
s-asculţi o mandolinată
ce ţi-o cânt jos, în grădină.

Îngrozit, Pasion îşi abătu privirile de la acest plagiat care demonstra că Primul Cetăţean suferea de aceeaşi boală de care erau vătămaţi toţi bărbaţii din provincie. Un fapt pe care Judecătorul nu se încumeta să-l admită. Pretextând îndeplinirea unor formalităţi, dădea târcoale clădirii unde se instalase Maca. Erau dimineţi când se încrucişa pe drum cu alaiul ei. Saluta ceremonios. Acest gest – o uşoară înclinare pe care el o socotea drept o culme a amabilităţii – era tot ce reuşea să smulgă severităţii sale. Se consola lungind interogatoriile celor acuzaţi de a fi „tulburat ordinea publică”. Ruiz şi Sobero, prieteni la toartă de douăzeci de ani, certaţi acum din cauza unei pasiuni, compărură în faţa judecătorului. Luându-se la harţă, beţi fiind, spărseseră o vitrină de la *Hotel Mundial.* Doctorul îi supuse la un interogatoriu prelungit. Întrebat dacă îşi recunoaşte vinovăţia „nutrind un sentiment în contradicţie cu condiţia lui de tată de familie”, Sobero avu fler şi răspunse că supoziţia era o „calomnie venită din partea unor invidioşi”.

— Invidioşi pe ce, Sobero?

— Pe pacea care domneşte în căminul meu, domnule

judecător.

— Eşti gata să juri că nu nutreşti niciun sentiment în contradicţie cu Codul Civil?

— Pe sănătatea maică-mii şi pe fericirea copilaşilor mei!

— Am crezut întotdeauna, Cristobal, spuse judecătorul adresându-i-se ca odinioară, că dumneata eşti un bărbat demn. Şi acuma, ia spune-mi şi mie, Cristobal, ca între bărbaţi, pentru ce-i aşa de nemaipomenită Maca asta?

— Domnule doctor, trebuie să spun adevărul sau adevărul adevărat?

— Adevărul-adevărat.

— Doctore, bărbatul care nu-şi trădează patria pentru a-şi petrece o noapte cu muierea asta, este o canalie.

— Poţi să te duci, băiatule.

Şi câte minuni ale lumii n-ar mai fi detronat Nuño dacă într-o seară, pe când o aştepta pe Maca pentru a-i da o scrisoare din partea lui *don* Migdonio de la Torre, străduţa „28 Iulie” nu s-ar fi umplut dintr-odată de o mulţime dezlănţuită; cu strigătele *doñei* Josefina de la Torre în frunte, aceasta fiind preşedintă, Comitetul Soţiilor Ofensate venea cu steguleţe pe care era scris: „Trăiască Virtutea! Jos Guvernul!” Droaia de copii cuprinsă de entuziasm se ţinea scai după matroanele care făceau o larmă grozavă. Nuño aprecie cu un calm deplin mulţimea furibundă şi se postă dinaintea porţii hotelului *Mundial*. Soţiile Ofensate defilară strigând:

— Curva, curva, curva!

Generalii stârniţi ieşiră la ferestre. Hohotele lor de râs iritară pe manifestante. Doamna Canchucaja începu prima bătaia cu pietre. Doamna Solidoro îl nimeri pe generalul La Mar. Drept ca un copac, superior, impasibil, Nuño zâmbea. *Doña* Josefina de la Torre, care îl considera cel mai de seamă codoş din toată provincia, îl nimeri cu un pietroi. Zâmbetul lui Nuño nu se tulbură; a doua piatră îi zdrobi obrazul, a treia îi sfârtecă buza. Cine ştie până unde ar fi

mers lucrurile? Noroc că jandarmii, prevăzând furia ce îl putea cuprinde pe sublocotenentul Taramona, împrăştiară hărmălaia.

Era spre seară, când Maca se dădu jos din La Serranita. Pe chei află şi ea despre respectivul asalt. Îl găsi pe Nuño stând de pază la uşă. Se uită la obrazul lui însângerat şi îi zâmbi. Îmbujorată din pricina emoţiei ori poate a amurgului, ceru o batistă. Se apropie de Nuño. Îi şterse cu grijă sângele ce îi brăzda paloarea.

— Te doare, Nuño?

— Pentru matale aş trece şi iadul tot aşa de liniştit, tremură Nuño ştiind că douăzeci şi patru de ore după aceea, douăzeci şi patru de ani, douăzeci şi patru de secole după aceea avea să tot tremure. Maca îi zâmbi din nou. În ochii ei, Nuño văzu clipa în care taică-său s-a împreunat cu maică-sa pentru a-l aduce pe el pe această planetă unde avea să-i fie dat să trăiască un minut, atârnat de această fericire mistuitoare.

— Eu ştiu ce foc te arde pe tine, Nuño. Dar ce nevoie am să te văd în iad, unde noi, puii de lele o să mai dăm ochi unul cu altul, oricum. Dacă zici că mă iubeşti, mergi pe apă!

Râse. În ochii ei, Nuño se văzu întors vertiginos înapoi în copilărie.

— Nimic mai simplu, scumpa mea.

Arboră un zâmbet melancolic şi se întoarse spre lac. Pârţaur zdrăngăni un arpegiu la ghitară. Generalii se bătură pe ciocolatele pe care le împărţea Maca. Nesocotind valurile, Nuño se apropie de mal şi porni pe apă. Generalii scheunară. Maca scoase un geamăt răguşit. Nuño mergea spre Yanacocha fără să se oprească, improbabil în ceaţă. Va fi rătăcit drumul, fără doar şi poate. Căci în zori, fu găsit în Uspachaca, înecat.

Nimic din toate acestea nu-i dădu suficiente motive doctorului să se apropie de Maca. Şi ce s-ar fi întâmplat

dacă lui Arutingo nu i-ar fi dat în gând să organizeze un concurs pentru alegerea reginei frumuseţii din strâmtoarea Yawarcocha? Arutingo râvnea să fie numit expert la Tribunal. O cale mai bună decât aceea de a-i propune doctorului exact ceea ce acesta însuşi dorea, nici nu putea găsi. „Comisia pentru alegerea Reginei Frumuseţii şi Protectoarei Artelor din strâmtoarea Yawarcocha”, îl rugă pe judecător să binevoiască a accepta preşedinţia Juriului. Fură publicate liste de convocare. A doua zi, magistratul primi vizita *doñei* Josefina de la Torre, care se grăbi să-l informeze că numitul „Comitet al Soţiilor Ofensate, a cărui preşedinţie am onoarea a o deţine, consideră acest concurs un act tipic de provocare comunistă”.

— Ia uite, domnişoară de la Torre, nu ştiam că mata prezidezi respectabilul Comitet al Soţiilor Ofensate. Însă ştirea numărul unu ar fi că ţi-ai găsit bărbat, o luă peste picior judecătorul.

— Doctore, cum îndrăzneşti? Sunt celibatară şi sunt foarte mândră de asta. Dar crezi că acesta-i un motiv să nu împărtăşesc aceleaşi sentimente de deziluzie şi durere ce au pus stăpânire pe femeile acestui demn şi nobil oraş?

— Asta sună deja a vals, domnişoară Soţie.

Doña Josefina de la Torre cită în sens negativ dintr-un poet:

— „Sunt păsări ce trec prin smârc şi nu se murdăresc”, doctore. Comitetul ce mă onorează cu această funcţie pe care, desigur, o îndeplinesc „ad honorem”, are cunoştinţă că un grup de agitatori marxişti este pe punctul de a lansa candidatura unei persoane cu al cărei nume nu vreau să-mi murdăresc buzele.

— Domnişoară, dacă-mi vorbeşti latineşte…

— Ştii dumneata foarte bine de cine vorbesc, doctore.

— Păi, dacă nu-mi spui numele…

Directoarea se sfii.

— Cetăţenii ostili societăţii din provincia noastră

pregătesc candidatura unei oarecare… Albornoz.

— Te referi matale, la domnişoara Maca Albornoz?

— Domnule doctor, ai de gând să tolerezi această infamie?

— Domnişoară directoare, eu sunt aici pentru a garanta exercitarea libertăţilor publice şi nu mă amestec în niciun fel de intrigi sau invidii…

— Invidii?

— Domnişoara Albornoz face de toate şi face bine stârnind invidia acelora care fac rău că nu fac nimic.

— Doctore!

— Cu voia dumitale, domnişoară Soţie!

În seara aceea, doctorul Montenegro prezidă juriul ce zăbovi câteva bune minute până a o proclama pe Maca Regină a strâmtorii Yawarcocha. O încoronară în cadrul unei ceremonii de la care, afară de învăţătoarele adunate sub ameninţările Inspectoratului Şcolar, absentară toate cetăţencele oraşului. Ziua aceea fu decretată zi de sărbătoare. Primul cetăţean dădu dispoziţie ca în cinstea evenimentului să fie organizată o promenadă cu şalupe. Acestea urmau să treacă prin toate micile porturi ale lacului Yawarcocha, la fiecare chei aşteptând o serbare organizată de Arutingo. Şi se întâmplă ceea ce trebuia să se întâmple: *doña* Pepita Montenegro interzise promenada. Însă, pentru prima oară în viaţă, al ei „cum îndrăzneşti să te plimbi cu curva asta care s-a întins cu toţi marinarii?”, se izbi de „nu uita că pe vremea când te-am cunoscut erai cu un picior în puşcărie”. Prima Doamnă o tuli în dormitorul ei izbucnind în hohote de plâns. Judecătorul coborî în piaţă unde notabilităţile oraşului aşteptau gata de îmbarcare. Pe lângă lăutari şi servitori, Maca se încăpăţână să ia şi generalii. Pe chei începură să se ia la harţă. Nevăzându-l pe colonelul Balta, Maca porunci grefierului Pasion:

— Dă-te jos şi adă-mi-l încoace.

— S-avem iertare, domnişoară, eu nu sunt sluga

dumitale, replică Pasion.

Maca se întoarse spre judecător.

— Paco, ai să îngădui să fiu insultată de o secătură?

— Domnişoară Albornoz, *don* Santiago a…

— *Don,* hai? De când sunt trataţi prevaricatorii cu *„don”?* Tu, care se cheamă că eşti Primul Cetăţean în această provincie, îngădui ca un neisprăvit ca ăsta să mă insulte în public?

— Domnişoară Albornoz, te rog… gemu grefierul.

Şi cum judecătorul şovăia, Maca sări jos pe chei şi plecă.

Abia după rugăminţi ce umplură câteva ceasuri la rând din acea dimineaţă obţinură de la ea consimţământul de a începe promenada care, de bună seamă îl excludea pe Pasion, „unicul funcţionar, domnule Prefect, care în aceste tragice ore pe care le trăim noi, mamele de familie din această provincie, a ştiut să păstreze demnitatea funcţiei ce o avea”.

Regina, viceamiralii şi preşedintele juriului se îmbarcară pe *La Constitucional*. Subprefectul Valerio şi autorităţile politice pe *Tiburon de Yanacocha*, corpul didactic pe La *Independencia,* iar plebea folosi ambarcaţiuni de tot soiul. La pupa şalupei *La Constitucional,* Arutingo instalase o cabină vopsită în culorile naţionale, unde Maca şi judecătorul găsiră două fotolii „Luis XXIV”, două perne înflorate şi o măsuţă cu lichioruri. *Huáscar* ridică ancora şi o luă înainte pentru a pregăti primirea. Flota se pierdu în ceaţă. De desluşit nu se putea desluşi malul celălalt. Vântul vălurea apele. Să fi pierdut pilotul direcţia? Mister! La bordul şalupei *La Constitucional* se aflau doctorul Montenegro, Regina, Arutingo, Generalul Prado, Generalul Gamarra, Generalul Iglesias, Generalul Bermudez, Colonelul Balta, Brazo de Santo şi un guşat căruia Maca îi spunea simplu, „Comandantul”. Arutingo evocă o călătorie liniştită până pe la mijlocul lacului unde – să fie oare cu putinţă? – magistratul ar fi cerut echipajului să rămână pe punte.

Pescăruşii ţipau în ceaţă. Echipajul auzi pe cineva fluierând un *huaynito,* apoi un murmur, iar *huaynitos,* iar murmur. Generalii cântau încurcând pe alocuri imnul naţional cu „El Plebeyo”[30]. „Ochii ei m-au ameţit. Un fel de putere ca aceea care-l împinge pe omul rătăcind milenii întregi printr-un pustiu să-şi astâmpere setea, m-a împins şi pe mine să-i cad în genunchi. M-a mângâiat pe păr. M-a ridicat. Am auzit atunci cântecul idioţilor. A îngenuncheat ea. M-a descheiat. Mi-a trecut din nou prin faţa ochilor copilăria, bătrâneţea, am simţit contractându-se toţi şerpii boa din lume, m-am „văzut născându-mă, m-am văzut murind”.

Scoase un muget prin... Generalul Iglesias şi Comandantul Brazo de Santo se aruncară în apă. Se înecară. Maca ieşi din cabină ştergându-se pe buze cu o batistă înflorată. Numai în cămaşă, în ciuda frigului, doctorul se porni să vâslească fluierând „Nor cenuşiu”.

Judecătorul Montenegro care debarcă în Uspachaca îngrijoră lumea cu veselia lui. La chei o mulţime de şcolari o aştepta pe Maca I. Fură aclamaţi din toate puterile:

— Naşu’ focosu’! Naşu’ focosu’! Naşu’ focosu’!

Judecătorul scoase un teanc de bancnote pe care începu să le împartă de parcă ar fi făcut propagandă apristă[31]. Cerşetori, generali, viceamirali şi copii se aruncară grămadă în această dispută.

Maca fu încoronată la Primărie. Doctorul conduse dansul. Oamenii nu-şi puteau crede ochilor: magistratul dansator! Regina împreună cu suita ei dormiră în Uspachaca. A doua zi, se îmbarcară pentru San Rafael. La chei îi aştepta o altă mulţime entuziastă. Doctorul împărţi o mie de soli. Scena se repetă în toate porturile.

O săptămână întreagă dură toată această călătorie care

[30] „Plebeul”, vals foarte popular al compozitorului Felipe Pinglo (n.t.).

[31] Autorul se referă la A.P.R.A. (Alianza Popular Revolucionaria Americana), partid politic fondat în anii de după război şi condus de Haya de la Torre, a cărui orientare iniţială a fost marxizant-revoluţionară, devenind mai târziu liberal-democrată (n. t.).

aduse înapoi un judecător cum nu se poate mai mulţumit: în chiar ziua debarcării, anticipă ziua de 28 iulie numai şi numai pentru a putea profita de tradiţia privind amnistierea deţinuţilor politici în fiecare an de ziua naţională. Pentru prima oară în decurs de douăzeci şi cinci de ani, închisoarea rămase goală. Dar curând bunăvoinţa lui se văzu înnegurată de capriciile Macăi. Îl convoca în momentele cele mai absurde. Dispreţuind serviciile perfect utilizabile ale unor prieteni ori ale slugilor doctorului, Maca îşi transmitea ordinele prin Generalul Bermudez. Generalul se ducea şontâcăind până la Tribunal, întrerupea severul serviciu judiciar, îl silea pe magistrat să amâne înfăţişări ori să întrerupă pronunţarea unor sentinţe pentru a răspunde imperativelor chemări ale Reginei. Dar o încurcă şi mai tare cu ospeţele ce le punea pe roate unul după altul această Albornoz.

Mai mult de frică să nu-l supere pe judecător decât din respect, soţiile notabililor asistau la aceste chiolhanuri „demne, domnule Prefect, poate că de nişte Elagabali despre care se ştie că aruncau creştinii să-i sfâşie fiarele, ori de binecunoscuţii Nero, incendiatorii Romei, cu toţii blânzi ca mieii pe lângă zmeoaica asta”. La nunta lui Fior de Cisneros, în toiul petrecerii, Maca se opri o clipă din neobositul ei *huayno,* zâmbi şi îi făcu doctorului Montenegro semn cu degetul să vină la ea. Judecătorul păli.

— Nu vezi că te chem încoace?

— Cu ce-ţi pot fi de folos, domnişoară Albornoz? o-ntoarse.

— Dansează!

— Eu nu sunt amator de…

— Dansează, ţi-am spus. Muzica!

Judecătorul începu un *huayno* incredibil. Dar nu-l termină: Maca începu un altul cu un nepot de-al fraţilor Solidoro, un derbedeu venit de curând de la Lima, altfel student la drept, cu ifose de candidat la deputăţie. Nici mai

mult nici mai puţin decât chiar sub nasul lui Montenegro, Maca se lăsă în mrejele şarlatanului. Judecătorul plecă tremurând de necaz. În drum spre casă, dădu să se apropie de el un reclamagiu: Judecătorul îl plesni înainte ca acesta să apuce să-şi caşte gura. Se sculă dis-de-dimineaţă cu gândul să-i tragă Macăi un perdaf. Dar ea, nici gând să se dezvinovăţească! Ba chiar se arătă jignită. Generalii îl primiră pe judecător cu scuipături. Mai luaseră apoi obiceiul de a tăbărî pe casa lui cu pietre iar judecătorul nu putea în niciun fel să-i explice *doñei* Pepita de ce Jandarmeria nu împiedica această violare a legii. În zadar trimise Montenegro mesageri la Maca. Atala şi Arutingo o asediară cu tot felul de daruri pe care ea le mătrăşea cât ai bate din palme; tot astfel o asediară cu scrisori, dar ea le dădea generalilor fără măcar să se uite peste ele. Generalii se jucau făcând avioane şi ghemotoace de hârtie.

Crezând că pe Maca o va bucura defilarea tradiţională, doctorul anticipă din nou aniversarea patriei. Era pentru a noua oară când se sărbătorea în acel „an” ziua de 28 iulie. Funcţionarii primiră instrucţiuni în vederea pregătirii, în toate cătunele, a unor programe care să cuprindă, în mod obligatoriu, o defilare şi un dans. Printr-o adresă din partea Subprefecturii fu invitată, în primul rând, Regina Frumuseţii din strâmtoarea Yawarcocha. Însă Maca nu se sinchisi să asiste la ceremonie. Magistratul o prezidă frământat de o frază pe care – după zisa unui marinar – Maca ar fi spus-o într-o cârciumă din Uspachaca: „Măi băieţică, dacă ne-ar ajuta gura şi pe noi numai la mâncat, atunci prin ce ne-am deosebi de găini?” Odată încheiat recitalul de poezie, Montenegro rosti fraza patriotică:

— Doamnă şi domnilor, sunt date săpate cu litere de aur în marmura istoriei… Şi nu mai reuşi să iasă din campania pentru independenţă. Aminti marşul eliberatorilor de-a lungul acestor cordiliere care, domnilor, au culminat cu acele zile nemuritoare ale Propăşirii: eroicele bătălii de la

Junin şi Ayacucho în care s-a acoperit de glorie Generalul Sucre…

Ochii lui înroşiţi de nesomn zăriră prea târziu zâmbetul cariat al Generalului Sucre care se lupta să se apropie de tribună, fluturând un plic. Fără îndoială că toată lumea avea cunoştinţă de înaltele funcţii ale Generalului care, înaintă spre tribună poticnindu-se. Într-o sincopă de inspiraţie, Arutingo îi înhăţă scrisoarea şi o depuse pe masă. Conţinea doar două cuvinte: „Vino, eu”.

— Iar atunci, pe câmpul de la Ayacucho, când mulţi dintre fraţii noştri combăteau în armate diferite, Generalul Sucre…

Crezând că era vorba despre el, damblagiul începu, să zbiere:

— Vreau bani pentru răspuns!

Arutingo care era şi el în toane rele în ziua aceea, îl scoase afară de urechi.

— Bani pentru răspuns! răcnea Generalul.

Ţinându-se tare în faţa bănuielii că feţele invitaţilor ar ascunde o poftă îngrozitoare de a râde, judecătorul îşi continuă cuvântarea. Tocmai evoca înfrângerea spaniolilor când, cu groază, cu jind, cu-nfiorare, băgă de seamă că cineva îşi croia drum cu coatele printre participanţii ce stăteau şi ascultau cu gura căscată. Ajunsă lângă tribună, Maca se opri şi rămase cu ochii la el.

— Domnişoară Albornoz, onorează această ceremonie şi ia loc în tribuna de onoare, bâigui judecătorul.

— Nu ştii că azi e ziua mea?

— Azi e şi ziua naţională, gângăvi judecătorul.

— Ziua naţională? De asta eşti aici? Vasăzică în Yanahuanca Ziua naţională stă mai presus decât ziua mea de naştere?

— Dar, domnişoară Albornoz…

— Zi-i odată, Paco. Adică pentru tine sărbătorile patriotice sunt mai importante decât ziua mea. Or, poate că

sărbătoreşti libertatea? Ei, bine, din clipa asta eşti liber şi independent prin voinţa Macăi Albornoz şi datorită cauzei tale apărată de tâmpiţi.

Era o parodie defăimătoare la frazele prin care Eliberatorul San Martin proclamase într-o zi „asemănătoare” independenţa Peruului. Astfel, Yanahuanca putu să constate că, pentru Maca Albornoz, Primul Cetăţean era ultimul. Căci cu infailibilul simţ al puterii pe care îl au cei sărmani, litiganţii şi reclamanţii veneau acum la Maca. Judecătorul trecu prin altele şi mai rele. Pentru a o păstra pe Maca a trebuit să se coboare la situaţii încă mai umilitoare. Pişicherii, dansatorii şi zefliii care câştigau simpatia Macăi, obţineau graţieri pe care Codul nu le prevedea. Judecătorul începu să primească „ordine de eliberare” sau „de judecată” pentru hoţii de vite şi falsificatorii ale căror neamuri se evidenţiau în timpul petrecerilor. Şi nu erau acestea singurele ordine pe care le primea. Într-o seară, pe când avea cinstea de a-i oferi o cină senatorului de Pasco, cină la care era adunată toată floarea societăţii yanahuancane, judecătorul îl văzu deodată şontâcăind pe scară, cu zâmbetul lui timp, pe Generalul Bermudez. Numai o minune cerească îl ajută pe fostul sergent Atala să-l oprească pe general să intre în salon. Era mesagerul unui simplu „Prezintă-te”. Blestemând şi mulţumind lui Dumnezeu pentru soarta ce i-o rânduise, magistratul luă ordinul. Era seara pe la zece. În salon începură discursurile. Se pregătea să ia cuvântul Primul Cetăţean când, deodată, urechile îi comunicară tocănitul familiar al unor tocuri. Cu splendida ei coamă ciufulită, cu ochi de neuitat, Maca întrebă:

— Deranjez?

Senatorul de Pasco însuşi, „martor ilustru al arzătoarelor evenimente de care fără îndoială că acest exemplar cetăţean va vorbi în Parlament”, rămase stupefiat.. Nimeni nu îndrăzni să răspundă.

— A, nici măcar nu deranjez?

— Domnişoară Albornoz…

— Păi, bineînţeles! Suntem într-un salon, nu într-un dormitor…

— Domnişoară Albornoz, îmi iau îngăduinţa să-ţi amintesc că te afli într-un domiciliu particular…

— Ce vorbeşti, Paco, acu' nu ne mai tutuim? Nu mai sunt dulcea ta comoară, dulcele tău felinar ce-ţi luminează calea, oaza din mijlocul desertului tău conjugal?

Doña Pepita Montenegro îşi împinse în faţă ofensata ei maiestate:

— Doctore Montenegro, ai să îngădui să-şi bată joc de casa dumitale? Sunt soţia dumitale legitimă, doctore…

Maca îşi deschise zâmbetul mai tare:

— Carevasăzică, mă înşeli cu nevasta, hai?

— Sergent Astocuri! tremură de furie *doña* Pepita. Afară cu putoarea asta.

Sergentul, care ştia bine cine poruncea în Yanahuanca, se uită la judecător, se uită la Maca, apoi din nou la judecător.

— Procedez, Doctore?

Invitaţii îşi întoarseră uluiala spre judecător. Montenegro se uită în altă parte. Se clătină. După un mileniu întreg de agonie, de ruşine, de sufocare, scoase un:

— Procedează.

Maca rămase la Post, acuzată de „delict de insultă la adresa Puterii Judiciare". Judecătorul nădăjduia ca sublocotenentul Taramona să înţeleagă situaţia imposibilă în care se afla. Şi aşa ar fi fost dacă sublocotenentul, el însuşi, nu s-ar fi aflat într-o situaţie imposibilă. „Cu profundă tristeţe trebuie să vă aducem la cunoştinţă, domnule Prefect, că cei însărcinaţi să vegheze asupra ordinei în oraşul nostru au fost şi cei dintâi care au tulburat-o."

Printre îndatoririle sublocotenentului se număra şi

raportul pe care trebuia să-l predea din două în două săptămâni Comandamentului 21. La întoarcere, aducea întotdeauna solda pentru toate posturile de jandarmi din fosta strâmtoare Chaupihuaranga. Ceasul rău a vrut ca la bordul lui *Huáscar* să dea de trei cartofori care fără pic de respect pentru uniformă, îi propuseră:

— Vă încumetaţi să faceţi cu noi un pocheraş, domnule sublocotenent?

— Cum să nu, dar numai ca să-mi treacă timpul mai uşor, nu de-alta.

— Cu zece soli „deschiderea”?

— Cu „pe de trei”?

— Ei, acu’ să vă văd!

La al cincilea tur ridicară miza: adăugară fiecare la pot până la o sută de soli. Vremea superbă şi berile încălziră spiritele. Când începea a se desluşi în zare Yanahuanca, sublocotenentul Taramona era gata să piardă cincisprezece mii de soli.

— Călătorii pentru Yanahuanca! anunţă un marinar.

— Doar n-o să plecaţi, să mă lăsaţi aşa mofluz!

— Noi am continua cu plăcere partida, domnule sublocotenent, dar unde?

— Ce-aţi zice de o marinată la *Cercul Social?*

— Aşa, cu ceapă multă, domnule sublocotenent.

Şeful Liniei de Apărare nu le răspunse la salut jandarmilor care controlau debarcarea şi străjuitorii ordinei citiră pe faţa lui nenorocirea ce-i păştea. Sobenes, care răspundea de *Clubul Social* le confirmă, la scurtă vreme, că sublocotenentul era pe cale să piardă douăzeci de mii de soli, adică două treimi din banii regimentului. Jandarmii intrară în panică.

— Ce mama dracului aşteptaţi şi nu formaţi odată rândul? strigă Astocuri.

Postară între Postul de Jandarmi şi *Cercul Social* câte un jandarm din cincizeci în cincizeci de metri. Ţineau legătura

cu Sobenes prin majordon. Postul urmărea situaţia minut cu minut:

— Ce mai face sublocotenentul nostru?

— Pierde.

— Cum a mers partida?

— A mai câştigat cinci mii de soli.

— Câştigăm ori pierdem?

— Se odihnesc. Acum mănâncă *humitas.*

La zece seara, după ce pierdu ultima mie de soli, sublocotenentul aruncă în joc ceasul de aur, amintire de la taică-său. Cartoforii se învoiră, din politeţe.

— Nu-i drept, bombăni caporalul Bejarano.

— Ce-o să mâncăm noi luna asta? întrebă jandarmul Paz.

— Asemenea lucruri ar trebui interzise, comentă jandarmul Romulo îngrijorat.

Sergentul se ridică negru de furie.

— Sunt interzise! Jocurile de noroc sunt interzise, ei, drăcia dracului! Pregătiţi-vă de razie!

Câteva minute mai târziu, jandarmii, cu pistoalele în mâini, forţară uşa Cercului Social exact în momentul în care cele trei dame ale sublocotenentului stăteau înşirate cu smerenie în faţa quintei mici a unui trişor din Huancayo.

— Sus mâinile!

— Ce s-a-ntâmplat?

— Toată lumea cu faţa la perete, am spus! strigă sergentul Astocuri.

— Nu vedeţi că vi-i şeful aicea? întrebă un pocherist obraznic.

— Dacă nu vă este cu supărare, domnule sublocotenent, jocurile de noroc sunt interzise. Legea mă obligă să procedez la poprire. V-aş fi recunoscător dacă nu m-aţi împiedica să confisc corpul delict.

Oameni ai datoriei neînduplecaţi, jandarmii recuperară 53.512 soli, sumă ce surprinse pe jucători, căci în bancă se aflau numai 25.000, nicio centimă în plus. Lăsaţi fără o para

chioară, cartoforii fură trimişi la puşcărie. De acolo ieşiră cu greu peste douăzeci şi patru de ore, după ce-l făcură pe sergentul Astocuri cu ou şi cu oţet. În care vreme, sublocotenentul dormea tun somnul cel acru de după beţie. A doua zi, la unu, apăru la Post. Când să intre, auzi un vals melancolic. Maca, înconjurată de generali, cânta în *patio* zădărnicia iubirii. Sublocotenentul simţi că i se usucă gura. Se întoarse spre sergentul Astocuri:

— Sergent, cum ai îndrăznit să o închizi pe doamna?

— Domnişoara Albornoz e acuzată de delict de insultă la adresa Puterii Judiciare, bălmăji Astocuri.

— Iar voi, cu toţi ţopârlanii din satul ăsta, sunteţi acuzaţi de delict de insultă la adresa Frumuseţii. Marş de-aici, fir-aţi ai dracului să fiţi!

Se înclină.

— Domnişoară Albornoz, te rog să ierţi obrăznicia nespălaţilor ăstora pe care, din nenorocire, îi am sub comanda mea.

Trimise un jandarm să-i aducă friptură de raţă cu pilaf şi muzicanţi. În toiul după-amiezii fu în toi şi tămbălăul. La şase trimise după şampanie., La Fourie". La şapte ordonă jandarmilor să evacueze Postul. Rămaseră numai sublocotenentul, Maca şi generalii ei. Iar aici, relatările se înceţoşează. Unii spun că pentru a facilita interogatoriul şi „voind adevărul gol", sublocotenentul îşi dezbrăcă prizoniera. Alţii susţin că „neavând nimic de ascuns*, se dezbrăcă el însuşi. Cert este că, profitând de starea lui adamică, Maca puse mâna pe uniformă şi o tuli. „Cum altfel se poate explica faptul că delincventa a reuşit să se îmbarce pe o şalupă de Uspachaca, îmbrăcată în uniformă, cu chipiu şi manta de sublocotenent de jandarmi. Ca să te îmbraci trebuie să te dezbraci sau ca să te dezbraci trebuie să te îmbraci?" Zile întregi trecură până reuşi să înţeleagă Taramona de ce şi-a făcut deţinutul său apariţia în uniformă, la sediul Comandamentului 21, pentru a denunţa

„intenţia de viol a şefului Liniei de Apărare”. Colonelul Zapata rezolvă problema în doi timpi şi trei mişcări: rupse dosarul şi o invită pe Maca să onoreze aniversarea soacrei sale. De ce-i fu dat să petreacă în noaptea aceea, avea să-şi amintească, până la adânci bătrâneţi.

12.

DESPRE CONSECINŢELE NEFASTE CE LE POATE ADUCE CREDINŢA CĂ 28 IULIE E TOTUNA CU 28 IULIE

Isaac reuşi să-l convingă pe fratele său, Julio, că 28 iulie trebuie sărbătorit pe 28 iulie! Julio Carbajal avea îndoieli.

— Isaac, noi suntem acum în decembrie, 2192. Hurautambo se pregăteşte de Crăciun. Însuşi părintele Chasán pregăteşte o naştere a lui Iisus la biserica din Yanahuanca,

Isaac consultă un calendar din antichitate.

— Suntem în iulie, 1962. Peste cinşpe zile se sărbătoreşte ziua independenţei. Tu sărbătoreşti douăşoptul pe douăşopt!

Julio nu înţelegea.

— Câţi elevi ai?

— Treizeci.

— Organizează o defilare pentru 28.

— Bine, frate.

— Ai înţeles?

— Da, frate.

Julio Carbajal era învăţător la o şcoală mititică din Huarautambo. O succesiune de reuşite culinare ale slugilor de pe moşie, îl determinase pe doctorul Montenegro, într-o zi când era binedispus, să autorizeze deschiderea unei şcoli. Peonii săi aveau convingerea că era vorba de un permis ce abia urma să fie ratificat, însă, din motive rămase necunoscute, doctorul nu numai că aprobă construirea acestei şcoli, dar angajă chiar şi un învăţător:

Julio Carbajal, un preceptor yanacochan care degera de frig într-o şcoală prăpădită din Jupaicocha.

— La Huarautambo, îi făgădui Arutingo în ziua în care îl convinse să ia postul, ai să mănânci carne şi-ai să bei lapte.

— Şi leafa, *don* Ermigio?

— Ai să primeşti un teren pentru semănături, iar dacă ai să vrei, ai să creşti oi şi păsări.

— Şi leafa, *don* Ermigio?

— Trei sute, lunar.

— Ca învăţător în Jupaicocha, angajat la Stat, câştig patru sute.

— La Jupaicocha cade zilnic un metru de zăpadă. La Huarautambo e soare.

— Aveţi dreptate, *don* Ermigio.

— Cât îţi trebuie să vii de la Jupaicocha la Yanacocha să-i vezi pe ai tăi? Două zile. Ei bine, de la Huarautambo la Yanacocha, faci câteva ceasuri, acolo.

Mai mult decât orice, îl convinsese emoţia ce-o provocase venirea lui în acest sat care nu ştia ce va să zică un om străin. Căci afară de cei invitaţi, niciun străin nu putea să se laude c-a văzut vreodată acest cătun adunat de jur împrejurul conacului de la Huarautambo, clădire impunătoare, înălţată pe ruinele vechii cetăţi incaşe. Locuitorilor din Huarautambo, cărora le era interzisă trecerea hotarelor moşiei, învăţătorul le păru un vizitator din alte lumi. Judecătorul autoriză deschiderea cursurilor într-un şopron părăsit unde Julio Carbajal îşi adună primii elevi. În prima zi le arătă o carte. Le explică plin de emoţie cum a avut loc cucerirea independenţei Peruului şi citi proclamaţia Eliberatorului San Martin. Când termină, copiii îl priviră cu teamă. Cel mai curajos dintre ei, îndrăzni să ia cartea. O duse la ureche.

— Ce vrei, băieţaş?

— Voiam să-i aud glasul, spuse piciul. Carbajal se înfioră. În urmă cu patru sute de ani şi mai bine, la Cajamarca, Inca

Atahualpa reacţionase la fel în faţa enigmaticei „hârtii care grăia!” A doua zi începu să-i înveţe alfabetul. Pe atunci mai existau încă date. Pe treizeci ale lunii se duse la conac să-şi ia salariul: îi dădură o tocăniţă picantă de cobai şi câteva pahare de *chicha*[32] pline până în buză. După treizeci de zile veni iar: îl serviră cu stufat, friptură de pasăre şi *chicha* din belşug. În a treia lună îi dădură un sac de ştiuleţi. În cea de-a patra, îşi luă inima în dinţi şi ieşi în calea magistratului.

— Vă rog să mă iertaţi, domnule doctor…

— Ce e, băiete? întrebă doctorul cu bonomie.

— E vorba de… de…

— Spune-mi fără nicio frică ce ai pe suflet, ori crezi şi tu că mănânc oameni?

— E vorba de… de…

— Ai a te plânge de ceva? Dacă te-a supărat careva cumva, uite, acuş îl pun cu picioarele în butuc.

— Eu… eu… nu am bani şi… n-aş vrea să vă supăr, dar… moşia îmi datorează plata pe trei luni şi aş vrea…

— Salariul?

— Da, dacă aţi fi şi dumneavoastră de acord, domnule doctor.

— Faci rău că vrei salariul, Carbajal. Eu ştiu de salariile astea trei ce nu ţi-au fost plătite. Dar ce nevoie ai de ele? Banii ai să-i cheltuieşti. Nu e mai bine să stea aici la păstrare, ca să ţi-i dăm pe toţi deodată la sfârşitul anului?

— Şi până atunci eu ce mănânc, domnule doctor?

— Să ştii că am şi dat ordin să se fixeze *la mitancia.* Ai să mănânci gratis, iar la sfârşitul anului, ai să primeşti o grămadă de bani.

Mitancia este obligaţia ce şi-o asumă membrii unei colectivităţi de a asigura hrana unui om care îi aduce nişte servicii deosebite. Părinţii care au la şcoală trei copii, se angajează să-i dea învăţătorului să mănânce de trei ori. Cei care au doi, de două ori. Cei care au un singur copil, o

[32] Un fel de bere din porumb fermentat în apă îndulcită cu zahăr (n.t.).

singură dată. De fapt, pentru ce-ţi trebuie bani? Să mănânci! Chuto Ildefonso fixă turele pe care, de altminteri, colonii le respectau cu entuziasm. Astfel o duse, Julio Carbajal un an de zile. În ajunul Crăciunului – după cum socotise el – îşi puse singurul costum ce-l avea, îşi legă cravata, singura pe care-o avea, şi ceru permisiunea de a-l saluta pe doctor. Visa la salariile lui puse de-o parte, unul peste altul, ca la o grămadă de aur, cum a fost făgăduiala. Doctorul îi primi cu bunătate urările, cât despre leafă, se ridică din jilţul său masiv, sculptat în lemn negru şi trase sertarul unui dulap, negru şi el. Scoase de-acolo un teanc de bancnote şi îl puse pe masă.

— Ăştia sunt cei trei mii şase sute de soli ai tăi. Dacă vrei, poţi să ţi-i iei, dar nu te sfătuiesc s-o faci. Anul viitor vei avea şapte mii două sute de soli.

— Şapte mii două sute?

Doctorul râse.

— Aşa dascăl mare şi să nu ştii tu să aduni? Dublu, băiete. Dintr-o lovitură! Ce vrei, ţi-i iei ori îi mai laşi să prăsească?

Carbajal îşi văzu înaintea ochilor averea, casa, pământurile pe care aproape că le putea atinge cu mâna.

— Îi las, domnule doctor.

— Să bem mai întâi o bere, Julio. Am să-ţi spun ceva..

— Cum ziceţi dumneavoastră, domnule doctor.

— Sunt mulţumit ce treabă faci tu acolo. Ştiu că ai o fată de botezat. Dacă-i cauţi naş, să ştii că mi-ar face mare plăcere să fim neamuri.

Învăţătorul Carbajal oftă, amintindu-şi de vremurile acelea în care timpul încă mai exista, vremuri în care a purtat numele de Carbajal era cam totuna cu a bea saramură.

— Obştea ne consideră trădători. Tata ne-a lăsat un nume curat. Şi aşa trebuie să-l păstrăm şi noi, Julio!

Învăţătorul îşi ridică obrazul aprins.

— Eşti fratele meu mai mare. Şi-am să te ascult.

Lui Isaac i se umeziră ochii. Apa ochilor: ea singură mai curgea în toată provincia!

— Dacă-mi porunceşti să fac o serbare la 28 iulie, am s-o fac.

— Ştii ce te aşteaptă?

— Poate fi ceva mai rău decât să te simţi trădător?

— Au să te izgonească, au să te pedepsească sau chiar să te închidă.

— Sunt gata de orice Isaac.

Nu se deschise bine şcoala şi Julio îşi anunţă elevii că în curând vor sărbători ziua naţională. În vreme ce tot restul provinciei aştepta Crăciunul anului 2192, elevii din Huarautambo învăţau să cânte imnul de stat şi se pregăteau pentru defilarea prin care aveau să întâmpine aniversarea lui 28 iulie 1962.

Pacho Ildefonso, vărul lui Chuto Ildefonso, îi aduse doctorului o ştire extravagantă: Huarautambo se pregătea să sărbătorească o zi a Independenţei din secolul trecut.

— Ce, eşti beat? Doar ştii bine că suntem în decembrie, 2192.

Doctorul îl bătu uşurel cu palma peste obraz şi se cufundă în lectura discursului ce urma să-l rostească în faţa Consiliului. Însă, peste cincisprezece zile, Chuto Ildefonso coborî şi el la Yanahuanca pentru a-l înştiinţa că populaţia din Huarautambo participase la o defilare a şcolarilor.

— Cu ce prilej?

— Lumea spune că 28 iulie a fost ieri, domnule doctor.

— Tot ce se poate.

În aceeaşi după-amiază, Chuto Ildefonso îl înştiinţă pe învăţătorul Carbajal că judecătorul are treabă cu el la Yanahuanca.

— Am să cobor mâine.

— Stăpânul vrea să coborî chiar acum, domnule profesor.

— Cel puţin să mă schimb, oftă învăţătorul, ruşinat de

pantalonii lui peticiţi şi de cămaşa cu manşete roase.

— Am poruncă să cobor cu dumneata chiar acum. Te aşteaptă calul cu şaua pe el.

Piaţa din Yanahuanca era încă plină de mişcare când profesorul Carbajal intră pe uşa purtând două enorme, strălucitoare, litere de argint: un „F” şi un „M”: litere pe care Municipiul hotărâse, în unanimitate, să le pună acolo „ca expresie a „preţuirii de care se bucură din partea tuturor cetăţenilor ilustrul lor concetăţean, doctorul Francisco Montenegro”. Carbajal traversă primul patio. În cel de-al doilea, Arutingo juca de unul singur cărţi.

— Stăpânul te aşteaptă în birou, îi spuse în scârbă.

Învăţătorul sui scara ce ducea la etajul al treilea; intră în vasta încăpere unde judecătorul Montenegro citea un ziar dintr-un an demult trecut.

— Bună ziua, nasule… bâigui.

— Intră, porunci doctorul fără să ridice ochii.

Cincisprezece minute mai târziu, magistratul se ridică, trânti uşa fără nicio vorbă, trase un sertar şi scoase o vină aspră de taur.

— Ei, şi-acuma, puiule de căţea, ia să-mi povesteşti tu mie, ce faci acolo.

Învăţătorul nu ştiu ce să răspundă.

— Fir-ai tu al dracului de păduche, cu tot neamul tău de păduchioşi. E-adevărat că ai făcut serbare de 28 iulie?

— E-adevărat, doctore.

— Cine ţi-a dat voie?

— Domnule doctor, legea prevede ca toate şcolile să sărbătorească aniversarea zilei naţionale.

— Măi, căcăţiş de câine, nu vrei să spui cumva că tu cunoşti datele mai bine ca mine?

— Suntem în iulie, domnule doctor, şi ca profesor…

O plesnitură cu vâna de taur îi sfârtecă obrazul, învăţătorul dădu înapoi. Doctorul nu-l slăbi deloc: îl plesni mai departe. Carbajal văzu ca prin ceaţă chipul tatălui său

în agonie, îl văzu pe Isaac izbucnind în plâns, şi un alt chip, ce putea să fie propria-i moarte. Puse mâna pe o sticlă de bere; o sparse de masă; sângele îi brăzda faţa, îi îmbiba cămaşa. Ridică jumătatea de sticlă spartă, cu tăişurile ei ascuţite de moarte.

— Azvârle sticla aia, pui de căţea.

— Azvârle biciul, doctore.

— Azvârle sticla şi în genunchi, trădător spurcat ce eşti.

— Deschizi odată uşa ori îţi crăp mutra cu sticla asta? strigă Carbajal cu un glas ce-l miră chiar şi pe el. Metalul aprins al ochilor lui era la fel de mistuitor că întunericul din ochii doctorului.

Atrasă de strigătele lor, *doña* Pepita Montenegro apăru în uşă.

— Lasă, Paco. Nu te necăji.

— Am plecat de la voi şi plec şi de pe moşie, strigă Carbajal, alb ca varul.

Doña Pepita îi spuse cu calm:

— Pentru ce, Carbajal? Nu trebuie să te simţi jignit pentru asta. Dacă ar fi să se simtă cineva jignit, atunci acela ar fi domnul doctor. I s-a spus că agiţi lumea cu nelegiuirile tale. Domnul doctor te pedepseşte ca să nu te abaţi de la calea cea dreaptă. Fiindcă el te iubeşte!

— Oricum, am să plec, *señora*.

— Şi dacă pleci, cine o să-ţi culeagă roadele?

— Le las şi neculese, *señora*.

Ieşi fără să arunce sticla din mână şi trecu printre slugile înspăimântate. Din colţul pieţii, îl văzu pe doctor începându-şi obişnuita plimbare de seară. Pentru prima oară în viaţa lui, cuteză să traverseze piaţa, după-amiaza, la şase. Cum ieşi din piaţă, îl opri jandarmul Paz.

— Eşti Julio Carbajal?

— Da, domnule.

— Am ordin să te ridic.

— Dar pentru ce?

— Pentru delict de insultă la adresa Puterii Judiciare.

Câteva zile mai târziu, uşa celulei se deschise pentru a-l lăsa să treacă înăuntru pe fratele lui, Isaac Carbajal, vinovat, după părerea Primăriei, de defraudare a dărilor comunale.

13.

AGAPITO ROBLES ÎMPREUNĂ CU NĂZDRĂVANUL – IAR PRIN ACEASTA NU MAI PUŢIN VESTITUL – CAL CACHABOTAS HOTĂRĂSC SĂ PLECE ÎNTR-O CĂLĂTORIE

În carnetul unde Agapito Robles, pentru a evita orice confuzie, însemna fiecare zi cu câte o linie, după nouă linii, apărea o cruciuliţă: ziua când ţinuse prima şedinţă cu autorităţile. Se adunară astfel mai multe linii de când membrii conducerii comunale căutau fiecare câte un motiv ca să lipsească, li asculta pe toţi cu răbdare. N-a supărat niciodată pe nimeni. De când a venit acasă, şi-a scos pălăria ori de câte ori a trecut pe lângă el vreun bătrân şi a zâmbit ori de câte ori s-a întâlnit cu un tânăr. Luni în şir a străbătut străzi pustii şi s-a aşezat pe bănci în pieţe solitare. N-a spus nimănui o vorbă. S-a apucat să se lupte cu bălăriile de la ferma lui taică-său. Când, deodată ştirea despre răzvrătirea fraţilor Carbajal, a lor singuri, zgudui Yanacocha. Din acea clipă, începu să refacă, încet-încet, de parcă ar fi palpat carnea învineţită a unei răni, curajul autorităţilor, care era la pământ. Căci acum se înfierbântase Yanacocha pentru prima oară de când paralizase timpul, comentând cât se schimbaseră fraţii Carbajal şi hulindu-i pe Montenegri.

Într-o noapte, coborând de la ferma lui taică-său, răsări în calea lui, printre umbrele străzii Estrella, Cipriano Guadalupe. Îi ceru cu sfială permisiunea să-i vorbească. Şi vorbiră până a doua zi, în zori. Peste alte trei nopţi, Agapito Robles se întâlni cu foştii săi tovarăşi de închisoare: vorbiră

despre Carbajal. La sfârşitul lui februmartie, după unii, la începutul lui maioctombrie, după alţii (în privinţa anului nu ajungea nimeni niciodată la nicio înţelegere), Cipriano Guadalupe spuse:

— M-am săturat să mai trăiesc aşa ca un iepure. Isaac e închis. Înainte fugea el de mine. Acum, dacă o ieşi, o să fug eu de el.

— Şi ce propui, Cipriano?

— Să fac ce-mi spui dumneata.

— E timpul să ne vedem cu Crispin, cu Teodosio Requis şi cu fraţii Minaya.

— N-or să vrea.

— Cheamă-i cu un pretext.

În acea noapte, Cipriano Guadalupe bătu la uşa lui Minaya.

— Ce e, Cipriano?

— Am pus mâna pe un pungaş. Tu eşti locotenentul-guvernator[33]. Tu trebuie să ne spui ce pedeapsă să-i dăm.

— Unde-i hoţul?

— La sediu.

Minaya îşi puse *poncho*-ul şi luă biciul. Plecară. Găsiră Sediul în beznă.

— Unde-i hoţul?

— Aici e, răspunse Agapito Robles cu râs cristalin.

— Ce s-a-ntâmplat, *don* Agapito?

— Nu e niciun hoţ. Era numai un pretext ca să vii.

— De ce nu mi-aţi spus adevărul?

— Şi-ai fi venit?

După ce se mai obişnui cu întunericul, îl văzu pe Teodosio Requis, pe Felicio de la Vega, pe profesorul Nicolás Soto, pe Macario Valle, pe Crisostomo Crispin şi pe Guillermo Rivera. Fără niciun reproş în glas, un glas care, prin simplul fapt că se făcea auzit, ştergea urmele trecutului, delegatul spuse:

[33] Autoritate sătească în Peru (n.t.).

— Oamenii care se încumetă să treacă hotarele provinciei noastre ştiu că în toată lumea râurile curg, norii plutesc pe cer, ploaia cade, timpul trece. În provincia noastră, toate stau pe loc din cauza laşităţii noastre. În ziua când i-am îngăduit doctorului Montenegro să scurteze lunile pentru a apropia sărbătorile una de alta, timpul s-a îmbolnăvit. Iar când judecătorul a schimbat calendarul după bunul său plac, a înnebunit. Această grozăvie se va sfârşi numai în ziua în care vom pune capăt acestei tiranii. Vreau să recuperez Huarautambo cu forţa! Este uriaşa misiune ce va trebui s-o îndeplinească Yanacocha. Cine vrea să se retragă, să se retragă. Cu cei ce rămân în noaptea asta, vom constitui Junta pentru Recuperarea Pământurilor.

Nimeni nu se clinti.

— Nu crezi că înainte de a trece la fapte, ar fi bine să ne sfătuim cu întreg satul? întrebă profesorul Soto.

— Nu.

— De ce nu?

— Fiindcă dacă satul ar şti cât de uriaşă e misiunea noastră, s-ar speria. Oamenii, o să-i convingem încetul cu încetul. În fiecare cătun există cel puţin un om în stare să înţeleagă că timpul va curge din nou şi că noi ne vom recăpăta pământurile numai în ziua în care ne vom lecui de frică. Trebuie să le deschidem ochii pe rând. Eu am să cutreier cătunele şi-am să întemeiez în fiecare loc câte un Comitet pentru Recuperarea Pământurilor. Sunteţi de acord?

Simţiră un iz de sudori amestecate.

Să vă gândiţi bine! Drumul acesta nu are întoarcere. Dacă cineva vrea să se retragă, eu n-am să-l fac laş, însă cel care vrea să vină cu mine, să scrie în Registrul obştei că se răzvrăteşte împotriva doctorului în mod „conştient” şi să semneze. Cine e de acord?

— Accept, spuse cu solemnitate Guadalupe.

— Sunt de acord, murmură apăsat, Requis.

— Bizuiţi-vă pe mine, domnule delegat, exclamă Neyra.

— Fie! murmură Nicolás Soto. Era yanacoehan, dar preda în Michivilca.

— Îngenuncheaţi şi spuneţi după mine: jur că n-am să destăinui nimic din tot ce am să aflu ca membru al Juntei de Recuperare a Pământurilor din San Juan de Yanacocha. Iar dacă am să trădez, dezonorându-i pe fiii mei, dau dreptul conducătorilor Yanacochei să-mi ia viaţa.

Îngenunchează şi jurară. În cotul drumului se opri, privi îndelung acoperişurile Yanacochei împrospătate de rouă, îşi aminti feţele prizonierilor din închisoarea de la Huánuco, faţa lui Héctor Chacón când acesta îi spusese: „Să nu îngădui, Agapito, să ne fie călcat numele în picioare” şi jură încă o dată: nu se va întoarce la Yanacocha până nu va convinge şi ultimul peon. Socotea atunci că se va întoarce peste şase „luni”.

Aveau să se culeagă multe recolte până la întoarcerea Delegatului!

14.

UNDE CITITORUL ÎL VA VEDEA PE SERGENTUL ASTOCURI PREOCUPAT, ÎN MOD INEXPLICABIL, DE CORECTITUDINEA UNOR ALEGERI

Câtă vreme jandarmii i-au dat pace, Agapito Robles umbla – zicea el – să facă negoţ ori să cumpere vite; apoi, când a început prigoana, a umblat deghizat şi astfel a trecut până şi pragul celei mai prăpădite colibe, a urcat în creierii munţilor unde îşi duc traiul doar câţiva ciobani îndobitociţi de singurătate, oameni care abia scot din gură câteva monosilabe şi care n-au ştiut toată viaţa lor ce-i aia o femeie. Adeseori, o aşezare omenească se afla la câteva leghe depărtare de alta. Agapito nu pregeta. Pentru a nu fi văzut de oamenii doctorului, umbla noaptea. Dormea prin peşteri sau prin colibe părăsite. Rareori intra în sate. După câteva luni fu chemat la Jandarmerie: şi-atunci îşi pierdu urma. Fantoma lui cutreieră cele paisprezece cătune ale Yanacochei. Peste tot îi lămuri pe oameni care sunt drepturile obştei; le citi tuturor hrisovul: el avea valabilitate numai dacă foloseau forţa. Numai aşa îşi vor recăpăta pământurile!

Făcea nişte eforturi extraordinare. Numai citirea hrisovului îl ţinea pe loc ceasuri întregi, însă şi mai mult îl ţinea străduinţa de a-i face pe oameni să înţeleagă zădărnicia unei reclamaţii legale. La lumina unor flăcărui slabe, prin peşteri, în strâmtori uitate de când lumea, reuşi, încetul cu încetul, să-i convingă pe obştenii de la fermele cele mai îndepărtate că obştea avea, împotriva doctorului Montenegro, drepturi cărora le vor putea dovedi

valabilitatea prin forţă.

— Prin forţă?

— Da, prin forţă.

Însă prigoana se înteţi şi Agapito se risipi ca fumul. Se zvonea că ar trăi în Pomayaros ori că ar degera de frig pe culmile Jupaicochei. Din când în când, vreun trecător mai zărea câte o vâlvătaie galbenă, albastră sau stacojie: *poncho*-ul lui Agapito, coloristul. Se întinse vestea că ar trăi prin păduri. Că ar fi deprins, pe lângă *don* Angel de los Angeles, cel cu două umbre, tainele vrăjitoriei. Sunt tot felul de ierburi care te fac invizibil şi licori ce-ţi dau puterea de a pluti. Numai aşa se explica faptul că jandarmii nu-l puteau prinde. Trecu astfel un lung răstimp fără nicio veste de la el. Lupta împotriva moşiei Huarautambo prinse a lâncezi. Sergentul Astocuri se îngrăşa. În timpul siestelor sale de la Post, îl visa pe Agapito. Ce straşnică păcăleală!

Peste câteva luni lui Agapito îi expiră mandatul de delegat. Magno Valle şi Juvenal Lovaton cerură să se organizeze alegeri. Nu îndrăzni nimeni să spună nu. Dar nu numai pe ei doi îi preocupau adunările electorale: Jandarmeria le aştepta cu nerăbdare. Sergentul Astocuri ştia că Agapito nu avea altă alternativă: ori se prezenta în calitate de candidat şi risca astfel să fie prins, ori nu mai participa la alegeri şi pierdea funcţia de delegat. Siguri de victorie, Magno Valle şi Juvenal Lovaton cutreierară Yanacocha spunându-le tuturor că trebuie să se termine odată cu absurdul. Unde s-a mai pomenit vreodată un delegat fantomă? Veni ziua alegerilor. Jandarmii Postului se treziră dis-de-dimineaţă. Oamenii obştei erau prezenţi cu toţii. Era o dimineaţă agitată. La zece, după ce ascultară liturghia, conducătorii veniră în piaţă. Cipriano Guadalupe, care fusese însărcinat să îndeplinească funcţia de delegat se aşeză în centrul pieţei şi ceru obştenilor care au a se plânge împotriva autorităţilor, s-o facă în public. Nimeni nu avu de reclamat nimic. Guadalupe îi anunţă că expirându-i

lui Agapito Robles Broncano mandatul de patru „ani”, se va proceda la o nouă alegere. Jandarmii postaţi în balcoane încărcară puştile. Bănuind o stratagemă a lui Agapito, sergentul Astocuri dădu ordin să fie blocate toate cele patru colţuri.

Cipriano Guadalupe spuse:

— Domnilor candidaţi, vă rog să faceţi un pas înainte.

Aşa e obiceiul: fiecare candidat se aşează în centrul pieţei; susţinătorii se aşează în spatele candidatului pe care-l susţin. Şirul de oameni cel mai lung este, inexorabil, dovada câştigătorului. Magno Valle şi Juvenal Lovaton se duseră spre centru: văzură acolo o sperietoare acoperită cu un *poncho* foarte colorat.

— Ce-i asta, domnule Guadalupe? tună Magno Valle.

— Este reprezentantul candidatului Agapito Robles, răspunse Guadalupe.

— Protestez, spuse Juvenal Lovaton.

— Să fie consultată obştea, ceru Valle.

Guadalupe consimţi:

— Cei ce sunt de acord ca obştea să voteze pentru reprezentantul unui candidat, de pildă un *poncho* ori un *sombrero* aparţinând acestuia, să ridice mâna.

Se ridicară aproape trei sute de mâini.

— Sunteţi nebuni? O să votaţi pentru o sperietoare de ciori? se înfurie sergentul.

— Domnule sergent Astocuri, răspunse Guadalupe respectuos, dumneavoastră comandaţi la Post, aici însă, în piaţă, comandă obştea.

Sergentul tăcu.

— Acceptă, Magno, spuse Juvenal Lovaton. Numai nişte scrântiţi pot să voteze pentru un par. Dacă Yanacocha o să aleagă zdreanţa asta, n-are decât să se spele pe cap cu ea.

Cipriano Guadalupe vorbi sentenţios:

— Sunt trei candidaţi. Votaţi!

Patru sute treizeci de bărbaţi se aliniară în spatele

poncho-ului cuprins parcă de flăcări; optzeci în spatele lui Magno Valle; patruzeci şi patru, în spatele lui Juvenal Lovaton.

— Agapito Robles Broncano a fost reales Delegat legitim al obştei din San Juan de Yanacocha pentru încă patru ani, declară Cipriano Guadalupe.

— Patru ani? Voi credeţi că mai sunt ani acum? râse în bătaie de joc Magno Valle.

Sergentul Astocuri se supără şi mai tare: scoase revolverul şi trase în *poncho*-ul lui Agapito de şase ori. Plecă blestemând ceasul când fusese detaşat în satul acesta mizerabil unde râurile se opreau în loc iar oamenii votau pentru *poncho*-uri atârnate-n băţ. Era douăsprezece. Soarele se revărsa peste entuziasmul mulţimii.

Cipriano Guadalupe strigă:

— Propuneri pentru alegerea preşedintelui obştei.

Se auzea strigându-se numele lui Eliseo Carbajal şi al altor obşteni cu o comportare ireproşabilă, dar înainte ca cineva să apuce să-i propună, profesorul Nicolás Soto exclamă:

— Îl propun pe domnul locotenent-guvernator Isaac Carbajal.

— Alţi candidaţi mai sunt?

Nu răspunse nimeni. Fără *sombrero*, sub arşiţa soarelui, Isaac Carbajal stătea foarte palid într-o poziţie rigidă de militar. Curgea apa pe el. De soare sau de tulburare? Coborâse în ajun de pe creste pentru a participa la alegeri. Pe strada Estrella se întâlni cu Eliseo Carbajal.

— Felicitări, vere!

— Pentru ce?

— Se zvoneşte c-ai să fii preşedinte.

— Ce, eşti nebun?

— Mă bucur pentru dumneata, vere. Eu n-am nicio ambiţie s-ajung preşedinte, dar crede-mă – şi aici glasul i se frânse – că aş vrea ca numele unchiului meu să-l laşi şi

dumneata, la fel de curat, copiilor dumitale.

Ducând mâna la chipiu, Eliseo Carbajal se depărtă. Isaac rămase locului în amurgul violet ca însăşi sentimentul său. Cu un an în urmă, când ieşise din închisoare, Isaac fusese numit locotenent-guvernator la recomandarea lui Agapito Robles. Acum nu-l mai făcea nimeni trădător. Montenegrii îi urau pe Carbajali. Ba mai mult, oamenii acestora îi provocau mereu. Odată, la crâşma din Racre, Chuto Ildefonso îi strigă: „Câine ce muşti mâna care ţi-a dat de mâncare!”

Dar chiar şi aşa, oamenii mai şovăiau. Atunci, profesorul Soto primi un foarte scurt mesaj din partea lui Agapito: „Numiţi-l locotenent-guvernator pe Isaac Carbajal, ca să-l punem la încercare. Astfel vom afla ce hram poartă”. Acum ştiau!

— Pentru ultima oară: propuneţi candidaţi pentru funcţia de preşedinte al obştei! strigă Cipriano Guadalupe.

Într-o vreme, Cipriano fusese ros de invidie, văzând cât de influent devenea, treptat-treptat Isaac, însă mai apoi înţelese că Agapito avea dreptate: alegerea lui Carbajal avea să demonstreze că obştea e în stare să ierte, să primească bine pe cei rătăciţi care găseau din nou calea cea dreaptă. Cât despre Isaac, vedea bine şi el că timp de douăsprezece luni, acesta lăsase totul baltă pentru a-şi îndeplini misiunea ce i se încredinţase.

— Trecem la vot! strigă Cipriano Guadalupe şi o porni agale până ajunse să se aşeze în spatele lui Isaac. Peste patru sute de bărbaţi făcură la fel.

15.

UNDE SE POVESTEŞTE DESPRE „BĂTĂLIA DINTRE VII ŞI MORŢI” ŞI DESPRE ALTE *PONCHO*-URI PE CARE *DOÑA* AÑADA LE-A ŢESUT ÎN BEZNA EI

Cu riscul de a fi somat de Posturile de jandarmi, Agapito Robles îşi luă îngăduinţa de a purta *poncho*-uri colorate. Era singura primejdie pe care prudenţa lui o nesocotea. „Când o să pun straie cenuşii, să ştiţi că n-o să mai am putere-n mine nici să mestec”. Şi cu toate că ştia că în monotonia cordilierelor culorile vii îl puteau trăda, nu renunţa să le poarte. *Doña* Añada, care orbise, i le ţesea în întunericul zilelor ei de pe urmă, refugiată într-o colibă, la Yanacocha. După patruzeci de ani, petrecuţi cu fidelitate în bucătăriile familiei Barda – judecătorul Montenegro se prăpădea după mâncărurile ei cu ardei iute şi carne de pasăre, după pilaful cu carne de raţă, după *humitas* – n-avu parte, la bătrâneţe, nici măcar de un ungher. La sfârşitul unei veri, bunătatea ochilor ei se veşteji. Slugile judecătorului socotiră că s-o găsi un loc în bucătăria imensă a Montenegrilor unde *doña* Añada va putea să-şi încălzească mădularele. Nu ştiau de ce era în stare judecătorul! Întorcându-se odată de la moşia El Estribo, Montenegro o văzu pe bătrânica cea oarbă tăifăsuind cu muşcatele. „Cine-i baba asta?” De uluire, ochii lui Chuto Ildefonso făcură bulbuci. „Ce face aici baba asta?” întrebă iar. „Este *doña* Añada, doctore”. „Ce Añadă?...” Bătrâna zâmbi cu blândeţe. Judecătorul urcă scara tocănind. Bătrâna mai stătu să mângâie trandafirii, vegheată de emoţia lui Chuto Ildefonso, care, pentru prima oară în viaţa lui, simţea fisurându-i-se credinţa câinească.

Ajungea, oare până în fundul sufletului său mârşav reflexul întunecat al unei asemenea ingratitudini? *Doña* Añada umbla de colo-colo printre florile din cele trei curţi.

— Rămâneţi cu bine, trandafirilor, rămâneţi cu bine, garoafe! Tuturor, Añada vă spune rămas bun: ţie, Nicolasa, mac zglobiu, ţie, Martita, muşcată răsfăţată şi ţie, Pepito, cel mai arţăgos din toată grădina.

Mâna ei mângâie un trandafir plin de spini.

— Clarita, n-am să uit cât ai suferit. Eu ştiu ce durere e-n sufletul tău. Dar durerea ce te apasă de focul iubirii nu-i durere. O să vină primăvara şi atunci toporaşul o să-şi întoarcă iarăşi privirile spre tine.

Chuto văzu cum trandafirul se dezmierda cu mâna ei zbârcită.

— Iar tu, caprifoiule, să nu fii rău nici tu cât n-am să mai fiu aici! Îţi închipui cumva că n-am să te aud? Ţi-ar plăcea să pui stăpânire pe toată grădina. Dreptate-i asta?

Caprifoiul – jură mai târziu Chuto – odată se răsuci de ruşine.

Iar bătrâna striga:

— Oh, copacilor! Oh, plantelor! Oh, florilor! Toate câte creşteţi, până la urmă trebuie să vă veştejiţi! Asta vă e soarta. Nu vă plângeţi! Cel puţin pe voi n-o să vă izgonească nimeni la bătrâneţe. Mi-a spus mama să nu cobor la Yanahuanca. „Ce să cauţi tu acolo, Añada? Aici ai lumină, ai copaci şi apă limpede. Eşti voioasă sub lumina stelelor. Ce mai vrei?” Dar eu eram tânără şi nesăbuită şi frumoasă. Ce văd ochii tăi acum, Chuto, e o ruină. Mă crezi că pentru mine flăcăii îşi scoteau numaidecât cuţitele din teacă? Până şi proprietarii urcau la Yanacocha să-mi cânte serenade. Şi am lăsat totul ca să urmez un zâmbet amăgitor… La ce-mi slujesc acum toate aceste amintiri dacă eu n-am să mai ies din întuneric niciodată? Oh, bătrâneţe, anotimp ticălos! Am văzut braţe care odinioară doborau copaci, iar acum li se pare grea până şi lingura de

mâncare cerşită. Am văzut picioare ce alergau odinioară ca mânjii, iar acum au nevoie ele o jumătate de zi ca să străbată. Întinderea necuprinsă a unui patio. Iar trupul meu, cât de mulţi l-au râvnit! Bărbaţi din cei mai bravi erau gata să-şi arunce cât colo săbiile. Pio Mariano, care băgase groaza-n jandarmi îmi cânta:

Tungu, tungu, tungu
Tungu, tungu, dulce porumbiţă
Tungu, tungu, ce te frământi?
Tungu, durerea ta e mare?
Tungu, ia spune-mi ce te doare.

Otrava trădătorilor l-a ucis înainte de vreme. Dar ferice de el! N-a ajuns să ştie ce-i neputinţa, milostenia, singurătatea, umilinţa – pâinea cea de toate zilele a bătrânilor. Eu adulmec tăcerea! Eu adulmec întunericul! Eu adulmec moartea! *Supaypaguagua,* odrasla diavolului, aşa ţi se spune, Ildefonso. Dar nu-i adevărat Miezul inimii tale e bun. Añada, stăpâna nopţii, o spune.

Bătrâna ridică mâna spre cer.

— Oh, soare, acuma suntem duşmani!

— Încotro să te duc, maică? întrebă Chuto, îngrozit. Căci „la fel ca şi celorlalţi slujitori, adunaţi grămadă în patio, îi era necunoscută această Añadă care după patruzeci de ani de tăcută blândeţe se pierdea în meandrele unui discurs nelămurit. Yanacocha ţi-e loc de baştină. Acolo au să te primească, maică. Să te duc? o-ntrebă Chuto: cu un nod în gât.

— N-am nevoie de tine! N-am nevoie de nimeni! Añada e singură! Mi-a spus biata mama: „Añada, tu laşi lumina ca să dai de umbră.” Şi aşa a fost!

Şi sub ochii îngroziţi ai slugilor, oarba străbătu toate cele trei curţi şi ieşi în stradă. De zece ani nu mai călcase prin Yanahuanca, dar părea că picioarele îşi aminteau târgul

mai bine decât ochii. Căci fără pic de şovăială traversă piaţa şi coborî până unde curgea – în alte vremuri – râul Chaupihuaranga. Chuto împreună cu slugile înspăimântate o urmară până la debarcader. Ca şi cum ar fi văzut, se îndreptă spre o luntre ce se legăna pe apele zbuciumate. Se sui în ea. Abia atunci băgară de seamă şirul de cobai ce venise în urma ei. Părăsind vasta bucătărie, sub ale cărei duşumele trăiau, în galeriile lor, cu sutele, însoţiră chiţăind grozava maiestate a bătrânei.

— Şi-acu' strigă Eufemia, cealaltă bucătăreasă, ce-o să facem când o să ceară doctorul o tocăniţă picantă de cobai?

— Îi daţi o farfurie de căcat, spuse Chuto, izbucnind în plâns.

— Din umbră am ieşit şi în umbră mă întorc! Nu există lumină! Añada e singură! Să nu vină nimeni după mine!

Nu cutezară să nu-i dea ascultare. Oarba se depărtă vâslind. Cum o fi traversat ea lacul şi-a ajuns la Yanacocha? Se ştie numai că, pe la miezul nopţii, apăru acasă la delegatul Robles. Cum o fi ştiut ea că aceea era casa lui? Agapito deschise uşa surprins.

— Daţi adăpost unei femei sărmane, delegatule! strigă bătrâna.

Agapito îi sărută mâna.

— Pământul natal te primeşte cu dragoste, *doña* Añada.

— M-au stors de ani, s-au înfruptat din fruct şi acum, iată, au aruncat coaja! Daţi adăpost unei bătrâne nenorocite!

— la cartofiorul ăsta, murmură Robles întinzându-i o farfurie rămasă de la cină.

Chiar în noaptea aceea Agapito îi arătă o casă părăsită pe care, a doua zi, tâmplarul Cipriano Guadalupe şi ajutoarele lui se apucară să o repare. Cu prilejul unei adunări, obştea o înzestră pe *doña* Añada cu un teren şi hotărî să-i semene în fiecare an câte cinci saci de cartofi. „Am să vă răsplătesc ţesând", le spuse bătrâna. Alguazilii

satului îşi închipuiră că aiurează, însă, peste câteva săptămâni, bătrâna cea oarbă trimise la Sediul delegatului un balot. La sfârşitul unei adunări furtunoase în care se dezbătuse îndelung dacă alde Julca, hoţi de vite înrăiţi, trebuie daţi afară din obşte, şi mai mult din milă decât din curiozitate, desfăcură balotul. Astfel primiră primul *poncho* dintre celelalte multe pe care, recunoscătoare, *doña* Añada avea să le ţească pentru delegat. În loc de flori, fluturi sau păsări ce împodobesc de obicei astfel de *poncho*-uri, oarba urzise un peisaj şi o mulţime de oameni străbătând în furia lor câmpii, biruind cordiliere, traversând pustiuri, ca, la sfârşit, să se înece încercând să treacă apa unui râu.

Profesorului Vento i se păru c-ar recunoaşte acele maluri.

— Pare că ar fi râul Mantaro…

— Cu neputinţă! *Doña* Añada n-a ieşit niciodată din provincie.

Dar Mantaro era! Aveau să se convingă de aceasta peste câţiva ani. *Doña* Añada, în orbirea ei, se rătăcise, în loc să ţească cum voia de fapt, înfrângerile şi izbânzile din trecut, ţesuse înfrângerile şi izbânzile ce aveau să vină. Peste o lună dădu gata un *poncho* urzit în nuanţe de verde. Obştea îl primi fără să ştie că în lina lui ieşea la iveală trădarea, chipul trădătorului vinovat de nereuşita traversării râului Mantaro, traversare ce aveau s-o încerce mult mai târziu obştenii din Diezmo. Conducerea obştei îi transmise mulţumiri prin Constantino Lucas.

— Yanacocha salută hărnicia mâinilor tale şi te roagă să ceri lână şi vopsele cât ai nevoie.

— Am să torc toată istoria satului…

Constantino Lucas plecă fără să înţeleagă însă ce-i spusese. Fiindcă ceea ce credeau ei a se datora delirului bătrânei, era în fapt, viitorul. O toamnă întreagă ţesu la cel de-al treilea *poncho*. Yanacochanii se arătară încântaţi fără să înţeleagă ce era cu el. Pe fondul unei nopţi spuzite de stele, un bărbat de flăcări traversa trecătoarea, cuprinzând

în flăcările lui case, ogrăzi, copaci, pârâuri.

— Asta nu-i Agapito? întrebă Cipriano Guadalupe.

— Agapito în flăcări? râse un negustor din Michivilca.

Cam pe când – în alte vremuri – ar fi trebuit să contenească ploile, *doña* Añada, le trimise ceea ce cunoaştem azi sub numele de „Bătălia dintre vii şi morţi”. Ţesute în galben, armate defuncte ieşeau dintr-un munte troienit care nu putea fi altul decât Jirishanka. Ieşeau să-şi apere mormintele. Ţesute în roşu, armate vii încercau să-i despoaie de crucile lor de lemn, de lespezile lor, de cele de pe urmă suferinţe.

De astă dată, yanacochanii se îngroziră. Unii dintre ei se recunoscură printre morţi.

Îi trimiseră din nou mulţumiri împreună cu o noatenă neagră.

— Senora, Yanacocha te roagă să o primeşti. Curând o să-ţi facă miei şi cu blana lor o să-ţi încălzeşti oasele.

Oarba zâmbi.

— M-aş bucura mai mult de nişte cobai.

Numai cobailor le spunea ce avea pe suflet. Avea cu sutele şi fiecare purta alt nume. Cum îi putea ea deosebi? Să fi învăţat oare limba lor trăind atâta amar de vreme printre ei? Destul şi bine că ei înţelegeau semnele ei. „Arnaldo este un înţelept.” „Paquito este rău şi maică-sa l-a părăsit tare devreme.” „Isidro e un trântor!” „Dacă răutăcioasa asta de Concepcion o să-l mai necăjească pe Margarito, am s-o pedepsesc.” „Bagă de seamă, Domitilo, e pentru ultima oară când te rog să nu-l mai muşti pe Celestino.”

Veni iarna şi *doña* Añada se apucă să ţească „Înlocuirea Oamenilor”.

Agapito era tot plecat. Umbla noaptea, ziua dormea. Ocolea şoselele bântuite de patrule. Obosit de raziile din ce în ce mai presante ale jandarmilor, hotărî să iasă din provincie, într-o noapte, zări un conac necunoscut. Când să

descalece, veni la el un cărăuş şi-i şopti: „Dacă eşti yanacochan, şterge-o repede. S-a emis ordin de ridicare.” Plecă la Junin. Câteva luni mai târziu, zări fumul uriaşei topitorii ce ţinea de „Cerro de Pasco Corporation”.

În La Oroya a existat întotdeauna un Post de Control riguros. Agapito şi Cachabotas hotărâră să ajungă la Morococha pe un drumeag şerpuind la o înălţime de cinci mii de metri. Pe drum întâlni câţiva obşteni. Se aşezară laolaltă să aprindă focul şi să împartă merindele. Pe seară, se apropie de grupul lor un bărbat uscăţiv, istovit, cu ochi plini de bunătate. După bastonul îmbrăcat în argint pe care-l purta, îşi dădură seama că era un *varayoc,* un primar. Merseră mai departe pe acelaşi drum. Omul părea zorit. Încetul cu încetul îi câştigară încrederea. El Andarin[34], bărbat cu surâsul trist, le povesti că pornise la drum pentru a duce o plângere în numele obştei sale.

— Noi suntem pe drumuri tot pentru o plângere.

— Nu-i drept să se poarte cu noi de parcă am fi nişte animale, spuse primarul. Obştea mea e obligată să muncească şi ziua şi noaptea. Bărbaţii au fost duşi să lucreze la mine, atât de departe, încât de ani de zile nu şi-au mai văzut femeile. Sămânţa omenească e lăsată să putrezească. În satul nostru de patru ani nu s-a mai născut niciun copil!

— Trebuie să ne ajutăm între noi, fraţii, tătucă.

— Mai presus de toate stă recursul ce trebuie citit de Viceregе.

— De Preşedinte poate vrei să spui.

— De Viceregе, căci fără aprobarea lui, recursul nu e valabil. Hotărârea pronunţată de Instanţă, fără cunoştinţa Viceregelui, nu e valabilă nici ea. Şi atunci trebuie s-o luăm de la capăt. Pentru toate aceste încurcături am bătut şase mii de leghe.

— Şase leghe, vrei să spui.

[34] Drumeţul (n.t.).

El Andarin oftă.

— De şase ori o mie fac şase mii.

Amurgul se lupta cu ultimele licăriri de lumină. Agapito găsi o peşteră bună unde să facă popas peste noapte. Uitându-se la bastonul de varayoc, singurul obiect pe care îl purta cu el, îl pofti pe Andarin să mănânce cu el o mână de porumb prăjit şi o bucată de brânză. Agapito descălecă. El Andarin însă, nu se opri învârtindu-se cu calul pe loc. Şi vorbind fără încetare.

— Ia, îl îndemnă Robles.

— Îţi mulţumesc, eu beau numai apă.

— Stai jos, te rog. Ai să oboseşti aşa.

El Andarin zâmbi.

— Dimpotrivă. E mai rău să te opreşti. Cum te opreşti, cum te ajunge oboseala, pe cită vreme dacă mergi, ai scăpat de ea. Eu dorm numai de-a călare, căci mai am mult de umblat. Cu bine, yanacochanule. Nu-ţi pierde curajul. Şi ţine minte ce-ţi spun: să ajungi la Vicerege. Fără pecetea lui, recursul nu e valabil, mai strigă El Andarin făcându-se nevăzut.

Agapito nu îndrăzni să mai rămână în peşteră. La Smelter întâlni câţiva cărăuşi. Aprinseră foc lângă foc. Fulgerele înjunghiau cerul. Agapito începu a le povesti cu însufleţire despre Andarin. Unul dintre cărăuşi le spuse atunci că acela era Tomás Katari, un primar de-al indienilor care cu secole în urmă străbătuse de trei ori drumul de la La Paz la Buenos Aires pentru a se plânge Viceregelui. Fiecare drum – o mie de leghe dus, o mie de leghe întors – îi lua un an. Şi mereu lipsea câte ceva recursului său: o legalizare, o pecete, o mărturie... A trebuit să se întoarcă de la Buenos Aires la La Paz. Şi încă o dată de la La Paz la Buenos Aires. Şi altă dată iar, de la Buenos Aires la La Paz. Toată viaţa şi-o trăise în mers. Şi încă avea să mai bată drumurile, până când toţi viceregii, toate tribunalele, toţi preşedinţii aveau să satisfacă jalbele indienilor.

— Vai de sufletul lui, cât umblă pentru noi, se închină un cărăuş.

— Aşa e, spuse Adelaydo Vâzquez. Mult trebuie să pătimească omul ca să i se facă dreptate! Noi umblăm tot pentru un recurs.

— Din ce obşte sunteţi?

— Suntem din Ambo.

— Cum merge procesul vostru?

— Nu merge. L-am început acum cincizeci de ani. Cei care ne-au trecut împuternicirea au murit şi Curtea nu se pronunţă.

— Obştea din Ongoy a avut necazuri mai mari, spuse altul. Procesul lor durează de o sută şase ani. Cinci delegaţi morţi. Asta e tot ce au reuşit să obţină.

Îl privi drept în ochi.

— Nu te supăra că te întreb, dumneata nu eşti cumva Agapito Robles?

— Ba da, de unde ştii?

— Am fost închis la Cerro. Am scăpat acum o lună. Ţi-am văzut fotografia la Penitenciar. Te caută ca pe-un ac. Aşa că, pierde-ţi urma!

— Dar nu pot.

— Dumneata eşti mai de ajutor viu decât mort.

Vâzquez îl privi în ochi.

— Ştii că la Yanahuanca e ordin să vâneze toată lumea pume?

Agapito păli. Neputând să-l prindă pe delegat cu niciun chip, autorităţile politice din Yanahuanca ajunseră la concluzia că ce spusese Victoria din Racre era adevărat: că Agapito Robles primise autorizaţia de a se preface în pumă.

Un turnător îi suflase judecătorului că la sfârşitul unei şedinţe, Agapito Robles, pentru a arăta cită putere are el, se preschimbase în pumă. „Pumă? Dar e ridicol! Va fi umblând şi pe aici vreo pumă. O pumă cu un *poncho* ca o flacără?” Pentru a risipi orice îndoială, Tribunalul oferi două

mii cinci sute de soli pentru fiecare cap de pumă predată la Postul de Jandarmi.

16.

O POVESTE ADEVĂRATĂ CU CECILIO ENCARNACIÓN, PRIMUL ŞI ULTIMUL SERAFIM QUECHUA

Câteva zile mai târziu, văzu în zare un sat răsfirat pe poala unei coline vineţii: Pumacucho. Un soare vesel umplea cu strălucirea lui Piaţa Armelor, unde, câteva grupuri de bărbaţi şi femei sporovăiau, alcătuind parcă mici insule. Intră în piaţă. Cu toate că *poncho*-ul lui înfăţişa „Trecerea cordilierei Culebra”, nu luă nimeni seama la felul în care era gătit. Agapito se uită să vadă ce anume putea isca atâta curiozitate: un bărbat stând în genunchi cu braţele deschise, el însuşi ca o cruce, în faţa unei cruci din lemn necioplit, împodobită cu inimioare de staniol. Nici omul şi nici cei care se uitau la el, unii cu admiraţie, alţii cu dispreţ, nu spuneau o vorbă. Trecu amiaza, veni şi seara, pâlpâi amurgul şi nimeni nu se clinti din loc. Se lăsase întunericul de-a binelea când un cărăuş de lame se apropie de el:

— Asta-i îngerul de i s-a dus vestea?

Agapito zâmbi cu prudenţa celor care se ştiu urmăriţi. Decepţionat de tăcerea lui, cărăuşul căută spre un bărbat cu faţa adumbrită de amărăciune:

— Asta-i sau nu-i ăsta?

Nimeni nu răspunse. Omul care-i întrebase scuipă într-o parte şi-şi văzu de drum. Agapito Robles plecă şi el, îndreptându-se spre lumina tremurată a lămpilor ce pâlpâiau în prăvălioare. Îl copleşi o mireasmă ameţitoare.

— De vânzare-s jumările?

— Două la sol, răspunse bătrâna fără să-şi dezlipească o singură clipă privirile de la piaţa unde amurgul făcea încă mai uriaşe braţele întinse ale celui despre care cărăuşul întrebase dacă e îngerul. Agapito îşi cumpără jumări de doi soli, iar apoi, oprindu-se câteva uşi mai încolo, o cană de cafea şi trei pâinişoare. Se ghemui lângă un gard de cactuşi. Atât era de sleit că adormi îndată cu spinarea proptită în spini. Visă c-ar fi ajuns într-un sat întocmai ca Pumacucho. O mulţime umplea şi acolo piaţa, cu deosebirea numai că o mulţime de animale! Păsări, feline, vipere, peşti, broaşte ţestoase, raci, fiare de tot soiul, şi din cele cunoscute şi din cele necunoscute, împânzeau coastele. Deodată văzu o băltoacă. I se făcu sete. Se apropie. Se aplecă să bea. Fără a se mira câtuşi de puţin, îşi dădu seama că era, de fapt, o puma. Îi văzu spaima din ochi, îi văzu blana plină de pete, iar apoi, la rând cu toate celelalte animale, ascultă şi el glasul unei fete care ar fi putut să jure că era *doña* Añada când era domnişoară. Fata, îmbrăcată într-o fustă croită din pânză de curcubeu, strigă:

— Animale de Sus şi Animale de Jos! Animale oare umblaţi, animale care înotaţi şi animale care zburaţi! Fratele nostru Kurivilca cel sărac luptă cu Rumicachi cel bogat. Se bat pentru dragostea acelei femei care este mai bună ca adierea. De trei ori s-au înfruntat şi de trei ori a biruit Kurivilca, însă, de astă dată, Rumicachi, bogatul, îl pune la încercare într-alt fel, cerându-i să dureze un palat într-o singură zi. Slujitorii lui abia au ridicat într-o dimineaţă întreagă un zid lung de o leghe. Aşa stând lucrurile, cum va putea fratele nostru să se măsoare cu el?

— Dar noi, pentru ce suntem aici? se înălţă un condor.

Condorii care îl înconjurau îl aprobară, bătând bucuroşi din aripi.

— Aşa-mi place! strigă fata scânteind. Clădirea trebuie să fie gata înainte de revărsatul zorilor! Porniţi!

Scheunând, tropotind, ţipând, mugind, şuierând, uguind,

animalele construiră un zid de două leghe, temelia unui palat al cărui acoperiş avea să rănească luna. Pumele aveau de ridicat zidul dinspre apus. Agapito Robles ar fi vrut să stea de vorbă cu felinele din echipa lui însă puma cea mare, conducătoarea lucrărilor, nu le îngădui nicio clipă de răgaz înainte de terminarea zidului împrejmuitor. Sclipitoarea fată cuprinse cu privirea construcţia şi zâmbi.

— Numai acoperişul ne mai lipseşte.

— Este prea sus, spuseră furnicile.

— Este prea jos, spuseră vulturii.

— Atunci o să-l construiţi voi, le porunci Añada cea tânără vulturilor şi uitându-se la Agapito mai spuse ceva ce delegatul nu mai află, căci se trezi.

Deîndată ce ochii i se dedară cu lumina, Agapito îl văzu pe aşa-zisul înger tot în locul în care-l lăsase cu o noapte înainte. O mare de oameni stătea roată în jurul lui. La fel de nepăsător în faţa celor care îl admirau ca şi în faţa celor care îl ocărau, el rămânea mai departe cu braţele întinse. Agapito îl văzu bine la lumina zilei: un indian ca oricare altul, arămiu, cu pometii obrajilor ieşiţi, cu ochi prelungi şi păr lins. Era într-adevăr înalt şi trupeş. Din colţul pieţei răsări un creol ce părea, de departe, a fi proprietar. Întrebă în bătaie de joc:

— Asta-i verişorul cel vestit al lui Sfântu’ Petru?

Râse.

— N-o fi cumva şi cumnat cu Fecioara Maria?

— Cum o să fie ăsta înger! E un prăpădit de *cholo*[35] de la noi din sat. Până acum o săptămână era tâmplar, răspunse scârbit un grăsan.

O femeie cu fustă neagră, cu văl negru de doliu şi cu gesturi negre, protestă cu furie:

— Şi Sfântu’ Petru tot tâmplar era!

— Pe ăsta îl cunoaştem, *doña* Edelmira. E un pierde-vară.

Se întoarse spre străin.

[35] Nume dat în unele ţări din America Latină metişilor (n.t.).

— Îl cheamă Cecilio Encarnación. Era ca noi toţi până acum câteva zile.

— Acum e altfel? stărui zeflemistul.

— Aşa spune.

— Ce spune?

— Că în drum spre Huánuco a căzut în apa râului Huallaga. Aşa spune. Că l-a luat puhoiul. La vremea asta, Huallaga are întotdeauna apă din belşug. S-a înecat. Aşa spune.

Rugăciunile bătrânilor se înteţiră.

— Puţin a lipsit să-l înghită apa de tot; atunci l-a apucat cineva de zdrenţe şi l-a tras afară din apă. Aşa spune. Şi când s-a trezit, s-a pomenit în rai printre sfinţi. Tatăl ceresc ţinea slujbă. După ce-a isprăvit, Dumnezeu s-a întors către el. Cecilio a orbit, însă de auzit auzea. Dumnezeu a grăit astfel: „Acesta este Cecilio Encarnación, Văr al lui Iisus Hristos şi nepot al Meu, preaiubit. De faţă cu toţi Arhanghelii, l-a numit Serafim de Rangul întâi, Chezaş al Lumii, Mântuitor al indienilor. Indienii pătimesc pe pământ şi au nevoie de mângâiere şi e vrerea mea a-l numi înger spre a-i izbăvi pre ei. Serafime Cecilio, coboară din slăvi la Pumacucho şi predică-le că a sosit ceasul izbăvirii lor. Sodoma va pieri, iar Tahuantinsuyo se va naşte a doua oară!”

— Aşa spune?

— Aşa spune.

— Adevărat?

Înainte ca burduhănosul să mai spună ceva, una dintre babe îl scuipă în obraz.

Căci Pumacucho nu ştia încă ce să creadă. Bărbatul acesta care stătea ca o marmură în timp ce se şuşoteau atâtea în faţa lui, poate că era chiar înger. Pântecosul plecă bombănind. Babele se cufundară în rugăciuni.. Aceeaşi Edelmira care pornise femeile să tăbare cu pietre asupra îngerului în ziua sosirii acestuia, murmura acum fără sfârşit,

cu ochii închişi, o rugăciune după alta. Cu şapte zile în urmă, tâmplarul – nici măcar tâmplar, ci calfă! – comunicase Mesajul din uşa capelei din Pumacucho unde, din când în când, nişte sacerdoţi adevăraţi oficiau slujbe adevărate. Sacerdoţi *adevăraţi!* Oprindu-se pe banca din faţa capelei, ale cărei uşi le deschidea duminica paracliserul şi cantorul Victoriano, acest ţopârlan se proclamă Trimis al Domnului. De trei ori: la nouă, la douăsprezece şi la şase. Cum se lăsă întunericul, Edelmira Perujo şi vecinele ei tăbărâră pe el cu pietre. Şi se întâmplă prima minune: proiectilele nu-l atinseră. Fără a se supăra defel, îngerul îi avertiză:

— Pumacucho, sat ticălos! Eu, Cecilio Encarnación, înger de Rangul Întâi, prin voinţa unchiului meu, Preaînaltul, vă conjur să-mi daţi ascultare şi vă dau răgaz cât să vă căiţi de ticăloşiile ce le-aţi săvârşit, ca apoi să vă închinaţi mie şi să mă ascultaţi! Aici am să postesc, până când cei drepţi vor ajunge să înţeleagă, după care trăsnetul mâniei mele va lovi pe necredincioşi şi pe netrebnici. Căci eu vă aduc Dreptatea şi Libertatea!

Îngenunchie, deschise braţele şi începu să postească. Un post neînduplecat. Nu catadicsi să mai scoată o vorbă! Acolo îl găsiră zorile şi amurgurile; acolo îl pătrunse ploaia, îl dogori soarele, îl dăltui vântul, însă toate acestea nu erau nici soare nici ploaie nici vânt căci nu puteau să-i tulbure nepăsarea îngerească. În cea de-a cincea zi, femeia unui hoţ de vite ce fusese prins, veni să îngenuncheze dinaintea lui şi-i puse la picioare un buchet de trandafiri sălbatici. Era în puterea nopţii când alde Magdaleno veniră să se roage plângând în hohote: primul lor născut se îmbolnăvise. Îngerul nu găsi cu cale să-şi coboare privirile de la cer. În cea de-a şasea zi, îngenunchie un cărăuş din Dos de Mayo. În ziua a cincisprezecea se dezlănţui cea mai grozavă furtună din câte s-au pomenit vreodată în Pumacucho. Tunete şi fulgere se împletiră într-un singur foc deasupra

satului înfricoşat; numai biserica rămase ocrotită într-un golf de lumină, liniştit precum chipul îngerului. Îndată ce se împrăştiară norii, cei care erau de faţă putură să afle cât de mare era spaima tuturor: Olga Torrico, învăţătoarea şcolii – normalistă de la Lima! – străbătu piaţa urmată de cantorul Victoriano – chiar aşa, neîncrezătorul paracliser Victoriano! – şi de cele cincizeci de eleve ale sale care-i aduceau trandafiri, muşcate, precum şi o nevinovăţie tulburătoare. Acoperită cu o mantilă, Olga Torrico îngenunche:

— Îngere binecuvântat! Mă închin ţie! Primeşte cu drag florile ce ţi le aduc aceste inimi fără de prihană.

Învăţătoarea şi Victoriano se închinară. Cântecul fetelor, ca şi uluiala curioşilor creşteau. Cantonul Victoriano deschise larg uşile bisericii. Soarele pătrunse până în altarul cel mare. Paracliserul Victoriano îl rugă:

— Îngere preaiubit, intră în casa ta şi aşează-te la locul ce ţi se cuvine. Am păcătuit. Miluieşte-ne pe noi şi iartă-ne nouă greşelile noastre.

În zadar se rugă paracliserul; în zadar se rugă de el învăţătoarea Torrico; în zadar se rugară fetele. Îngerul zâmbea blajin. Dar atât şi nimic mai mult. Îngerul nu se clinti nici măcar după ce întreaga mulţime înfricoşată se aruncă în genunchi rugându-se fierbinte. Astfel, oamenii din Pumacucho înţeleseră abia în a cincisprezecea zi de când porniseră să-l hulească pe înger că neînduplecatele braţe ale acestuia stăteau deschise asupra nelegiuirii lor. Cei vinovaţi îşi recunoşteau păcatele. Absolut toate femeile – şi mamele, la urmă! – îi aduceau îngerului Nepăsător flori, berbeci, găini, cobai câţi reuşeau să prindă, cartofi şi fructe. Însă unii bărbaţi încă şovăiau. Cei care nu mai voiau să-l pângărească pe înger tăbărâră cu pietre asupra primăriei unde, total dezorientate, autorităţile se aflau în dezbateri. Înainte de a se crăpa de ziuă, un fulger aprinse paiele de pe casa primarului care, uitând şi de casă şi de flăcări, dădu fuga să îngenuncheze la picioarele Verişorului primar al lui

Iisus Hristos. Trebui s-o ţină într-o rugăciune până a doua zi. Abia atunci catadicsi îngerul să coboare. În după-amiaza celei de-a şaptesprezecea zile de post, la şase. Sub o ploaie răpăitoare de flori, îi făcură o plimbare triumfală pe străzile înnegrite de păcătoşi căiţi; cântând în cor, îl băgară în biserica luminată de sute de lumânări. Victoriano aşezase în faţa altarului mare singurul fotoliu îmbrăcat în catifea care exista în Pumacucho.

Îngerul arătă spre altar.

— Acela este locul meu.

— Dar, Serafime, sfinţii?…

— Acela este locul meu, stărui cu glas aţâţat.

Învăţătoarea Torrico îi dădu jos fără nicio şovăire pe Sfântul Petru şi pe Sfântul Pavel, cât despre Sfântul Francisc din Asissi, acesta, împreună cu lupul său, n-avură decât să se mulţumească să stea într-un cotlon, îngerul binevoi să ocupe altarul mare. Învăţătoarea scoase veşmintele preoţeşti. Îngerul se lăsă îmbrăcat de mâinile ei, îngădui să i se aşeze pe cap o coroană de flori şi îi binecuvântă. Bărbaţi şi femei treceau lăsându-i la picioare inimioare din argint, bănuţi, trufandale, în vreme ce îngerul le lăcuia pe toate cu privirea lui scumpă, îngerul se uită atunci, pentru prima dată la Agapito Robles.

17.

UNDE CONTINUĂ DELOC NĂSCOCITA POVESTE A ARHANGHELULUI CECILIO ENCARNACIÓN

„La Pumacucho, a coborât un înger pentru a-i izbăvi de suferinţă pe indieni.” Însă aceasta nu era o veste pentru albi. Arhanghelul Cecilio proclama adevărul în quechua. Doar limba asupritorilor, când se făcea auzită, îi tulbura condiţia de înger. El predica Sfârşitul Împărăţiei Nedreptăţii în *quechua*. Plecăciunea pe care o făceau încă de la intrare cei ce nu cunoşteau limba celor drepţi, n-a însemnat niciun fel de piedică pentru ca el să nu-i dea pe brânci afară. Aceasta nu era o veste pentru albi. Instrucţiunile cantorului Victoriano, noul Episcop de Ierusalim, erau îndeplinite riguros. Numai cei drepţi, care se înţelegeau, adică, în limba Arhanghelului Cecilio, aveau să se bucure de venirea lui. Nu era încă vremea ca faţa lui, arătându-se lumii, să scapere ca un fulger. Cecilio era îngerul de vederea căruia se bucurau numai cei împilaţi. Îngăduia adorarea în altar. Fosta învăţătoare, care devenise între timp Episcop de Huánuco, îi schimba straiul şi coroana în fiecare zi. Cu aceste podoabe, stătea frumos să primească toată căldura mulţimilor, sporită încă o dată pe-atât de aceea a luminărilor de ceară. Pe chipu-i îngeresc şiroiau preascumpe broboane de sudoare, slujitoarele lui având grijă să le şteargă cu şervete moi. Când se însera, Episcopul de Ierusalim îi dădea o linguriţă de apă. Era tot ce cerea. Căci Cecilio primea ofrandele, porumbii fierţi, berbecii la grătar, găinile, cobaii fripţi, oalele cu stufat, *pachamancas*-urile, fructele cele mai de soi, numai pentru a-şi cinsti cu

ele neamurile din cer. În timpul nopţii, se putea desluşi bătaia de aripi a îngerilor ce coborau fie pentru a-i comunica anumite mesaje, fie numai pentru a-l înveseli. Ei se înfruptau din ofrande. Însă aceasta nu era o veste pentru albi. Arhanghelul Cecilio venea cu ordine precise de a abate trăsnetele asupra oraşelor lor şi de a clădi Templul Abundenţei. El însuşi înştiinţă autorităţile că îndată ce vor sta ploile – Agapito Robles nu mai pregeta să se minuneze de spectacolul ploilor torenţiale, interzise în provincia lui – va fi ridicat Templul Abundenţei. Zidarul Palacios fu numit Mare Arhitect. Misiunea lui – întocmirea planurilor sfântului lăcaş, care prin dispoziţia Tatălui Ceresc, avea să se construiască pentru a avea întotdeauna mâncare pentru indienii flămânzi. În vârful dealului Pumacucho urma să fie construită Marea Sală de Mese unde aveau să se sature – în sfârşit! – naţiile arămii. Templul trebuia să aibă lungimea şi lăţimea de câte o leghe. Însă chiar şi aşa, Palacios era încă încercat de îndoieli. Aveau să încapă în el flămânzii toţi? Episcopul de Haiti dăduse un comunicat potrivit căruia data începerii lucrărilor de construcţie avea să fie întâi martie. Mai apoi, după o noapte exaltată, Arhanghelul hotărî să schimbe data cu una mai apropiată. În vederea începerii, lucrărilor, negoţul avea să fie întrerupt la întâi ianuarie.

— Întrerupem negoţul pentru o zi, două, nu-i aşa? se interesă un negustor.

— Negoţul va fi întrerupt şapte ani.

— Sunteţi nebuni? Din ce vreţi să trăim? Dacă nu vând, nu mănânc.

De mâncat nu mâncă, însă bău până nu mai putu. Căci socotind răspunsul lui hulitor, majordomii Arhanghelului, înainte de a-l scufunda într-un puţ săpat din ordinul acestuia, îi dădură o tulpină de rogoz. Astfel îl scufundară în puţ pe cel recăzut în erezie, poruncindu-i să răsufle prin pai până va primi iertarea Arhanghelului. Îl scoaseră de acolo aproape fără suflare. N-a fost singurul pedepsit. Excedat de

atâta hulă, Arhanghelul porunci să fie osândiţi toţi necredincioşii, iar croitorul Rufino, numai după ce a plâns şi i-a sărutat picioarele a fost iertat de pedeapsa cu moartea, fiind, în schimb, supus la o caznă mai uşoară – biciuirea. Însă chiar şi aşa, se mai găsiră câţiva negustori care să cârtească împotriva prohibiţiei. Ba mai mult, reuşiră să atragă o parte din Municipiu, opunându-se ordinului. Mereu cutremuratul Episcop de Ierusalim transmise această insolenţă. Dar în loc să se înfurie, cum făcea, de pildă, când îi vorbeau în spaniolă, îngerul murmură fără pic de tulburare:

— Am obosit să le tot predic unor necredincioşi. Dacă nu voiesc să mă asculte, am să plec.

Sună de trei ori din clopoţelul de argint pe care i-l dăruise obştea din Ambo.

— Astă seară am să zbor în rai dar, înainte de aceasta, o să se pornească al doilea Potop, îi anunţă el, întors deja cu spatele la ei.

Ştirea aceasta înfioră mulţimile. Căci în Pumacucho nu era chip să mai încapă şi alţi peregrini. Lăsând baltă semănatul ori tunsul oilor, districte întregi veneau în grabă să se roage pentru tot felul de pricini. Dintre toate satele, Shurubamba a fost primul prezent, având în fruntea lui un taraf de lăutari. Într-o dimineaţă, mii de bărbaţi şi de femei aducând cu ei turme de vaci, berbeci şi iezi, intrară în piaţă. După-amiază, veni o mulţime de lume din Cascai, care, pentru a fi mai aproape de Arhanghel, se aşeză în piaţă. Cascai aducea, de asemenea, ofrande. Sosiră apoi oamenii din Llacon, cu două tarafuri de lăutari. Peregrinii îşi aşezau tabăra în piaţă, pe străzi, prin ogrăzi, sub copaci, pe unde puteau, şi dădeau fuga la biserică. În curând acest sat minuscul, Pumacucho, ameninţă să fie la fel de populat ca şi capitala departamentului – Huánuco. Nu mai era deloc uşor să izbuteşti să-l vezi pe Arhanghel. Cei care nu ajungeau să-i sărute tivul straiului, îşi disputau şerveţelele

îmbibate cu sudoarea-i divină, sfinte relicve ce le obţineai, dacă aveai noroc, cu douăzeci, cu treizeci sau chiar cu cincizeci de soli. Însă aceasta nu era o veste pentru albi. Şi cum ar fi putut să fie, când credincioşii surpau mine şi închideau drumuri din ordinul Episcopului Victoriano. Episcopul de Ierusalim, Episcopul de Huaneayo, Episcopul de Madrid şi Episcopul de Pekin se rugară în van să le dea timp să-i convingă pe eretici.

— Astăzi, la douăsprezece, are să plouă.

Slăbitul Episcop de Ierusalim începu rugăciunile publice. Cinci sate căzură în genunchi şi plânseră până la douăsprezece, căci la douăsprezece fix, o ploaie verde, apoi galbenă, apoi roşie, apoi neagră tăie acoperişurile şi reteză jumătate din copacii satului gemând în întuneric. Îngerul nu se tulbură. Când se înseninã, Trimisul întru mântuirea celor care, din trufie, dispreţuiau mântuirea, coborî din altar, ieşi din biserică şi fără a lua în seamă câtuşi de puţin hohotele de plâns, porni să urce muntele Pumacucho din vârful căruia – spunea înspăimântat Episcopul de Ierusalim – îngerul avea să-şi ia zborul spre a-l înştiinţa despre cele întâmplate pe Tatăl Ceresc. Singurul Arhanghel indian ce exista în rai interzise mulţimii, să-l urmeze, făcându-i semn cu mina, însă mulţimea nu-l ascultă: chemându-l cu strigăte, înnegri drumul ducând spre piscul de unde voia să plece îngerul. Ajuns sus, mulţimea îl înconjură cu spaimă. Serafimul îşi deschise braţele – braţele acelea care vreme de nouăsprezece zile se deschiseseră asupra necredinţei satului Pumacucho! Dorinţa de zbor îi umflă pieptul. De două ori îşi deschise braţele, de două ori mulţimea gemu, de două ori le lăsă să cadă. A treia oară începu să bată din picioare ca o pasăre. Episcopul de Ierusalim şi Episcopul de Pekin îl apucară de picioare rugându-l:

— Nu zbura, tăicuţule!

— Nu ne lăsa ai nimănui!

— Milostiveşte-te de indieni!

— Dumnezeu te-a trimis să ne mântuieşti! Îndură-te de noi!

Serafimul se uită spre cer. Nu luă în seamă vaierul femeilor, strigătele autorităţilor care se certau şi se luau de piept şi se învinovăţeau. Nu-şi plecă privirile spre a vedea vâlvătaia ce mistuia casele negustorilor eretici. Bătu din mâini gata oricând să se acopere de pene iar atunci, când tocmai era pe punctul de a-şi lua zborul, zarva copiilor – aduşi de Episcopul de Paris – izbuti ceea ce nu izbutiseră, prin rugăminţile lor, oamenii în toată firea. Îngerul se domoli.

— Îngenuncheaţi, porunci.

Mulţimea se prosternă.

— Juraţi să împliniţi toate poruncile ce vi le dă, prin mine, Dumnezeu?

Îi răspunse un strigăt de aprobare.

— Atunci rămân. Dar de azi înainte, în preajma mea vor sta numai cei puri.

— Care sunt cei puri, Serafime?

— Numai fecioarele sunt pure.

Coborî. Tarafurile şi focurile de artificii se auzeau tot mai slab. Bărbaţi, femei şi copii dansau din ce în ce mai departe. Înainte de a se întuneca, paracliserul din Llacon, consacrat Episcop de New York, alese cele şase fecioare ce aveau să stea în acea noapte lângă înger. Acesta le ţinu trei zile. În cea de-a patra zi. Episcopul de Cascai obţinu, dar nu înainte de a se lupta cu alte districte, privilegiul de a schimba fecioarele din Llacon cu altele din Cascai.

La întâi ianuarie, trei mii de oameni porniră să ridice temelia Templului Abundenţei. Odată terminat, avea să se încheie – proclamă proaspăt consacratul Episcop de Berlin – epoca întunericului. Arhanghelul Cecilio avea să conducă, el însuşi, Cruciada împotriva albilor!

18.

TEXTUL PAMFLETULUI PE CARE L-A EMIS DESTITUITUL EPISCOP DE HUÁNUCO ÎMPOTRIVA CHEZAŞULUI LUMII

In partibus dominus, noi, Aurelio, Episcop de Huánuco, în numele Sfintei Biserici Catolice, facem cunoscut tuturor:

„În jurisdicţia Pumacucho, în dioceza noastră, Huánuco, un băştinaş, pe nume Cecilio Encarnación, răspândeşte o fărădelege pretinzând a fi un înger trimis de Prea-Înaltul spre a izbăvi de suferinţele ei, rasa băştinaşilor.

Bazându-se pe naivitatea creştinilor din Pumacucho, acest nelegiuit se proclamă Văr Primar al Sfinţiei Sale Domnului nostru Iisus Hristos, Unic Serafim Indian şi, ca atare, Chezaş al Lumii.

Instalat în capela din Pumacucho, se face adorat ca un sfânt prin fel şi fel de satanice vicleşuguri, dar încă mai grav este faptul că pentru a face loc tronului său de contrabandă, a cutezat să dea jos icoanele sacre ale sfinţilor Bisericii Catolice.

Contrazicând doctrina Sfintei noastre Biserici, cea care ne învaţă «iubiţi-vă unul pre altul», făţarnicul profet din Pumacucho declară un Război Sfânt împotriva rasei albe.

Contând pe indiferenţa autorităţilor civile din jurisdicţia noastră, indiferenţă ce este de condamnat, sus-numitul Cecilio Encarnación porunceşte a fi biciuiţi toţi acei bieţi creştini ce i se adresează lui în spaniolă, limba oficială a Republicii Peru.

Anunţă construirea unui aşa-zis Templu al Abundenţei în care se va potoli, după spusele acestui nelegiuit, foamea

tuturor nevoiaşilor, fapt pentru care recrutează mână de lucru cu forţa.

Declarându-le balsam divin, având puterea de a lecui boli, de a îndrepta diformităţi, de a reda vederea celor orbi, putinţa de a se mişca celor schilozi şi graiul celor muţi, complicii uzurpatorului vând pe aur bucăţele de şervete stropite cu sudoarea lui, încasând sume uriaşe ce sporesc bogăţiile adunate de acest eretic.

Înşelaţi de un confuz sentiment de veneraţie stimulat de sectarii lui, adoratorii îi aduc tot felul de ofrande în bani şi în natură, de care, bineînţeles că menţionatul Cecilio Encarnación are grijă să nu dea nicio socoteală.

Pentru a-şi demonstra aşa-zisul caracter angelic, pretinde că ţine un post negru, însă noi avem dovezi că, odată ce ziua s-a terminat, porunceşte să se închidă porţile bisericii şi, sub pretextul că-i ospătează pe îngeri, care, după spusele lui, îl vizitează, dar, de fapt, pentru a benchetui cu sectarii lui, îşi petrece nopţile mâncând, bând, dansând şi săvârşind spurcatul păcat al cărnii cu fecioare pe care i le trimit, potrivit libidinosului său capriciu, satele din jur. Acestea, în prostia lor, îşi închipuie că va răspândi astfel sămânţa lui Dumnezeu cel adevărat.

Este diabolică ideea că pruncii care s-ar putea naşte din acest abominabil comerţ cu carne ar fi rude de sânge cu Domnul Nostru Iisus Hristos.

Ca o culme a rătăcirii, acest samavolnic proclamă destituirea Noastră, autoritate ecleziastică legitimă, consacrând episcopi falşi care nu ştiu nici măcar să citească şi care, ascultându-l, nu au altceva de câştigat decât numai veşnica pierzanie a sufletelor lor. Lupi îmbrăcaţi în straie omeneşti! Lupi mai răi decât lupii cei adevăraţi, scoţând la iveală şi venerând sfinţi ce nu figurează în Calendarul cu Sfinţi ai Sfintei Noastre Biserici!

Sfidând dogma creştină, ei spun că omul a fost creat de rândunică.

Printre minunile acestor sfinţi apocrifi, care dacă ar exista cu adevărat ar fi în rândul oştilor lui Satana, proclamă existenţa unui Sfânt cu numele de Pariacaca, născut, după spusele lui, din cinci ouă, având cinci trupuri – de foc, de ploaie, de fulgere, de pământ şi de vânt, puţind să crească după bunu-i plac.

Sunt, de asemenea apocrifi, San Huaytaeuri, al cărui glas are puterea de a preschimba oamenii în animale; San Huaylailo, cel cu trup de foc; Santa Chaupinaca, al cărei trup este o piatră cu aripi, piatră ce prin a sa infamă mijlocire face să crească membrul viril al bărbaţilor incapabili să satisfacă femeia; San Catiquilla, înzestrat cu puterea de a-i face pe oameni şi pe animale să vorbească fie şi împotriva voinţei lor; San Colliquiri, care poate să umble pe sub pământ cinci ani la rând.

Sub oblăduirea acestor sfinţi apocrifi, impostorul proclamă un Război Sfânt împotriva rasei albe, răspunzătoare, zice-se, de nedreptăţile săvârşite de creştinii răi împotriva multora dintre credincioşii noştri băştinaşi.

Ignorând Legea Firii, el susţine că bărbatul şi femeia sunt egali şi pentru a demonstra acest lucru, a ajuns până într-acolo cu perversitatea incit a consacrat Episcop o muiere.

Menţionatul Cecilio Encarnación şi-a atras şi îşi atrage asupră-şi prin excomunicare «Latae sententiae» şi drept urmare, îl îndepărtăm din Comunitatea Bisericii, de la împărtăşirea trupului şi sângelui lui Iisus Hristos şi îl încredinţăm puterii lui Satana.

Spre apărarea iubitei noastre turme, declarăm erezia şi impostura numitului Cecilio Encarnación prin al cărui glas vorbeşte Ispititorul şi ameninţăm cu anatemă şi excomunicare pe toţi cei ce menţin vreo legătură cu el, prin vorbă sau faptă.

Sfânta Noastră Religie Catolică este religia Statului şi tolerând existenţa acestei infame comedii, autorităţile

politice ale departamentului Huánuco se fac răspunzătoare de neglijenţă în faţa Statului şi de impietate condamnabilă în ochii Credinţei noastre.”

19.

DEZNODĂMÂNTUL ŞI MORALA ACESTEI FOARTE NOSTIME ISTORIOARE

Când Arhanghelul Cecilio luă cunoştinţă de insolenta excomunicare venită din partea episcopului de Huánuco, pe care el însuşi îl destituise, fundaţia faţadei Templului Abundenţei atinsese lungimea de un kilometru. Mânia lui nu mai avu margini. Nici nu-i terminară bine de citit comunicarea sfidătoare trimisă de fostul episcop, că smuci clopoţelul de argint de şapte ori. Mulţimea de oameni întrerupse lucrările. Arhanghelul se îndreptă spre pietroiul în formă de cruce, unde obişnuia să se odihnească. Paloarea lui era totuna cu albeaţa straiului ce-l purta.

— Astăzi va ploua cu apă, mâine va ploua cu sânge, pe urmă, cu foc, iar după aceea îmi voi lua zborul! Blestemat fie oraşul Huánuco! Blestemaţi toţi acei care duc sau vând alimente acestui oraş ce nu se supune voinţei mele, căci voia mea este voia lui Dumnezeu, aceea de a-i mântui pe toţi indienii din Peru! Amin!

Se făcu negru la faţă, se făcu alb, se făcu vânăt, se făcu verde, se făcu sângeriu. Cuprins de o grozavă poftă de zbor, toracele sacru se ridica şi cobora. Dar îndată ce trecu panica, mulţimea înţelese că îngerul – unicul înger indian din Rai! – nu va zbura deloc în preziua unui război pe care abia îl declarase. Pentru că Episcopul de Ierusalim, Episcopul de Madrid, Episcopul de Paris, Episcopul de New-York şi Episcopul de Pekin treceau, de la un grup la altul dansând şi cântând. Ceasul marii bătălii era aproape. Faţa Serafimului schimba în fiecare minut culoare după culoare.

Culorile curcubeului, stindardul indienilor quechua! Şi în timp ce muzicile incendiau aerul înăbuşitor, şefii facţiunilor, primarii din fiecare sat şi autorităţile locale sau cele ce se aflau doar în trecere (Agapito Robles fu şi el convocat) hotărâră să blocheze complet Huánuco, oraşul nelegiuit. Mesagerii fură trimişi cu instrucţiuni precise: să fie sistată orice legătură comercială cu Huánuco, acest odios oraş neavând voie să primească, sub niciun motiv sau pretext, măcar o fărâmiţă de carne sau de cartof oricât de zbârcit., Alimentele trebuiau aruncate la porci, date drumeţilor ori lăsate să putrezească în hambare; era totuna ce se întâmpla cu ele, numai condamnaţii să nu ajungă să pună gura vreodată pe bucatele adunate de aceste mâini, care, acum, zvârlind cât colo plugurile, cereau pumnale mânioase.

— Dumneata eşti sigur de ceea ce spui, domnule primar? întrebă în biroul primăriei din Huánuco domnul căpitan Salazar.

Primarul Nivardo Trelles îşi trecu batista peste frunte.

— Dar ce părere ai dumneata, căpitane, că eu sunt popic, să mă clintească din loc bila oricui?

Luă un aer ofensat.

— Atunci dovedeşte-mi dumneata. Fă-mi cinstea şi vino cu mine până în piaţă la Huánuco. E pustie; vânzătorii au dispărut. Întreabă jupânesele. N-am pus carne în gură de cinci zile.

— Eu chiar ieri am fost la o *pachamanca*.

— Ai fost, dar poate că pe la vreun conac, căpitane.

— Da, e-adevărat.

— Dar la Huánuco nu-i mâncare. Dacă o mai ducem mult aşa, odată te trezeşti că vine lumea peste dumneata!

— A, prostii!

— Dumneata ştii cum sunt indienii, domnule căpitan. Sunt îndărătnici, şovăielnici, făţarnici. Dar şi când îşi pun ei odată ceva în cap, atunci ferească Sfântul!

Căpitanul Salazar îşi luă chipiul.

— La ordinele dumneavoastră, domnule primar.

Cutreierară ameninţătoarea linişte din piaţă şi cartierele indienilor. Trei zile mai târziu, uzând de precauţiile prevăzute în regulament, căpitanul Salazar ieşi din Huánuco, pe picior de război, în fruntea unei companii, cu gând să intre în Pumacucho îndată ce se va lumina de ziuă. Înnoptară pe moşia Colpa. În zori o porniră din nou pe un drum bântuit de semne prevestitoare de rău: sate întregi părăseau câmpia. Unul dintre sergenţi, indian din Huancayo, ştia din ce pricină: oamenii fugeau de lupta în care aveau să se înfrunte muntele San Cristobal cu muntele Rondos. Cei doi munţi, la poalele cărora, printre copacii de pe malul râului Huallaga, se vedea ridicându-se Huánuco, aveau să lupte pentru onoarea de a comanda avangarda armatei pe care o recruta Serafimul. Munţii aveau să se năpustească, vreme de trei zile şi trei nopţi, asupra dărâmăturilor înfumuratului oraş. „Prostii”, exclamă căpitanul. Zăriră în depărtare Pumacucho. Văzură credincioşii îngenuncheaţi. Se rugau cu îndârjire. În zadar îi scutură ofiţerul. Nu-şi dezlipiră ochii de la cer. Căpitanul Salazar dădu ordin trupei să se desfăşoare. Cu o iuţeală ce contrasta deplin cu încetineala marşului, soldaţii blocară toate ieşirile. Cu jumătate din efectiv şi cu sabia în vânt, căpitanul Salazar intră în piaţa pustie. „Îngerul a luat-o la fugă spre Llacon”, veni să denunţe un negustor, strigând apoi imediat „Trăiască armata!” Proorocise Sfântul Cecilio că va veni un bărbat gras, cu mustaţă rară şi cu glasul răguşit de băutură şi, iată, avea acum, în faţa ochilor, un bărbat gras, cu mustaţa rară şi cu glas răguşit de băutură: căpitanul Salazar. Episcopul de Paris le arătase – şi încă acum trei zile! – portretul acestuia, lucrat de unul dintre pictorii cărora îngerul le încredinţase frizele ce urmau să decoreze faţada dinspre miazănoapte a Templului Abundenţei. Ba mai mult, îi anunţase că trupa avea să intre

în Pumacucho la douăsprezece fix. Dar de ieşit va ieşi? „Să vină când poftesc. Când vor traversa trecătoarea li se vor preface puştile în şerpi.” Imun faţă de această prevestire, căpitanul Salazar cercetă satul cu de-amănuntul. La două, o patrulă veni să-i raporteze că îngerul era purtat spre munţi pe un pat de argint. „Prostii!” Drăcuind întruna, zori trupa. După o jumătate de leghe, asudând sub arşiţa soarelui, zăriră mulţimea ce intra în Llacon. Cu ochelarii la ochi, căpitanul cântări serafica indiferenţă a lui Cecilio Encarnación. Patul de argint se pierdu printre oase. Căpitanul ordonă pas alergător: trupa înconjură satul. Soldaţii începură percheziţia. Căpitanul intră într-o cârciumioară să bea bere. La trei, subofiţerul Renteria îi raportă că nu-l găseau pe înger. „Prostii!” Mi-l aduci aşa cum ţi-am dat ordin sau chiar mai repede dacă se poate.” „Am cercetat satul casă cu casă, domnule căpitan.” „Prostii!” Mai ceru o bere. La patru, Renteria raportă din nou, acelaşi lucru. „Prostii!”, spuse din nou căpitanul şi ieşiră să cerceteze personal. Intră în toate casele, cercetă cu de-amănuntul curţile, deschise toate dormitoarele, urcă în toate hambarele: nimic. Ceva mai palid, o luă de la început. Percheziţionară casă cu casă, primăria, biserica, şcoala, închisoarea, clopotniţa, a şasea oară. Şi nimic! Soarele învelea în sclipirea lui colinele violete. „Prostii!” Sudoarea îi şiroia pe frunte.

— E înger, murmură un jandarm cu figură de indian.

— Ce vrei?

— E înger adevărat. A zburat!

— Prostii!

Jandarmii îşi făcură cruce. Un caporal îngenunche lângă credincioşi. În piaţă se auzeau soldaţii spunând: „E înger”. Căpitanul simţi vastitatea orei, trupa, şovăind, tăcerea prevestitoare de rău. „E înger”. Scoase pistolul. Începu cea de-a şaptea percheziţie. Amurgea. Îşi şterse fruntea de sudoare, se uită la cercul de soldaţi muţi, de piatră,

ameninţători. „Subofiţer!” strigă, însă Renteria nu răspunse. Atunci privirile lui descoperiră un cuptor. Auzi mişcându-se cocoşul puştilor. Împotriva cui? Sudoarea curgea pe el şiroaie. Deschise uşa. Arhanghelul dormea ghemuit pe paie.

— În sfârşit, drăcia dracului!

Îl deşteptă. Îl duse până în piaţă cu picioare în fund. Negustorii şi câţiva proprietari îl primiră cu urale.

— Prostii!

Dădu ordin să i se lege mâinile şi să se întărească paza. Episcopii fugiseră, însă sute de credincioşi se uitau acum la îngerul destituit, înspăimântaţi. Se vor preface, oare, puştile în şerpi?

— Prostii!

Cu un calm suveran, îngerul contempla albastrul. Râzând cu poftă, căpitanul se apropie de el şi îi sări în circă.

— Dacă eşti înger, ia fă-mă să zbor, strigă de-a călare pe trupul voinic al lui Cecilio.

Bătrânele se împrăştiară ţipând. Negustorilor le plăcu gluma şi băură.

— Ia lasă drumul şi du-mă până la Huánuco în zbor. Prostii!

Cecilio rămase neclintit, cu ochii cufundaţi în cer.

— Dezbrăcarea! ordonă căpitanul.

Soldaţii smulseră straiele de pe el. Soarele străluci pe carnea lui de aramă. Cecilio nu se clinti.

— Vreau să văd şi eu dacă eşti înger, strigă furios un mic proprietar din Llacon. Arătă spre un cactus cu care scrijeli apoi spinarea Arhanghelului. Cecilio zâmbea.

Bătrânele se înverşunau să se roage. Aşteptau clipa când puştile, vipere ucigătoare, aveau să-i muşte pe nelegiuiţi.

— La Huánuco, ordonă căpitanul.

Subofiţerul Renteria smuci funia petrecută de gâtul Arhanghelului. Agapito Robles îl privi cu neputincioasă duioşie. Ochii lor, la fel de negri, se întâlniră. Îngerul îi făcu

semn cu ochiul şi îi strigă:

— Numai prin forţă, Agapito!

Delegatul din Yanacocha îngheţă. Nu vorbise niciodată cu îngerul. De unde ştia că-l cheamă Agapito? I se înceţoşară ochii. Îl văzu pe Serafim printre lacrimi, îndepărtându-se încovoiat sub povara căpitanului. Află mai târziu că şeful comandamentului militar din Huánuco dăduse ordin ca îngerul să fie înrolat. Ultima oară când îl văzu cineva, Cecilio Encarnación se îmbarca alături de recruţii destinaţi companiei a 5-a de Infanterie din Lima. Îngrămădiţi în camioane, în drum spre exilul cazărmilor, băieţii întoarseră capul să-şi ia rămas bun de la Huánuco. Numai capul Primului şi Ultimului Serafim al indienilor quechua, nu se întoarse.

20.

UNDE SE POVESTEŞTE DESPRE ANDACHACA, RÂUL CARE S-A ÎMBRĂCAT CU UNUL DINTRE *PONCHO*-URILE ŢESUTE DE *DOÑA* AÑADA

Dincolo de hotarele provinciei ploile conteniră iar drumurile au fost deschise din nou, însă la Yanacocha tot n-a ajuns nicio veste despre delegat. Într-o vinerluni seara, în luna martieembrie a anului 2223, nişte cărăuşi din Pillao vorbiră de el în cârciuma din Santdilán:

— Nu-l mai aşteptaţi pe delegat. A murit! L-a luat Andachaca.

— Ce prostii îndrugi acolo? strigă la el Isaac Carbajal, dând cu pumnul în tejghea.

Cărăuşii îşi făcură cruce.

— Spunem şi noi ce-am auzit de la nişte ciobani.

— Ai văzut dumneata cu ochii dumitale?

— Nu, domnule.

— Atunci nu vorbi, strigă Isaac.

Stătu şi bău singur toată seara.

Peste cincisprezece zile, trecu prin Yanacocha *don* Calixto Calixto, un respectat comis voiajor. Era gras, serios şi nu minţea niciodată. Isaac îl luă la întrebări. „Aşa e. Uite, cu ăştia doi ochi ai mei pe care o să-i înghită pământul, l-am văzut cum îl lua Andachaca. Eu i-am cules *poncho*-ul.”

— Cum era?

— Era un *poncho* galben, plin de soldăţei.

Ochii lui Isaac se înceţoşară. Într-o după-amiază posomorâtă, cu ploaie, Agapito şi Cachabotas încercaseră să treacă prin vad apele umflate ale râului Andachaca. *Don*

Calixto Calixto aştepta de câteva zile pe celălalt mal, să scadă apa. Văzu deodată *poncho*-ul galben şi *sombrero*-ul roşu al lui Agapito şi recunoscu capul lui Cachabotas împodobit cu muşcate veştede. Robles avea grabă să treacă pe malul celălalt, pentru a lua parte la adunarea peonilor de pe moşia Pomayaros. Agapito se uită la cer, îşi scoase *poncho*-ul şi cămaşa de flanelă rozie, îşi legă la gât punga în care ţinea Titlul. Cachabotas măsură din ochi apele. Agapito dădu pinteni. Cachabotas o luă pieptiş prin apa năvalnică a Andachacăi; înotă zece metri, însă iarna toată venea la vale odată cu puhoiul. Plescăi ce plescăi. *Don* Calixto strigă de pe mal. Vârtejul prinse picioarele lui Cachabotas. *Don* Calixto căzu în genunchi şi porni să se roage. Râul îi birui. Astfel, cutezătorul Agapito şi preacredinciosul lui Cachabotas pieriră chiar în faţa neputinţei lui *don* Calixto.

Câteva săptămâni mai târziu, într-o noapte, pe când o durere grozavă de măsele nu-i dădea pace să doarmă, *doña* Domitila, a cincea bucătăreasă a doctorului Montenegro, îi văzu venind pe subprefectul Valerio şi pe sergentul Astocuri, din cale-afară de agitaţi. Cei doi vizitatori stăruiră să-l scoale pe doctor. Doña Domitila auzi atunci, fără să vrea, tot ce-au vorbit: „Doctore, Agapito Robles a fost omorât chiar acum în San Rafael.” „De unde ştiţi că-i el?” „L-a văzut un peon.” „Unde-i peonul?” „La Post.” Se duseră la Post, interogară martorul, dădură ordin să fie înşeuaţi caii. Jandarmii din Ambo omorâseră un om îmbrăcat într-un *poncho* care nu putea fi confundat. Judecătorul şi autorităţile din Yanahuanca sosiră la Ambo tocmai când sicriul, purtat pe umeri de alţi deţinuţi intra pe poarta cimitirului. Subprefectul Valerio ordonă să i se scoată capacul. Nările astupate împotriva miasmei, zâmbiră: mortul era acoperit cu un *poncho* galben brăzdat de sori şi de şerpi verzi şi roşii flancând un cap de pumă. Trăsăturile felinei coincideau cu ireparabila indiferenţă a

mortului. Se întoarseră atât de mulţumiţi, încât sergentul eliberă imediat toţi deţinuţii.

O pace de plumb se abătu asupra provinciei.

21.

UNDE CONTINUĂ DISCUŢIA PE CARE AU AVUT-O, ÎNTR-O NOAPTE DE POMINĂ, DELEGAŢII DIN PASCO

La răsărit de Codrul de Piatră, un fulger sfârtecă cerul. Lumina lui scoase la iveală ciuda de pe faţa omului din Tuşi.

— De când mă arde pe mine focul ăsta şi vreau să-mi scot pârleala!

Cel din Ambo râse.

— Apăi, acum, am tras lozul cel mare, camarade! Izbindu-se de cocoşii de piatră, încleştaţi într-o luptă ce dura de două mii cinci sute de ani, hohotul lui de râs se auzi încă mai tare.

Se aşeză pe vine lângă Amargo.

— Suntem în martie. E bine să se termine culesul.

— Aşa e. Până atunci, oamenii n-or să facă nicio mişcare.

Se întoarseră spre un ins mărunţel.

— Mai întâi, vor trebui să-şi recâştige pământurile Chinche sau Yanacocha.

— Cu neputinţă! Nu sunt nici trei luni de când armata i-a trecut prin foc şi sabie pe chincheni. Oamenii stau cu frica-n oase. Sunt familii care mai locuiesc şi acum prin peşteri şi nu cutează să se întoarcă la casele lor.

— Păi, tocmai de aceea! Dacă după ce au fost masacrate, o dată, obştile reiau lupta, nu-i asta, oare, cea mai bună dovadă că represiunile sunt în zadar?

Furtuna se îndepărta. Amargo se dădu mai aproape de Agapito Robles.

— Ne cunoaştem de ani de zile. Am făcut puşcăria

împreună. Nu-i aşa, Agapito?

— Aşa e.

Luna dăltuia chipul senin al lui Amargo, impasibilitatea lui Agapito Robles. Era frig, insuportabil de frig. Amargo prinse să vorbească iar:

— Moşia Huarautambo nu este o moşie: este un simbol. Nu demult, avocatul nostru, Genaro Ledesma, mi-a spus: „Ai auzit de Bastilia?”

— Nu, Genarito.

— Bastilia este o cetate. Regii Franţei îi închideau în ea pe toţi cei care se răzvrăteau împotriva tiraniei lui.

— O închisoare?

— Închisoarea închisorilor! Când a izbucnit Revoluţia Franceză, poporul a dărâmat Bastilia. Abia după aceea i-au tăiat capul Regelui Franţei. În departamentul nostru, moşia Huarautambo este Bastilia.

— Chiar aşa!

— Ştii dumneata că acolo râurile nu curg, că şuvoaiele cascadelor s-au oprit în loc, că pruncii nu cresc, iar cei care se zbat între viaţă şi moarte nu mor?

— De-asta zic că până nu cade Huarautambo, nimeni nu va face nimic.

Frigul zdrelea pielea învineţită de pe feţele delegaţilor.

— Agapito Robles, ca să începem cu adevărat un război pentru pământ în Pasco, e nevoie să luăm mai întâi această moşie. Numai după ce se va auzi că a căzut Huarautambo se vor răscula şi celelalte obşti din Pasco, iar la urmă, Junin şi Huánuco.

— Domnule, Tusi este gata!

— Yarusyacán e ca un brici gata să taie! Îndată ce Comandamentul va decide, vom alinia cinci sute de călăreţi.

— Acelaşi lucru pot spune şi eu pentru obştea din Huallay! Stăpânii noştri se cred apăraţi de Mantaro, râul cel sălbatic. Ei socotesc că nimeni nu poate să-l treacă.

— Şi aşa este. Ori e careva care poate?

— Să vii să vezi când o fi să-l trecem! Cu zeci de plute! O mie două sute de oameni şi patru mii de capete de vite!

— Ninao şi Randao nu aşteaptă decât un ordin pentru a porni să-şi redobândească pământ ul!

— Da, dar asta numai după ce-o să ne redobândim noi, în Huariaca, pământul nostru!

— Noi, cei din Pacoyân, ne angajăm să recucerim zece mii de hectare în trei zile!

— Tot trei zile ne trebuie şi nouă ca să servim prânzişorul la conacul Diezmo!

Amargo se apropie şi mai mult de Delegat:

— Ai auzit, *don* Agapito? Sunt gata toate obştile! Cincizeci de mii de familii aşteaptă ordinele noastre pentru a porni să recucerească şapte sute de mii de hectare! Dar totul e să cadă Huarautambo!

22.

UN *HUAYNO* DESPRE CECILIO LUCANO

Era o noapte perforată de focuri de artificii. Un vârtej de petarde pârpălea câmpul. *Doña* Pepita porunci lăutarilor s-o urmeze până pe malul lui Mantaro. Odinioară curgea şi el pe-acolo liniştit. Mergând spre lac, ce se-ntindea acum pe locul fostei câmpii, *doña* Pepita auzi un glas spunând nişte vorbe, de nu-i venea să-şi creadă urechilor:

— Petrecerile astea or să ne ia şi pielea de pe noi. Noi muncim ca alţii să poată petrece. Acum toate se inaugurează. În curând o să dăm bani şi ca să ne căcăm!

Doña Pepita se apropie şi-l apucă pe vorbitor de cămaşă.

— Care eşti, mă? întrebă.

— Sunt peonul dumneavoastră, Bernardo Chacón, stăpână.

— Eşti nepotul căcănarului ăluia de Héctor Chacón?

— Da, stăpână.

— Carevasăzică tu eşti faimosul Bernardo Chacón care umblă brambura şi spune că suntem în o mie nouă sute şaizeci şi doi? Apăi, să ştii că suntem în 2324.

— Ştiu, stăpână.

— Atunci, ca să nu mai încurci socoteala, peste cincisprezece zile, să-mi pregăteşti matale serbarea de Crăciun.

— Cum să pregătesc eu o serbare, *señora,* că n-am cu ce.

— Ai de ales: ori vrei să te faci majordom, ori roiul de-aici.

— Eu am stat la Huarautambo de când mă ştiu, *señora*. Unde să mă duc?

— Spune, vrei, ori roiul?

— Vreau, *señora*.

Cincisprezece zile mai târziu, Bernardo Chacón dădu o petrecere ce-l îndatoră pentru şaptesprezece ani. A fost şi aceasta o victorie. În fiecare din cele cinci zile, invitaţii s-au bucurat de câte o *pachamanca*. Arutingo avea dreptate. Nu exista pedeapsă mai bună pentru cei care se răzvrăteau decât aceea de a fi numiţi majordomi. În felul acesta, proprietarii petreceau, iar cârtitorii se ruinau. La scurtă vreme după aceea, îi trecu pe la ureche doctorului Montenegro că peonul Cecilio Luoano spunea că autorităţile din Yanacocha „vor reaşeza la vară toate datele”. Chuto Ildefonso o luă de-a lungul lacului pentru a-i comunica lui Cecilio Lucano cumplita onoare de a fi numit majordomul proximei serbări. Lucano avea satisfacţia să dea o serbare de Ziua Regilor. Chuto se întoarse frecându-şi urechile. „Dacă le arde de beţii, să se-mbete pe banii lor! Eu am cinci copii de crescut. Şi nu-mi plac petrecerile. Şi în ziua când m-am cununat, am dansat numai c-a trebuit”. Asta susţinea c-ar fi auzit urechile lui.

Aşezat în capul mesei, cu borsalina înfundată până pe ochi, doctorul Montenegro sparse un ou cu linguriţa, îl sorbi, se şterse la gură cu un şervet alb. Şi numai, atunci se uită la Cecilio Lucano, sfrijit, gălbejit la faţă, cu dinţi verzui.

— Eşti catolic?

— Da, domnule doctor.

— Atunci de ce nu respecţi sfinţii?

— Îi respect, cum să nu-i respect, domnule doctor.

— Cecilio, tu mă cunoşti. Eu sunt om cu frica lui Dumnezeu. Veghez pentru mântuirea sufletului tău. Eu am grijă de voi ca un tată; vă ajut; vă ocrotesc; eu nu mă dau înapoi niciodată când e să dau cuiva vreun sfat. Să nu-ţi baţi joc de sfinţi!

— Nu-mi bat joc, domnule doctor.

— Atunci o să faci serbarea?

— Sunt sărac.

— O să-ţi împrumutăm de la moşie tot ce ai nevoie pentru serbare. Ce vrei? Tauri, cai, vaci, bani pentru muzicanţi sau pentru băutură?

— Nu vreau nimic, domnule doctor. Numai să mă iertaţi!

Doctorul Montenegro se întoarse spre Chuto.

— Cecilio Lucano a fost până azi un om de treabă. N-avem nicio plângere împotriva lui. Trebuie că-i împuie careva capul. El o să mai chibzuiască la ce poate să rişte şi o să-ţi dea răspunsul mâine. Să dea Dumnezeu să ne dea un răspuns catolic, pentru că eu, pe pământul meu, nu îngădui nimănui să greşească faţă de sfinţi.

Se vedea ieşind fumul de la conacul ce se ridica sub soare, mai înalt, mai impunător ca oricând. Lucano trecu prin faţa temniţei. Lumina pătrundea înăuntru printr-o gaură cât pumnul. Se hotărî să se sfătuiască atunci cu singurul om pe care-l auzise vreodată discutând poruncile doctorului: fostul învăţător Julio Carbajal, care locuia acum în Yanacocha. Se duse la el pe înnoptat. Intră în casa dascălului pe furiş. Îi povesti ce necazuri avea:

— Cum să fac, domnule învăţător? Vor să mă numească majordom, pentru că am spus că la douăzeci şi cinci decembrie s-ar cuveni de fapt să sărbătorim Paştele. Nu ştiu când se sărbătoreşte: în iulie, în mai sau în decembrie? Nu pot să primesc o sarcină atât de grea. Am cinci copii. Cu serbarea asta m-aş îndatora pe toată viaţa.

Julio Carbajal îl privi cu gravitate.

— Faci bine că refuzi să te faci majordom, Cecilio. Maşinaţiile astea cu mutatul datelor în calendar sunt lucrul dracului. Timpul nu poate fi oprit în loc după cum pofteşte unul sau altul. Sfinţii trebuie că sunt grozav de supăraţi. Şi mai curând sau mai târziu or să ne pedepsească. Să nu primeşti. Mai bine să fugi. De ce nu pleci de-aici, Cecilio?

— N-am ieşit niciodată de pe moşie. Unde să mă duc?

— Lucano, ascultă aicea, şi pe urmă să uiţi ce ţi-am spus:

obştea din Yanacocha plănuieşte să-şi recucerească pământurile luate cu japca de stăpânii tăi. Ştiu de la fratele meu Isaac că delegatul Robles pune la cale o mare bătălie pentru pământ.

— Agapito a murit, *don* Julio.

— Nu, trăieşte, şi o să vină cu un steag să pună stăpânire pe Huarautambo.

— Şi chiar dacă trăieşte, ce-o să facă? Şi Garabombo a vrut să ne elibereze. Se putea face nevăzut. Avea carnea transparentă. Şi tot n-a scăpat de glonţul care l-a doborât pe podul de la Chircuac. Am ajutat şi eu să-i căutăm cadavrul. Trei zile la rând am tot bătut trecătoarea râului Chaupihuaranga. Pe vremea aceea încă mai curgea. Şi atunci, o să poată Agapito?

— O să poată.

Lucano întineri deodată.

— Nu vreau să mor rob.

— Libertatea are multe foloase, Cecilio. Asta nu ştiţi voi, acolo, pe moşie.

Lucano se întoarse la Huarautambo. Cum ajunse, zări în apropiere de casa lui mersul molâu al lui Chuto Ildefonso care venea jucând o crenguţă între degete. În urmă veneau şi oamenii lui. Îl aşteptă în poartă.

— Ei, Cecilio, care ţi-i răspunsul?

Lucano luă aminte la chipul lui Chuto, la puştile Winchester, la lacul pe fundul căruia zăcea fosta câmpie, la cele şapte şuvoaie împietrite în munte.

— N-am să dau petrecerea, domnule Ildefonso.

— Ia vezi, că ai copii. Gândeşte-te bine, Cecilio!

— Nu suntem în decembrie, ci în iunie. Şi nici anul nu-i acela care spuneţi. N-am să sărbătoresc Crăciunul, domnule Ildefonso.

— Asta-i ultimul tău răspuns?

— Asta-i, domnule Ildefonso.

— Atunci, dacă ăsta ţi-i răspunsul, am ordin să te gonesc

de-aici.

Faţa lui Lucano îngălbeni deodată, ca şi grozama ce creştea năpădind cascadele paralizate.

— Am să plec mâine.

— Chiar acuş, Cecilio!

Lucano intră în colibă. Cinci copilaşi pricăjiţi se aşezară la rând, scâncind. Sub ţeava Winchesterelor impasibile, încărcară pe măgar câteva piei de berbec, doi saci de cartofi, câteva oale şi ceva zdrenţe. Pe drum îi aşteptau ocările peonilor. Le era necaz că pierdeau prilejul unui ospăţ. Se ţinură după ei, aşa cum le poruncise doctorul, strigându-le „Ereticilor! Nelegiuiţilor! Cârpe!” Alde Lucano coborâră palizi, fără a-şi întoarce capetele.

— Cârpe, cârpe! strigară în urma lor petrecăreţii frustraţi. Lucano plecă fără să le arunce o singură privire. Un kilometru mai jos, părăsi cărarea şi o luă după o urmă. Pe seară zări o peşteră. Arătă înspre ea:

— Copii, aceasta este vestita peşteră Umaneantay. Aceasta va fi casa noastră câtă vreme eu am să umblu după dreptate.

— E mare peştera, tată?

— Mai mare decât o moşie.

Şi enorm va fi fost, căci n-au mai ieşit de-acolo niciodată.

23.

UNDE SE POVESTEŞTE CUM ISAAC CARBAJAL PRIMEŞTE UN MESAJ DE PE LUMEA CEALALTĂ CARE, ORICÂT DE REA AR FI, VA FI FIIND MAI BUNĂ DECÂT ACEASTA

Într-o dimineaţă, voind să-l potcovească pe Vencedor, se abătu pe la potcovarul Ampudia. Pe când se tocmeau la preţ, apăru un drumeţ ce avea obrazul acoperit.

— Dumneata eşti Isaac Carbajal?

— Sluga dumitale.

— Aş avea să-ţi spun două vorbe, se poate?

Făcură câţiva paşi mai încolo. Drumeţul îşi vin mâna sub *poncho* şi scoase o foaie de caiet împăturită în formă de plic.

— E pentru dumneata.

Isaac Carbajal despături foaia şi citi: „Stimate Isaac, am de vânzare nişte berbeci la un preţ care ţi-ar conveni. Dacă te interesează, mă poţi găsi peste şapte zile în peştera Umancantay. Salut”. Recunoscu scrisul lui Agapito Robles.

— Se întoarce! strigă.

Fără să mai ia în seamă uluiala potcovarului, încălecă pe Vencedor şi luă sălaşele la rând: nimeni nu-l crezu. Agapito în viaţă? Cu neputinţă! Oricât de bine s-ar fi ascuns, tot l-ar fi văzut cineva, măcar vreun cioban din vârful muntelui. Se adunaseră câteva ierni de când îl plângea nevastă-sa! Dar chiar şi aşa, o speranţă nebunească se aprinse. Până şi profesorul Soto, altminteri om cât se poate de prudent, începu să bifeze zilele din „calendar”. Dacă totuşi trăia? Zile domoale mugeau peste dealuri. Cu două nopţi înainte

de ziua fixată pentru întâlnire, Isaac Carbajal, Nicolás Soto şi Cipriano Guadalupe porniră la drum, pretextând că se duc fie să cumpere vite fie să facă negoţ; restul autorităţilor plecară în ajun.

Se întâlniră cu toţii în peştera Umancantay. Aşteptară toată dimineaţa. Robles nu apăru. Pe seară, începu ploaia. Entuziasmul scăzu. Se lăsă noaptea. Nu se obosi nimeni să aprindă măcar o flăcăruie.

— Mai bine să ne ducem, spuse Soto mâhnit.

— Orice zi se încheie la douăsprezece noaptea, îi răspunse Isaac.

Se aşezară să-şi fumeze dezamăgirea. Ploaia se porni iar. Adormiră pe pământul îngheţat. Se crăpa de ziuă când Cipriano Guadalupe scoase un ţipăt: Agapito! Îl văzură, în gura peşterii, îmbrăcat într-un *poncho* ţesut în culori vajnice, pe Agapito Robles, pe el sau pe un alt bărbat aidoma lui, într-un chip înfricoşător.

Se îmbrăţişară plângând.

— Când ai sosit?

— Azi-noapte.

— De ce n-ai intrat?

Noi, ăştia, urmăriţii, nu ştim niciodată dacă nu ne-a denunţat careva.

— Ai tăi, şi ca ei tot satul, te cred mort, Agapito.

— Cu atât mai bine.

Delegatul se aşează pe un bolovan.

— Am cutreierat lumea, fraţii mei. Pretutindeni dreptatea este slabă şi nedreptatea este umflată. Am răbdat de foame, am cunoscut oameni de toate soiurile. Fraţilor, delegaţii din Pasco, din Junin, din Huánuco, am jurat să terminăm cu moşiile. O să ne redobândim pământurile prin forţă. Toate cătunele noastre au căzut de acord. În toate am constituit Junte pentru recuperarea pământurilor.

— Tingo e de acord?

— Epifanio Quintana aşteaptă numai un ordin să

pornească.

— Oamenii din Santiago Pampa sunt orbi şi trufaşi.

— S-au schimbat! Zacanas Huamán garantează pentru ei.

— În Huachos, l-au primit pe *don* Raymundo Herrera cu pietre.

— Evaristo Canchari i-a adus pe drumul cel bun.

— Cachipampa e cu noi?

— Cu toţii ne dau ajutor.

— Ce spune Benjamin Lopez?

Pe acest bărbat vrednic de stimă, să ştiţi că ne putem bizui. „Treceţi la fapte, spune. Răspund eu de oamenii din părţile astea.”

— Colonii Fernandinilor, care sunt fără urechi, ce spun?

— Sunt sub controlul lui Rigoberto Basilio. Dau o sută de oameni, cincizeci de cai şi provizii.

— Rabi e cu noi?

— Arcadio Guerra şi Niceforo Guerra făgăduiesc că Rabi n-o să dea înapoi.

— Ce spun colonii din Huarautambo?

— Sebastián Albino şi Bernardo Chacón încearcă să-i convingă. Nu e uşor. Nu sunt zece cu totul cei care vor, însă sunt destui ca să ne deschidă porţile podurilor.

— Huarautambanii sunt oameni împietriţi în slugărnicie. Când i-au alungat pe Lucani, s-au ţinut un kilometru după ei cu ocări, exclamă Cipriano Guadalupe.

— N-au făcut asta fiindcă au voit ei s-o facă. Montenegrii i-au silit, spuse Julio Carbajal.

Agapito se ridică. Li se păru că între ei şi el nu sunt doar câţiva metri, ci câţiva ani.

— Să piară cine-o pieri! Vom recuceri Huarautambo! Eu, Agapito Robles Broncano, delegat legitim al Yanacochei, declar constituit Comitetul de recuperare a pământurilor. Împuternicit pe viaţă şi pe moarte! Membrii săi sunt autorizaţi să recruteze oameni, să închidă drumuri, să

oblige oamenii la munci, să emită ordine de pedeapsă, iar dacă este nevoie, să condamne la moarte. Acela care nu se întrajutorează cu obştea sa, trebuie să moară. Numiţi delegaţi pentru celelalte cătune. Faceţi propuneri!

— Pentru Collas, îl propun pe Juvenal Lovaton, pe German Palacios şi pe Eusebio Minaya, spuse Crisostomo Crispin.

— Se aprobă!

Mardonio Luna va organiza oamenii din Tamboehaca. El a luat parte şi la cavalcadă.

— Salut!

— Fabián Llanqui o să lucreze şi el. Ce ziceţi?

— E om credincios!

— Şi Jupaicocha?

Jose Requis, vânos şi mărunt, clătină din cap.

— Nu vor să se bage.

— Ce spun?

— Nimic. Nici nu vor să audă. Asta e tot.

— Buruiană multă este şi în Chinche. Barem alde Trujillo şi Alde Ramos, ne stau în coaste.

— O să-i convingem. Dacă nu, o să-i executăm.

— Ar fi mai bine să-i convingem.

— Aşa e! E nevoie să ne unim toate forţele. Sărăcia i-a silit pe mulţi dintre oamenii obştei cei mai buni să trăiască în Cerro de Pasco, în La Oroya sau la Lima. Ar fi bine dacă ne-am putea baza pe ajutorul lor.

— Isaac are dreptate. Bărbatul cel mai curajos al obştei este Wistozorro. Ar trebui chemat!

— Dacă îl cheamă satul, o să vină.

Cineva le dădu ceai de *toronjii*[36]. Cipriano Guadalupe strigă exaltat:

— *Chichis!*

Ieşiră afară: sute de *chichis* cântau pe stâncile umede. Această pasăre mică şi cenuşie este heraldul norocului. La

[36] Plantă erbacee, medicinală (n.t.).

vremea semănatului, ţăranii o aşteaptă cu înfrigurare. Dacă se iveşte cât seamănă, înseamnă că va fi un an cu recoltă bună. Numai rareori se adună laolaltă. Iar acum, o mulţime de *chichis,* vesele, cântau în triluri pe stânci! Însufleţiţi de buna lor vestire, se întoarseră în peşteră. Pierdură toată ziua aprobând sau tăind pe cei ce aveau să formeze Comitetul de Recuperare.

Vara se sfârşi, iar în ultimele ei seri călduţe, *doña* Añada termină „Tăierea capului nevinovaţilor”, o ţesătură pe care autorităţile nu cutezară s-o arate.

24.

UNDE SE SPUN MAI MULTE DESPRE O CONVERSAŢIE PENTRU CARE DOMNII CARE SE PLIMBĂ CU MÂNA PE MITRALIERĂ AR FI FOST ÎN STARE SĂ MOARĂ CA S-O AUDĂ

Pâcla roşietică îmbrăcă trecătoarea şi lacurile. Ochii bilioşi ai lui Amargo cutreierară feţele nedormite ale delegaţilor.

— Ce-aţi zice de o cafeluţă? întrebă delegatul din Pasco.

— Să te-audă Dumnezeu.

— Dar de nişte drăguţe de jumări pe lângă ea, ce-aţi zice?

— Măi, măi, vulpoi bătrân!

Delegatul din Chindie îşi vârî mâna sub *poncho* şi scoase o boccea. Zâmbea cu gura până la urechi.

— Asta ce mai e?

— Jumăruţe, domnule.

— Îţi baţi joc de mine?

Dezlegă bocceaua şi scoase o bucată de carne prăjită bine.

— Pofteşte, domnule.

— Şi de ce ai ţinut matale la păstrare asemenea scumpătate?

— Toate la timpul lor, prietene.

Împărţi bucăţile de carne de porc.

— De unde atâta belşug?

— Chinche, domnule, să ştii că nu-i lasă nerăsplătiţi pe cei care se zbat pentru binele lui.

Cafeaua slabă şi jumările li se părură nemaipomenite..

— Se luminează.

— N-am terminat.

— Domnilor delegaţi, mai sunt o mulţime de lucruri de lămurit.

— Atâţia bărbaţi în pustietăţile astea o să dăm de bănuit. Ajunge să se găsească un ticălos să ne denunţe ca să ne ciuruiască pe toţi.

Amargo îşi petrecu degetul peste gingii ca să-şi scoată resturile de carne.

— Propun să căutăm o peşteră mică.

— Da, dar n-o să mă laşi acum cu păhărelul ăsta de rachiu de anason în mână.

— Închin pentru ziua în care o să mâncăm jumări la conacul Huarautambo. Şi cu dumneata, Agapito!

— Eu nu beau, *don,* dar vă zic noroc!

— Dacă mergem prin trecătoare drept înainte, o să dăm de vestita *Cueva de los Monos*[37].

Delegatul din Yarusyacán se ridică.

Era singurul îmbrăcat ca un creol. Puloverul nu-i ţinea destul de cald. Tremura puţin. Porniră la drum. Delegatul din Yarusyacán se opri. Arătă spre apus.

— Dacă Chinche ajunge până acolo, iar Yarusyacán şi Rancas ocupă fostele lor pământuri, o să ne întâlnim în mijlocul moşiei Paria.

— Ca ruşii cu americanii.

— Asta voia şi Garabombo! El spunea întotdeauna: „Obştenii din Chinche şi din Yarusyacán trebuie să se întâlnească la Paria ca ruşii cu americanii”.

Zăriră Cueva de los Monos. Pe dinaintea lor trecu un stol de raţe.

— Dumneata l-ai cunoscut pe Garabombo?

— Am stat închis cu el la Fronton. Muntenilor, umezeala mării le mănâncă plămânii. Pe mine, în ianuarie, în plină vară, m-au mutat la Fronton şi era o pâclă de nu vedeai

[37] Peştera Maimuţelor (n.t.).

pilcul de case. Îţi dai seama? În ianuarie! Garabombo era acolo de doi ani. Era tuberculos. Tuşea mult. S-a bucurat când a auzit că sunt din Cerro. Ştii şi dumneata ce înseamnă să poţi sta de vorbă cu un consătean într-un loc ca acela. Garabombo şi cu mine am hotărât să ne mutăm amândoi într-o peşteră mică. Tu cunoşti insula?

— N-am avut plăcerea.

— Păi, dacă o să mai furi vite tot ca până acum, te invită ei şi pe tine, n-ai nicio grijă.

Râse.

— Eu, domnule, nu mă ating decât de vitele moşierilor. *Don* Genaro îmi spune mereu „Borrado, dumneata îi expropriezi pe expropriatori".

— Stăteam amândoi în aceeaşi peşteră. Într-o zi, pe când ne căzneam să prindem o pălămidă, auzim că ne strigă: „Chinchenii la Penitenciar!" Ne-am dus într-un suflet. Un paznic ne-a spus: „Pregătiţi-vă de îmbarcare. Vă duceţi la Lima." „Ştiţi cumva de ce, domnule?" „Vă duce la o Juntă de Conciliere la Ministerul Muncii." Ne-am îmbarcat. Şalupa era trasă la chei. „Ce-ai zice să ne elibereze, Aquilino?" zice către mine Garabombo. Era soare, dar el tremura. Marea era agitată şi şalupa se lupta să se ţină pe lângă mal. Erau nişte valuri şi ne era o frică de moarte, mai ales că, fiind deţinuţi, ne-au lăsat cătuşele la mâini. Dar am ajuns. La chei ne aştepta o camionetă. Ne-au dus la Lima. Ne-au dat jos în faţa Ministerului Muncii. Pe scări, ne întâlnim cu Silverio Bonilla din Chinche, şi el tot sub pază şi cu cătuşele la mâini. Intrăm, şi Garabombo, odată-l văd că păleşte.

— Ce-i cu tine, Fermin? Ţi-a fost rău în şalupă?

— Uită-te acolo, e nevastă-mea. N-am văzut-o de doi ani.

Amalia Cuellar îl îmbrăţişă plângând. Împreună cu ea, veni spre noi un grup de ţărani din Chinche.

— Pot să vorbesc cu soţia mea? îl întrebă Garabombo pe jandarmul republican.

— E interzis, dar îţi dau voie, răspunse jandarmul care

era un om cumsecade.

— Dacă nu te superi, domnule, mă duc puţin mai încolo.

— Bine, dar să nu uiţi că am armă.

— Eu, domnule, n-aveam nicio treabă acolo. Mă duseseră din greşeală. Ţăranii i-au spus lui Garabombo că în ziua aceea trebuia să aibă loc o înfăţişare între Lopezi, proprietarii moşiei Chinche şi ei doi, răzvrătiţii, Garabombo şi Silverio Bonilla.

— Frumos, murmură Amargo.

— Garabombo vorbi vreo cinci minute cu nevastă-sa şi cu oamenii de la el din sat. Pe urmă veniră Lepezii eu avocaţii lor. Noi – şi eu, că eu ce altă treabă aveam? – trecurăm în sală. Preşedintele Juntei de Reconciliere, un ins mai rotofei, cu ochelari, spuse: „ne aflăm aici pentru a vedea dacă este posibilă o înţelegere între părţi. Are cuvântul proprietarul moşiei Chinche, domnul Amador Lopez”. Da’ ce să-ţi povestesc? Proprietarul a început să se umfle şi să le-nflorească dând înainte cu importanţa creşterii vitelor în Peru; pe urmă, cum e cu putinţă ea, având pampele astea atât de mari în Pasco, Peru-ul să importe vite şi uite-aşa, taca-taca, taca-taca şi câte şi mai câte. Da’ ce să-ţi povestesc? Cum spunea el acolo, noi suntem de vină că Peru-ul e sărac. Că ce spun obştenii din Chinche este o absurditate, fiindcă moşia are nevoie de pământ mai mult, ca să crească vite de soi. Şi la urmă zice: „Pământ, este cu neputinţă să vă dau. Dacă vreţi, vă plătesc salarii”.

— Şi cât ar fi salariul ăsta? întrebă Garabombo.

— Eu vă dau vouă un sol pe zi, iar voi îmi plătiţi mie arenda pe teren şi cincizeci de centavos pentru fiecare berbec care paşte pe pământurile mele.

— Aşa e cum e mai rău, domnule judecător.

Rotofeiul se înfurie.

— Eu nu ţi-am cerut nicio părere. Accepţi ori nu accepţi propunerea domnului Lopez?

— Dacă accept, ieşim în pierdere, domnule doctor.

— Până azi, aţi lucrat pe gratis. Domnul Lopez vă dă salarii şi drept la păşune. Ce mai vreţi? Vrei aşa, şi semnezi în numele obştenilor, eşti liber. Nu, stai mai departe la închisoare.

Pe Garabombo îl trecură năduşelile. Clarito îi vedea broboanele de sudoare.

— Dumneata hotărăşti. Ieşi sau rămâi?

— Nu accept, domnule.

— Gândeşte-te bine! Depinde de dumneata ce alegi: libertatea ori închisoarea. Şi să ştii că te osândeşti la o pedeapsă lungă.

— Nu accept!

— Rămâi închis?

— Rămân, domnule.

— Cât e ceasul? întrebă Amargo.

— E trecut de şapte, răspunse delegatul din Yarusyacán,.

— Asta-i ora când se prinde cel mai bine radio Cuba, ce ziceţi, ascultăm să vedem ce mai spun bărboşii?

25.

DESPRE VISELE ŞI COŞMARURILE LUI BERNARDO CHACÓN

La scurtă vreme după ce s-a întors de la Huánuco, unde-şi ispăşise pedeapsa pentru furt de vite, avu un vis în care se făcea că obştea din Yanacocha fugea printr-o pampă fără sfârşit. Bărbaţi, femei şi copii fugeau cu atâta disperare, încât, în această fugă, sleitele lor umbre se clătinau, se agăţau de *poncho*-urile altor fugari, cădeau doborâte de oboseală. Din când în când, delegaţii îşi întorceau privirile spre urmăritori, oare veneau după ei în galop. Se scurseră săptămâni, luni, ani, până dădură de un zid atât de înalt, încât până şi condorii încumetându-se să-l treacă, se zdrobeau de el. Între dezlănţuirea urmăritorilor şi spaima obştei se auzea bătând singur galopul unui bărbat ce purta mască. Deodată, călăreţul se opri, descălecă şi ridică pământul de pe cimitirul Huarautambo: ieşiră la iveală o puzderie de călăreţi. Mii de bărbaţi călări împânziră pampa! Puseră duşmanul pe fugă. Călăreţul îşi scoase masca, iar Bernardo Chacón recunoscu atunci zâmbetul liniştit al lui Agapito Robles.

— Bernardo, spuse delegatul, toată goana asta a fost numai din pricina ta. Dacă ai fi ascultat de noi, ai fi cruţat Yanacocha de atâta suferinţă.

— Spui vorbe încurcate, Agapito.

— Când n-o mai fi lună plină, să vii să mă cauţi la Macario Valle acasă.

Bernardo Chacón se trezi năduşind. Se crăpa de ziuă. Îşi puse *poncho*-ul pe el şi se duse să-l întrebe ce putea fi cu

visul acesta pe vecinul său, Sebastián Albino.

— E un semn ce ţi se arată Bernardo, spuse Albino. Era un bărbat negricios, cu ochi bănuitori şi cu mustaţa rară. Agapito are nevoie de tine. O fi în primejdie. Du-te şi-l caută!

— Nu m-ar chema Agapito decât pentru un singur lucru. Eu am vorbit mult cu el cât am stat în închisoare la Huánuco. Voia să răscoale oamenii de pe moşie. Avea o copie după hrisoave. Mi le-a arătat şi mie. „Câtă vreme n-o să recucerim Huarautambo, Yanacocha n-o săbie liberă. Yanacocha va voi într-o bună zi să-şi recâştige pământul dar atâta timp cât colonii de pe Huarautambo nu se hotărăsc să se răscoale, n-o să poată face nimic.

— Yanacocha vrea să-şi ia pământurile înapoi. Ei aşa spun.

— M-o fi chemând să pregătesc răscoala?

— Ar fi şi timpul, Bernardo. Am pătimit destul în robie. Du-te şi-l caută.

Bernardo Chacón obţinu un permis să iasă de pe moşie cerându-şi voie să se ducă la Goyllarizquizga să-şi vândă cartofii. Însă, de fapt, se duse la Huaehos. Ajunse pe înserat. Îşi ascunse calul şi o luă apoi pe jos. Din casa lui Macario Valle răzbătea un murmur confuz. Cine erau oamenii aceia care vorbeau? Nu văzu niciun cal. Dacă îşi ascundeau caii, atunci numai obşteni puteau fi. Bătu la uşă.

— Om bun?

— Sunt Bernardo Chacón din Huarautambo şi aş voi să-l salut pe *don* Macario Valle.

— Pofteşte înăuntru.

În încăperea ticsită de obşteni pe care nu-i cunoştea, văzu zâmbetul liniştit al lui Agapito Robles.

— Bernardo, te aşteptam, zâmbi Agapito.

— Ştiai că am să vin?

— Eu aşa am visat.

— Bună seara, domnilor, salută Bernardo scoţându-şi

pălăria, respectuos.

Robles îl prezentă.

— Bernardo Chacón, obştean din Huarautambo; a pătimit împreună cu mine în închisoarea din Huánuco. Este nepotul lui Héctor Chacón.

Obştenii îl salutară cu un zâmbet prietenos.

— Domnii sunt obşteni din Jupaicocha, Bernardo. Au venit să vadă Ttitlul obştei noastre. O oră întreagă citi şirul hotarelor Yanacochei. Jupaicochanii ascultau în linişte. Se însera.

— Ce părere aveţi, domnilor? întrebă Agapito.

Atunci se ridică un bărbat îndesat, cu obrazul destins.

— Huachos nu se va da în lături să-şi ceară drepturile! Dacă Yanacocha e alături de noi, ne răsculăm. Mergem cu o sută de oameni!

— Yanacocha n-o să uite niciodată vorbele dumitale bune, *don* Macario Valle, răspunse Agapito Robles.

Se îmbrăţişară.

Câteva femei le aduseră o supă de cartofi cu bucăţele de pastramă. Mâncară, apoi băură *mates de coca*[38]. Oamenii din Huachos plecară. Agapito Robles şi Bernardo Chacón rămaseră singuri.

— Îţi aduci aminte ce-am vorbit noi când eram în închisoare?

— Cum să nu! Chiar în ziua când m-am întors pe moşie am stat de vorbă cu colonii.

— Şi ce spun?

— Puţini sunt de părere să se ridice împotriva doctorului.

— Dar trăiesc mai rău decât porcii! De ce nu vor să se răscoale?

— Nu pot să creadă că nişte muritori de rând pot să-l

[38] Este vorba de un ceai făcut din frunza arbustului ce poartă numele de coca, originar din America de Sud şi foarte răspândit în Peru. În trecut, indienii mestecau frunzele de coca, acestea având un efect tonic. Alinau, de asemenea, foamea (n.t.).

biruie pe Montenegro. A oprit timpul în loc şi, dacă vrea, o să oprească şi soarele! Oamenii aşa zic. Se tem. Acum câteva luni, doctorul l-a alungat pe Cecilio Lucano. Ne-au silit să-l facem de ocara lumii.

— Mai ştiţi ceva despre Cecilio?

— Spun unii că s-a dus să lucreze la mine, alţii că a coborât la Huánuco. Nu l-a mai văzut nimeni.

— De ce se tem cei din Huarautambo?

— Doctorul află tot. De trei ori am ţinut adunare şi de trei ori a ştiut doctorul şi a poruncit să fim biciuiţi. Asta îi descurajează pe oameni. Colonii cred că doctorul are puteri supraomeneşti.

— E adevărat: are puterea banului. Cumpără trădători şi corupe autorităţile judecătoreşti din Huánuco; acestea îi pun bănuţii la loc în buzunar de pe urma reclamaţiilor şi plângerilor noastre.

— Când am ieşit din închisoare am vorbit cu câţiva coloni. A doua zi, Montenegro a poruncit să fiu chemat la el. M-am dus la conac. Doctorul mi-a spus: „Ştiu că ai legături cu autorităţile din Yanacocha. Faci foarte rău, Bernardo. Eu am fost întotdeauna bun cu tine; dar dacă te înhăitezi cu răzvrătiţii, nu-mi rămâne decât să-i apăr pe colonii de treabă, iar pentru asta, sunt silit să-i alung pe cei răi şi să aduc oameni din alte sate”.

— Nimeni de pe moşie nu-i cu noi?

— Câţiva doar.

— Cine?

— *Don* Rufino Toribio mi-a spus odată: „Bernardo, tragem în jug ca boii”. Alt nemulţumit e cumnatu-meu, Cinasio.

— Mai stăruie, Bernardo; convinge-i şi dă-mi de ştire.

— O să le fie frică.

— Dorinţa de libertate, ca rădăcina copacului, străpunge pământul, Bernardo! De două ori s-a răsculat Pasco, de două ori ne-au măcelărit. Să facă la fel şi-a treia oară! O să ne răsculăm de o mie de ori! Remigio Villeno se pregăteşte

să stârpească moşia Jarria. Alde Chamorro umblă beţi prin bordelurile din Cerro iar în timpul ăsta, Remigio le sapă groapa. Amargo organizează obştenii din Ambo. Şi mult mai mulţi, pe care tu nu îi ştii nici măcar după nume se pregătesc să recâştige toate moşiile din lume. După culesul recoltei, Huarautambo va fi liber.

26.

CARE NU ARE NEVOIE DE TITLU

Şi uite aşa i-am făcut pe toţi proprietarii din provincie să-ţi joace în palmă! Aşa, ciocoiaşi din Cerro de Pasco!... În timp ce tu le deschideai ochii peonilor de pe moşii, în timp ce răsculai robii, în timp ce le arătai zarea pampelor libere, secăturile pământului dansau. „Regina mea în sus, regina mea în jos, nimic nu-i prea mult pentru regină, vinde-mi grădina asta să se răsfeţe în ea regina, mâncare şi băutură la toată lumea din porunca reginei mele.” Aşa, ciocoiaşi! V-am tocat averile şi pe urmă v-am dat dracului pe toţi. Iar băloşii o ţineau într-un chef. „Cântaţi, mă, pentru regina mea!” Tu băteai cordiliera Culebra de la un cap la altul. „Zece lăzi de bere! Eu plătesc!” Delegaţi din toate cătunele veneau la chemarea ta în peştera Umancamtay. „Obiectele din argint adunate pentru Fecioara din Chacayán le-am predat, aşa cum mi-ai spus.” Făceai pe vânzătorul de pâine şi urzeai cu simbriaşii din Rabi. „Regina mea, dacă nu-ţi place şalupa, dau ordin numaidecât să-ţi facă alta.” Ştiam că erai pe undeva prin Pomayaros, de aceea am dat ordin să ne ducem să chefuim în altă parte. „Ce au, mă, lăutarii ăştia?” Dansam şi-mi astâmpăram focul. Dacă ar fi după mine, aş dansa până în Ziua Judecăţii de Apoi. Să uit ce e de uitat şi să-mi aduc aminte ce nu trebuie să uit. Dar am eu ce să-mi amintesc? O să iau măcar atâtica din provincia asta? O să iau ceva cu mine pe lumea cealaltă? Bucuria că i-am putut călca în picioare pe toţi cei care au călcat în picioare, la rândul lor! Nişte neisprăviţi de proprietăraşi, nişte oficiali împuţiţi, nişte judecătoraşi înfumuraţi! Doar aţi

văzut cum stăteau toţi în genunchi în faţa mea. „Permite-mi să-ţi ofer în dar bijuteriile mamei mele.” Vai de capul lor, nişte sperietori! Ferchezuiţi-vă, înzorzonaţi-vă, parfumaţi-vă ca de petrecere! Că v-o face el, Agapito Robles, de petrecanie, să-l ţineţi minte!

Pe drum, în vreme ce se depărta tot mai mult sub zorile ce abia mijeau, Maca îşi aminti de acea petrecere. Unde, oare? Ieşiră să mănânce în piaţă la Pacaraos. Traversând piaţa, întâlni ochii vânzătorului de anilină şi-i recunoscu pe *ai lui.* Soarele prinse o nouă culoare de la grămăjoarele de prafuri roşii, portocalii, galbene, trandafirii, verzi, negre. Dejunară. Prânziră. Dansară. Cinară. Trecură iară prin piaţă: el tot acolo era. Se prefăcea că se tocmeşte şi, de fapt, predica, încerca să convingă, aţâţa. Atunci mă privi. „Gata, alţi muzicanţi! S-o urmăm pe regina noastră la conac!” Te-am ocolit fără să-ţi arunc o singură privire. „Dacă aşa ţi-e voia, plătim muzicanţii de două ori pe-atât, regina mea”. De ce să-ţi fi răspuns la privire? Ştii prea bine că ce trebuia să fac, am făcut!

27.

CEA DE PE URMĂ CĂLĂTORIE A LUI CACHABOTAS, FLOARE ŞI OGLINDĂ A CAILOR TUTUROR OBŞTILOR

Într-o noapte călduţă de august 1962 după calendarul gregorian şi de maidecembrie, 2386, după calendarul montenegrean, conducătorii Yanacochei se adunară în peştera Umancantay.

Agapito stătea pe un bolovan amintindu-şi dimineaţa în care jurase să nu se mai întoarcă acasă până nu va şterge de pe faţa pământului moşia Huarautambo. Câţi „ani” să fi trecut de când singurătatea drumului îi auzise făgăduiala? Între el şi acel jurământ erau acum mii de leghe. Cu ochii din cap îi văzu pe membrii Juntei de recuperare, însă cu ochii amintirii îi dibuia pe cei ce nu veniseră la adunare: Héctor Chacón, Cecilio Lucano, apoi fosforescentele pupile ale lui *don* Raymundo Herrera. Încet-încet, peştera Umancantay se umplea. Fiecare cătun îşi avea aici reprezentantul lui... În tăcerea umedă, glasul lui Agapito se făcu auzit.

— Iubiţi fraţi, cutreier lumea de ani de zile, încercând să-i conving pe oameni că atâta vreme cât Huarautambo va fi pe lume, omenirea nu va putea să răsufle. Eu, datoria mi-am făcut-o. Până şi ultimul cerşetor din cătunul cel mai prăpădit a înţeles că moşia Huarautambo trebuie ştearsă de pe faţa pământului. Azi e întâi august. În 29, Huarautambo nu va mai fi. Aceea va fi ziua recâştigării pământurilor ei! Cu o zi înainte va trebui să înştiinţaţi satele. Îngenuncheaţi şi juraţi că nu veţi dezvălui nimănui

această zi nici dacă ar fi să plătiţi cu viaţa.

Emoţionaţi, delegaţii jurară în faţa steagului obştei.

Se îmbrăţişară şi se risipiră care încotro. Iar în luna ce susţineau ei a fi august o mie nouă sute şaizeci şi doi, porniră marşul lor lent. Ordinele fură categorice: să facă fără să cârtească tot ce au făcut din porunca proprietarilor pentru a nu provoca niciun incident. Astfel veni ziua de douăzeci şi cinci august. Pe douăzeci şi şase, se află că delegatul Robles cobora pe la Pillao. Învelit într-un *poncho* enigmatic, cu capul acoperit de un *sombrero* roşu împodobit cu flori pestriţe de bob, Agapito ieşi la drumul mare. În vârf, îl înfrână pe Cachabotas, cuprinse într-o privire casele Yanacochei, cătunele de pe partea cealaltă, acoperişurile provinciei, oglinda lacului brăzdată de şalupe. Atunci băgă de seamă că bunul Cachabotas se făcea verde.

— Cachabotas!

Calul întoarse capul.

— Sunt verde? întrebă, grăindu-i atunci pentru întâia dată.

— Eşti verde! răspunse Agapito mai mult înspăimântat decât mirat.

— Atunci am să mor.

Agapito descălecă.

— Ce spui, frăţioare?

Cachabotas îi adulmecă îndoioşarea şi nechează. Înverzea vertiginos.

— Nu mai ajung la Yanacocha, Agapito. Până aici mi-a fost ursit să trăiesc.

Cachabotas se întinse pe jos tuşind. Agapito îl cuprinse cu braţele.

— Mi-am făcut datoria, Agapito. Te-am adus teafăr. Te-am însoţit cu tot dragul. N-ai a mă dojeni pentru nimic, sau ai?

Cachabotas sufla greu.

— Sfărâmaţi toate gardurile din lume. Agapito! Smulgeţi

din pământ toţi stâlpii de hotar! Voi oamenii nu sunteţi ca noi. Voi sunteţi nişte animale rele, Agapito, sau, mai degrabă nenorocite decât rele…

— Să nu mori, frăţioare! Eşti aşteptat la Yanacocha. Vrei să te porţi ca un îngâmfat?

Cachabotas gâfâia.

— Trebuie să continuaţi lupta, Agapito. Cei buni de azi, mâine sunt răi. Nu-ţi pierde curajul. Păzeşte-te de…

Şi calul fără seamăn îşi dădu ochii peste cap.

Delegatul desluşi printre lacrimi autorităţile care veneau să-l întâmpine. Se apropiară cu urale, însă, văzându-l pe Cachabotas ţeapăn, râsul le păli dintr-odată.

— Lăsaţi-mă singur! Vreau să-l veghez singur! strigă Agapito chiar în clipa când Isaac Carbajal ordona să fie bătute clopotele de douăsprezece ori, cele douăsprezece bătăi ce vesteau ceasul recuceririi pământurilor. Nimeni de acum încolo nu mai avea voie să iasă din casă. Patrule înarmate închiseră drumurile.

Agapito îl veghie pe Cachabotas toată noaptea. În zori, Guadalupe împreună cu alţi câţiva obşteni îl ajutară să-i sape groapa. Îl îngropară pe Cachabotas şi-i acoperiră mormântul cu flori galbene de grozamă. Agapito auzi un nechezat, departe. Sosise ora! Înţelese că nici Cachabotas nu i-ar fi îngăduit această tristeţe.

— Aveţi un cal?

I-l aduseră respectuos pe *Vencedor*[39]. Agapito se aplecă, îşi vârî degetele în balega lui Cachabotas şi se unse pe faţă. Cu faţa verde de balegă şi de obidă, încalecă şi ridică fruntea sus.

— Iuhu! chiui şi coborî în vale la Yanacocha cea atât de înfricoşată.

[39] Învingătorul (n.t.).

28.

UNDE SE DOVEDEŞTE CEEA CE LA VREMEA LOR AR FI DORIT SĂ DOVEDEASCĂ CEI CARE DOREAU ACEASTĂ DOVADĂ SPRE A DOVEDI CEEA CE VOIAU SĂ DOVEDEASCĂ STRÂMB

Aici Radio Cuba. De la Havana, Cuba, primul teritoriu liber al Americii Latine transmitem un program în quechua dedicat ţăranilor din Peru, Ecuador şi Bolivia.

Un zâmbet de mândrie copilărească lumină faţa delegaţilor aşezaţi roată în jurul tranzistorului Şchiopului.

Dragi obşteni, locuitori ai Cordilierei Anzilor, vă transmitem din Cuba, încă o dată, solidaritatea noastră revoluţionară în lupta ce o purtaţi împotriva oligarhiei peruane aflată în slujba imperialismului. Această luptă este fundamentală pentru destinul Peruului şi al Americii Latine. Fundamentală, mai cu seamă pentru implantarea dreptăţii într-o ţară oprimată de o oligarhie medievală ce acaparează pământul Peruului. Cifrele sunt elocvente.

— Se aude parcă ar fi lângă noi. Nu-ţi vine să crezi!
— Ssst, dracului!

Chiar şi sursele de informaţie de provenienţă burgheză recunosc aceste fapte. Cinci la sută dintre proprietari ocupă nouăzeci şi cinci la sută din pământul cultivabil al Peruului,

în vreme ce nouăzeci şi cinci la sută din ţărani subzistă în condiţiile cele mai mizerabile, pe cinci la sută din pământuri. Burghezia însăşi nu îndrăzneşte să treacă sub tăcere aceste cifre. Statisticile publicate de serviciul de Cercetare şi Dezvoltare Agrară, SIPA, instituţie iniţiată şi finanţată de americani, recunosc această situaţie scandaloasă.

— Ăsta-i gură de aur!

SIPA informează că în Peru, l,4% din populaţie posedă 1.529.750 hectare cultivabile. Proprietarii mijlocaşi, adică aceia care cultivă între 11 şi 100 de hectare, posedă 285.000 hectare, în vreme ce ţăranii şi obştenii care constituie 95% din truditorii pământului supravieţuiesc pe abia 614.753 hectare. Inventăm noi aceste cifre? Nu. Ele sunt cifre date chiar de purtătorii de cuvânt ai imperialismului!

Sticla de rachiu circula din mână în mână. Un tunet bubui în munţi dincolo de piscul nins al Jirishankăi.

Contrastul este de-a dreptul scandalos însă chiar şi aceste cifre nu ilustrează pe deplin adevărul. Ţăranii din Peru care urmăresc emisiunea noastră, ştiu că realitatea este încă mai dramatică. În Peru există proprietari care posedă moşii ce depăşesc ca suprafaţă chiar teritoriul unor ţări.

— Aşa-i, ai dracului!
— Sigur că-i aşa!

Numai în Cuzco, unde ţăranii din valea La Convencion se află în grevă împotriva cultivatorilor de ceai încă de acum două luni, şase proprietari posedă peste 340.000 de

hectare. Ţăranii din La Convencion îi cunosc: moşia Huadqiuna ocupă 144.000 hectare, moşia Itma ocupă 50.000 de hectare, moşia Tobalhuasi ocupă 20.000 de hectare, moşia Santa Rosa ocupă 60.000 de hectare, moşia Echaratti ocupă 29.000 de hectare, moşia Huayna ocupă 44.000 de hectare. Şase proprietari posedă, ei singuri, peste 340.000 de hectare!...

— Paştele mamii lor!

...Mai mult, adică, de jumătate din pământul ce-l posedă un milion de obşteni din munţii peruani.

— Paştele şi grijania mamii lor!

Presa burgheză din Peru trece sub tăcere, sistematic, această situaţie, în repetate rânduri demascată de Federaţia Ţăranilor din Valle de la Convencion, federaţie care în luna noiembrie a denunţat fapte deosebit de grave pe care vi le citãm textual...

— În sud o să înceapă curând bătălia. În iarna asta am lucrat ca ajutor de şofer la Sticletele Anzilor. Am bătut Sudul de la un cap la altul.

Aceste fapte nu vor fi date publicităţii niciodată de către organele de presă burgheze. Federaţia Ţăranilor din Valle de la Convencion arată textual...

— Eu am fost în La Convencion.

Pentru a ne duce să lucrăm la un drum particular, proprietarul Alfredo Romainville ne sileşte să ne sculăm la trei dimineaţa şi să ne întoarcem acasă la şapte, după şaisprezece ore de lucru. Celui care lipseşte o zi de la lucru,

îi taie toate celelalte zile lucrate peste săptămână.

Pe Melquiades Bocángel care a incendiat din greşeală doi metri pătraţi din acoperişul de paie al unui hambar, proprietarul Romainville l-a pălmuit şi l-a bătut zdravăn, după care l-a spânzurat de mâini şi de picioare de ciotul unui copac şi l-a biciuit atâta până când însăşi fiicele proprietarului i-au căzut acestuia în genunchi pentru a-i cere îndurare pentru cel spânzurat.

Pe Gabino Guzmán, Romainville l-a trimis să-i aducă un cal pentru a încărca şase arrobas[40] de cafea, dar întorcându-se ţăranul fără cal, Romainvile a poruncit să i se pună în spinare samarul şi cele şase arrobas, silindu-l să dea ocol curţii în patru labe şi mânat cu biciul.

Pe Carmen Candia, Esteban Gongora, Julián Guzmán precum şi pe alţii, proprietarul, călare pe o catârcă, i-a fugărit hărţuindu-i şi trântindu-i la pământ pe o distanţă de opt kilometri pe un teren accidentat.

Pe Cirilo Guzmăn, pe Fidel Carrion şi pe Hernân Santa Cruz, i-a pus să care în spinare nişte ţevi de fier din cale afară de grele, pe o distanţă de cincisprezece leghe.

Pe Martin Villanueva l-a sechestrat şi l-a bătut până ce acesta şi-a pierdut cunoştinţa, rămânând în această stare o zi întreagă.

Pe Martin Candia şi pe Alejandro Alegria i-a ţinut închişi o săptămână întreagă pentru a răsuci frunzişoare de ceai, dându-le numai un răgaz de cincisprezece minute pentru a-şi face nevoile.

— Aici, măcar ne căcăm când vrem.

— Aia din sud au rămas cu traista-n băţ.

— Depinde unde.

Amargo îşi sugea întruna măselele.

— Depinde, spuse iar. În Cuzco, ţăranii se sindicalizează sub conducerea lui Hugo Blamco.

[40] Greutate egală cu 11,5 kg. (n.t.).

— Ăsta-i comunist.
— Şi ce dacă?
— Nu mai spun nimic.
— În curând Sudul are să se aprindă.

Concentraţia pământului în sudul Peruului este încă mai revoltătoare. În departamentul Puno care a trecut printr-o perioadă de foamete şi unde, numai cu câţiva ani în urmă au murit zeci de mii de oameni, o singură familie, familia Muñoz Nájar, posedă peste 300.000 de hectare. Pământurile Muñoz Nájar se întind de la Puno din câmpie până la Moquegua în munte.

Cel din Tuşi scoase pâine şi o bucată de brânză dintr-un sac de făină Nicolini. Îşi descheie haina arătându-şi cu mândrie cămaşa croită din acelaşi fel de sac, pe care se vedea jumătate din numele lui Nicolini scris cu litere roşii.

...Obşteni din Anzi, pentru a lichida exploatarea şi abuzul, există o singură cale: lupta armată. Să continuaţi lupta gloriosului vostru strămoş Tupac Amaru!

— Al naibii, ce vulpoi!

Iar acum, în încheierea ediţiei noastre de azi, vă transmitem un program de muzică populară. Cântă pentru dumneavoastră cunoscuta orchestră...

— Iertaţi-mă, dar mi se consumă bateriile, zâmbi Şchiopul stingând tranzistorul.
— Are dreptate drăguţul de cubanez şi când o fi să ne luăm la trântă cu moşierii, din careva tot o să iasă căcatul: ori din noi ori din ei. Că doar n-o să stăm până-i lumea cu plasture la cur!
— Ne răfuim noi în octombrie.

Se întoarse spre Agapito Robles.

— Fie ce-o fi, Yanacocha trebuie să cucerească Huarautambo. Borrado are dreptate. Căderea moşiei Huarautambo va fi un semnal. Asta va trebui să se întâmple înainte de-a se porni ploile!

Un paznic se ivi însoţind doi inşi îmbrăcaţi în *poncho*.

— Prânzul nostru, suspină Borrado.

— Crezi că terminăm azi?

— Îi aşteptăm pe delegaţii din Huánuco.

— Dar *don* Genaro? întrebă Şchiopul pe unul dintre oamenii din Yarusyacán.

— E pe drum.

— N-a rămas că vine ieri?

— Probleme.

Amargo se înfofoli cu fularul. Trase din mucul de ţigară.

— Poliţia miroase că se coace ceva, explică gutural. În fiecare zi vine câte un turnător de la Lima. De Genaro nu se dezlipesc. Ştiţi ce-au inventat ultima oară? Acum o săptămână au îmbrăcat doi turnători ca şi cum ar fi fost obşteni. Şi-au găsit nişte căcănari de la şes...

În aceste clipe chiar, oameni de pe toate continentele, oameni de toate rasele şi de toate culorile luptă împotriva imperialismului...

— Nu mai merg bateriile, se scuză Şchiopul.

— I-au îmbrăcat în flanelă şi în *poncho* şi i-au băgat în închisoare la Cerro, să-i tragă de limbă pe deţinuţi. Şi ca ceilalţi să nu se prindă că nu erau deţinuţi adevăraţi, gardienii le-au tras şi lor un toc de bătaie ca la toată lumea. Dar la închisoarea din Cerro e *don* Remigio Villena. Consătean cu mine. I-a mirosit de cum au intrat şi le-a dat de înţeles alor noştri să nu le răspundă deloc..

— Ia uite cine vine: doctoraşul nostru, Genaro Ledesma!

29.

DESPRE NECAZURILE LUI ISAAC CARBAJAL ÎN AJUNUL MARII BĂTĂLII PE CARE A AVUT-O YANACOCHA CU MIŞEII

Fostul sergent Atala, finul lui Montenegro, secundat de trei butoaie de rachiu, reuşiră să-i convingă pe obştenii din Vileabamba de avantajele unui pact. Judecătorul le făgăduia, prin Atala, că le va da pământurile pentru care se iscase conflictul cu Yanacocha. Răscoliţi de rachiu, cei din Vileabamba hotărâră să se judece cu obştenii din Yanacocha. Yanacocha îşi pierdu cumpătul.

— Recuperarea trebuie amânată! Nu ne putem înfrunta deodată şi cu Vilcabamba şi cu Jandarmii, spuse Teodosio Requis.

— Ce-au cu noi ăştia din Vilcabamba?

— Nu ne putem bate cu doi duşmani deodată. Să amânăm recuperarea! stărui Requis.

— Ne-au trebuit ani de zile să convingem oamenii. Dacă îi oprim acum, n-o să-i mai urnim niciodată, spuse Isaac Carbajal. Era îmbrăcat într-un veston vechi de sergent.

— Are dreptate. Nici vorbă să-i oprim! Trebuie începută recuperarea, întări Rigoberto Basilio.

— Vileabamba vine spre noi cu trei sute de călăreţi, îi anunţă Cipriano Guadalupe.

— La ce oră vine Agapito?

— E pe drum.

— Sunt de părere să începem să tratăm cu Vilcabamba, îşi dădu cu părerea Requis.

— Avem o răspundere grea, spuse învăţătorul Soto.

— Mai grea ca robia nu-i, îi răspunse cu asprime Basilio.

— Să amânăm invadarea pământurilor cu opt zile, în care timp să purtăm tratative, sugeră de la Vega.

Isaac Carbajal se aşează jos lăsându-şi capul în piept, copleşit de presimţiri.

— Sunt pentru recuperare şi pentru tratative. Numiţi o comisie care să poarte tratative cu Vilcabamba. În acelaşi timp, însă, totul să meargă înainte.

Nu şi-ar fi închipuit niciodată că vara le-ar putea trimite un astfel de asfinţit în ajunul marii bătălii, însă, pe urmă, şi-au dat seama că cerul avea dreptate, că cenuşiul acesta era vestitorul unei nopţi de piază-rea. Piaţa se umplu de văietăreţi.

— Vileabamba vine să atace Yanacocha. De ce să ne riscăm viaţa pentru colonii de pe Huarautambo?

— Aşa e.

— De ce credeţi asta?

— O să vedeţi voi dacă n-or să ne trădeze ăştia. Or să ne întoarcă dosul. Şi dacă nu murim cumva, intrăm la răcoare pe degeaba.

— Ce-avem de câştigat din războaiele astea? Hai, răspunde, nătărăule, cuteză să-i strige în obraz preşedintelui Carbajal, Teodora Condor.

— Libertatea, *doña* Teodora.

— Libertatea nu-mi dă mie să mănânc. Eu n-am neamuri la Huarautambo.

— Neamuri n-am nici eu, numai că atâta vreme cât Huarautambo se îngraşă din sărăcia altora, bine n-are să ne meargă.

Maximiliana Marin veni lângă Isaac Carbajal.

— Neruşinatule! Ce-ai să-l întăriţi pe bărbatu-meu? De ce-l sileşti să-şi calce pe inimă? Mâine o să fie vărsare de sânge. Dacă mori tu, mare pagubă! Un nemernic mai puţin, dar de viaţa bărbatului meu cine răspunde, tu?

— *Doña* Maximiliana, înţelege că…

— Dacă-mi omoară bărbatul, am să iau colibele şi sălaşurile tale, să-mi hrănesc copiii. Ştiu eu foarte bine cum sunt şefii. Proştii merg înainte iar voi rămâneţi mai pe la urmă să vă păziţi pielea.

Şi-i zicea întruna.

— Bărbatu-meu e bolnav, se dezvinovăţi sfioasă nevasta lui Cipriano Guadalupe. Nu poate să vină. Iartă-l şi să nu te superi.

— Să vină el să-mi spună că nu poate, răspunse Isaac Carbajal, colţos.

— O să-mi plăteşti tu pentru viaţa lui? O să-mi dai tu să mănânc? Tu o să-mi umfli burta? zbiera la el Maximiliana Marin.

Ultimul sclipăt de lumină decupă atunci subţirimea Mardoniei, văduva lui *don* Raymundo Herrera. Luni de zile umblase în doliu. Iar acum, din senin, îşi puse o fustă de culoarea coacăzei, tivită cu inimioare de argint şi un şal gri, stropit cu flori în galben, verde şi ocru. Asfinţitul scăpăra în cerceii ei mari, de argint. Veni mai aproape.

— Ascultă, văruică!

Maximiliana se întoarse, brusc micşorată de măreţia văduvei.

— Văruică, de unde ştii tu c-o să-ţi moară bărbatul? Ştii să citeşti viitorul?

— Nu.

— Nici eu nu ştiu ce-o să fie în viitor, dar ştiu ce-a fost în trecut şi mai ştiu că bărbatul meu a murit măsurând păşunile. De aici, din locul ăsta unde m-am oprit eu acum, s-a uitat pentru ultima oară la satul ăsta ticălos.

Maximiliana Marin nu îndrăzni să răspundă.

— Dacă îţi moare bărbatul, apoi o să moară cerând dreptate. De ce-l faci de ocară pe preşedintele obştei? Decât să-l ocărăşti, mai bine l-ai ajuta. Cine porunceşte la tine acasă? Tu sau bărbatul?

Femeile tăcură. Isaac Carbajal se duse la adunarea

delegaţilor. Pe drum, îi ieşi în cale nevasta lui Octavino Cuenca.

— Bărbatu-meu a căzut de pe cal şi nu poate să vină.

Carbajal trecu prin faţa casei lui *don* Raymundo Herrera. Ce ar fi făcut să fi fost în locul lui? Se uită spre colţ, unde casa Nictalopului fusese aşezată să sfideze vânturile ce băteau dinspre trecătoare. Spre strada Estrella, casa lui Héctor Chacón avea un cat; iar spre ogradă, ca să fie mai sus, avea două. Un acoperiş de paie albit de vreme proteja un perete lung de opt metri, coşcovit, dar întinerit de un balcon care, la fel de neînfricat precum i-a fost stăpânul, se boltea şi se sprijinea curajos pe nişte pari groşi de numai cinci centimetri. Însă fantoma Nictalopului se spulberă. Fostul delegat, Maladino Rueda, îi strigă:

— Stai aşa şi spune-mi, cine eşti tu să înfierbânţi urechile satului ăstuia? Cine te crezi tu, mă rog? Şi eu am fost delegat şi n-am izbutit să iau înapoi pământurile. Ai să poţi tu?

— *Don* Maladino, nu insulta în public pe preşedinte, că pot da ordin să fii arestat.

— Să mă arestezi tu pe mine? Să-l arestezi pe Maladino Rueda? Cine, mă? Tu? Păi, eu nu sunt fitecine. Ştii cine sunt eu?

Isaac îşi înfipse unghiile în podul palmelor.

— Da, eşti acela care a pierdut copia hrisovului nostru!

Rueda dădu înapoi, nimerit parcă de o piatră.

Cu puţin înainte de a lua drumul în picioare, Agapito Robles ordonase să se facă la Lima o copie după Titlul lor de proprietate. Maladino se duse la Lima cu această misiune. Întorcându-se, se opri la Cerro. Cinstindu-se ca omul, într-o crâşmă la Pallanchacra, se întâlni cu Espinoza, secretarul moşierului Masias. După ce dădu câteva pahare peste cap, Maladino începu a se făli că umblă cu Titlul în buzunar.

— Te felicit, frăţioare, spuse Espinoza. Eu nu fac parte din

obştea ta, iar ca om de meserie v-am combătut, însă ca om născut în Cerro să ştii că mă simt mândru auzind că nişte consăteni de-ai mei sunt în stare să-l pună cu botul pe labe pe un ministru al preşedintelui Prado. Dă-mi voie să te îmbrăţişez şi să ridic acest pahar pentru izbânda ta!

Ceru o sticlă de rachiu. Şi iar închinară. Emoţionat că i se recunoşteau meritele chiar de către un adversar al obştei – Espinoza reprezenta când şi când moşia Masias în unele mici formalităţi – Rueda bău vârtos fără să bage de seamă că Espinoza doar pupa paharele. Cerură şi-a doua sticlă. Apoi Espinoza stărui să meargă să ridice paharul şi la el acasă. Rueda se deşteptă a doua zi dimineaţă în răcoarea unei încăperi goale. Abia atunci îşi dădu seama că pierduse copia Titlului. Dar era prea târziu! În acel moment, Espinoza o vindea moşierului Masias. Rueda se întoarse la Yanacocha. Oamenii au vrut atunci să-l omoare, însă doctorul Montenegro porunci să fie avertizaţi că cine va îndrăzni să clintească un singur fir de păr din capul acestuia va avea de-a face cu el.

Maladino Rueda strigă:

— Mâine o să fie vărsare de sânge! O să vă văd pe toţi cu picioarele înainte! Şi-o să mă piş pe priveghiul vostru!

Isaac îşi dădu seama că dacă nu va face ceva, oamenii se vor pierde cu firea. Duse mâna la revolver.

— Dă-i drumul, beţivane! La beci cu tine până nu-mi sare ţandăra, se interpuse glasul locotenentului-guvernator Magdaleno Neyra.

Isaac Carbajal o luă către şcoală. Acolo aşteptau membrii comandamentului: Teodora Requis, Maximo Sosa, Cipriano Guadalupe, Nicolăs Soto precum şi delegaţii cătunelor. Îl zări pe Cipriano Guadalupe.

— Ce-i cu nevastă-ta, Cipriano? Zice că eşti bolnav. E-adevărat? Nu poţi veni cu noi?

— Cum să nu, frate, sunt cu voi. Femeile sunt speriate. Dar eu sunt pregătit pentru orice.

În uşă se ivi statura gigantică a lui Wistozorro. Se întoarseră spre el, curioşi: Wistozorro venea de la Vilcabamba.

— De băut, este?

Îi întinseră un pahar pe care Wistozorro îl goli pe nerăsuflate.

— Ce-i cu Vileabamba?

— Nu-i nimic. Vileabamba stă pe pace. V-au aruncat praf în ochi. Palavre.

— Zvonurile că s-a pornit Vileabamba încoace le răspândesc cu bună ştiinţă Magno Valle şi oamenii lui.

— Şi obştile celelalte?

Preşedintele Carbajal le trimisese o înştiinţare, cerându-le ajutor. Trimit întăriri la nevoie? Îi adăpostesc pe cei urmăriţi? Îi ascund pe fugari? Se-ngrijesc de femeile şi copiii celor urmăriţi care-şi vor pierde urma sus pe crestele neumblate?

— Páucar, Chaupimarea şi Yacán spun că da, raportă Constantino Lucas.

— Chacayán şi Tapuc ne dau ajutor, raportă Maximo Sosa.

— Yarusyacán aşijderea.

— Santa Ana de Tusi şi Pallanchacra sunt cu noi.

— Tángor nu răspunde.

— Huaylasijirca şi Mitu nu răspund nici ele.

— Au să ne trădeze?

— De trădat nu ne trădează, dar nici nu ne ajută.

Jumătate din obşti tăceau mile. Autorităţile din douăzeci de sate ştiau că Yanacocha se va pune în mişcare. Aveau să vorbească, oare? Sau, au şi vorbit? De ce îndrăznea Maladino să le arunce în obraz vorbe de ocară? Simţiră plutirea apăsătoare a unei rele prevestiri.

— Câţi oameni avem din cei care au făcut armata? întrebă Isaac Carbajal.

— Şaizeci, îl informă Federico Falcon. Purta şi el un

veston militar ponosit.

— În fruntea fiecărui grup, va merge un soldat.

— Mai bine, doi, spuse Falcon. Dacă unul cade, să preia comanda celălalt.

O dimineaţă îngălată răzbătea prin uşi.

— E afară Maladino, îi înştiinţă Maximo Sosa.

Fostul delegat Rueda aştepta cu pălăria în mină. Se uită la ei ruşinat.

— Vreau să-ţi cer iertare, domnule preşedinte.

— Pentru ce?

— Aseară te-am supărat. Nu ţin minte nimic, însă Magdaleno Neyra spune că ţi-am vorbit urât.

— Lasă că-ţi împrospătez eu mintea, nenorocitule. Eşti finul lui Montenegro?

Maladino se scofâlci tot.

— De unde ştii?

— Cum să nu ştiu, când am fost şi eu la botezul lui fii-tu?

Maladino se surpă pe dinăuntru.

— Ştii că mâine intrăm pe pământuri?

— Da.

— Vii şi tu?

— Dacă îmi dai voie.

— Mai întâi semnezi o declaraţie că vii de bunăvoie.

— De semnat, nu semnez.

Cipriano Guadalupe ridică piedica Winchesterului. Ţăcănitul ei spulberă o clipă veselia vrăbiilor.

— Semnez.

Şi scrise: „Eu, Maladino Rueda, declar că de bunăvoie şi la cererea mea, mă oblig să însoţesc autorităţile din Yanacocha la ocuparea pământurilor moşiei Huarautambo.

— Ajunge, spuse Guadalupe.

— Nu, spuse Maladino, lipseşte ceva.

— Şi adăugă: „...şi mă oblig să fiu hotărât, credincios şi viteaz, chiar de-ar fi să-mi dau viaţa”.

Apoi iscăli.

30.

UNDE SE POVESTEŞTE CUM ÎN AJUNUL MARII BĂTĂLII DE LA HUARAUTAMBO, AGAPITO ROBLES A DAT ORDIN SĂ FIE LICHIDATE ANUMITE DATORII

În mijlocul pieţei, Agapito Robles strigă: „Fraţilor, l-am întrebat odată pe tatăl meu: «Spune-mi, tăicuţule, pe pământul nostru au fost dintotdeauna stăpâni?» Tata mi-a răspuns: «Eu am o sută de ani, eu ştiu cum au apărut stăpânii. Înainte de a te naşte tu, lumea toată era a Yanacochei. Dar întâmplarea a făcut ca un om din Huarautambo să-şi ridice o colibă pe măgura Escapatei. Alguazilii satului nostru l-au dojenit cu toată asprimea. – Cine ţi-a dat voie să-ţi ridici colibă pe pământurile noastre? Vino cu noi să dai socoteală Yanacochei. – Şi l-au arestat; însă, când să-l ducă în sat, prizonierul îi chemă în ajutor pe fraţii lui; huarautambanii au aprins focuri din colină în colină, dându-le astfel de veste, iar aceştia l-au ajuns atunci pe prizonier la Chiyán. Şi l-au eliberat cu forţa. Alguazilii noştri s-au întors bătuţi şi răniţi. Yanacocha s-a supărat foc. Împuternicitul a dat ordin să se bată clopotele. Satul a hotărât să pedepsească fapta huarautambanilor. Au trimis un curier special pentru ca neruşinatul de Huarautambo să se pregătească a doua zi de luptă. Yanacochanii au pornit la război, dar ajunşi la Huarautambo au găsit toate uşile închise. – Ieşiţi afară să ne luptăm, mişeilor! – au strigat yanacochanii. Au intrat în piaţă semeţi. Dar nu de mişei n-au ieşit huarautambanii, ci de vicleni. I-au lăsat anume pe yanacochani să intre în piaţă, ca apoi, deodată să închidă toate ieşirile. Neputând să mai iasă pe niciunde,

huarautambanii i-au făcut zob. În această încăierare a murit un om. Yanacochanii au fugit dând foc colibelor. Şi de-aici a ştiut să tragă folos stăpânul unei mici gospodării, Julio Barda îl chema, un ticălos care a dat obştei în arendă o bucată de pământ. Omul acesta de la care au pornit toate nenorocirile noastre, i-a denunţat pe conducătorii noştri, ca să-i ridice jandarmii. Au fost închişi, iar apoi condamnaţi la şapte ani de închisoare. Văzând cât intrase frica în oameni, Barda s-a făcut stăpân pe pământurile noastre.» Din el se trage toată stirpea samavolnicilor care au pus stăpânire pe Huarautambo.

Agapito dădu pinteni lui Vencedor. Calul ţâşni în galop, dând roată mulţimii care nu se tulbură. Apoi, delegatul se opri din nou în mijlocul Pieţei.

— Mâine, însă, isprăvim cu Huarautambo!

Un zumzet crescu din mulţime.

— Mâine punem mâna pe Huarautambo cu forţa! Numai cu forţa se poate căpăta dreptate în Peru! În închisoare la Huánuco l-am cunoscut pe învăţătorul Muelas. Noi împleteam scaune din nuiele. El citea. Văzându-l atât de învăţat, într-o zi l-am întrebat: „Domnule profesor Muelas, dumneata care ai citit atâta, ai putea să-mi spui care carte te-a impresionat mai mult?” A rămas puţin pe gânduri, apoi mi-a spus: „Codul Penal, Agapito”. „De ce, domnule Muelas?” „Pentru pedepsele atât de lungi pe care le prevede împotriva unor răsculaţi cum suntem noi.” Îmi aduc aminte vorbele lui şi n-am să uit niciodată ce i-a spus delegatului din Ninao în ziua în care acesta i-a povestit că obştea lui se pregăteşte să înceapă un proces pentru a-şi recăpăta pământurile: „Înainte de a începe procesul să-ţi cumperi un pat.” „Pentru ce, domnule profesor?” „Ca să fii gata culcat când te doboară, prostovane.” „De ce-ţi baţi joc de mine, domnule profesor?” „Păi, ce dracu’, măi, tu nici atâta lucru nu ştii, că în Peru niciun indian n-a câştigat niciodată niciun proces? Şi asta nu că ţi-o spun eu, că nici

eu nu sunt decât tot un pârlit. A scris un avocat vestit într-o carte mare cât prostia tuturor nătărăilor care cred că dreptatea se capătă cu rugăminţi în faţa judecătorilor.” Păstrez în suflet vorbele lui ca pe o comoară. Un stăpân nu stă să se roage de nimeni pentru un pământ ce ştie că-i al lui: îl ia. Obşteni, mâine ia sfârşit călătoria pe care moşii noştri au început-o acum două sute cincizeci şi şapte de ani! Yanacochani, când se va auzi în toată lumea vuietul cu care va să cadă marea moşie Huarautambo, fraţii noştri vor prinde curaj şi vor începe, pretutindeni, în Pasco, recucerirea definitivă a pământurilor luate cu japca, iar războiul se va lăţi ca focul peste întreg ţinutul. Amin! Mâine isprăvim cu Huarautambo! Iar pentru asta să piară cine-o pieri! Sunteţi gata să plătiţi cu vieţile voastre?

Un tunet îi răspunse.

— Mâine, mulţi dintre noi vor pieri! Dar să nu vă plângeţi! Dacă mâine va fi să-mi moară nevasta şi copiii, eu n-am să mă plâng. Ştiţi cu toţii pentru ce muriţi?

— Ştim.

— O să vă plângeţi?

— N-o să ne plângem.

Agapito Robles străbătu piaţa agale.

— Dacă ne e dat să murim, să murim ca fraţii! În obştea noastră sunt oameni care se duşmănesc. Să ne împăcăm! Să murim cu sufletele curate!

Se opri în faţa familiei Ildefonso.

— Dedicacion Ildefonso, Julián Minaya ţi-a greşit şi va trebui să-şi repare greşeala.

— A cules de pe o brazdă care nu era a lui.

— Ba a mea era! Judecătorul Magno Valle mi-a dat dreptate.

— Fiindcă te-ai dus la el cu brânză.

— Iartă-l, Dedicacion, interveni Agapito Robles.

Ildefonso îşi lăsă capul în piept şi, cu o mutră gravă, se duse şi-l îmbrăţişă pe Minaya. Minaya îl strânse la piept şi-l

bufni plânsul.

— Te iert.

— Alde Guadalupe, sunteţi la cuţite cu alde Roman. Apropiaţi-vă.

Unul dintre Romani fusese martor la o sfadă, pentru care unul din neamul Guadalupe a plătit cu nouă luni de puşcărie. De atunci se urau. Iar când unul dintre băieţii Romanilor prinse obicei a potopi cu pietre, noapte de noapte acoperişul casei lui Guadalupe, puţin a lipsit să se înjunghie cu cuţitele. Alde Roman şi alde Guadalupe. care voiau să se arate cât se poate de crunţi, se apropiară.

— M-am spălat de toată mânia! murmură Hilario Román.

— Fii binecuvântat, tăicuţule! răspunse un Guadalupe.

Agapito Robles se îndreptă spre familia Requis.

— Nicasio Requis, i-ai blestemat tu cumva pe alde Herrera, să dea boala ori moartea în ei?

— Că m-au făcut hoţ de vite.

— Si-o să muriţi duşmani?

Alde Requis şi alde Herrera se îmbrăţişară. Tot neamul Malpica veni de bună voie să se împace cu alde Valle. Răposatul Malpica se judecase cu familia Valle pentru terenurile din Ucupayacu. Moartea îl găsi mai repede decât hotărârea judecătorească. Fiii lui se lăsară de proces însă abia acum se spălau de ciuda ce le-o purtaseră.

Agapito Robles pierdu multă vreme împăcând oamenii. Se mirară şi yanacochanii de câte neînţelegeri erau între ei. Însă în afară de unul din familia Ermitano care o şterse anume ca să nu se împace cu Hipoliţii, toţi îşi răcoriră inimile. Junta hotărî ca foştii soldaţi să fie numiţi şefi de grup. Yanacocha avea să meargă împreună cu cele două cartiere ale sale. Teodoro Chacón, fratele Nictalopului, Blas Valle şi Herculano Crispin, aveau să conducă pe cei din Rabi. Estefania Morales, Julio Carbajal şi Dâmaso Huamân trebuiau să comande oamenii din cartierul Tambo.

Estefania Morales, măruntă şi focoasă, nu arăta de

şaizeci de ani, câţi avea. Ura autorităţile şi pe moşieri, însă ura ei nu era acea amărăciune reţinută a lui Teodoro Chacón, ci o mânie zeflemitoare, împletindu-se cu hohote grozave de râs. Jandarmii se fereau să intre în gura ei, căci ştiau ce limbă ascuţită avea. Umbla de coio-colo, dând ordine, cicălindu-i cu încântare pe Julio Carbajal şi pe Dâmaso Huamân, care-i erau subordonaţi.

— Fiecare cătun are câte un comandament şi tot astfel şi cartierele, încheie Cipriano Guadalupe. Ne-a mai rămas numai să numim un şef la infanterie şi unul la cavalerie.

— Cine o să conducă mâine cavaleria?

— Wistozorro! propuse Rigoberto Hipolito.

Se întoarseră cu toţii spre Primitivo Rodriguez, zis Wistozorro[41]. Îşi merita numele, pe bună dreptate. Chipul lui, cu ochi din cale afară de jucăuşi, şi nasul îl făceau să aducă foarte bine cu vulpea, iar viclean era întocmai ca un vulpoi. Wistozorro se apropie. Era îmbrăcat într-o salopetă albastră şi o jachetă de piele atât de ponosită, încât abia se mai vedea că fusese odată maro.

Agapito Robles spuse:

— Primitivo Rodriguez, eşti viteaz şi destoinic. Ai comandat şi-n armată. La cazarmă te-au învăţat meşteşugul armelor. Ai să iei Huarautambo fără să pierzi niciun om?

— Nu, nu pot.

Fu cuprins în mirarea tuturor ca într-un cerc.

— Sunt aici oameni mai buni decât mine, tineri ca Aquiles Berrospi şi Federico Falcon, care au fost sergenţi. Berrospi a ieşit din cazarmă acum doi ani. Eu am ieşit acum doisprezece. Pe urmă mai e aici şi Ponciano Chamorro, care a fost sergent fruntaş. El a fost un trăgător a-ntâia!

[41] Nume compus din *visto,* care aici înseamnă „considerat” şi *zorro,* „vulpoi”. Prin prezenţa lui W care apare cu foarte rare excepţii în grafia spaniolă, autorul vrea, probabil, să sublinieze că personajul a fost botezat astfel de americani (n.t.).

— În tine e mai multă cutezanţă, recunoscu Berrospi cu demnitate. Primeşte!

— Nu pot!

Wistozorro fugise de acasă la doisprezece ani. „Tezaurul şcolar” cu fotografiile lui în care se vedea Lima, îl fermecase. Pieţele, bulevardele, monumentele, clădirile capitalei pe care atât de puţini yanacochani o văzuseră vreodată, îl vrăjiră. Se hotărî să fugă. Într-o noapte deschise cufărul în care părinţii lui păstrau scrisorile primite de la Circuneisidn Requis, un yanacochan plecat la Lima. Pe plicuri era scrisă adresa acestuia. Cu o pungă de floricele de porumb, o hârtie de zece soli şi un rând de haine fugi la Cerro de Pasco unde locuia o mătuşă a lui, Dionisia Valle. Mult se minună mătuşă-sa, văzându-l pe băieţandru în Cerro de Pasco.

— Ce cauţi singurel la oraş?

— Calul nostru a vrut să încalece o iapă, s-a luptat cu ea şi a căzut în Chauehac. Tata a vrut să ne bată. Mie mi-a fost frică şi am fugit.

— Şi-acum, ce-ai de gând să faci?

— Dacă m-ai putea ajuta, aş vrea să caut de lucru la Lima.

— Pot să-ţi dau zece soli.

Era tocmai cât costa biletul până la Lima. A doua zi, în zori, luă trenul. Văzându-l aşa oropsit, o călătoare din tren îl întrebă:

— Încotro te duci tu?

— Mă duc la fratele meu, minţi iar.

În gară la Lima, văzându-l iar că şovăie, femeia îi propuse:

— Decât să umbli aşa a proasta, mai bine vino că te iau la mine.

Îl duse în casa unui avocat din Jesus Marfa. Îl puseră să spele geamurile şi duşumelele. Nu-i dădeau voie să iasă. Peste o lună, îl trimiseră la cumpărături şi îşi luă tălpăşiţa.

Şi merse şi merse şi iar merse. Ajunse în cele din urmă la Campo de Marte. Graţie „Tezaurului Şcolar” recunoscu monumentul lui Jorge Chavez[42]. Se apropie de o santinelă.

— Fiţi bun, aţi putea să-mi spuneţi pe unde vine strada Libertad?

Îi arătă adresa lui Circuncision Requis scrisă pe plicul din care scoase scrisoarea.

— Ia troleibusul ăla de-acolo şi dă-te jos la Puente de Piedra.

Santinela se uită mai bine la el.

— Bani de bilet ai?

— Niciun *centavo*.

Îi dădu zece *centavos*. Îl duse până la troleibus. Îi spuse şoferului:

— Lasă-l pe băieţaşul ăsta lângă Puente de Piedra.

În sfârşit ajunse la Circuncision Requis.

— Cine eşti tu?

— Sunt băiatul Virginiei Valle.

— Al naşă-mii?

— Da, nene.

— Mă bucur că ai venit la Lima să te faci om. Aici trebuie să munceşti din greu ca să poţi trăi.

Avu tot felul de îndeletniciri: spălător de vase, vânzător de îngheţată, de ierburi, lustragiu, cioban pe o moşie din Nana, paznic la nişte corturi pe plaja de la Agua Dulce iar în cele din urmă fu soldat. Sluji în trupa Şcolii Militare. Ajunse până la gradul de sergent. Vreme de cincisprezece ani nu dădu nimănui vreo ştire despre sine. În anul 1950 îl doborî o pneumonie. „Umezeala asta o să-ţi macine plămânii. Întoarce-te acasă”, îl sfătui doctorul. Se întoarse la Cerro. Fu angajat la o mină ce ţinea de „Cerro de Pasco Corporation”. Viaţa îl învăţase tot soiul de vicleşuguri. „Eşti un vulpoi”, îi spuneau inginerii. Cei din Yanacocha aflară că în minele din Cerro de Pasco lucra un yanacoehan pe care

[42] Pionier al aviaţiei peruane (n.t.).

americanii îl credeau vulpoi mare. „Avem nevoie de omul ăsta”, spuse cu hotărâre Agapito Robles.

Constantino Lucas se duse la Cerro cu o scrisoare din partea delegatului. „Domnule Primitivo Rodriguez, purtătorul acestei scrisori îţi va spune ce treabă vreau să pun la cale. Satul a auzit că în răstimpul cât ai fost plecat, ai ajuns să cunoşti lumea şi că stăpâneşti deopotrivă arta păcii ca şi arta războiului. Satul are nevoie de dumneata. Nu uita de meleagurile pe care te-ai născut!”

— C-e pune satul la cale, *don* Constantino?

— Să ia înapoi moşia Huarautambo.

— Asta nu-i un lucru pe care să-l poată scoate la capăt nişte muritori de rând, *don* Constantino.

— Tocmai de-aceea o să-l scoatem noi, aşa spune delegatul nostru, Agapito Robles.

— Şi ce pot eu să fac?

— Pentru lucrul acesta, satul are nevoie de curajul şi de dibăcia celor mai buni oameni ai lui. Agapito Robles nădăjduieşte că dumneata ai să ne vii în ajutor cu bărbăţia dumitale. Dumneata ai să porţi steagul nostru în ziua când o să luăm pământurile. Sunt mulţi care râvnesc la această cinste, însă delegatul nostru le spune mereu: „E pusă de-o parte pentru Wistozorro”.

— Aşa sigur era c-am să vin?

— „De te întreabă cumva dacă sunt sigur că are să vină, spune-i că nu, dar dacă are să vină, sunt sigur că are să izbândească.”

Wistozorro îi privi pe membrii Juntei de recuperare, provocator.

— Nu preiau nicio comandă. Sunt în obşte bărbaţi mai buni decât mine.

— Dar eşti sergent.

— Nu sunt singurul. Există în obşte pe puţin cincizeci de oameni care au fost soldaţi, zece care au fost caporali şi cinci care au fost sergenţi.

— Tu eşti cel mai viteaz, spuse fostul sergent Falcon. Primeşte! Numele celui care va pune primul piciorul pe moşia Huarautambo, va dăinui în veci. Iar nepoţii nepoţilor strănepoţilor dumitale, vor spune: „Strămoşul meu Wistozorro a fost primul om care a pus piciorul pe pământul recucerit!”

Pe Wistozorro îl ardea sufletul să i se facă această cinste, însă voia să fie sigur.

— Preiei comanda sau nu? întrebă Agapito Robles.

— O preiau.

Atunci se auziră urale.

— Tu ai să comanzi cavaleria. Propun ca şeful infanteriei să fie Isaac Carbajal. Într-o vreme a fost fricos, lucru pentru care obştea l-a făcut trădător, însă ne-a dovedit că ne-am înşelat. A dus la îndeplinire, cu credinţă, toate sarcinile ce i le-a trasat obştea. A fost şi soldat. El va conduce oamenii noştri pedeştri. Preiei comanda?

— Preiau, răspunse Carbajal, cu un nod în gât.

— Dacă acum ai să şovăi, nepoţii nepoţilor strănepoţilor tăi vor umbla numai cu capetele plecate.

— N-am să şovăi.

— Primitivo Rodriguez, Wistozorro, a fost numit şef al cavaleriei. Isaac Carbajal a fost numit şef al infanteriei. De-acum începând, au puteri depline, de viaţă şi de moarte, asupra întregii obşti. Amin!

Magnific, uriaş, Wistozorro, crispat Carbajal, se duseră amândoi în faţă. Wistozorro privi oamenii provocator.

— Yanacochani, voi m-aţi ales şef. Nu ne jucăm aici. Obştea va pleca la douăsprezece noaptea. Oamenii se vor împărţi în grupuri de câte treizeci. Eu am s-o iau înainte cu douăzeci, de călăreţi: Jorje Ortiz va veni în urma mea cu alţi douăzeci, iar Niceforo Rueda cu alţi douăzeci. Înaintăm lăsând între noi o distanţă de cincizeci de metri; voi o să veniţi după noi. Eu o iau înainte!

Slobozi un hohot de râs.

— În caz de primejdie, vă fac semn cu lanterna. Dacă o aprind de trei ori înseamnă că e primejdie. Vă împrăştiaţi şi vă aruncaţi la pământ. Dacă se trage, foştii soldaţi vor înconjura locul de unde pornesc focurile de armă. Ei ştiu ce au de făcut.

Râse iar.

— Cu lanterna am să dau ordin când să se plece şi când să se stea pe loc. Dacă o aprind o dată lung şi de două ori scurt, înseamnă că plecaţi, iar dacă o aprind de două ori lung, staţi pe loc. Vom ajunge acolo în zori.

— Amin! spuse Agapito Robles. Oamenii vor veni în urma noastră pe trei drumuri: pe la Cachapunco, pe la Punhuaypunta şi pe la Chagamachay. În frunte va merge San Juan de Yanacocha. Sfântul nostru are şase mantii. Să le aibă pe el pe toate şase!

— Am înţeles, spuse Wistozorro.

Hohotul lui de râs se auzi pentru a treia oară.

— Măi, hoţilor, măi feciorilor de lele, ia veniţi voi încoa!

El Borrado – cu faţa de tot sluţită de urmele unui vărsat de vânt – Segismundo Herena, un sfrijit, mişcându-se însă cu repeziciune în ciuda faptului că era şchiop, şi Santon[43] Juloa, poreclit astfel pentru că se întrecea prea de tot în a da dovezi de pioşenie.

Wistozorro hohoti din nou.

— Eu i-am chemat! E un an de când obştea i-a alungat ca pe nişte inşi periculoşi. Obştea le-a interzis să mai stea pe pământurile ei. Eu i-am chemat.

— Prezent! spuse Borrado, cu demnitate.

— Nu ne jucăm aici! Mâine s-ar putea să murim. Satul are nevoie de toţi fiii lui, chiar şi de cei care au făcut rele. Voi sunteţi pricepuţi. Arme aveţi?

— Avem, spuse Borrado.

— Câte?

— O duzină.

[43] Augmentativ de la *santo,* sfânt (n.t.).

— Veniţi cu noi?

— Venim.

Hohotul lui Wistozorro îşi râse din nou de spaimă, de hoţi, de noapte.

— Nu ne jucăm aici! Federico Falcon, fostul sergent, va stabili un serviciu de pază. El ne va avertiza asupra oricărei primejdii. Puteţi merge liniştiţi. Falcon va posta oameni pe piscuri şi în peşteri. Va pune santinele în peştera Yanarumi. În caz că se întâmplă ceva, aprindeţi un foc. Se va vedea din peştera Wiscamachay, iar focul de la Wiscamachay se va vedea de la Yurajirca, iar lumina de la Yurajirca se va desluşi de la Cruzjirca. Vâlvătăile se văd chiar dacă plouă. Duceţi-vă acuma la casele voastre să vă pregătiţi merindele! La noapte, la douăsprezece, va bate clopotul să vă cheme. Cine întârzie, plăteşte amendă.

Incepură a se cam împrăştia, când, dinspre uliţa San Pedro se ivi un călăreţ. Era un băieţandru necopt; descălecă şi salută cu îngâmfare.

— Pace curajoşilor obşteni ai Yanacochei! strigă Simeon Barda.

Era fiul lui Sebastián Barda, fratele Pepitei Barda de Montenegro.

— Drumurile sunt închise. Cum ai ajuns aici? întrebă Wistozorro.

— Pe suişul de la Runtupuyo.

— Drumul de la Runtupuyo e deschis?

— E deschis, domnule.

— Ce vrei, odrasla necuratului? strigă Estefania Morales furioasă.

— Salut nicicând biruita obşte a Yanacochei! Se înclină. Estefania Morales se fâstâci. Nu se aştepta la plecăciune.

— Sebastián Barda, tatăl meu transmite salutări obştei din Yanacocha. El ştie că în zori veţi lua în stăpânire Huarautambo. Şi nimeni nu va putea pune stavilă în calea puternicei obşti. Vă roagă să nu-i luaţi vitele! E sărac şi el.

Sora lui l-a chinuit mult. Voi ştiţi şi aţi văzut. Judecătorul Montenegro l-a despuiat. Stăpân aicea trebuia să fie el. Pe vremuri când curgea râul, nici măcar apă n-avea voie să-şi ia din Huarautambo. Sebastián Barda, tatăl meu, vă roagă prin mine să-i cruţaţi vitele!

— De unde ştie că mâine ne luăm pământurile!

— Ştie.

— Poate c-o să ne denunţi.

— N-am venit să denunţ pe nimeni, am venit să vă rog. Tatăl meu n-a asuprit niciun om. Vă roagă să-i lăsaţi o palmă de pământ şi vitele.

— E-adevărat, recunoscu Felicio de la Vega. Taică-său n-a făcut niciodată vreo samavolnicie.

— Nu putea să facă! Un alb e bun numai dacă nu poate să fie rău, strigă Estefania Morales.

— Estefania, aici hotărăsc autorităţile. Ce zici, domnule delegat?

— Aşa e. Taică-său n-a asuprit niciodată pe nimeni. Merită să-i lăsăm vitele în pace, hotărî Agapito.

— Mulţumesc mărinimoasei obşti din Yanacocha!

Tânărul Barda se înclină. Salută din nou şi plecă.

— De unde ştie Sebastián Barda că mâine intrăm pe pământuri? A vorbit careva?

— Vedem noi mâine. Dacă a vorbit, ne aşteaptă jandarmii, spuse Wistozorro.

— Suntem trădaţi! Subprefectul Valerio cu toate oficialităţile ştiu că mâine intrăm pe pământuri. Şi ne-au lăsat în pace până acum numai ca să ne poată prinde pe moşie şi să ne măcelărească, spuse Isaac Carbajal.

— Ştie el, Magno Valle, de ce e atât de obraznic!

Şi îşi amintiră cum finul judecătorului (ţinut în casă din ordinul autorităţilor obştei) zâmbea pe sub mustaţă primind dispoziţiile Juntei Comunale.

— Fie ce-o fi, e târziu să mai dăm înapoi, conchise Agapito Robles. Pregătiţi steagurile!

31.

UNDE IESE LA LUMINĂ CUM A PUS CAPĂT YANACOCHA STĂPÂNIRII MALANDRINILOR

Oamenii începură să pregătească steagurile. Copiii ţipau. Însă Agapito stăruia: „Vreau ca toţi copiii să fie de faţă la înfrângerea moşiei Huarautambo, toţi, până la unul, pentru a şti să le povestească nepoţilor lor cum am scăpat de moşieri. Să le spună: «Uite, aşa s-a dus vestita moşie Huarautambo, am văzut cu ochii mei».

O delegaţie de bătrâni veni la sediul delegatului. Voiau şi ei să fie de faţă, la Huarautambo: „Nu mai avem cine ştie cât de trăit şi voim să vedem şi noi cum ia sfârşit robia noastră”. Pentru aceasta, trebuiau să-l întrebe pe Agapito: delegatul fu de acord. Pregătiră brancarde, pentru a putea fi duşi la Huarautambo chiar şi cei bolnavi.

Delegaţii tuturor aşezărilor-anexă raportară scurt: „nimic nou”.

— Haideţi la şcoală! dădu ordin Agapito.

Cei douăzeci şi patru de delegaţi îl urmară; se împrăştiară în sală. Agapito se aşeză la pupitrul domnului Vento şi spuse: „Să întrebăm coca dacă Yanacocha va izbândi!” Începură să mestece în tăcere. Mestecară şi mestecară, şi nimic. La unsprezece seara, Agapito îi îndemnă:

— Spuneţi fără teamă. Ce zice coca? Îi batem noi pe ei sau ei pe noi? Să mergem înainte sau să ne lăsăm păgubaşi?

— Coca mea e dulce, spuse Eliseo Carbajal.

— Coca mea prezice izbândă, spuse Wistozorro, cu ochii

scăpărând.

— Coca mea prezice primejdie, spuse Cipriano Guadalupe.

— Vom avea şi morţi, îi înştiinţa Nicolás Soto.

Nouăsprezece spuseră „coca zice da”; cinci obşteni, că prevesteşte nenorocire.

— *Don* Raymundo! strigă Agapito Robles.

Rezemat de ţâţâna uşii, cu hainele neînchipuit de prăfuite, răposatul Raymundo Herrera zâmbea, arătând victorios cele două cureluşe din piele de lamă cu care fuseseră legate mâinile ţepene ale lui Muelas, în ziua înmormântării acestuia la închisoarea din Huánuco. Regulamentul prevede ca toate, cadavrele deţinuţilor să fie îngropate ou mâinile legate. Astfel, se previne posibilitatea ca cineva să poată scăpă prefăcându-se că a murit. „Agapito, să nu-mi lege mâinile. Te rog, spune-le să nu mă lege la mâini. Fără mâini cum o să mai pot eu să-mi găsesc oasele în ziua Judecăţii de Apoi?”, plângea Muelas zbătându-se între viaţă şi moarte, înfricoşat şi scăldat în sudoare. Agapito ţinea ascunsă în sine frica de a muri în acest fel: de a muri pe mâinile jandarmilor şi de a fi îngropat cu mâinile legate. *Don* Raymundo Herrera scuturâ curelele. Pe lumea cealaltă nu era permis cu legături din acestea! Faţa bătrânului deveni gravă ca atunci când voia să fie ascultat cu luare-aminte. Rosti ceva cu totul încâlcit şi se topi.

— Agapito, nu ţi-e bine? întrebă Isaac Carbajal.

— Mi-e bine, murmură Agapito dezmeticindu-se, brobonit de sudoare.

— E douăsprezece, spuse Isaac.

— Bateţi clopotul! ordonă delegatul.

Bătură clopotele. Yanacochanii începură a ieşi din case. Fiecare bărbat, fiecare femeie, fiecare, copil ştia unde-i e locul. Mulţimea de oameni umplu piaţa. Căinii chelălăiau. Un copil se porni să plângă.

— Să plece santinelele, ordonă Isaac Carbajal.

Soseau cătunele. De la o leghe, de la cinci leghe, de la zece leghe. Intrară în piaţă, în tăcere, înapoia steagurilor şi a delegaţilor lor. Simţind miros de câine străin, câinii din Yanacocha începură a bate întărâtaţi. Veniră o sută de suflete din Virgen de Fátima; apoi, trei sute de suflete din Racre; apoi două sute de suflete din Tarnbochaca; apoi trei sute de suflete din Collas; apoi cinci sute de suflete din San Juan de Tingo; apoi trei sute de suflete din San Juan de Bănos de Rabi; apoi patru sute de suflete din San Juan de Huachos; apoi cinci sute de suflete din Santiago Pampa: apoi cinci sute de suflete din Pomayaros; apoi cei câţiva păstori de lame din Yanaramona şi Jupaicocha, unde aproape că nici nu se aciuieşte vreo făptură omenească pentru că, fie iarnă, fie vară, acolo ninge. Ajungând în piaţă, se închinară în faţa lui San Juan de Yanacocha care avea să însoţească autorităţile.

— Gata grupurile? întrebă Agapito Robles.

— Gata grupurile, domnule delegat, îl informă Isaac Carbajal.

— Porniţi! strigă Wistozorro şi fluieră o dată din fluier.

Mulţimea se împărţi în trei coloane. Oamenii care mergeau pe jos înaintară spre poarta din Parnamachay. Cei care mânau turmele de vite o luară spre poarta din Huajoruyuc; oamenii călare, luptători, cei sortiţi să moară, o luară spre poarta din Ayohuilca. Cătunele mergeau fiecare singur. Oamenii din Shinguay îl aveau drept călăuză pe bătrânul Hilario Român. Pumaculo, pe învăţătorul Julio Carbajal. Racre şi Fâtima trecură podul ţinându-se aproape de liniştea fostului sergent Federico Falcon. Collas urca piscul Altomachay călcând urma prevăzătoare a fostului caporal Circuncision Robles. Fostul sergent Miguel Valle, înlocuitorul lui Wistozorro, călăuzea oamenii din Machaycueva. Înaintară pe drumurile alunecoase, pline de balegă. Tot la treizeci de minute, lanterna cu baterii a lui

Wistozorro, aprinsă o dată, lung, le spunea să facă popas cincisprezece minute. Şefii de detaşament foloseau acest prilej ca să-şi numere oamenii. Wistozorro aprinse şi stinse lanterna: de trei ori, scurt. Să fi fost pe la cinci, când zăriră acoperişul conacului de la Huarautambo. Acesta era locaşul celor fără de somn, cuibarul poruncilor, depozitul din care ieşea disperarea. Dincolo de aceste ziduri, în fundul coridoarelor, în odăile căptuşite cu scoarţe şi cu plante bicisnice, hălăduia omul care stricase rosturile timpului. Din această casă răbufnise ordinul de a ţintui locului anii. Din înaltul acestor turnuri, un glas ceruse şi dobândise ascultare din partea sfinţilor. În curtea conacului, în ale cărui saloane valsaseră generaţii întregi de moşieri, Héctor Nictalopul, voise să împuşte neînfricarea unui muritor invulnerabil. Văzură prin ceaţă terenul Moyopampa unde Juan Surdul, ridicase un zid lung de tot iar apoi, curţile interioare, unde melancolia donei Pepita Montenegro îşi depăna firul nesfârşitelor ei petreceri. Zăriră hăt departe şuvoiul mort al râului de odinioară, Huarautambo, şi cele şapte – cândva – cataracte, atârnând fără spumă de treptele de piatră. Pe cărarea dinspre Chauchac se ivi San Juan de Yanacocha însoţit de Junta conducătoare.

— Isaac, spuse Agapito Robles, dacă mor, preiei comanda.

— Şi dacă mor eu?

— Wistozorro.

— Şi dacă şi Wistozorro moare?

— Cipriano Guadalupe.

Wistozorro dispreţui orice presimţire şi râse.

— Vă promit o *pachamanca* din aceea cu berbec, de zile mari. *Chacaneuda!*[44] strigă.

Aşa îl porecleau pe Maximo Robles. Îi scoteai vorba din gură cu cleştele. Rareori se băga să spună ceva la vreo

[44] Nume format de la *chacanear,* „a da pinteni calului”, „a umbla de colo-acolo” (n.t.).

adunare a obştei, însă ori de câte ori avea ocazia, se oferea ca voluntar pentru misiunile periculoase. Şi el şi Constantino Ducas erau trimişii obştei. Îşi treceau viaţa mai mult pe drumuri. Purtau ascunse sub *poncho* adrese oficiale şi comunicate. Misiuni din cale-afară de periculoase!

— Prezent.

— Bate clopotul.

Era semnalul pentru peonii angajaţi la Huarautambo. Bernardo Chacón şi Sebastián Albino reuşiseră să convingă vreo zece, însă cea mai mare parte dintre ei – iar printre aceştia, o mulţime care aflaseră nu de mult ce înseamnă butucul moşiei – nici nu voiau să audă de răscoală. Chaoancuda cel mărunt înainta pitindu-se mereu printre stânci, însă ele aveau să-l ferească doar până în câmpie.

Steagurile cătunelor Collas, Charquicancha şi Tambochaca veneau la vale pe cealaltă parte. Aşteptau şi ele să bată clopotul. Chacancuda o luă pe malul iazului, traversă pampa, apoi, lipindu-se de garduri intră în pieţişoară şi sui scara clopotniţei. Simţi văzduhul îngheţat, zări râul neclintit, presimţi mulţimea nerăbdătoare aşteptând în ceaţă; apoi i se tăie inima în piept. Clopotul n-avea limbă! Cineva care ştiuse, desigur, că dangătul va fi semnalul invadării moşiei, scosese limba de la clopot. Se crăpa de ziuă. În ogrăzi, pe sub tufele arbuştilor, desluşi oameni înarmaţi, il trecură toate năduşelile. Blestemă instrucţiunile lui Wistozorro care lăsase totul pe seama dangătului unui clopot fără limbă. Oamenii înarmaţi de la conac înaintară până în piaţă. Cuprins de fierbinţeală, Chacancuda coborî scara plină de găinaţ şi crăpă puţin uşa. Luă o piatră, urcă din nou şi lovi clopotul cu disperare. Se auzi dăngănind a veselie, a alarmă, a adunare. De sus, din clopotniţă, văzu peonii ieşind din casele lor, satele coborând pe coaste şi oamenii înarmaţi de la conac desfăşurându-se. Chuto Ildefonso se întoarse spre măgurile dinspre care cobora ceata de copii a obştei înapoia

steagurilor ei.

Primul vechil împreună cu treizeci de oameni înarmaţi porniră în galop.

Dădură iama în turmele de oi. Puseră oile pe fugă şi se opriră la capătul pampei. La celălalt capăt, Pacho Ildefonso împreună cu ceilalţi treizeci de oameni înarmaţi, angajaţi la moşie, se desfăşurară. Chuto strigă:

— Băgaţi bine de seamă ce faceţi, tâlharilor! Agapito Robles, nu te mai ascunde! Puştile oamenilor lui Chuto şi ai lui Pacho Ildefonso se îndreptară toate spre *poncho*-ul delegatului. Chuto strigă:

— Drumeţii ne-au tot dat de ştire că ţi-ai găsit moartea ce ţi-am poftit-o, nepoftitule! Minciuni pe care le-ai scornit cu viclenie! Ai amăgit lumea, dar de data asta, să ştii că ţi-ai găsit naşu' cu Chuto Ildefonso!

— Hai, că-s aici!

Chuto se duse spre el. Soarele îi dăltui o măreţie ale cărei contururi rămaseră nelămurite.

— Agapito Robles, tu nu eşti ca prăpădiţii ăştia care umblă după tine. Tu cunoşti lumea. Nenorociţii ăştia sunt numai cu gândul la mâncare. Uită-te la ei, dacă nu mănâncă turmele astea cu ochii. Tu eşti şef, gândeşte-te ce faci. Să-ţi iei pământul cu puterea, înseamnă să întorci lumea pe dos. Pe lumea asta a fost întotdeauna o ordine: sus stă cine trebuie să stea sus, iar jos cine trebuie să stea jos, iar cei de sus au grijă şi de cei de jos. Tu vrei să le zăpăceşti pe toate. Dacă pui stăpânire pe pământul ăsta cu forţa, schimbi lumea.

— Îţi baţi gura de pomană. Dă-te la o parte, slugoiule!

— Aşa, pe daiboj, nu intraţi voi aicea! Pacho, scoate mitraliera! Agapito Robles, înainte de-a te trimite să-ţi întâlneşti neamurile pe lumea cealaltă, să te gândeşti bine: ordinea este ca fecioria – odată ce s-a pierdut, nu se mai face la loc. Ştii unde sfârşeşte drumul ăsta? Îţi garantează ţie cineva că n-ai să te căieşti la bătrâneţe pentru greşeala

asta, şi că, moşneag cu părul alb, n-ai să te baţi cu pumnii în cap când ai să-ţi aminteşti de ceasul ăsta, strigând „Chuto avea dreptate!”?

Îi răspunse hohotul de râs al lui Wistozorro.

— Ascultă, mă, Chuto-lingecur, îţi dau ocazia să intri în obşte! Dacă-n clipita asta îţi arunci armele şi cazi în genunchi să ceri iertare mărinimoasei noastre Yanacocha, o să-ţi îngăduim să-ţi păstrezi păşunile şi semănăturile. Şi nu te mai luăm nici la bani mărunţi pentru toate câte ar fi să ni le plătească sufletul tău hain!

Chuto icni. Porni să-i iasă fum pe nări.

— Vulpoi bătrân, în stare să-ţi vicleneşti şi neamurile. descalecă şi haide şi te luptă.

— Numaidecât! Iuhuhu!

— Pune mâna pe bici dacă eşti bărbat! urlă Chuto.

— Hai şi cu biciul! Jupoi eu şi-aşa pielea de pe tine, slugoile! Iuhuhu! Or crezi, poate c-oi fi şi eu vreunul dintre nenorociţii aceia de drumeţi cărora te-ai învăţat să ie sari în spinare când vin pe drum? Scârnăvie! Câteva mame cu păr alb şi câteva neveste, bietele de ele, îi mai aşteaptă şi-acum pe oamenii aceia care au avut norocul să dea peste tine! Iuhuhu!

Chuto crescuse parcă mai tare. Plesni şfichiul de-o piatră. Câteva aşchii mititele săriră până către mulţimea de oameni. Wistozorro râse în hohote, însă obrazul i se supse dintr-odată.

— Vulpe bătrână, vino încoace că te văd eu acuma. Că nu te chem nici să pui jos vreo muiere, nici să şterpeleşti cine ştie ce de pe la vreo bucătărie!

Biciul lui Chuto Ildefonso mai despică o piatră. Sperie păsările sichas şi le zburătăci.

Fumul ce-i ieşea pe nări învălui trupul masiv al lui Chuto, privirea dispreţuitoare, zâmbetele batjocoritoare ale oamenilor ce-l însoţeau.

— Iuhuhu! strigă Wistozorro, însă în glasul lui

yanacochanii simţiră o umbră de teamă. Chuto se ascunse în fum. Noaptea acoperi mulţimea. Yanacochanii auziră în întuneric mai multe strigăte şi un răcnet al lui Wistozorro. Îl ajunsese biciul lui Chuto. Înfricoşaţi, yanacochanii simţeau biciurile iuşnind în beznă. Răcni şi Chuto. Luptătorii se fugăreau, se fereau de bici, se pitulau în întuneric. Din când în când îl auzeau pe Wistozorro făcând „Iuhuhu!" şi pe Chuto icnind. După un ceas simţiră ocările lui Wistozorro slăbind. Îl auzeau pe Chuto plesnind şi hohotind de râs. Urlă Chuto, tăcu Chuto, urlă Wistozorro. Se mai scurse un ceas. Deodată auziră un „Iuhuhu!" victorios şi o ploaie de bice pedepsind un trup. Fumul se risipi. Chuto era la pământ. Însă se ridică.

— Acuma! strigă Wistozorro. Făcu un salt în aer se întoarse şi ateriză pe o stâncă. Avea soarele în spate. Wistozorro se aruncă spre Chuto. Sub furtuna de bice, acesta reuşi să se ascundă în rămăşiţa norului de fum. Însă biciul lui Wistozorro nu se potoli. Erau scăldaţi în sânge amândoi şi mai luptau. Chuto căzu iar. Cu greu se ridică şi se bălăbăni. Mulţimea urlă. Chuto se uită la Wistozorro. Pe chipul lui îngâmfat tremură spaima. Wistozorro se năpusti asupra lud. Chuto căzu în genunchi, încercă să-şi apere faţa, cu mâinile pline de sânge.

— Nu mă omorî! Am şi eu copii! se rugă.

— Omoară-l! strigă Estefania Morales.

Femeile se adunară în jurul lui Chuto cu mâinile pline de pietre, gata să-l zdrobească.

— Nu! strigă Wistozorro.

— Mare pagubă dacă moare!

— Îţi interzic să-l omori. Ai auzit ce-am spus, Estefania Morales? Chuto s-a luptat ca un viteaz.

— Şi-o să moară ca un câine, strigă bătrâna.

— Nu vă atingeţi de el, ordonă Agapito Robles.

Se aşeză în faţa lui Chuto care zăcea întins la pământ. Pacho şi oamenii lui fugeau căutând adăpost la conac.

Şiroaie de sânge nou se amesteca pe obrazul lui Chuto cu sânge mai vechi, însă chiar şi aşa râse.

— Las’ că Pacho scoate mitraliera. Mergeţi înainte dacă vă dă mâna!

Agapito, Wistozorro şi Cipriano Guadalupe o luară spre piaţă. Mulţimea se porni după ei cântând. Pacho şi puşcaşii lui îmbărbătaţi cu rachiu blocară intrarea. Cântecul se înteţi. Deveni atât de puternic, încât făcu să le tremure puşcaşilor mâinile.

— Sunt nevinovat! Am venit pentru că am fost silit să vin! strigă Pacho, care, din cântecul acesta grozav înţelegea dezlănţuirea ce avea să urmeze, ploaia de pietre, înfrângerea. Căzu în genunchi.

— Îndurare!

Puşcaşii îşi aruncară puştile şi îngenunchează. Agapito Robles şi, împreună cu el, cântecul, trecură mai departe spre piaţă fără măcar să-i atingă. Acum, pentru prima oară, de generaţii întregi, nişte străini pătrundeau aici fără permis. Cântecul împresură şcoala, biserica, hambarele, şoproanele. Soarele scăpără pe lacătele uriaşe ce încuiau şcoala şi biserica. Agapito Robles se aplecă, luă de jos un pumn de ţărână, şi se frecă pe obraz. Apoi, dintr-odată, se aruncă peste câmp şi se tăvăli pe iarbă strigând:

— Suntem stăpâni, suntem stăpâni, suntem stăpâni!

Cântecul învălui cerul albastru, zăpada străveche, indiferenţa lacului, nedumerirea turmelor de oi.

Se ridică şi strigă:

— În numele obştei din Yanacocha, declar Huarautambo liber şi independent, prin voinţa comună a norodului şi dreptatea cauzei lui, apărată de Dumnezeu.

Erau întocmai cuvintele lui San Martin, Eliberatorul, prin care acesta declarase, în 1821, eliberarea Peruului. O sută cincizeci şi doi de ani i-au trebuit acestei fraze celebre, ca să ajungă să răsune în Huarautambo.

Cântecul devenise atât de puternic, încât zidurile de

piatră ale conacului începură să tremure.

— Victorie, victorie!

— Huarautambo a căzut!

— Moarte judecătorului!

— Victorie, victorie, victorie!

Delegatul se îndreptă spre Bernardo Chacón care aştepta împreună cu peonii angajaţi. Nu cutezau să se apropie. În turn bătu clopotul, îi puseseră limba la loc. Federico Falcon aprinse primul foc de artificii.

— Spargeţi toate lacătele! ordonă delegatul Robles.

Wistozorro se apropie de uşa legendarei temniţe ce străjuia spaima unor generaţii întregi.

Băgă ranga şi o făcu să sară cât colo.

— Victorie, victorie, victorie!

32.

UNDE SE POVESTEŞTE CUM S-A SPULBERAT SUPERSTIŢIA CĂ DOCTORUL MONTENEGRO NU PUTEA SĂ...

Pe drumul străjuit de un zid de piatră, pe umerii căruia se despletea stufoasă coama mărăcinilor, suiau, amândoi călare pe o pereche de cai straşnici, doctorul Montenegro şi *doña* Pepita, iar pe nişte cai ceva mai puţin straşnici, subprefectul Valerio, Arutingo, Consejero Chacón, Atala, căpitanul Reátegui şi sergentul Astocuri împreună cu douăzeci de jandarmi. Merseră de-a lungul lacului, intrară în câmpie, trecură de sălciile plângătoare, traversară podul şi intrară în piaţa din Huarautambo.

— Unde sunt? întrebă sergentul Astocuri.

— În pampă, răspunse un copil, acoperit, chipurile, cu nişte chiloţei uzi. În mânuţa firavă ţinea un păstrăv.

Pe vremuri, pampa se pierdea printre contraforturile cordilierei, însă fostei câmpii îi luase locul acum apa lacului Huarautarmbo.

Detaşamentul se opri. Nimic nu stârni niciun freamăt în pădurea de steaguri a obştei. Nimeni nu se clinti. Jandarmii se puseră din nou în mişcare. Căpitanul Reátegui fluieră din fluierul lui ele trei ori. Escadronul se desfăşură. Delegatul Agapito Robles se apropie calm. Subprefectul Valerio căzu cu privirea pe el:

— Cine eşti tu?

Avea obiceiul de a deruta oamenii pe care-i cunoştea, punându-i să-i spună cum îi cheamă. Însă Agapito Robles răspunse:

— Mă ştii tu, prea bine, dom’ Valerio.

Subprefectul Valerio simţi insolenţa tutuielii. Cugetă în sinea sa: „De mult ar fi trebuit stârpit păduchiosul ăsta”, însă văzu câmpia întunecată de *sombreros* şi se abţinu.

— Alege zece oameni acătării să stea de vorbă cu mine.

— Nu-i nevoie. Vorbeşte cu mine!

O nouă rafală de furie îl izbi pe subprefect.

— Robles, tu mă cunoşti. Ştii mai bine ca oricine că sunt un om al legii înţelegător. Sunt sau nu sunt?

Nimeni nu răspunse.

— Nu vă vorbesc acum ca autoritatea numărul unu a provinciei, ci ca un prieten; şi vă dau un sfat: plecaţi de bună voie! Moşia asta e o proprietate privată. Invazia pământurilor este un delict ce se pedepseşte cu cinci ani de închisoare. Sărăcia e altceva, înţeleg: dă ordin oamenilor tăi să plece de pe moşie şi îţi dau cuvântul meu de onoare c-am să uit totul. Tu eşti fugar, însă am să-ţi respect şi ţie libertatea dacă te retragi. Nu te aventura. Nu te face vinovat nici de violenţă nici de omor!

— Domnule subprefect, eu nu dau niciun fel de ordine.

— Dar cine dă?

— În satul nostru nu dă nimeni ordine. Noi, conducătorii ducem la îndeplinire ceea ce s-a hotărât în adunări. Yanacocha a hotărât că-şi va recuceri pământul. Eu duc la îndeplinire această hotărâre. Nu invadăm pământul nimănui: ni-l luăm înapoi pe al nostru. Pământurile astea sunt ale noastre din 1705. În clipa în care le-aş da ordin oamenilor să se retragă, aş înceta să mai fiu conducătorul lor.

— Îţi vorbesc din experienţă, Robles. De douăzeci de ani am slujba asta. Nu vă aventuraţi! Odată ce încep împuşcăturile, nimic nu va mai putea stăvili dezlănţuirea. Ce-a câştigat Chinche că s-a îndărătnicit? Tot aşa ca şi voi, n-a vrut să audă avertismentele autorităţilor. L-a făcut armata una cu pământul. Cu mine lucrurile încă se mai pot

aranja cu buna. Cu soldaţii nu merge aşa. Ce hotărăşti?

— Întreabă mulţimea, domnule.

Subprefectul Valerio le strigă:

— Dacă nu vă retrageţi de pe pământurile pe care le-aţi invadat, conducătorii voştri vor da socoteală în faţa legii. Pentru fiecare zi ce trece în dauna acestei proprietăţi, vor sta în închisoare cu un an mai mult. Gândiţi-vă bine!

— Dacă şefii noştri acceptă vreun aranjament, îi spânzurăm, strigă Wistozorro.

— Cum te cheamă? întrebă subprefectul.

— Primitivo Rodriguez, se grăbi să-i spună Chuto Ildefonso.

Agapito fu dintr-un salt pe şaua unui cal, se ridică în picioare şi întrebă:

— Vreţi să rămâneţi sau vreţi să plecaţi?

Mulţimea mugi:

— Vrem să rămânem!

— Să plece!

— Jos Huarautambo!

— Să moară Montenegro!

— Hoţilor! Lipitorilor!

— Mai bine murim decât să plecăm!

Atunci Agapito Robles îşi pierdu minţile. Sări jos, scoase o batistă în toate culorile şi începu să danseze. Aproape izocron cu ţăcănitul trăgacelor începu un *huayno*. Cipriano Guadalupe strigă ceva cu glas răguşit şi se prinse în dans. La fel şi Estefania Morales. În câteva clipe dansul cuprinse sute de oameni. Inaccesibilă în faţa avertismentelor, uniformelor, ameninţărilor, obştea întreagă dansa.

— Destul sau trag! urlă căpitanul Reátegui.

Dansul se înteţi. Acum formau perechi, schimbau ritmul, se desfăşurau. Norul de praf pe care-l ridicase tropotitul lor acoperea peisajul, turmele din apropiere, zăpezile străvechi.

Şi se întâmplă atunci un lucru pe care nicio făptură

omenească nu putea să-l conceapă: *doña* Pepita Montenegro începu să plângă. Păru mai întâi c-ar râde, apoi c-ar sughiţe, însă curând nu se mai putu ascunde: plângea. Îşi ridica şi îşi scobora coşul pieptului; lacrimile curgeau şiroaie. Nicio oră nu trecuse de când traversase podul semeaţă, când, iată, o podidi acest şuvoi chinuitor. Plângea în hohote bolborosind vorbe încâlcite, poate că în idiomuri speciale, în limbi pe care numai stăpânii le înţelegeau, o limbă alcătuită din ghimpi, o simplă răguşeală. Hohoti vreme îndelungată, apoi exclamă cu alt glas:

— Obştenii din Yanacocha sunt răi. Au venit să-mi ia pământul. Eu aici m-am născut, aici vreau să mor. Am trudit cu drag pe ogoarele astea – se întoarse către peoni; sunteţi nişte nerecunoscători. M-am purtat cu voi ca şi cum aţi fi fost copiii mei.

Bătrânii se emoţionară. Polidoro Leandro îşi scoase *sombreroul*. Bernardo Chacón şi Sebastián Albino se descoperiră şi ei.

— Dacă v-am greşit, să mă iertaţi! N-am să mai nedreptăţesc pe nimeni. În veci n-o să mai auziţi că s-a plâns cineva în Huarautambo. Lăsaţi-mi pământul! Iertaţi-mă! Mi se rupe sufletul. Nu vreau să mă duc de-aici. Unde să mă duc? Or fi fiind pământuri calde, locuri cu climă dulce unde cresc flori şi fructe, dar eu nu ştiu cum să trăiesc fără zăpezi şi fără vânt. Cum să mă trezesc fără să aud cântecul păsării *sicha?* Să beau apa altcuiva? Ce gust va avea cartoful ce-am să-l mănânc? Nu mă alungaţi. Va fi cu totul altfel. Vă jur pe San Juan de Yanacocha!

Sărută mantia roşie tighelită cu argint, a sfântului.

Căpitanul Reátegui, sergentul Astocuri şi jandarmii îşi purtară privirile spre coline; ca şi cum s-ar fi aflat înaintea unui cortegiu funerar, subprefectul Valerio îşi aduse *sombrero*-ul la piept; Consejero Chacón, Arutingo, Atala îşi plecară capetele foarte palizi.

— Domnule Robles… bâigui doctorul Montenegro. Însă va

fi descoperit ceva în ochii delegatului căci se întoarse către coloni. Eu, copii n-am! Dumnezeu n-a vrut să-mi dea şi mie. Aşa că n-am moştenitori! Pământurile astea nu sunt ale Yanacochei. Sunt ale mele, iară eu am să vi le las vouă. Mâine am să scriu testamentul. Dacă vreţi, în seara asta…

Oboseala sau bătrâneţea îi surpau trufia.

— Eu am mai avut neînţelegeri cu voi, însă neînţelegeri ca între vecini – îşi duse mâna la inimă. Eu aici vă port pe voi. Nu vă lăsaţi duşi de nas de obştenii din Yanacocha.

Îl întrerupse hohotul de plâns al *doñei* Pepita.

— Nu mă alungaţi! Lăsaţi-mă să mor aici! Am să rămân ca musafiră, ca slujnică dacă vreţi, dar nu mă alungaţi de pe pământul unde m-am născut. Dacă puteţi lăsa mărăcinii şi cactuşii, de ce să nu mă lăsaţi şi pe mine?

— Aşa e, bolborosi Hilario Roman. Până şi pe ciulini îi lasă omul să trăiască.

— Am să mă aciuesc şi eu într-un ungher, am să mă culc în bucătărie. Lăsaţi-mă să-mi sfârşesc zilele la Huarautambo!

— Draga de ea!

Colonii de pe Huarautambo începură şi ei să plângă. Judecătorul Montenegro urmă:

— Agapito Robles mă izgoneşte acum pe mine; pe urmă o să vă izgonească şi pe voi. El o să fie stăpân aici, dar oare o să vă poarte el de grijă aşa cum v-am purtat eu? Ce-o să facă el când o să fie moşier?

Ridică fruntea.

— Declar liberi oamenii de pe Huarautambo.

— Doctore… spuse Leandro cu ochii în lacrimi. Dragă doctore.

— Omul acesta minte! strigă delegatul Robles.

— Nu mint. Îi numesc chiar acum moştenitorii mei! În scris!

Oamenii din Huarautambo şovăiră.

— Eu de trăit nu mai trăiesc mult şi când o fi să mor, vă

las vouă pământurile, casele şi vitele. Noi o să mai fim pe-aici numai aceşti câţiva ani, câţi mai avem de trăit.

— Nu! strigă Agapito. Nu acceptăm! Noi nu primim pământul ăsta cadou. Ne luăm înapoi pământul nostru! Peoni uituci, omul acesta minte. Acum face pe umilul, însă dacă-l iertaţi, o să vină cu armata. Hotărâţi-vă odată! Vreţi să rămâneţi sau să plecaţi?

— Vrem să rămânem!

— N-o să plecăm niciodată!

— Pământul sau moartea!

— Ce faceţi dacă vă dau ordin să vă retrageţi?

— Te spânzurăm!

— Vă clintiţi de-aici?

— Niciodată!

— Cine e proprietarul moşiei Huarautambo?

— Yanacocha!

— Obşteni… murmură doctorul Montenegro.

Îl întrerupse hohotul de râs al lui Wistozorro. Un hohot atât de sălbatic încât sperie caii! Judecătorul păli. Şi ceva va fi cedat în pieptul lui în clipa aceea, căci o lacrimă îi străluci în ochi. Lacrima îi tremură între gene, se rostogoli pe obraz. O pală de vânt o suflă spre lac. Şi când lacrima aceea, singura pe care judecătorul Montenegro o va fi vărsat pe lumea aceasta, îl atinse, apa se văluri.

— Râul! strigă Isaac Carbajal.

Somnoroasele ape ale lacului Huarautambo se zvârcoleau, se tăvăleau cu disperare, cuprinse parcă de o durere de neînchipuit. Mai întâi cu moliciune, pe urmă cu iuţeală, apoi gâfâind, neputincioasa imobilitate acvatică porni în valuri în căutarea albiei râului dispărut. Precum un orb ce dintr-odată îşi recapătă vederea, apa clipi, se poticni, dădu înapoi, se ridică, şi, în sfârşit – pipăind uitata albie a râului Huarautambo – se vărsă spre trecătoarea pe unde tocmai suise călare escadronul Comandamentului 21. Vâltoarea răsturnă tot ce-i stătea în cale. În zare se iviră

trei ambarcaţiuni încărcate cu întăriri poliţieneşti: *El Valiente de Tapuc, La Pepita* şi *El Huascar*. Când a început apa lacului s-o ia la vale, erau chiar în mijlocul croazierei. Iureşul apelor ce părăseau căldarea lacului ridică şalupele, le lăsă jos, apoi iar le ridică şi le răsturnă. *La Pepita* cu mare greutate izbuti să se lase pe-o parte rezemându-se de coasta muntelui Pucacaca. Înfricoşatul escadron mai bine ar fi naufragiat. Căci, după numai câteva clipe, cele şapte foste cataracte care, de atâta amar de vreme atârnau moarte, scrâşniră, trosniră şi se prăvăliră de pe stânci îmbrăcând iarăşi în spumă digurile de piatră: în această nouă şi puternică dezlănţuire a lor, îşi găsiră pieirea soldaţii. În câteva secunde, râul Huarautambo se umflă: trecu târând trunchiuri de copaci, bărci făcute bucăţele, vite ce fugiseră la vreme, jandarmi înecaţi. Peste câteva zile aveau să treacă morţii din alte vremi.

Aerul smulse *sombrero*-ul doctorului Montenegro. Nimeni niciodată nu-l văzuse fără *sombrero*. Stăteau şi se uitau uimiţi la capul lui încărunţit şi înţeleseră că timpul nu se oprise niciodată cu adevărat. Râurile curgeau, iar doctorul Montenegro îmbătrânea!

— Să ne veselim! strigă Agapito Robles.

Începu alt dans.

— Staţi pe loc sau trag! răcni căpitanul Reátegui.

— Să ne veselim! urlă Chacancuda tropotind un *huayno* care cât ai clipi cuprinse sute de oameni, mii de oameni într-o lucire învârtindu-se şi ştergând orice sfială, orice primejdie, orice discuţie.

— Şi-au pierdut minţile! ţipă căpitanul Reátegui, acum de-a dreptul scofâlcit.

Judecătorul Montenegro privi obştea care înainta tropotind spre pământurile ieşite la iveală după ce apele lacului se retraseră şi se făcu mic în şa. Brusc slobozi hăţul şi o porni în galop urmat de Consejero Chacón, Arutingo şi Angel Montenegro.

— Obşteni, urlă căpitanul Reátegui, dacă nu vă retrageţi deschid focul pe loc!

Estefania Morales puse mâna pe o piatră.

— Aici murim! strigă.

33.

DESPRE LOCUL ŞI DESPRE CEASUL ÎN CARE AU VRUT SĂ-L PIARDĂ PE AGAPITO ROBLES, MIŞELEŞTE

Cipriano Soto îşi mângâie negul vineţiu de pe ureche. Era înalt, bâlbâit şi timid.

— Mă duc.

— Dă Doamne să ajungi înaintea armatei.

Lui Cipriano Soto îi trecu brusc mocăiala.

— Unde mă duc?

— Intri drept în dormitor la *señora*.

Pas de mai înţelege ceva! De unde era să-i fi trecut prin minte lui Cipriano Soto că Yanacocha o să pună stăpânire pe Huarautambo? Un sat de căsuţe construite de obşte se înşira acum de-a lungul râului. Yanacochanii stăteau şi acum în Huarautambo. Ba încă obştea se apucase să ridice capela făgăduită patronului ei, San Juan. La numai cinci sute de metri de conac, unde stăteau Montenegrii rumegându-şi neputinţa, obştea punea acoperişul peste micuţa capelă. Ba încă şi mai şi: nu era zi să nu-şi sărbătorească victoria dansând şi pregătind *pachamancas*, care înghiţeau adevărate bogăţii. Şi nu-i trecea nimănui prin cap să se întrebe de unde vin. De la Wistozorro pornise obiceiul de a tăia vitele confiscate de la trădători şi laşi. Wistozorro i-a pus la amenzi pe toţi aceia care în ziua recuperării n-au răspuns la chemarea obştei, precum şi pe aceia care în timpul luptei au dovedit slăbiciune, neîncredere ori laşitate. Bătrânul Magno Valle, finul judecătorului Montenegro fugise în ajun la ferma lui de la

munte, strigând: „Nici cu Dumnezeu, nici cu diavolul!”, fu biciuit în Piaţa Armelor din Yanacocha. În dimineaţa recuceririi pământurilor zece obşteni care se dovediseră slabi fură pedepsiţi în piaţa din Huarautambo. Wistozorro dădu ordin ca fiecare om sancţionat să fie deposedat de o oaie. Fură tăiate toate pentru cea dintâi *pachamanca.* Amenzile căzute asupra celor care, puşi de planton, se dovediră a nu fi destul de vigilenţi, se preschimbară şi ele în tot atâtea ospeţe.

— În dormitor? întrebă Soto uluit. În cei patruzeci de ani câţi avea, nu văzuse niciodată vreun peon în odăile stăpânilor.

— Văd că negi ai, dar urechi… îl luă peste picior Chuto.

Cipriano Soto traversă curtea interioară, pătrunse în conac. Pacho Ildefonso îl conduse de-a lungul unui coridor foarte lung. Aşezată într-un jilţ, *doña* Pepita Montenegro aştepta majestuoasă, îndoliată, imună la strălucirea soarelui aţâţat de sfidarea celor zece inele de aur şi argint ce-i împodobeau mâinile grăsulii.

— Intră, Cipriano. Ia loc.

— Aici, stau aici, *señora*.

— Şezi, dacă-ţi spun.

Glasul ei nu mai era acum acel murmur vlăguit al moşieriţei copleşite de plâns. Asprimea blinda din nou chipul ei smead. Îl pironi cu privirea.

— Cipriano, tu te-ai născut la Huarautambo. Şi tu şi părinţii tăi şi bunicii tăi, ne-aţi slujit cu credinţă. Nu s-a plâns nimeni de neamul vostru!

— Vă mulţumesc, stăpână.

Doña Pepita râse.

— Lepra asta de Robles crede c-o să iasă basma curată din toată ticăloşia asta. Lasă-l în pace, că mai are doar câteva zile să se bucure. N-ai grijă. Armata e pe drum. Acuş am să joc ţonţoroiul peste sângele lui Agapito şi peste maţele tuturor câinilor ăstora oare îmi muşcă mâna cu care

le-am dat de mâncare!

Ochii lui Cipriano Soto nu suportau fulgerătura inelelor.

— Doctorul Montenegro are un cusur: este prea bun. Eu, nu. Răbdarea mea are margini. Iar indienii din Yanacocha m-au scos demult din răbdări. Acu' vine armata, şi să vezi ce mi-i mătură pe căcaţii ăştia. N-o să rămână unul, nici de sămânţă. Însă eu nu vreau să-i omoare pe toţi: pe slujitorii buni vreau să-i scap. Cipriano, tu ai fost întotdeauna cinstit. Ţi-a lipsit ceva vreodată?

— Nu, *señora*.

— Cu cine eşti, cu mine sau cu obştea?

— Eu nu mă bag, *señora*.

— Câţi copii ai?

— Opt, *señora*.

— Tu crezi că un căcat în ploaie ca Agapito o să poată să biruie un judecător care descuie şi încuie închisorile?

— Nu, *señora*.

— Cu cine eşti atunci?

— Stăpână, eu am familie grea. Eu... eu... eu nu sunt cu obştea.

— Bine faci, Cipriano. Am să te ajut. Chiar acum am să-ţi dăruiesc păturі, seminţe şi nişte piei tăbăcite pentru şa. Chiar azi am să-ţi fac acte pentru pământ şi-am să-ţi dau încă pe-atât cât ai acum. Cai, câţi ai?

— Unul, stăpână dragă.

— Uite, de-acu'-nainte ai să ai trei.

— Mulţumesc, stăpână dragă.

— Însă va trebui să-mi dai o dovadă de credinţă.

— Ce dovadă, stăpână dragă?

— Să-l omori pe Agapito Robles.

— Ce spui, stăpână dragă?

— N-ai să păţeşti nimic, Cipriano. Absolut nimic!

— Şi dacă nu pot?

Doña Pepita îşi mângâie degetele scăpărătoare. Chipul ei măsliniu emana o măreţie ce o întrecea pe aceea a

fecioarelor cu aureole de pe pereţi. Soto se cutremură. Inelele acestea scânteiau pe mâinile care au strămutat lunile, au oprit în loc sărbătorile şi au clintit din locul lor, după cum le-a fost placul, atâţia sfinţi şi autorităţi.

— Au mai fost până acum răzvrătiţi în Huarautambo sau nu?

— N-am ucis niciodată, *señora* …

— Ai să primeşti pentru asta opt mii de soli.

— Şi dacă nu pot?

— Ai să poţi, Cipriano.

— Au să mă bage la închisoare, *señora*.

— De formă. Doctorul va pronunţa sentinţa şi va spune că a fost o ceartă şi pe urmă ai să ieşi. Cu pământ şi cu bani!

— Şi dacă nu pot?

— Mie fricoşi pe moşia mea nu-mi trebuie.

Doña Pepita deschise un sertar de la comodă, scoase un revolver şi rupse la un capăt o cutie de carton. Gloanţele se rostogoliră pe masă. Una dintre aceste bucăţele de plumb trebuia să răpună inima lui Agapito Robles. Cipriano Soto înţelese că oricât de mulţi călăreţi l-ar escorta, delegatul oricum va muri. De mâna lui sau de mâna altuia. Nu se ridică nimeni împotriva moşierilor fără să-şi capete pedeapsa. S-au răzvrătit centurii de zdrenţe. Îl cuprinse deodată ispita de a avea pământuri şi cai.

— Nu ştiu să mânuiesc nicio armă, murmură asudând de ambiţie.

— A, e uşor! Uite, aşa se încarcă.

Doña Pepita alese şase cartuşe şi încărcă tamburul revolverului.

— După ce-o muri Agapito, o să fie iarăşi pace. Nici dracu’ n-o să-şi mai aducă aminte de nenorocitul ăsta. Iar tu n-o să duci lipsă de nimic. Doctorul şi cu mine o să-ţi purtăm de grijă.

Soto ieşi bălăbănindu-se. Agapito Robles îi făgăduise

pământ. Ce pământ? Agapito n-o să-i dea lui niciun pământ. Văzu focurile. Îşi înfundă pe cap şapca de piele. Agapito şedea la malul râului, în faţa unui foc şi muşca dintr-o halcă de berbec prăjită.

Sub lumina-abia mijindă.
Pe furiş, jandarmi haini,
La viteazul Agapito
Au venit ca să mi-l prindă.

Agapito avea să moară oricum. Că de mâna lui, că de-a jandarmilor… chibzui Soto. Trupa era pe drum. La fel ca Rancas, ca şi Chinche, în zori, Huarautambo se va trezi în flăcări.

— Nu, mulţumesc, Bernardo, spuse Agapito împingând sticla.

Soto se apropie de focul în preajma căruia se încălzea delegatul.

Guadalupe, Bernardo Chacón şi Carbajal se îndepărtară. Delegatul rămase neocrotit sub stelele uriaşe. Saturnino Palacios, unul dintre bătrânii cei mai vârstnici de pe moşie, se apropie de el. Şapte nopţi i-au trebuit să-şi ia inima în dinţi să-i vorbească.

— Delegate Robles!

— Ce e, bunule?

Bătrânul se sprijini în bastonul lui de *lloque*.

— Adevărat e că s-a sfârşit robia noastră?

— S-a sfârşit, bunicule,

— Sunt liber?

— Eşti liber.

— Pot să mă duc unde vreau?

— Poţi să te duci unde pofteşti.

— Binecuvântat fie Domnul!

Pe neaşteptate, înainte ca Robles să apuce să şi-o tragă, bătrânul îi sărută mâna. Delegatul dădu înapoi, indignat.

— Să nu faci asta, bunule. Niciodată să nu săruţi mâna nimănui.

— Dacă nu te superi, *don* Agapito…

— Ce vrei, Cipriano?

— Vreau să-ţi spun o vorbă.

— Ce vrei? repetă Agapito, mângâindu-şi beregata vulnerabilă.

Cipriano Soto căzu în genunchi. Îl podidi plânsul.

— Iartă-mă, *don* Agapito!

— Ce s-a-ntâmplat, Cipriano?

— Iartă-mă! *Doña* Pepita m-a tocmit să te omor. I-am promis, de frică.

Aruncă revolverul în iarbă.

— Cât ţi-a dat?

— Opt mii de soli pentru tine şi patruzeci de mii dacă omor toată conducerea, hohoti Soto. Curând armata va fi aici. O să mănture totul. O să mori şi tu şi cu tine toţi cei care s-au răzvrătit împotriva judecătorului!

— De ce n-ai tras?

— Am văzut că bătrânii îţi sărută mâna. Iartă-mă, nene!

— Ce sunt eu pe lângă judecător?

— Iartă-mă, Agapito. M-a cuprins frica. *Doña* Pepita m-a ameninţat că mă izgoneşte de pe moşie.

— Femeia asta nu mai are moşie, Cipriano.

— Sunt cu obştea, Agapito.

— Ai să te mărturiseşti de faţă cu toţi. Obştea o să facă judecată.

— Când?

— Chiar acum.

Agapito Robles fluieră. O mulţime de oameni veni în grabă chicotind. Agapito se urcă pe o stâncă. Torţele santinelelor îi luminau severitatea.

— Obşteni, mă aflu în viaţă pentru că Cipriano Soto şi-a deschis inima! *Doña* Pepita l-a tocmit să mă omoare însă el nu s-a lăsat ispitit. Montenegrii vor să lichideze toată

conducerea. Vorbeşte, Cipriano. *Doña* Pepita te-a tocmit să mă ucizi?

— Da, m-a tocmit! Mă ameninţă că mă izgoneşte de pe moşie dacă nu te omor.

— Cât a zis că-ţi dă?

— Opt mii de soli şi pământ pe lângă ce mai am.

Se iscă zarvă.

— Trebuie pedepsiţi!

— Să dăm foc moşiei!

— S-o omorâm pe babă.

— Să mă… pe coşciugul ei!

— Nici nu omorâm pe nimeni şi nici nu dăm foc moşiei. Trebuie denunţaţi. Cipriano, vrei?

— Da.

— În faţa unui notar?

— Da.

— Cipriano, ce vrei, să fii al moşiei sau să fii al obştei?

— Vreau să fiu al Yanacochei.

— În obşte se intră dansând. Muzica!

Huamanii porniră să cânte un *huayno*.

34.

UNDE SE POVESTEŞTE CUM ACEL DANS AL LUI AGAPITO ROBLES A FĂCUT DIN NOAPTE ZI

Străinii care vizitează azi Yanahuanca sunt uimiţi de spectacolul caselor ei ce stau într-o rână, întrecând de departe casele din Pisa înfumurata aceea care n-are, de fapt, decât un singur turn înclinat. De frică să nu piară sub prăbuşirea inevitabilă a unor pereţi atât de vlăguiţi, călătorul dă înapoi. Cu hohotele lor de râs îi răsplătesc negustorii pe cei fricoşi. Însă a fost o vreme când până şi cei care astăzi râd astfel dârdâiau de frică înăuntrul acestor case. După spusele duşmanilor Yanahuancăi, ele n-ar sta să se prăbuşească numai şi numai din cauza abuliei. Toate casele din Piaţa Armelor, fără a face excepţie de la aceasta Postul de Jandarmi, Subprefectura, Primăria şi prăvăliile, sunt încovoiate înspre curţile din spate. Yanahuancanii susţin că toate casele suferă de torticolis, boală la originea căreia stau scăpările lui Simion Aiuritul. Astfel trec ei sub tăcere faptul că toate casele lor au rămas bolnave de spaimă din ziua în care obştea din Yanacocha hotărâse să-l pedepsească pe judecătorul Montenegro. Căci nu se luminase bine de ziuă şi Soto, după o beţie cruntă, se prăvăli în somn ca un bolovan, vreme în care, conducerea obştei din Yanacocha trecu la dezbateri:

— Părerea mea e că moşia trebuie arsă de la un capăt la altul. Montenegro ne spurcă pământurile. Părerea mea e să isprăvim cu el!

— Trebuie să dăm foc moşiei Huarautambo, să aruncăm podurile în aer ca să împiedicăm armata să ajungă aici!

— Cred că trebuie daţi pe mâna justiţiei.

— Mă faci să râd.

— Cipriano Soto trebuie să declare în faţa unui notar că moşiereasa l-a tocmit să ne omoare. În scris!

— Ce mai tura-vura, să-i pedepsim pe Montenegri.

— Cum?

— Sunt atâtea feluri!

— Care?

— Oamenii ăştia ţin la bani mai mult decât la viaţa lor. Ce-aţi zice să le punem pe fugă vitele?

— Aşa e! Trebuie să le gonim blestemaţilor ăstora toate animalele, până la ultimul cobai.

— Cobaii nu! S-ar supăra *doña* Añada.

Junta aprobă slobozirea turmelor Montenegrilor. Ştirea fu primită cu aplauze. Preşedintele Carbajal dădu ordin să fie adunate toate vitele de pe cuprinsul moşiei. Cirezi de vaci, tauri, viţei, berbeci şi iezi împânziră câmpia. Alguazili purtând fiecare câte un ordin scris plecară la fermele din munţi. A doua zi începură să coboare cu turmele. Ştiau ei că-i bogat doctorul Montenegro însă nimeni nu bănuise că s-ar putea aduna o asemenea mare de vite ce n-o mai puteai cuprinde cu privirea pe întinsul câmpiei. Ştergând cu mugetele lor freamătul nou al râului Huarautambo, puhoiul de vite coborî o zi întreagă. Seara îl prinse pe şoşea. A doua zi, în zori, trecu prin Racre. După-amiază trecu podul Yanahuiancăi. Şi abia în amurgul unei noi zile începură să buiască în piaţă. Curând o înţesară, spulberară aleile, rupseră împrejmuirile de sârmă ce ocroteau grădinile. Pe jumătate înveseliţi, pe jumătate înfricoşaţi negustorii ieşiră în uşa prăvăliilor. Obştenii le minau din spate. Caporalul Bejarano n-avu încotro şi întrerupse siesta şefului de Post.

— Ce-i?

Caporalul Bejarano arătă înspre fereastră. Sergentul Astocuri se uită pe fereastră. Mii de dobitoace se îmbulzeau în piaţa ce nu le mai putea cuprinde.

— Sunt nebuni, domnule sergent.

— Ce nebuni, ăştia-s nebuni? Asta-i tot o escrocherie a căcănarului ăluia de Robles.

Agapito Robles, călăreţ împodobit cu un curcubeu de lână trăsnitor, pătrunse în piaţă. Cuprinse cu privirea oceanul de dobitoace, apoi, cu greu, îşi croi drum până la celebrul balcon în care, vreme de treizeci de ani, doctorul Montenegro onorase cu prezenţa sa umilele amurguri săteşti.

— Montenegro, *supaypaguagua!* strigă. Montenegro, odrasla diavolului, uite, Yanacocha ţi-a adus vitele! Satură-te cu dobitoacele confiscate de la văduve, de la deţinuţii săraci, de la orfanii despuiaţi! Bagă-ţi dobitoacele în ogrăzile şi-n închisorile tale, în casele cumetrilor şi codoşilor tăi! Uite aici toată sudoarea noastră. Uite sângele morţilor! Uite anii celor pe care i-ai băgat în închisori. În Huarautambo nu mai e palmă de pământ să-ncapă dobitoacele văduvelor pe care le-ai despuiat, nici apă pentru berbecii pe care i-ai luat de la condamnaţi,. Adăposteşte-i în sălile tribunalelor bagă-i la tine în dormitor să-ţi îmbuneze nevasta! Huarautambo e liber! E soare!

În *Piaţa Armelor* nu mai încăpea nici măcar un ied; însă alguazilii tot mai mânau la dobitoace, iar Agapito tot mai striga sub balconul căsoiului care începea să se clatine. În sfârşit, se deschiseră uşile balconului. Judecătorul Montenegro îşi plimbă privirile foarte palid peste locul acela ca o păşune fără sfârşit pe care dobitoacele mugeau, behăiau, răgeau, pufneau, sforăiau.

— Yanacochani, gemu doctorul Montenegro, dacă vreţi să vă răzbunaţi, răzbunaţi-vă pe oameni, dar nu vă îndârjiţi împotriva bietelor animale. Ce vină au ele, nevinovatele?

Doña Pepita se arătă în balcon.

— Nu te înjosi, Paco, rugându-te de blestemaţii ăştia!

Vitele se îngrămădeau, din ce în ce mai multe. Căsoiul Montenegrilor şi clădirile din piaţă începură să tremure.

Postul de Jandarmi se curbă. Jandarmii ieşiră în balcon înspăimântaţi. Casa lui Ayala şi căsoiul familiei Cisneros se cocârjară. Casa lui Edmundo Ruiz şi casa grefierului Pasion, duşmani pe faţă, se văzură silite să se îmbrăţişeze. Însă nici strigătele negustorilor care jurau că aderă la obşte, după cum nici acelea ale jandarmilor care ameninţau că trag, nu stăviliră avalanşa. Yanacochanii mânau întruna animalele. Nemaigăsind loc, încâlceau unele peste altele. Această colosală presiune îndoi faţada casei lui Lovaton. Mugetele înecau în ele spaima negustorilor. În balcon, judecătorul strigă ceva, dar nu se auzi. Casa familiei Cisneros se chirci.

Yanacochanii îşi tot sărbătoriră victoria până se lăsă noaptea. Alde Julca tăiară doi tauri de prăsilă de toată frumuseţea. Îi puseră la frigare pe malul din nou tânărului Chaupihuaranga. Mâncară pe săturate, apoi suiră iar la Yanacocha pentru a petrece mai departe. Profesorul Vento şi profesorul Soto aşteptau să facă o întâmpinare cu mare pompă. Cu câteva zile în urmă, Soto dăduse ordin să se ridice un arc de triumf împodobit ou flori şi tocmise muzicanţi. În sfârşit, cu tot întunericul, drumul scoase la iveală ceata yanacochanilor biruitori.

— Au venit! dădu de veste un elev.

— Clopotul! ordonă învăţătorul. Un alt elev alergă să bată clopotul în semn de triumf.

— Marşul flamurilor!

Acesta este un marş rezervat, prin lege, preşedintelui Republicii, însă Comitetul de Recepţie nimic nu socotea că ar fi prea mult. Profesorul Vento, Nicolăs Soto, precum şi preceptorii şi elevii celor două şcoli le ieşiră înainte cu drapelul. Vento, învăţătorul unei întregi generaţii de yanacochani, era îmbrăcat în costumul cel albastru pe care-l păstra pentru sărbătorile naţionale. Solemn, cu obrazul aprins, îl strânse la piept pe Agapito Robles care era stropit cu bălegar din cap până-n picioare, începu un discurs pe care, în aşteptarea acelei zile, îl şlefuia de ani în şir.

Wistozorro intră în fruntea unui grup de muzicanţi beţi morţi. *Don* Eulogio Vento îşi începu logosul lung şi plicticos: „Doamnelor şi domnilor, cu toate că n-am venit pregătit şi n-am nici haruri de orator, aş voi…” Însă zgomotul de artificii, chiuiturile dansatorilor, îndârjirea viorilor, nechezatul cailor împiedicau lumea să-l audă.

Era doar începutul serbării. Noaptea găsi casele iluminate de o veselie nebună. Numai Agapito Robles care nu bea niciodată, nu se îmbată. Toţi ceilalţi se ghiftuiră cu carne prăjită de berbec şi băură pe săturate rachiu, pe care negustorii cuprinşi de entuziasm nu-l dădeau la preţ maximal. Băură şi dansară până când căzură în stradă ca buştenii. Delegatul se aşeză pe o bancă, în piaţă, îşi aminti hohotele de râs ale lui Cachabotas în ziua când îl scăpase din vârtejurile Andachacăi, privirea îndurerată a lui Tupac Katari, ochii arzători ai îngerului din Pumacucho, stepele pe care le străbătuse – atâta amar de ani! – înainte de a ajunge să vadă luna fără pereche ce-o vedea în seara aceea. „În sfârşit!” exclamă. Simţi nevoia să-i împărtăşească vestea lui *don* Raymundo Herrera. Sui spre cimitir pe strada Abanderado Minaya. Simţi că în pacea lui de-atunci era loc să încapă nu numai stelele din noaptea aceea, ci toate stelele care aveau să strălucească pe cer în anii ce vor să vină. Pacea lui îi cuprinse până şi pe duşmani. Care duşmani? Acum nu mai avea duşmani. Până şi pe Montenegro simţi că-l iubeşte. Altă viaţă avea să înceapă el acum. „Vin acum, *don* Raymundo!” strigă. Sus pe coastă se opri. Văzu foc în peştera Altomachay. Alarmă! Visa? Închise ochii, îi deschise iar: era semnalul. Pâlpâia. Un bărbat urina pe gardul unei case.

— Wistozorro?

— Ce-i, frate?

— Alarmă, Wistozorro.

Wistozorro se îndreptă de spate.

— N-o fi cumva o greşeală?

— Hai pe colină.

Wistozorro dăduse ordin să fie postate santinele pe toate înălţimile de unde putea fi pândită înaintarea inamicului. În caz de primejdie, santinelele trebuiau să aprindă focuri. Wistozorro prevăzuse totul. Pe vreme de noapte, ori pe ploaie, când nu se putea vedea licărul lanternei, santinelele aveau să aprindă foauri în peşteri. Ardea un foc în peştera Altomachay!

Suieră. Pe partea cealaltă clipeau limpede semnale.

— Asta-i peştera Cruzjirca!

— Şi Chipipata, exclamă Agapito Robles arătând înspre dealul de pe care clipeau lanternele.

— Ce spun?

Wistozorro silabisi.

— Tru… pă… în… ar… ma… tă… vi… ne…

Se trezi din beţie. Descifra mai departe.

— Prin… Tam… bo… pam… pa… tru… pă… vi… ne…

— Mai întreabă-i o dată, băieţaşule.

— Prin… Tam… bo… pam… pa… tru… pă… mul… tă… vi… ne…

În eucalipţi scârţâi cântecul funebru al unei păsări. Iar în clipa aceea, delegatul nostru înnebuni din nou. Începu să râdă încetişor, apoi tare, mai tare. Deodată îşi aruncă *poncho*-ul pe spinare zguduindu-se de hohote de râs. Iar în faţa spaimei lui Wistozorro, îşi începu dansul.

— *Wifala, wifala!* strigă.

Fumul dansului îl învălui. Nu se mai vedea. *Poncho*-ul lui era un vârtej de culori ameţitoare. Fără a se opri din dans, coborî colina. Ca o făclie trecu pârlind eucalipţii. Eu l-am văzut. Având grijă ca văpaia lui să nu mă ajungă, l-am urmat de departe. Fără milă pentru lanurile de porumb pe care le devasta trecând, fără să-i pese de spaima cailor care se smuceau sforăind în ocoale, *wifala, wifala,* cobora întruna. Se apropie de sat. Lopezii băgară de seamă atunci că păşunea din jurul gospodăriei lor ardea. Arse sălaşul lui

Polidoro Quinto. *Wifala!* Arse copacul uriaş din curtea familiei Requis. *Wifala!* Se evaporă apa din canalul ce curge prin Altomachay. *Wifala!* Pârjolul atinse faţada Primăriei. Vâlvătăile trecură apoi peste turla bisericii: şi-acum se mai poate vedea înnegrită. În casele în care ne sărbătoream victoria, începurăm să năduşim. Curând ne simţirăm de parcă eram vecini cu cuptorul Lucasilor. Nemaiputând îndura sufocarea ieşirăm afară. Atunci am văzut! Trecătoarea întreagă era în flăcări. Un zigzag de culori înainta incendiind lumea!

CUPRINS

1. Unde se povesteşte despre răceala cu care Yanacocha l-a primit pe delegatul Agapito Robles, la ieşirea acestuia din închisoare

2. Despre cele petrecute în ziua când Maca Albornoz a regretat că poartă nume

3. Despre nefericitele urmări pe care le-a avut o fericită iniţiativă a directorului Eulogio Vento

4. Câteva prime informaţii referitoare la un magistru cu coadă, un tun parfumat şi alţi romani în surghiun

5. Unde se povesteşte că este o eroare să ai crampe (capitol ilustrat cu exemple)

6. Unde se povesteşte despre unele pretexte pentru care Opa Leandro şi Brazo de Santo n-au ajuns niciodată generali

7. În care este identificat autorul picturilor murale din biserica din Yanahuanca

8. Unde se povesteşte despre diluviul universal produs de Héctor Chacón în închisoarea din Huánuco

9. Unde se povesteşte despre căsătoria Macăi Albornoz cu don Solidoro Cisneros de la Torre

10. În care se povesteşte de ce a socotit obştea din Yanacocha că-i mai bine să arunce pâinea carbajalilor la porci

11. În care se povesteşte despre războaiele civile ce se abătură asupra Yanahuancăi

12. Despre consecinţele nefaste ce le poate aduce credinţa că 28 iulie e totuna cu 28 iulie

13. Agapito Robles împreună cu năzdrăvanul – iar prin aceasta nu mai puţin vestitul – cal cachabotas hotărăsc să plece într-o călătorie

14. Unde cititorul îl va vedea pe sergentul Astocuri preocupat, în mod inexplicabil, de corectitudinea unor alegeri

15. Unde se povesteşte despre „bătălia dintre vii şi morţi” şi despre alte *poncho*-uri pe care *doña* Añada le-a ţesut în bezna ei

16. O poveste adevărată cu Cecilio Encarnación, primul şi ultimul serafim quechua

17. Unde continuă deloc născocita poveste a arhanghelului Cecilio

Encarnación
18. Textul pamfletului pe care l-a emis destituitul episcop de Huánuco împotriva Chezaşului Lumii
19. Deznodământul şi morala acestei foarte nostime istorioare
20. Unde se povesteşte despre Andachaca, râul care s-a îmbrăcat cu unul dintre *poncho*-urile ţesute de *doña* Añada
21. Unde continuă discuţia pe care au avut-o, într-o noapte de pomină, delegaţii din Pasco
22. Un *huayno* despre Cecilio Lucano
23. Unde se povesteşte cum Isaac Carbajal primeşte un mesaj de pe lumea cealaltă care, oricât de rea ar fi, va fi fiind mai bună decât aceasta
24. Unde se spun mai multe despre o conversaţie pentru care domnii care se plimbă cu mâna pe mitralieră ar fi fost în stare să moară ca s-o audă
25. Despre visele şi coşmarurile lui Bernardo Chacón
26. Care nu are nevoie de titlu
27. Cea de pe urmă călătorie a lui Cachabotas, floare şi oglindă a cailor tuturor obştilor
28. Unde se dovedeşte ceea ce la vremea lor ar fi dorit să dovedească cei care doreau această dovadă spre a dovedi ceea ce voiau să dovedească strâmb
29. Despre necazurile lui Isaac Carbajal în ajunul marii bătălii pe care a avut-o Yanacocha cu mişeii
30. Unde se povesteşte cum în ajunul marii bătălii de la Huarautambo, Agapito Robles a dat ordin să fie lichidate anumite datorii
31. Unde iese la lumină cum a pus capăt Yanacocha stăpânirii Malandrinilor
32. Unde se povesteşte cum s-a spulberat superstiţia că doctorul Montenegro nu putea să…
33. Despre locul şi despre ceasul în care au vrut să-l piardă pe Agapito Robles, mişeleşte
34. Unde se povesteşte cum acel dans al lui Agapito Robles a făcut din noapte zi

CUPRINS

După **Bat tobele pentru Rancas, Garabombo invizibilul** și **Călărețul fără somn, Cîntecul lui Agapito Robles** reprezintă cel de-al patrulea „cînt" al epopeii peruane moderne scrise de Manuel Scorza, epopee ce se va încheia cu **La Tumba del Relámpago (Mormîntul Fulgerului),** și va fi oferită cititorului român în întregime.

„Magie a realului cotidian văzut cu o sensibilitate de poet ; magie a **posibilului,** cu toate că nonaparent, care stabilește raporturi noi între elementele unui univers ale cărui legi scapă adesea oricărei logici tradiționale. La Manuel Scorza, un pod, o împrejmuire crescînd în noapte, o monedă găsită în piața publică, o partidă de pocher, un personaj singular, un comportament individual ori colectiv, toate acestea sînt ridicate în planul unei mitologii a Americii Latine căreia trebuie să ai puterea să-i deslușești arcanele..."

ALEJO CARPENTIER

Lei 11